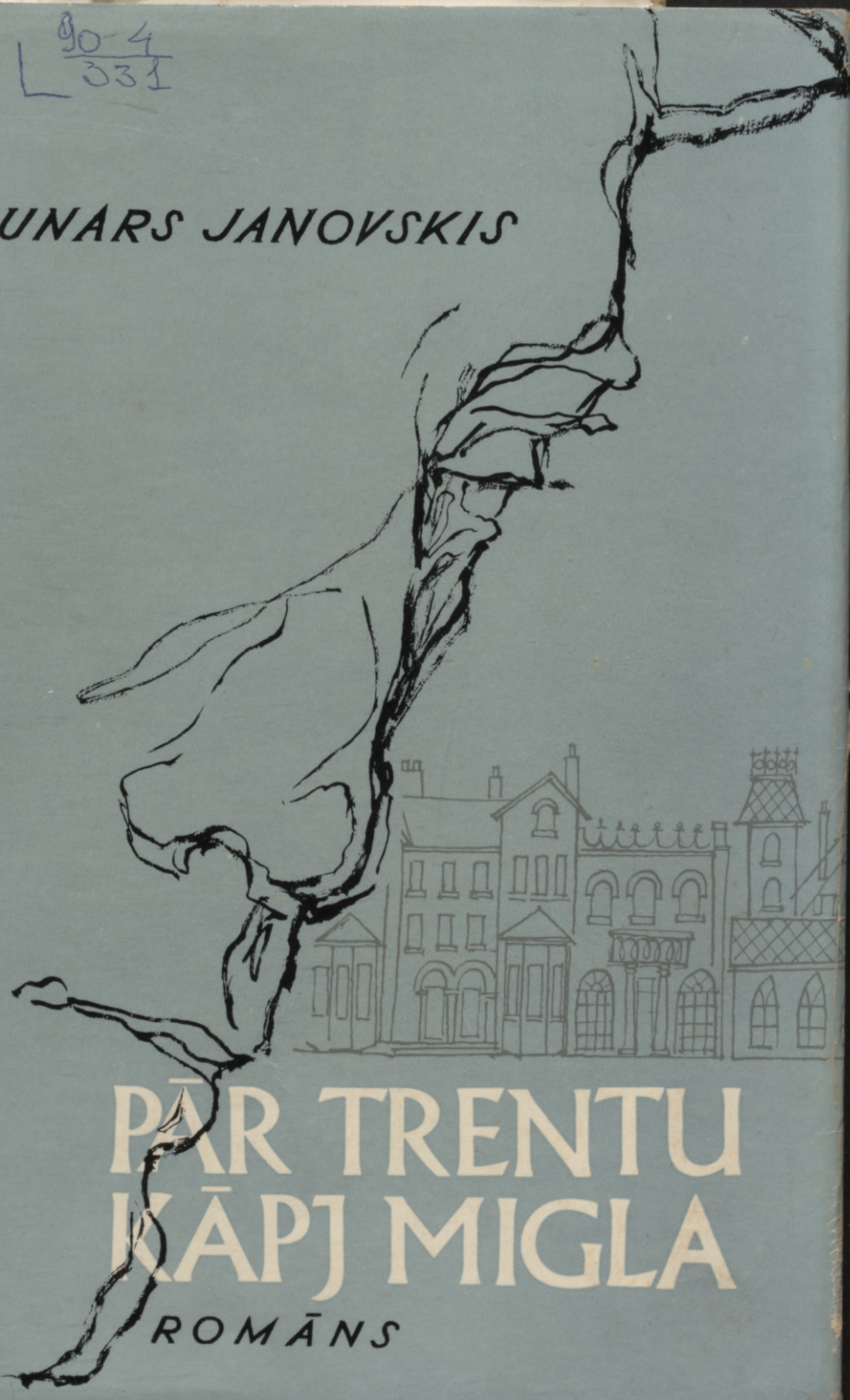

90-4
331

GUNARS JANOVSKIS

GUNARS
JANOVSKIS

PĀR TRENTU
KĀPJ MIGLA

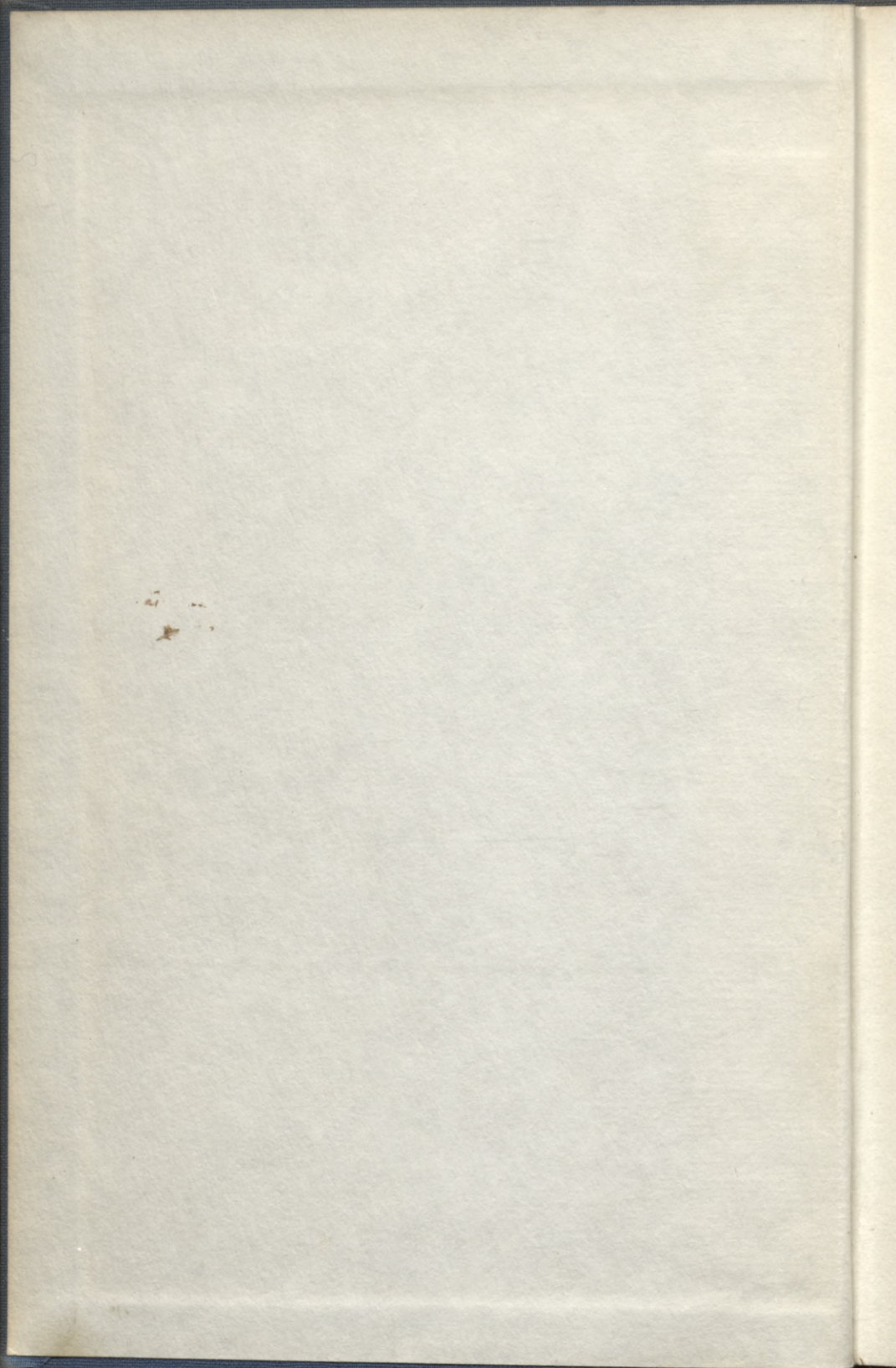
PĀR TRENTU
KĀPJ MIGLA

ROMĀNS

Vāku zīmējis
ED. DZENIS

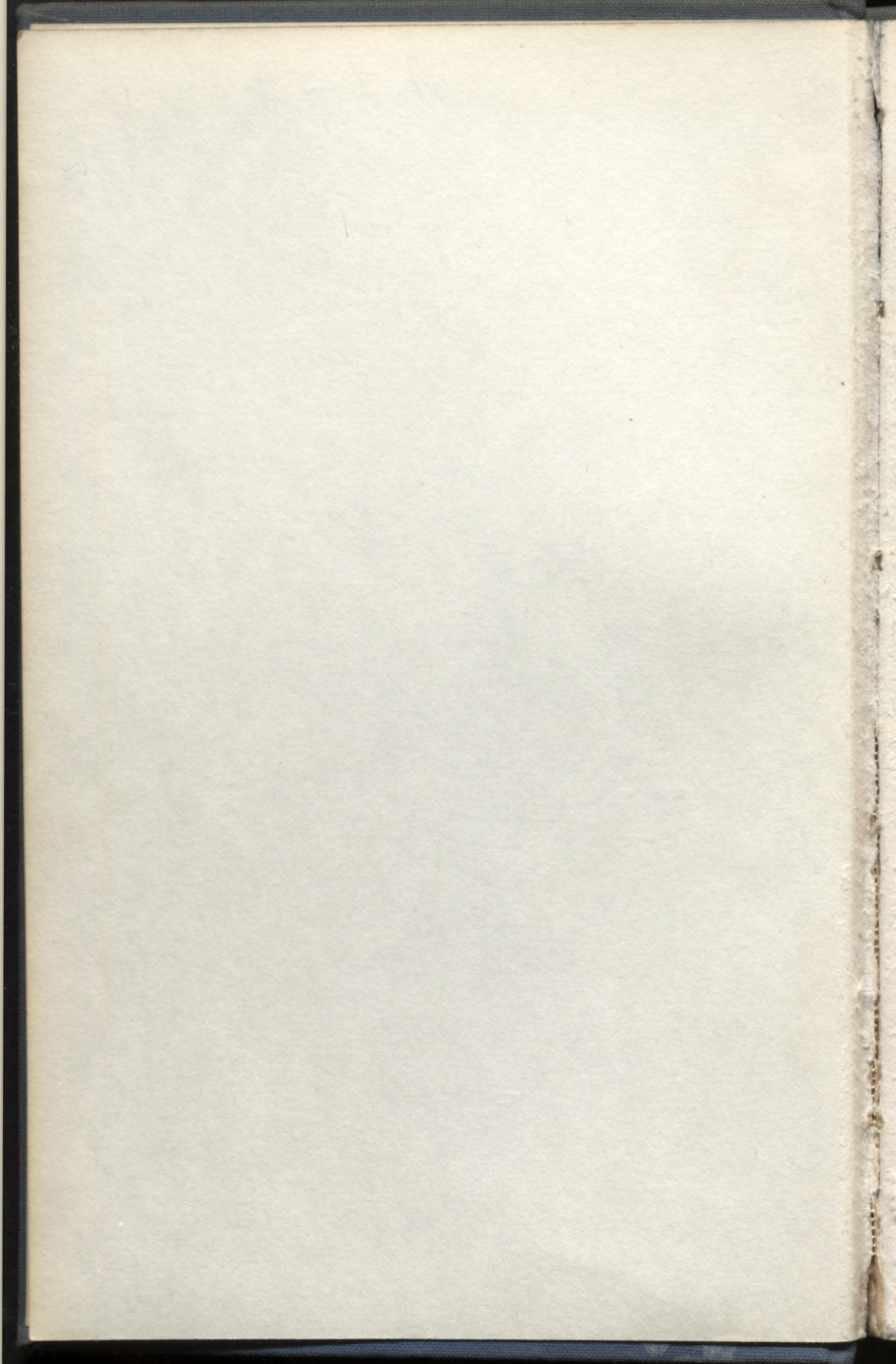
GUNNARS
JANOVSKIS

PĀR TRENTU KĀPJ MĪGLA

Autis P. in

Gunars Janovskis
PĀR TRENTU KĀPJ MIGLA

B, L

George J. J. J. J. J.
P. H. H. H. H. H.

L $\frac{90-4}{331}$

olpbl.
810

G U N A R S J A N O V S K I S

PĀR TRENTU KĀPJ MIGLA

R O M Ā N S

1 9 6 6

G R Ā M A T U D R A U G S

GUNARŠ LAPOVSKIS

LATVIJAS VALSTIS
BIBLIOTEKA

~~80~~ 29.868
0207028068

Copyright, 1966, by G. Janovskis.

All rights reserved.

I

Es biju maldīgies domādams, ka virsleitnanta Juhana Raudsepa nāve uz mani neatstās nekāda iespaids. Gluži otrādi. Viņa pelnu urna manā mugursomā aizvien vairāk nospieda manus plecus un manu sirdi. Sōlas sala, kur es biju nostrādājis pavasari, aizvien tālāk nogrima zilganā atmiņu dūmakā, bet pats es klīdu no pilsētas uz pilsētu, šur tur pastrādāju, bet nekur man lāģa nepatika un es atkal cēlu plecos mugursomu un devos tālāk, it kā Juhana trauksmainais gars mani pastāvīgi dzītu un nedotu miera.

Kā to jau sākumā biju nodomājis, es devos uz Pīterboro, kur dzīvoja vairāki man pazīstami un labi pārtikuši draugi. Tie mani mēģināja iegrozīt smalkos darbos, pie papīriem un rakstāmgalda, bet nekas tur neiznāca. Protams — palika jau otra iespēja: dzīt ķieģeļus no cepliem un kraut vagonos, bet kaut kā šis darbs man vairs īsti nelikās pa kaulam. Gan Paulis mani mēģināja aizturēt un kaut ko vēl darīt manā labā, bet neizprotams nemiers mani dzina tālāk.

Tā es izklaiņoju Stamfordu, Lesteri, Linkolnu, Birminghamu. Paġāja vasara, pienāca vēlins rudens, un es vēl vienmēr nebiju salūkojis pastāvīgu darbu un dzīves vietu. Mani naudas krājumi, jau tā ne pārāk lieli, pamazām, bet nepārtraukti dila, un šodien es kaunīgi biju nolīcis savu krājkases grāmatiņu pasta ierēdnim uz galda un tas kā nožēlodams izmaksāja manas pēdējās četras mārciņas. Es tagad biju Lestonas pilsētā. Man bija stāstīts, ka te esot iespējams dabūt darbu pie būvēm. Es biju sarakstījis ar vecu paziņu vēl no Latvijas un Tornas grāvraču laikiem — Babānu, un mums šovakar bija sarunāta satikšanās krogū „Karaļa Ģerbonis”, ko vietējie tautieši saukā jot par Dvēseļu Puteni.

Nosalis un nonīcis es sēdēju busu piestātnē un palaikam vēroju pulksteņa rādītāju baznīcas tornī.

Busu piestātne ir visdrošākā vieta bezpajumtniekam. Te kārtībnieks tevi vis neaiztīka, ja vien tev cilvēkam bija nodzīta bārda un tu nesnaudūjoti. Par trim pensiem es šorīt stacijas mazgātuvē biju noskuvies un piekopies, man tā tad nebija ko uztraukties.

Vairāki noplukuši baloži, izbadējušies un nonīkuši, bezcerīgi laipoja pa miklo ietvi un reizēm uzknāba kādas mikroskopiskas drupačas. Daži pienāca pie manis, nopētīja mani savām apsarkušajām acīm, bet kāds savāds instinkts, kas uztur dzīvus visus tos, kas pārtiek no ielas un notekām, lika tiem nojaust, ka liela labuma no manis nebūs, un tie vienaldzīgi man pasoloja garām.

Vairāki pustukši busī piestāja un atkal aizbrauca. Šis bija dienas klusākais posms.

Pulksteņa rādītāji lēnām taustījās uz priekšu. Es centos uz tiem neskatīties un domāt kādu patīkamu domu, par jaukajām dienām Sōlas salā, kur man bija jumts virs galvas un ēdiens galdā, kur mazā Žanete bija mana draudzene, bet kad es atkal pametu acis pulkstenī — likās, ka laiks bija stāvējis uz vietas.

Man blakus apsēdās pajauna kundze ar mazu meitenīti. Kas tā gan bija par skaistu bērnu! Sarkana vilnas cepurīte, zem tās baltas pajukušas matu čirkas, smejošas acis, sārta apaļīgi vaiģi mazām smaidu bedrītēm, balta siku zobīņu rinda. Man viņa tik ļoti patīka, ka es tai

priecīgi uzsmaidīju. Viņas čalojums pārtrūka, smaids apdzisa, acīs iezagās bailes. Viņa aizslēpās aiz mātes un iespieda seju tās rokās.

Kāpēc gan šis bērns no manis vairījās? Protams: mans apģērbs nebija nekāds glītais: ādas žaķete, negludinātas bikses, netīri dubļaini zābaki. Negulētās un stacijās nopiktās naktis laikam gan manās acīs bija iedegušas kādu izmisīgu kvēli, kas izdēdējušo seju pārvērta neglītā rēgā. Apkaunots es nodūru galvu.

Kundze bija novērojusi savas meitenes rīcību, paraudzījās manī un — laikam gribēdama mikstināt nelāgo iespaidu — klusi jautāja:

- Sakait lūdzu, vai šeit pietur buss uz Klintonu?
- Piedodiet, kundze. Es esmu šeit svešinieks.
- Bet kāpēc tad jūs te sēžat?
- Man pašreiz citur nav kur iet.

Cik es gan biju aizdomīgs pats uz sevi! Vai tikai mana balss neizskanēja pārāk zēlīgi? Kundze mani nopētīja līdzcietīgām acīm un likās meklējam pēc kādiem laipniem vārdiem, bet pirms viņa paguva ko teikt, es uzsviedu plecā mugursomu un gāju prom.

Pulkstenis tornī nosita četri. Vēl man bija trīs stundas laika.

Kādu brīdi pakavējos garāžas tuvumā, kur divi vīri skaistam limuzīnam pārmainīja riteni, veikliem tvēriņiem piegriezta bultas un beigās uzmauca niķelētu pārsegu, kas savā mirdzumā atgādināja sidraba paplāti, un to rūpīgi pārslaucīja, lai izdzestu eļļaino pirkstu nospiedumus.

Diez, vai es tādu vēl mācētu vadīt? — es sevi prātoju, lēnām soļodams tālāk. Pārbaudījumu es biju nolīcis, bet tas bija priekš vairākiem gadiem, un pēc tam man negadījās izdevības braukšanā vingrināties.

Uz stūra stāvēja kārtībnieks, tievs un gašs, augstu koka ķiveri galvā, vienaldzīgām, bet visu redzīgām acīm raudzīdamies ļaužu pūlī. Kam gan citam lai prasa pēc ceļa svešā pilsētā? Viņš viegli pasmaidīja, kad minēju „Karaļa Ģerboni“, bet laipni izstāstīja, kur un kā bija jāiet. Tas nebija pārāk tālu.

Es izgāju uz galvenās ielas.

Satiksmes, troksnis, burzma. Universālveikali, lētie drēbnieki, mēbeļu un radio veikali, visas tās pašas firmas kā jebkurā citā Anglijas pilsētā. Reizēm tā vien likās, ka visa Anglijas tirdzniecība nonākusi dažu desmit lieluzņēmumu rokās. Pie tam zīmīgi, ka šo uzņēmumu īpašnieki, pēc to uzvārdiem spriežot, nemaz nebija angļiskas izcelsmes...

Atradis tirgus laukumu ar pilsētas valdes namu un diviem rātni gulošiem akmens lauvām tā priekšā es iegriezos šaurā šķērsielā un drīz vien ieraudzīju meklēto krogu, kas drūms un kluss zvilnēja uz stūra, milzīgu zaļu alus reklāmu kā vairogu piespiedis pieri. Ceļš man tātad tagad bija zināms. Es iznācu atpakaļ laukumā un paraudzījos pulkstenī. Pus pieci. Vēl divas stundas kaut kur bija jānonīkst.

Maiznīcā nopircis apališus es sāku soļot pa klusu ielu, kas likās vedam ārpus pilsētas virzienā un pēc laika atdūros pils vārtos. Liels plakāts vēstīja, ka ieeja te brīva. Izstāgājies plašo parku, kur dobēs vēl vietumis ziedēja vēlinas rudens puķes, es apsēdos solā un lēnām apēdu savu pirkumu. Tad es uzkāpu kalnā līdz pašai pilij. Tā bija celta augstas klints galā. Visa pilsēta no šejienes bija pārredzama kā uz delnas. Centrā tirgus laukums, ap to lielā četrstūrī divas bankas, baznīca, kino, pilsētas valdes nams un baložu noķēzīta karalienes Viktorijas statuja. Tālāk uz Trentas upes pusi dzelzceļa stacija, kur baltus tvaika mutuljus pūzdamas manevrēja divas lokomotīves, tad tālāk vairākas fabrikas, pa kreisi slimnīca un trolejbusu depo. Tālāk dienvidos reizēm saulē iemirdzējās lauku zaļums un zilgana mežu svītra. Bet viss pārējais bija dakstiņu jumtu nebeidzams neregulārs klājiens. Atbrīvējot šauras un likumainas ielas tie nokāpa līdz upei un kanālim, atstāja spraugu divi tiltiem, tad atkal kāpa kalnup pa šo nogāzes pusi un beidzot apņēma pili no visām pusēm kā nospiešības un bezcerīguma žņaugus.

Atspiedies pret terases margām es ilgi vēroju drūmo ainavu. Un tad es izdzirdu soļus. Kāds kāpa kalnā pa asfaltēto ceļu. Es pavēros atpakaļ. Vecs vīrs, liekas — pensionārs, uz spieķa balstīdamies lēni kāpa kalnup. Viņš man apstājās blakām un atspiedās uz margām, viņa

šaurās krūtīs smagi elpoja un svilpa, gārdza un kreķķēja, un pagāja krietns brīdis, kamēr viņš pamazām atguva elpu.

— Jauks laiks, — viņš beidzot teica.

— Ja vien nebijis tik vējains, — es atteicu.

Viņš asi pavērās manī. Acīm redzot piecu vārdu pietika, lai viņš manī sadzirdētu ārzemnieku.

Ilgu laiku bija klusums.

Un tad viņš negaidot turpināja:

— Vai tu zini, ka šī ir vēsturiska vieta, kur mēs pašlaik stāvam?

— Es varu derēt, ka šī tāda ir.

— Ričards Lauvassirds no šejienes devās Krusta karā. Iepriekš gan savai sievai apjozis dzelzs jostu, lai savas prombūtnes laikā varētu būt drošs par tās uzticību. Vai tu zini šo stāstu?

— Nē.

Vecais sausi nosmējās.

— Gadījumam, ja tas kristu karā, viņš jostas atslēgu atstāja vietējam priesterim. Bet nebija Ričards ar saviem karotājiem pajājis vēl ne pāra jūdzes, kad to panāca priesteris putās saskrietā zirgā un pārbijies čukstēja: Majestāt, atslēga neder! — Tad Ričards smīnēdams viņu nopētījis un atteicis: Un to tu stāsti man!

Mēs abi nosmīnējām un labu laiku bija klusums.

— Šis pils pēdējais īpašnieks krita Pirmajā pasaules karā. Tas bija labs lidotājs, bet velna vācieši viņu tomēr nošāva. Tad pili pārņēma pilsētas valde un tur ierīkoja muzeju. Ieej iekšā, apskaties. Tur ir daudz vērtīgu gleznu. Bet kad municipālās vēlēšanās pārsvaru ieguva sociālisti, tie savās rūpēs par strādnieku kārtas labklājību parkā steigšus uzcēla publisku ateju. To tu ievēro: ja tu gribi, lai tavā pilsētā būtu publiskas atejas — vēlē sociālistus. Tie tās uzcels visnepiemērotākās vietās, izķēmotā plikā amerikāņu stilā, ar tik sarežģītām ieejām, ka pat sekodams bultām un uzrakstiem tu nekad nebūsi īsti drošs, ka neesi iekūlies aplamā nodalījumā.

— Tu laikam neieredzi sociālistus.

— Gluži otrādi: es tos ieredzu ļoti labi. Tikai pateicoties viņiem es tagad saņemu pensiju. Es tikai nožēloju

viņu izdomas nabadzību un fantazijas trūkumu. Vai tu par to nekad neesi padomājis? Viss, kam tie pieskaņas, kļūst pelēks, nepievilcīgs un neglīts, kaut vai tas būtu kooperatīva veikals, darba pārvalde, strādnieku klubs, arodbiedrības birojs. It kā par neglīti uzceltu ēku nebūtu jāmaksā tieši tikpat daudz kā par glītu un saulainu.

Viņš domīgi papurināja galvu.

Es pēc brīža ieprasījos:

— Dzird, ka drīz būšot jaunas vēlēšanas. Par ko tad tu balsosi?

— Cik tu savāds. Protams ka par sociālistiem. Manas pensijas dēļ. Paskaties tepat lejā uz ielu. Tu varbūt neticēsi, bet divdesmit astotā gada ziemā es pa to gāju basām kājām. Patiesībā ar vienu basu kāju, jo otru es atstāju Flandrijas kaujas laukos, tāpat kā pusi savu plaušu, kuņas saēda vācu gāzes. Daudz vairāk es savai zemei un karalim nevarēju ziedot, atskaitot — protams — dzīvību, kuņai tik un tā vairs nebija lielas vērtības. Bet par spīti tam es basām kājām kliboju pa šo ielu, tas ir — ar vienu basu kāju, jo otrā man ir proteze, un valdībai nebija nekādas daļas, ka es — Anglijas pilsonis un invalīds — biju bez maizes, darba un apģērba. Tajā gadā es pirmo reizi nolēmu balsot par sociālistiem, un par tiem es balsošu arī uz priekšu, neskatoties uz viņu neglītajām celtnēm un izdomas trūkumu. Jo viņi panāca to, ka man tagad ir nodrošinātas vecuma dienas. Vai tu nestrādā?

— Man pašreiz atvaļinājums, — es vilcinādamies atteicu.

— Redzi, tev ir atvaļinājums. Arī to izkaŗoja sociālisti. Agrāk mums bija piecu dienu atvaļinājums gadā, tagad dažām aroddrupām ir jau pilnas trīs nedēļas. Un par ko tu pats balsosi?

— Ne par ko. Man nav vēlēšanu tiesību.

— Oul! — vecais gaŗi novilka. Viņš jau nu gan zināja, ka man kā ārzemniekam tādu nebija.

Mēs klusēdami nostāvējām labu laiciņu.

— Ieej gan iekšā, apskaties. Tur ir daudz vērtīgu gleznu. Bet es tagad sākšu iet. Čiri-o-u!

— Visu labu.

Viņa soļi un spieķa knaukšķieni pamazām padzisa lejā gulošās pilsētas dunoņā.

Bet todien mans prāts nebija uz skaistām gleznām. Bez tam mani kaut kā bija radusies pārlicība, ka angļi neprot ne dziedāt, ne komponēt, pat ne lāga futbolu spēlēt. Es toreiz vēl nezināju, ka viņu gleznotāji Geinsboro un Konsteblis tikai par dažām nieka collām nerasniedza pašu virsotni.

Vējš līdz manīm atnesa saraustītas baznīcas zvana skaņas. Tur nosita pieci, tad pusseši. Man kļuva vēsi, un es nolēmu iet atpakaļ uz pilsētu. Laikam jau man šeit pagaidām vajadzēs apmesties. Es vēlreiz paraudzījos atpakaļ uz Trentas leju. Auksta norieta debess dega pār Lestonas jumtu jūru. Tuvojās vakariņu laiks, un brūngani asi smirdoši dūmi no tūkstoš kūpošiem pavardiem iejuka milzīgā mākonī, kuŗā spēkstacijas četri varenie dūmeņi ievilka platu melnu svītru un ko brāzmais vējš nesa pāri pilsētai. Šajā ainavā, kuŗā dominēja van Deika brūnais netīri pelēcīgā sajaukumā ar dzelteno sienu un brūno okru, retus svina baltā traipus iesvieda tvaika muļi pāri staciju un kokzāgētavu.

Nodrebinājies es pagriezos un sāku soļot atpakaļ uz pilsētas centru.

Šaurajās ielās pamazām iezagās krēsla, bet veikalu logos un durvīs iedegās spožas un krāsainas reklāmu ugunis.

Un tad pēkšņi pilsētu pārpludināja mājup steidzošos strādnieku, kantoristu un pārdevēju straume, busu pietātnēs sastājās rindas, bet drīz vien ļaužu plūsme aizskalojās un izsika nomaļu šķērsielu tumsā.

Es sēdēju uz sola tirgus laukuma malā, un pamazām mani pārņēma dziļa vienaldzība. Tas varēja patikt vai nepatikt, bet vaļsirdīgi runājot es tomēr biju bezcerīgs gadījums: bez darba, bez dzīves vietas, bez enerģijas, bez nākotnes. Es varēju celties un iet, es varēju palikt sēdam un gaidīt nāvi, un man patiesībā bija viena alga, vai es izšķiros par vienu vai par otru.

Cilvēki steidzās man garām, runīgi, smaidoši, un kā neticēdams es tiem noraudzījos pakāļ, it kā tie dzīvotu citā pasaulē, kuŗā man nebija vietas.

Un piepeši mani pārņēma niknums. Nebija vietas?! Un kāpēc gan nē? Man bija plati pleci un samērā gaiša galva, retais no vietējiem man varēja būt pretinieks. Gandrīz katru no viņiem es varēju pārliekt kā kabatas nazi. Tātad pietiek domāt un prātuļot! Ar šo pašu brīdi bija diezgan! Pēkšņa enerģija izstrāvoja manu pagurušo stāvu, es piecēlos un uzsviedu mugurā savu somu, Juhana urna man sāpīgi iedūrās ribās, es to iegrozīju ērtāk un sparīgiem soļiem sāku kāpt kalnā pa mazo šķērsielu, kuŗas galā tagad aicinoši mirgoja Karaļa Ģerboņa ugunis.

Pavēris durvis mazā spraugā es paraudzijos kroģus prastajā galā. Aiz letes nīka krodzinieks, vairāki vīri kūkoja pie pustukšiem alus kausiem, bet Babāna nemanīja. Man nepatika iet kroģu un tērēties un es nolēmu gaidīt tepat uz ielas stūrā. Drēgnums un vējš mani tomēr drīz vien piespieda meklēt patvērumu kroģus siltumā. Krodzinieks man piesūknēja kausu alus, kas likās tik pliekans un novadējies, ka ne vismazākā putu pērļīte neuzpeldēja tā virsū. Nolicis kaktā mugursomu es apsēdos pie galda un sāku gaidīt. Pēc brīža ienāca divi vīri netūrās darba drēbēs, paņēma savus dzeļamos un domino kauliņus un iekārtojās uz spēli pie blakusgalda. Ilgu laiku bija klušums, tikai vienmuļi tikšķēja pulkstenis bufetes dzegā un reizēm ieknaušķējās kauliņi uz manu kaimiņu galda. Tad ārā uz ielas atskanēja smaģi soļi, priekšnamā norībēja klons un ienāca saburzījies vīrs. Paņēmis kausu viņš apsēdās pie mana galda. Es viņu paslepen sāku novērot. Pelēka seja, ogļu putekļos nomelnējuši acu baltumi, skropstas un lūpu kakti, smaģas, sastrādātas rokas. Tātad ogļracis. Bet kaut kas viņa sejā man likās pazīstams. Gluži tādi paši savā laikā izskatījās strādnieki Liepājas Kara ostā, Drāšu fabrikā, Zepa kuģbūvētavā, Vairoģā. Vai tas bija fabriku darbs, kas darīja vienādas viņu sejas? Iespējams. Bet nē: šai sejai tomēr piemita kāda īpatnība, vaibstos un acu skatā bija kaut kas pazīstams un tuvs, viņam vajadzēja būt latvietim.

Tā vislielākajā drūzmā varēja pazīt krievus, poļus un ukraiņus pēc viņu slaviski apaļajiem ģimjiem, druknajiem augumiem un neveiklās lācu gaitas, lai arī cik glaudi un moderni tie būtu ģērbusies.

Es jutu, ka arī mans kaimiņš reizēm mani asi novēroja. Tā mēs sēdējām ilgu laiku. Ienāca daži apmeklētāji, steigšus iedzēra un atkal aizgāja. Kā jau darbdienas vakarā te nebija nekādas rosmes.

— Vai tu kanaks? — mans kaimiņš piepeši vienaldzīgi ieprasījās, kausu pie mutes celdams un ar gudru ziņu uz mani neskatīdamies. Ja es būtu angļis, es nodomātu, ka viņš runājis pats ar sevi.

— Kā tad, — es atteicu.

— Tā jau es domāju, — un viņš pamāja ar galvu.

— Neesmu tevis te agrāk redzējis, — viņš pēc brīža turpināja.

— Nav nekāds brīnums. Šodien tikai iebraucu Lestonā.

Viņš paraudzījās uz manu mugursomu.

— Un tad tūlīt uz krogu?

— Es gaidu Babānu.

— Diez vai viņš pirms astoņiem būs.

— Tu viņu pazīsti?

— Es te visus pazīstu. Šis krogus ir mana otrā māja.

Es nezināju, ko teikt, un mēs kādu brīdi klusējām.

— Un ko tad tu te Lestonā? Vai šancīti meklē?

— Jā.

— Vai jau zināma?

— Nē.

— Tad, draudzīn, grūti būs. Kā tevi sauc?

— Arturs. Arturs Skuja.

— Vai tu jau ilgi bez darba?

— Būs tāds laiciņš.

— Runā stiprāk, nebaidies. Lai sār vietējiem ausis. Te jau nu viņi gan ir pieraduši. Tu varbūt nezini, bet šis ir latviešu krogus. Atnāc sestdien, tad tu redzēsi, kā te skan un rīb. Tikai latviešu un brāļu tauta — leiši. Sestdien vietējie te kāju nesper. Ja nu vienīgi kāds irs iedauzās. Bet dzer ātrāk.

— Man gan neko —

— Nemuldi. Dod šurp, es atnesīšu.

Viņš aizgāja pie letes un atgriezās ar diviem kausiem. Es ķēru kabatā pēc naudas, bet viņš mani ar žestu aizturēja:

— Liecies mierā. Dabūsi darbu — izmaksāsi.

Es pateicos un mēs sadzērām.

— Bet ar darbu, draudziņ, ir prasti, — viņš turpināja.
— Kāpēc neatbrauci pavasarī. Tad latviešus uz būvēm pieņem katrā laikā. Bet tagad? Vienīgi varbūt uz busiem, bet tev jau šī pilsēta nav pazīstama.

— Tas darbs man arī diezko nepatīk.

— Oho! Tu — kā redzu — izvēlīgs. Kad pievilksi siksnu līdz pēdējam caurumam, būsi arī uz busiem laimīgs. Bet redzi, tavš Babāns arī ir klāt.

Kalsns vīrs pelēkā mētelī bija ienācis krogū un īsredzīgām acīm pētīja telpu. Beidzot viņš mūs ieraudzīja un jau pa gabalu priecīgi iesaucās:

— Sveiks, Artur!

Veca paraduma dēļ mēs sarokojāmies.

— Atbrauci gan beidzot. Tas ir labi. Kad mēs pēdējo reizi tikāmies? Vai tas nebija Mančesterē, dziesmu svētkos? Bet pagaidi, es dabūšu no dzeramu, — un viņš aizgāja pie letes. Es viņam noraudzījos pakal. Tāds pats vien viņš izskatījās, kādu to atceros no Tornas laikiem, varbūt mazliet plānāks un pelēkāks, mazliet kumpāks mugurā. Es nezinu, vai mēs maz bijām draugi. Ja mēs palikām divatā, mums drīz vien pietrūka runājamā. Bet ja man vajadzēja palīdzības, es droši uz viņu varēju palūties.

— Iedzēsim šito un iesim, — viņš atgriezies teica.
— Saimniece gribēs tevi redzēt un visu norunāt. Nu tad sveiks!

— Vesels!

— Nu un kā tad melnajiem labi iet, — viņš griezās pie mana kaimiņa.

— Tik šķīpelē oglītes, draudziņi. Zelta dzīvīte. Reizēm uz celišiem, reizēm pusrāpus. Drusku ūdentiņš, drusku gāzītes. Zelta dzīvīte.

— Bet par to tad arī naudiņa ienāk.

— Par daudz nāk, draudziņi, par daudz. Nodzert ne-spēj. Viņnedēļ mums pazemē izlūza akmentiņš no gries-tiem. Uzkrīta vienam ukrainim un nospieda to plakanu. Vēlāk mājās matracē atrada tik daudz naudas, ka taisni

asaras jāraud. Par daudz jau maksā gan. Par tik vieglu darbiņu varēja noteikti mazāk.

Viņš nikni piecēlās un aizgāja pie letes.

Es biju iztukšojis savu kausu un uzsvedis plecos murgorsomu gaidiju Babānu. Ārā ejot es pamāju ogļracim. Tas pa angļu modei piemiedza acis un piešķieba galvu.

— Kā to viru sauc? — es prasīju, kad bijām iznākuši uz tumšās ielas, ko blāvi apgaismoja gāzes laternas.

— To melno? Ta' pikis viņu zina. Mēs viņu saucam par Baigo. Cita vārda neesmu dzirdējis.

— Par ko tad tā?

— Varbūt tāpēc, ka ir baigais iznīcējs pa krogu. Citu drēbju arī viņam nav. Stāsta, ka viņš naktis pārļaižot kur nekur. Kā tu tādu citādi sauksi ja ne par baigo. Nāc, iesim pāri, mums te jānogriežas pa kreisi.

— Vai vēl tālu?

— Minūtes desmit.

— Paldies, ka mani sagaidīji un sagādāji istabu. Darbu jau nu kaut kur sameklēšu pats. Kā tev labi skrien?

— Tāpat vien, pa vecam. Labuma tur maz. Tu jau — salīdzinot ar mani — vēl esi jauns cilvēks. Bet man reizēm plecos grauž, reizēm mugurā dur, vecums nāk virsū. Nekur vis neizmuksi.

— Nemaz jau vēl tik vecs neesi, — es mēģināju viņu tā kā mierināt. — Tu droši vien pie latviešiem dzīvo.

— Kā gan citādi. Anglis savā mājā ārzemnieku vis nelaidīs.

— Vai tad liela māja, daudz irnieku?

— Bez manis ir vēl viens. Tu būsi trešais.

— Vai visi latvieši?

— Tak jau.

— Tas ir braši. Tik daudz savējo zem viena jumta. Vajaģa būt jauki, sevišķi svētku reizēs. Es ilgi neesmu dzīvojis latviešu namā.

— Gan jau redzēsi.

Babāns acīm redzot tālāk nevēlējās runāt.

Mēs klusēdami soļojām pa tumšām un vientuļām ielām, reti satīkdami kādu gājēju. Kārtībnieks mums pa

priekšu zābakiem kladzot lēni staigāja savā apgaitā un viņa apmetņotais stāvs ritmiskās atstarpēs iznīra un atkal pazuda gāzes laternu gaismas lokos.

Babāns apstājās pie augsta trīsstāvu nama un teica:

— Te nu mēs esam mājās.

Viņš sameklēja kabatā atslēgu un mēs iegājām priekšnamā, kam — kā man likās — piemita īsti latviska ceptu sīpolu un žautas veļas smaka. Mājinieki laikam bija dzirdējuši mūs ienākam, jo atvērās virtuves durvis un tajās parādījās padrukna vidēju gadu sieviete un tikko manāmā izloksnē mūs aicināja dziļāk.

Virtuve bija plaša un spodri tīra. Atrotītām rokām pie galda sēdēja vīrs pāri pusmūžam un pabīdījis acenes lejup pret deguna vidu mani aizdomīgi nopētīja pāri avizes malai. Pie plīts uz ķebļa sēdēja pajauns cilvēks un mūsos neskatīdamies turpināja spēlēties ar melnu kaķi.

— Nu labvakar, — teica mājasmāte. Mēs sarokojāmies.

— Šis te ir mans vecais — Mijkrēslis. Un tas tur — mūsu irnieks Žagars. Kad jau laiks paliek vēsāks, tad pa virtuvi vairāk nodzīvojam. Bet smirdat gan jūs abi pēc alus tā kā brūzis. Vai tu dzērājs?

— Reizēm jau iedzeru gan.

— Ja nu reizēm vien, tad nekas. Bet citādi man dzērāji nepatīk. Bet nāc nu pie galda. Visu dienu droši vien ir kumosā neesi baudījis. Šovakar mums biešu zupa. Te rudzu maize. Ieturies kārtīgi. Gulta tev uzklāta. Ja paliek vēsi, iemet skaitītājā šiliņu. Gan tev Babāns parādīs.

Viņa nolika manā priekšā bļodiņu sarkanīgās viras. Tā garšoja lieliski.

Tā sākās posms manā dzīvē, kas saistās ar Lestonas pilsētu.

Gan jau biju rēķinājies ar to, ka darbu atrast būs pagrūti. Izrādījās, ka rudenim nākot tas ir tikpat kā neiespējami.

Iegājies darba pārvaldē es atcerējos veco pensionāru pils terasē. Šī tiesām bija drūma celtne kailām pelēkām sienām, klona grīdu, telpas nemīlīgas un piedrazotas. Ierēdņus no publikas atdalīja režģu sieti, kas divainā kārtā atgādināja cietumu, Nepārtraukti klauudzēdamas virājās atspeŗu durvis, bet viņu radītais caurvējš tomēr nespēja izkliedēt cukstas tabakas dūmu, eļļainu un mālainu drēbju un nemazgātu sviedrainu miesu smaku. Pie ierēdņu lodziņiem lēnām uz priekšu bīdījās gaŗas bezdarbnieku rindas. Pa lielākaī daļai tie bija jamaikāņi, nēģeŗi, indieŗi, īri, pa starpām kāds angļis vai polis.

Man pagāja visa diena, kamēr izstāvējos nepareizās rindās, kamēr noskaidroju, pie kuŗa lodziņa man jāgaida, kamēr ierēdnis padzēra tēju, aizgāja pusdienās un pēc stundas atkal atgriezās vēl īgnāks un nelaipnāks nekā no rīta. Vēlā pievakarē viņŗ mani beidzot piereģistrēja bezdarbnieku sarakstos. Uz dažādu noteikumu, paragrafu un pantu pamata es bezdarbnieka pabalstu varēju sākt saņemt tikai pēc seŗām nedēļām.

— Nākat reģistrēties pulksten vienpadsmitos katru otrdien un piektdien! Nākoŗais!

Iebāzis savu karti kabatā es izgāju uz ielas. Pelēka debess man iesvieda sejā sīkus lietus pilienus. Uzsitis apkakli es sadrūmis soļoju mājup. Lai saimniece manis nedzirdētu, jo tām palaikam nepatīk nestrādājoŗi īrnieki, klusām uzkāpu savā istabā, novilku zābakus un atlaidos gultā.

Nebija jau nu ŗi pirmā reize, kad pēdējās rezerves likās izsmeltas, pēdējie līdzekļi izmēģināti, izŗauta pēdējā lode. Beigās vienmēr bija radusies kāda izeja. Tikai pašreiz es tādas neredzēju. Par ŗo nedēļu saimniecei bija samaksāts. Bet ko es iesākŗu nākoŗajā? Kaut ko pārdot? Bet man jau nekā pārdodama nebija. Pulkstenis? Par to onkulītis varbūt iedotu kādu mārciņu, bet kas ar to būtu līdzēts? Viss, kas man piederēja, bija mans labais uzvalks, divas kārtas veļas un Juhana urna, kas man tepat galvgalī stāvēja uz galda.

Ko gan es būtu darījis, ja līdzīgā stāvoklī būtu nonācis priekš divdesmit gadiem Rīgā? Ak ko! Ja visi striķi trūka, par pēdējo naudu būtu nopircis kukuli baltmaizes un paciņu Sporta un devies ceļā. Pāri pontonu tiltam, ap kuŗu šļacās un skalojās Daugavas zilie ūdeņi, pa Akmeņu ielu un Raņķa dambi es dotos tālāk pa Slokas ielu, paietu gaŗām Mārtaņa baznīcai, kur savā laikā tiku dziedājis kori, tad gaŗām Pulka Sētai projām uz Babīti, līdz tālumā iemirdzētos Lielupes sidrabotā svītra. Vakaram pienākot es ieietu kādās mājās, kur man neliegtu vakariņas un guļasvietu siena pantā, pēc tam kad drošības dēļ man būtu atņemti sērkociņi un šķiltavas. Un nākamā rītā es ietu tālāk, bet varēja kādas dienas arī palikt turpat un palīdzēt ar labības vešanu, it sevišķi ja tur gadījās kāds sprigans acu pāris. Varbūt ka kaimiņos gadījās kulšana, pēc tam kāds brauca uz Talsiem un mani paķēra līdz. Tā es pamazām nonāktu Stendē, Dundagā. Kā man visas šīs vietas tagad nāca prātā. Cik dažu labu reizi es tur tā netiku gājis; rudenīga ainava manā priekšā, rudenīga debess virs galvas, un lai arī nekas man tur nepiederēja, tā bija mana zeme un mani ļaudis, es tur biju svešs, bet nebiju svešinieks. Reiz tā bija vēla nakts, kad nonācu tēvoča Pēterļa mazajā saimniecībā augšā Šlīteres kalnos un klusu piekļāvēju pie rūts. Basas kājas noskanēja pa grīdas dēļiem, atvērās mazs lodziņš un atskanēja tēvoča niknā balss: kas tur?! — Un kā šī balss gan pārvērtās, kad biju tai atbildējis! — Ārtur, tu! Bet nāc tak iekšā! Emilij, mudīgi celies augšā, mums ciemiņš! Kur tad tu te gadījies? — Ar to tad visām bēdām būtu gals. Paēdināts, padzirdīts, izguldināts, ar prāvu ceļamaizi somā un pāra čaukstošām naudaszīmēm kabatā es varēju atgriezties Rīgā un abiem elkoņiem sparīgi cīnīties tālāk...

Apakšā noklaudzēja durvis. Tur droši vien Mijkrēslis pārnāca no darba. No mājām viņš izgāja piecos un divpadsmit stundas kurināja slimnīcas katlu telpu, vienalga — vai tā bija darbdiena vai svētdiena. Tāpēc viņš vienmēr bija tik noguris. Paēdis palasījās avīzi un devās pie miera. Drīz pārradās arī Žaģars, kas man dzīvoja blakus, un skaļi svilpodams ilgi plunčājās pa vannas

istabu. Pēdējais nāca Babāns, tad saimniece mūs visus sauca vakariņās. Virtuvē bija milīgi un silti, bet man nepatika saimnieces jautājošie skati. Viņa droši vien gribēja zināt, kā man ar darba meklēšanu gājis, un man nekā viņai nebija ko teikt, tāpēc paēdis tūlīt kāpu atpakaļ uz savu istabu. Tā bija iebūvēta jumtā, tāpēc neviena siena nebija taisna. Es atvēru mazo jumta logu un paraudzijos ārā. Lietus bija mitējies. Ārā bija tumsa, tikai pašā centrā izgaismotais pilsētas valdes nams gaiši mirgoja pāri melnajiem jumtiem un atblāzmojās zemaajos mākoņos. Vēl bija agrs, tornī nule kā dobji nozvanīja deviņi, bet man nebija cita ko darīt. Noģērbies es palīdu zem segas un ilgi nevarēju aizmigt.

Kā lai pavada dienu? Es aizgāju lejā uz pilsētu, izstāgājos gar skatu logiem un gaidīju vietējās avīzes rīta izdevumu. Itāļu kafejnīcā bezgaršīgu tēju lēni sūkdams uzmanīgi izlasīju visus darba piedāvājumus: bija vādzīgi grāmatveži, pārvaldnieki, ceļojoši aģenti, pārstāvji, šoferi, atslēdznieki, metinātāji, garāžu mācekļi... Strādniekus meklēja cementfabrika, ķieģeļnīca, metallietuve. Es pārāk labi zināju, kādas tur bija izredzes: vieglāks darbs — maza peļņa. Ja gribējās vairāk naudas, tad bija smagi jāvergo, un tam es jutos mazliet tā kā par vecu. Vaļsirdīgi runājot es pats nebiju skaidrībā, kāds darbs man isti būtu pa prātam. Kā jau bieži agrāk, es paļāvos, ka to izšķīrs gadījums.

Pārdevēja vairākkārt zīmīgi paraudzījās uz manu gandrīz tukšo tējas krūzi. Es steigšus to izdzēru, piecēlos un izgāju uz ielas. Bāla rudens saule reizēm iemirdzējās pelēko mākoņu spraugās un tās atspulgu blāvi atstaroja salijušais asfalts, vizošās mašīnas satiksmes jūkli, karalienes statujas notraipītā galva, zeltītie pulksteņa rādītāji pilsētas valdes tornī. Es apstājos tirgus laukuma malā un piepeši man briesmīgi iegribējās lasīt, kaut ko pazīstamu un tuvu, ko es būtu lasījis sen atpakaļ — mājās. Tas būtu tikpat kā iet un satikt kādu vecu draugu. Pāri pūlim es ieraudzīju melno koka ķiveri. Baltcimdotās rokas salicis uz muguras cienīgiem nesteidzīgiem soļiem nāca kārtībnieks, tas pats kam biju prasījis ceļu priekš nedaudz dienām. Viņš mani atcerējās un viegli pasmaidīja:

— Kuŗu krogu tu tagad meklē?

— Šoreiz es vēlētos ceļu uz pilsētas bibliotēku.

— Ou! — viņš pārsteigts izsaucās un izslējās taisnāk. Tad viņš izstiepa savu gaŗo roku kā akas vindu un norādīja man augstu baltu celtni. Tas bija koledŗs. Un aiz tā bija bibliotēka. Es pateicos un kārtībnieks pat piesvieda roku savai ķiverei. Viņa acīs es tātad biju mazliet cēlies.

Ejot gaŗām koledŗam ar zināmu skaudību noraudzījies jaunieŗos, kas somām padusēs virāja plaŗās stikla durvis. Tiem vēl bija nodomi un cerības. Daudz gadi bija pagājuŗi, kopŗ aiz manis pēdējo reizi aizvērās smagās ozola durvis Raiņa bulvārī Rīgā. Gaŗie gaiteni, Roŗu koridors. Cita paaudze tur tagad staigāja un jūsmoja manā vietā, kamēr mani smagie zābaki gurdeni ŗūkāja Lestonas ietvi. Tā Kunga vārdā...

Bibliotēka bija varen liela un plaŗa, ar galdiem un ērtiem ādas krēsliem starp gaŗajām grāmatplauktu rindām. Te valdīja tāds klusums, ka gluŗi neviņš sāku iet uz pirkstgaliem. Pie ŗurnālu un laikrakstu galda sēdēja vairāki veci vīri, jādombā — pensionāri, un ŗķirstīja jaunākos izdevumus. Dziļāk plauktu labirintā manīja kādus studentus, kuŗus viegli varēja pazīt pēc raibajiem kaklautiem.

Pie kartotēkas darbojās bāls un izstīdzējis jauneklis. Cik savādi, es nodomāju. Arī Anglijā, tāpat kā mūsu zemē, grāmatu cilvēki sirga ar bāluma kaiti. Neatbildēts vienīgi palīka jautājums, vai viņi nonīka grāmatu dēļ, vai arī lasīja tāpēc, ka bija par vārgu, lai spertu bumbai vai dejotu svingu...

Es palūdzu Kronīna Citadeli. Gaŗiem, tieviem un — kā man noteikti likās — mikliem pirkstiem bibliotēkārs sameklēja kartotēkā grāmatas zīmi, uz brīdi pazuda savā grāmatu valstībā un atgriezās ar prasīto. Viņš man norādīja ar roku lasītavas virzienā. Izvēlējies klusu nostūri starp plauktiem, pilniem platmugurainu sējumu padziŗiem zelta burtiem, es atsēdos un tiksmi atŗķīru pirmo lapaspusi. Sen nelasītā grāmata mani apņēma kā silta seŗene, man pavērās cita pasaule un tajā es iegrimu, aizmīrsdams savas rūpes un neziņu par rītdienu. Griestos iedegās uguns, sāka krēslot, bet man gaŗ to nebija daŗas.

Un tikai kad pulkstenis kaut kur telpas dziļumos nosita septiņi un norībēja atbidīti krēsli un skaļāki soļi, es sapratu, ka klāt slēdzamais laiks. Iegaumējais lapaspusi es cēlos, atdevu grāmatu bāļajam jauneklīm un devos uz izeju. Iznācis ārā uz kāpnēm es piepeši jutu, ka kāds man piebikstīja ar elkoni un zobgaliģi prasīja:

— Ko tad tu te meklē?

Man blakām stāvēja Baigais.

— Labvakar, — es teicu. — Man liekas, ka vienīgā lieta, ko kāds bibliotēkā var meklēt, ir grāmata.

Baigais skaļi nosmējās.

— Tu ļoti maldies. Ir te arī citas lietas.

— Grūti iedomāties. Nekādu glīto skuķu es te nemāniju, kuŗas tev būtu vērts tramdīt.

— Skuķi? Blēņas. Es te nāku izgulēties.

— Ko tu teici?

— Es teicu — izgulēties. Tu tak pie Mijkrēšļiem dzīvo? Tad jau mums pa ceļam. Iesim vien. Redzi, es strādāju pirmajā maiņā, līdz diviem, Savā laikā es arī nezināju kā vakaru sagaidīt. Tu — puis — esi varen manīgs: ātri apķēri, ka labākā vieta ir grāmatu noliktava.

— Ko nu blēņojies.

— Vai tu pats neredzēji? Uz visām sienām uzraksti: lūdzu ievērot klusumu. Citiem vārdiem — netraucēt guļošos. Mans kakts ir pašā dibenā, tur ir varena nosnaušānās.

— Ko tad tu nakti dari, ja tev dienu jāguļ?

Baigais mani aizdomīgi nopētīja, uz stūŗa apstājās, mēs sapīpējām un gājām tālāk. Manu jautājumu viņš tā ir palika neatbildējis.

Bij tā, zin, — viņš pēc laika iesāka. — Vācu valoda man laba, bet no angļu — ne bī, ne bē. Tik vien protu, kā pazemē ar melnajiem izlamāties un kroģū dzeramo pasaukt. Iegājis bibliotēkā sāku gudrot, kādu grāmatu lai izvēlos. Tas nikoŗa pie kartotēkas lūr un gaida. Cita rakstnieka nezināju, teicu, lai dod man Šēkspīru. — Vai lielo? (šīs prasa). — Nu ka lielo (saku). Vislielāko. — Pēc laiciņa viņš atnes un noliek man priekšā. Tā saucamo Kingsveja Šēkspīru. Milzīgs sējums. Nolidu stūrī, atšķīru pret vidu un kārtīgi nosnaudos. Nākošajā dienā bāļais

man jau tā kā uzsmaida. Var redzēt — priecīgs. Četri gadi viņam Šēkspīra neviens nebija prasījis. Tagad — var teikt — esam pilnīgi draugos.

— Vai tad palasities nemaz neesi mēģinājis?

Baigais atbildēja tikai pēc ilgāka klusuma brīža:

— Man reizēm liekas, ka tu par daudz gribi zināt.

Mēs bijām pienākuši pie Dvēseļu Puteņa.

— Vai ienāksi? — Baigais man jautāja.

— Šoreiz nē. Jātiek mājās. Saimniece gaidīs vakariņās.

— Nu tad pagaidām!

Bet pēc brīža es izdzirdu viņa balsi un apstājies atskatījos.

— Vai tad tu darba vēl neesi atradis?

— Vēl nē.

— Nu, nu. Pameklē vien.

Viņš pazuda apgaismotajā priekšnamā, bet es gurdeni soļoju uz mājām.

Pienāca piektdiena, un atkal es veltīgi izstāvējos Darba pārvaldē. Viņi man nekā nevarēja piedāvāt.

Laikus gulēt iedams es parasti modos ap kādiem četriem un vaļējām acīm raudzīdamies griestu tumsā domāju savas ne visai priecīgās domas. Šorīt man bija sevišķi nelāga sajūta. Sestdiena. Tātad jāmaksā saimniecei. Tas izskatītos briesmīgi neglīti — jau pirmajā nedēļā palikt parādā. Vienīgi ja nu iestāstītu, ka man sarunāts darbs. Kur? Nu, teiksim ķieģelniecā. Kaut kur man tak beidzot bija jāsāk strādāt. Pēdējā laikā tās bija krietni modernizētas, tur vairs tik smagi nebija jāplēšas kā toreiz, kad tikko iebrāucām Anglijā un stājāmie atbrīvoto vācu gūstekņu vietā.

Tātad norunāts: pirmdien iešu un pieteikšos tur.

Man palika vieglāk ap sirdi, kad beidzot biju izšķīries no darīti. Mans Kronins tātad bibliotēkā paliks neizlasīts. Nekas. Par pirmo algu to nopirkšu lētajā brošētajā izdevumā.

Āpakšā skanēja soļi, durvju virināšana un klusa apspiesta klepošana. Tur Mijkrēslis gatavojās uz darbu. Drīz aizkrita ārdurvis un smagnēji soļi aizskanēja pa ietvi.

Tad mana kaimiņa Žagara istabā atskanēja kāju švi-koņa, pastumts krēsls, pabīdīta atvilktnē. Viņš klusi no-kāpa lejā. Kā katru rītu.

Un piepeši man ienāca prātā, ka es nekad nebiju dzir-dējis viņu uzkāpjām atpakaļ. Bet darbā viņš gāja tikai septiņos. Ko viņš tur lejā varēja sadarīt? Protams, virtuvē bija silts. Varbūt viņš tur sēdēja un lasīja avīzi vai grāmatu, vai — kā jau vieninieks — pielāpīja sev kādu drēbju gabalu vai zeķu pāri. Bet kāpēc viņš gaidīja Mijkrēšļa aiziešanu? Mani pārņēma milzu ziņkārība. No-iet lejā un paskatīties? Bet ko es iegājis teiktu? Ka man slāpst un izdzertu glāzi ūdens? Tad jau labāk nē. Man Žagars lāga nepatika, un arī viņš — cik varēju manīt — uz mani neturēja laba prāta.

Tā gudrodams pamazām biju iekritis miegā.

Mani pamodināja Babāns.

— Tu vēl guli?

— Mazliet aizsnaudos. Tūlīt celšos augšā.

— Celies gan, un iesim uz pilsētu. Paklausies, vai tev ir ko samaksāt saimniecei?

— Man liekas, ka būs. Kā tu domā, vai viņa nevarētu kādas dienas pagaidīt? Man pašreiz —

— Te tev nauda. Ātdosi vēlāk. Un celies!

Viņš nolika galdā piecas mārciņas, kuņas jau gatavas bija turējis rokā, un veikli izgāja pa durvīm, acīm redzot — lai nebūtu jāklusās manos iebildumos un pateicībā.

Nekādi lielie draugi mēs laikam nebijām, mums trūka kopēja runājamā. Bet mūs tuvināja kaut kas vairāk: trimda un kopīgi izstaigātās kaŗa gaitas, un tas laikam nozīmēja vairāk nekā draudzību vien.

Es veikli izlēcu no gultas liksms savā prātā, ka viss tik gludi bija izkārtojies. Tikko sāksu strādāt, atdošu pa-rādu, kaut vai pa daļām. Tas man liekas baŗas nerādīja.

Paēduši brokastis mēs devāmies ceļā.

Anglijas pilsētas sestdienās ir īsts raganu katls.

Taupīt nemācēdams, angļu strādnieks ceturtdienas vakarā izdod pēdējo pensu, piektdien aizņemas busam un cigaretēm, bet sestdien — ar saņemto algu kabatā — viņam un viņa sievai pieder pasaule. Tad notiek varena iepirkšanās visai nedēļai, un tā nu ap pusdienas laiku

visa Lestona jaucas un maļas ap centra lielajiem veikal-
liem. Ietves ir par šaurām, lai nestu ļaužu straumes, kas
kā milzu pali pārpludina ielas, brāžas pār krustojumiem
un skvēriem, viņo un griežas satiksmes jūkli, sastrēdzas
veikalu durvis, sablīvējas kino un kafejnīcu ieejās, beid-
zot noplok un aizplūst futbollaukuma virzienā.

Tikai ar grūtībām jaudāju noturēties līdz Babānam, kas
skrēja no viena veikala otrā visādus sikumus pirkdams,
un vairākkārt man likās, ka būšu to pūli pazaudējis. No-
skrējušies un noguruši, burzmas un troksņu apdullināti
mēs beidzot patvērāmies Dvēseļu Puteņa milīgajā paenā
un apsēdušies tukšojām kausu alus. Kroguš bija varen
pilns, jo nāca tuvu pēcpusdienas slēdzamam laikam.
Milzīgajā troksnī un jezgā brālīgi saklīdzās latviešu un
leišu valodas. Neviena es te nepazinu, atskaitot Baigo,
kas varen skaļi darbojās pie galdiņa viņā telpas stūrī.

Mēs jau grībējām celties un iet, kad cauri drūzmai
izspraucās un mūsu galdam pienāca pajauns cilvēks,
uzkrītoši melnā ģērbies. Patiesībā viņam tikai kreklis bija
balts. Viss pārējais — platmale, mētelišs, uzvalks, kakl-
saite, kurpes, cimdi un portfelis — bija melni. Likās, ka
viņš nupat nāktu vai ietu uz bērēm. Portfelis ļāva secināt,
ka pienācējs ir vai nu intelektuālis vai varasvīrs, jo tāds
bez portfeļa nevarēja iztikt, tāpat kā angļu džentlmenis
bez lietussarga. Pārsteigts es ievēroju, ka Babāns viņu
sveicinādams piecēlās, patiesībā gan tikai par pāra spri-
žiem atraudams dibenu no sēdekļa. Viņi sarokojās. Mel-
nais padeva roku arī man, sava vārda neminēdams, acīm
redzot domādams, ka katrs viņu pazīst tik un tā.

— Glāzi alus, leitnanta kungs? — prasīja Babāns.

— Nē paldies. Man nav laika. Jāsteidzas, — un viņš
piesēdās mūsu galdiņam. Viņa balss bija augsta, sīka
un klusa, tā kā skaļajā troksnī to tikko varēja sadzirdēt.

— Labi, ka tevi satieku. Nākamo sestdien sarīkojums.
Atnāc piecos pie zāles, lai varam izdekorēt.

— Nevarēšu gan, leitnanta kungs. Mums korim pē-
dējais mēģinājums.

Melntērptais iesita ar plaukstu pa pieri.

— Pareizi. Pavisam aizmirsu. Ko nu? Tad jānāk tev, —
viņš griezās pie manis.

— Šis te ir Skuja, — teica Babāns iepazīstinādams.
— Nupat iebraucis Lestonā. Vēl pat darbu nav sameklējis.

— Tas ir skaisti. Tad jau tev laika diezgan, vari atnākt un palīdzēt. Vai organizācijā sastāvi? Biedru naudas vari kārtot pie kasieņa, tā resnā, kas tur sēž blakus Velsa Rozei, vai pie biedrziņa. Tas ir tas gaņais pie bufetes, kas nupat beidza dziedāt. Vai arī pie manis. Tātad norunāts: sestdien piecos. Man viss vajadzīgais būs līdz: karogs, ģerbonis, naglas, āmurs. Izdekorēsim uz to glau-nāko. Nu tad uz redzīti!

Pirms es ko paguvu atbildēt, viņš jau bija piecēlies un iespraucies drūzmā. Jautājoši es paraudzijos Babānā.

— Nodaļas priekšnieks. Paparde. Vai iesim?

Bet arī šoreiz mēs vēl nekur netikām, jo tukšajā krēslā iekrita Baigais.

— Kas tā nekait dzīvot, — viņš teica, uzmetis man savas ogļainās un apsarkušās acis, — Ik pāra dienas krodziņā. Tev — puis — laikam naudas kā spaļu. Vai tu jau strādā?

— Vēl nē.

— Zagļa dienas. Nu un kā koristu kungiem? — viņš griezās pie Babāna.

— Labi, kas vainas. Varēji jau nu arī pats nākt pie mums uzdziedāt. Tev rikle varena. Pirmīt tā dziedāji, ka bufetniekam plauktos glāzes sāka šķindēt.

— Ko lai dara, draudziņi. Ja dziedamais iedzerts, balsi nenoturēsi. Tāpat kā pasakā vilkam, kas nevarēja lūlājamo valdīt. Bet tavā korītī gan neiešu.

— Kā tad tā?

— Par smalku man tā jūsu biedrība. Kaut vai tie mūdieši vien: baltas krūtežas, lillā taurentiņi, melnas plēves. Kur man pie tādām mantām tikt. Un tad tās dziesmas. Viņnedēļ gadījās aiziet uz biedrību, kad jums bija mēģinājums. Klausoties vien smieklī nāk. Veci bārdaini veči, purni kā laupītājiem, bet tik žēlīgi velk: bērniņ mai-igi nu dū-ū-ūs. Jeb kā tā otrā bij: sirdī cē-ē-ēļas ilgās kā-ā-ārstas. Kas tās nu par vīru dziesmām, tik tāda pikstēšana. Lūk, kur mana dziesma: Aiz Valmier's muiž's bij vēlvien' muiž', ēj-tarlalā! — un Baigais iedziedājās, ar dūri uz galda ritmu sizdams. Viņš likās viegli iereibis.

— Bet kas tad tas? — viņš pārtrauca dziedāšanu. —
— Jums jau abiem kausi tukši.

— Mums jāiet, — atteica Babāns.

— Tā cita lieta. Tad ejiet vien.

Mēs cēlāmies un devāmies uz durvīm, kad Baigais mani parāva aiz stērbeles un pieliecās pie auss.

— Darbu tu tik drīz nesameklēsi. Paklausies, ko es tev teikšu. Es pats savā laikā tā izvilkos. Pirmdien ap septiņiem rītā aizej pie Darba pārvaldes. Laukiem pašreiz vajadzīgi kartupeļu lasītāji. Gan tevi kāds pievāks. Un katru vakaru naudu izmaksā uz rokas.

Viņš piemiedza aci, iegrūda man duncku mugurā un tukšo kausu augstu virs galvas turēdams aizspraucās bufetes virzienā.

Baigais tad Baigais, bet kā man likās — viņš tomēr bija lāga virs.

Pirmdienas rītā kā parasts pamodos agri, dzirdēju Mijkrēsli aizejam un Žaģaru nokāpjām lejā. Arī man bija laiks celties, virtuvē ieēst brokastis un doties ceļā. Žaģars? Protams, viņš man nekā ļauna nebija nodarījis, un tomēr es izjutu zināmu nepatiku, ka man viņš virtuvē būs jāsatiek un ar to jārūnā kādi tukši un nenozīmīgi vārdi, tā sakot — trokšņa pēc. Bet kad apgērbies nogāju lejā, virtuve neizprotamā kārtā bija tukša.

Ūdens katlīnā bija vēl karsts. Iejaucis kafiju es apsēdos un sāku domāt.

Ir neiespējami, ka es būtu aizsnaudies. Augšā viņš nebija nācis, to es noteikti būtu dzirdējis. Mazgājamā istabā bija klusums, bet darbā viņš vēl nebija gājis, jo pieliekamajā stāvēja plauktā, kā vakar saimnieces nolikti, visi trīs mūsu azaida tistokļi. Kā tas varēja būt, ka viņa šeit nebija? Tumšas aizdomas sāka šaudīties manās smadzenēs, bet es tās nepatikā apspiedu un piekopis galdu devos ceļā.

Mazā šķērsielā aiz darba pārvaldes pulciņos turējās ļaudis, galvenokārt sievietes lakatiem galvās, darba biksēs un smagos zābakos. Laiku pa laikam te iegriezās pussmagās mašīnas, apturēja kāda bariņa priekšā, sievietes savicinājās un sasveicinājās ar braucēju un salīda kravas nodalījumā, nokūpēja un nosmirdēja benzīns, no-

krācās motors, nočikstēja bremzes uzbraucot galvenajai ielai, un mašinas aizrūca ārpilsētas virzienā. Aizvien mazāks palika gaidītāju skaits. Nevienam pulciņam nepiederēdams, es stāvēju nomaļus, klusībā skaizdamies par savu neuzņēmību un bailīgumu.

Laiks gāja, bet neviens pie manis nepieturēja. Pēdīgi iela bija tukša, tikai pašā viņā galā uz stūra palika četri sievieši, kas mierīgi pīpēja un plāpāja. Pagāja minūtes desmit, bet viņas neizrādīja nekāda uztraukuma, tātad arī viņām bija sarunāts. Un tur jau arī mašina iegriezās ap stūri, viņas uzsaucā: Hello, Bill! Kur tu tik vēlu šorit! — sakāpa brezentā pārjumā. Tātad vienīgi es biju palicis tukšā. Ātsperēs šūpodamās mašina man pabrauca garām, tad piepeši strauji apturēja, braucējs izlicās un uzsaucā:

— Ei! Vai tu uz kartupeļiem?

— Jā.

— Tad lec mudīgi!

Es tikko paguvu iesviest savu maizes sainīti un uzlēkt uz kāpšļa, kad braucējs piedeva gāzi, mašina spēcīgi nozvāļojās un apcirtās ap stūri. Sievieši atvirzījās uz priekšu un es neveikli atkritu atbrīvotajā sola galā. Viņas aizdomīgi atņēma manu labrītu, zīmīgi saskatījās un turpināja sarunu savā dialektā, no kuŗa es nenieka nesa-pratu. Neuzkrītoši viņas nopētīju: trīs bija pajaunas, ce-turtā — pusmūžā, bet visas varen uzkrāsojušās un no-triepušās gan ar melnu, zilu, gan sarkanu, tā kā spožajā rīta gaismā viņu sejas izskatījās vaskaini nedzīvas un atbaidīgas. Tad jau labāk vērot braucamo ceļu. Tas vijās likumu likumiem. Garām slidēja rudenīga ainava: no-kopti lauki dzelteniem rugājiem, koši zaļi cukurbiešu gabali, noganītas pļavas, kāds meža puduris zeltītu la-potni, retumis vēl kāds miežu lauks aizlauztām vārpām. Un pāri visam pelēka debess lēja kailu baltu gaismu. Rudens.

Mēs strauji iegriezāmies ozoliem apaugušā mājas ceļā, aiz mums palika dzelzs vārti, dārzs tumšiem augstiem kokiem, caur kuŗiem pavidēja liela gaiša ēka, un beidzot mašina asi apturēja liela, saimniecības ēku apņemta pa-galma vidū.

Izlēcis ārā gribēju palīdzēt sievietēm izkāpt, bet tās likās manū izstiepto roku neredzam. Nav arī liela vajadzība.

— Nāc man līdz! — man uzsauca braucējs un mēs devāmies uz nojumi, pilnu dažādu lauksaimniecības mašīnu, piejūdzām traktoram darba ratus, aizbraucām līdz klētij un iznesām maisus un grozus. Braucējs, kuŗu es dzirdēju saucam par Bilu, likās būt priekšstrādnieks. Viņš bija vidēju gadu, ne visai liela auguma, papliķu galvīdu, ko varēja samanīt, kad viņš pārdomādams pacēla cepuri un kasīja pakausi, bet varen darbīgs un ātrs savās kustībās.

Dārza vārtos parādījās vecāka sieviete kūpošu tējas trauku vienā un grozu otrā rokā. Brokasta laiks.

Bils kaut kur pazuda, bet es sekoju meitiešiem nojumē. Saņēmis savu tējas krūzi es atsēdos sienmalī, attīnu maisus sainīti un sāku ēst. Pusi azaida pataupījis pusdienām es vēroju, kā meitieši, kas pa gabalu izskatījās daudz pievilcīgāk, salika krūzes atpakaļ grozā un kā visām četrām aizkūpējās cigaretes. Vējš man reizēm uznesa tabakas smaržu, un es nikni sakodu zobus. Man pašam nebija ko pīpēt. Naudu taupīdams es raudzīju iztikt tik lēti cik vien iespējams, bet taģad mani mocīja pilnīgi neizturama kāre pēc pīpējamā. Es gandrīz būtu gājis palūgt un tikko novaldījos.

Un taģad notiek tā: viena no viņām, tā ar viszilāk nozieķētajiem acu plakstiem, pieceļas un nāk uz manu pusi. Pārējās trīs kaklus izstiepušas skatās, kas nu notiks, un viņām acis spīd kā kaķēniem. Viņa pienāk pie manis un izstieptā rokā tur cigarešu kārbu. Pateicīgi uzsmaidījis pastiepjos tai pretī. Bet savādā kārtā jo tālāk es stiepjos, jo devējas roka velkas atpakaļ. Es nesaprotu un paveros meitenē. Viņa smaida, bet tās acis ir savāda nežēlīga izteiksme. Roka atkal ir izstiepusies man gandrīz pie pašas sejas, bet kad es sniecos pēc cigaretes, notiek atkal tas pats. Nu visām četrām izlaužas skaļa smieklu šalts, bet šiem smieklīem ir baīga pieskaņa. Tā smejas bērni, redzot kustoņus mokās. Es nodrebu, kauna sārtums man saskrien sejā un es noduru skatu, — Ārzemnieks! —

viņa saka, iesviež man cigareti klēpī un aiziet lepni atpakaļ. Viņai ir izdevies izspēlēt branču joku.

Nāk Bils. Es pieceļos, cigarete nokrīt zemē un es tīšām tai uzbrienu ar kāju. Bet ar pašu acu kaktu es redzu, ka viena no meitenēm nesmej. Tā ir trauzlākā no viņām, un un tās skatā ir līdzjūtība un kauns.

Mēs sakāpām piekabē un aizbraucām uz lauku.

Vagas galā tur jau pukšķināja traktors ar kartupeļu racēju. Pajauns cilvēks likās bija tikai gaidījis mūsu ierašanos un sāka tūlīt braukt. Kartupeļi tā vien juka pa gaisu. Ar maisiem un groziem rokās meitiesi izklida pa lauku, bet es paliku pie Bila. Mēs savācām maisos salašitos kartupeļus un bērām stirpā. Bet Bils bija aizņemts vīrs, viņam bija reizē jābūt desmit vietās un viņš bieži atstāja mani vienu. Ja man iznāca laika, es apturēju traktoru trauzlās meitenes tuvumā un viņai palīdzēju. Reiz sabojājās kartupeļu racējs, un kamēr to laboja, mēs varējām atsēsties uz maisiem un brīdi papļāpāt.

— Vai tu bieži nāc uz šo saimniecību? — es tai prasīju.

— Esmu te bijusi agrāk.

— Vai tā ir liela?

— Liela? Tā ir milzīga. Paskaties lejā. Tur aiz meža vēl ir lieli izjādes un medību lauki. Misteram Pīrsonam Lestonā pieder divas lielas mežģiņu fabrikas. Viņš ir bagāts vīrs.

— Tad jau viņam te strādā daudz cilvēku?

— Nē, tikai Bils un Maiks. Un reizēm Džons, tas jaunais te uz traktora. Maiks ir dumjš. Tas tikai apkopj govīs un divus jājamus zirgus. Pie cita darba viņš neķeras.

— Tad jau viņš nemaz tik dumjš nav.

— Viņš ir gan dumjš. Un ne ar vienu nerunā, tikai ar saviem lopiem. Gan jau Maiks kaut kādā veidā būs aizdevis meitenei dusmas, es sevi nodomāju.

— Tev skaists krustiņš kaklā.

— Vai ir?

Kā neticēdama viņa to aplūkoja.

— Tas man tāpēc, ka esmu katoliete.

— Vai tu tādā gadījumā neesi iriete?

— Protams, ka esmu iriete. Bet par to cigareti šorīt nedusmojies. Tas bija tikai joks.

— Diezgan slikts joks.

Viņa neatbildēja.

— Vai tev šis darbs nav par smagu? Tu esi tik trausla. Paskaties pati, cik tev mazas rokas un tievi kauli. Pieliec blakus manējai.

Mēs salīdzinājām mūsu rokas un sirsnīgi nosmējāmies.

— Man jākrāj nauda. Mēbelēm.

— Mēbelēm?

— Jā. Man Ziemassvētkos kāzas.

To viņa teica kā atvainodamās, kā kad viņa nožēlotu, ka nespēj būt pret mani pārāk draudzīga un atlīdzināt manu palīdzību pie kartupeļiem. Es pasmaidīju.

— Lai tev laimējas.

Traktors lauka galā atkal sāka rūkt, kartupeļu racējs tāpat bija salabots, un man bija jābrauc tālāk.

Kartupeļu stirpa lēnām auga gaŗumā. Bils, redzēdams, ka tieku ar darbu galā, reti vien atskrēja man palīgā, tā kā biju priecīgs, kad beidzot pienāca pusdienas laiks. Sievieši sakāpa pie manis darba ratos un es tos aizvedu atpakaļ uz pagalmu. Nojumē jau bija priekšā katliņš ar tēju.

Paēdis es atlaidos sienmalī uz pērnā siena. Tas bija pilns putekļu un oda pēc pelējuma, bet bija patikami atstiept gurdenos locekļus.

Paēduši meitieši sapīpēja un gaŗlaicības mocīti sāka dziedāt.

Ir vispār pieņemts, ka angļi nav dziedātāju tauta. Manuprāt tās ir skaidras blēņas. Man gribētos apgalvot, ka angļi ir vismūzikālākā tauta pasaulē. Bija gluži neticami, cik saskaņoti viņas dziedāja grūto dziesmu, kuŗai nebija ne lāga ritma, ne melodijas. Reizē viņas lika balsīm aizlūzt, reizē iegaudojās, reizē nožegojās, dažus toņus gaŗi, gaŗi vilka un beigās vareni nošķurināja. Tur vajadzēja fenomenālas mūzikālās atmiņas, lai šo moderno skaņu briesmoni paturētu prātā. Katrs pantiņš kā vairumam angļu dziesmu, beidzās ar you. Nu, vārdiņš you kā par postu ir tāds, ka muti nesašķiebis neviens anglis ar to

netiek galā, vienlīga kādu konservātoriju tas arī būtu beidzis. Trim meitiešiem žoklis sašķiebās uz kreiso, ceturtajai uz labo pusi, un šis you izskanēja tik griezīgi kā miglastaure. Es neviļus grūti nopūtos un acis aizvēris lēnām laidos miegā.

Mani modināja Bils un mēs braucām atpakaļ uz lauku. Vakarā, kad beidzām darbu, Bils ieprasījās:

— Vai vari nākt arī rītdien?

— Varu.

— Un kā ar naudu? Vai gribi tagad, vai visu reizē sestdien?

— Man nav steidzīgi, — es vienaldzīgs izlikdamies atteicu un nosūkstījos, ka būs vien jāiztiek bez pīpējamā, jo pie Babāna aizņemties vēl vairāk man bija kauns.

Atpakaļ uz pilsētu mūs neveda, bet iedeва katram divus šiliņus busa naudas. Tas apturēja ozolu gatves galā. Man iznāca sēdēt blakām trauslajai irietei.

— Vai misteram Pīrsonam ir ģimene? — es ieprasījos tāpat sarunas pēc.

— Ir gan. Meita. Gadu četrpadsmit. Tā iet privātā skolā. Misters Pīrsons ir daudz vecāks par savu sievu. Viņi labi nesatiek. Viņai esot arī mīļākais —

Tik tālu mana ziņkārība gluži nesniedzās un es viņu pārtraucu:

— Vai tu proti runāt īriski?

Viņa bija gluži pārsteigta, ka es mainīju tik interesantu tematu.

— Neprotu. Nav daudz īru, kas to prot. Bet vai jums pašiem ir sava valoda? Es domāju — tur, no kurienes tu nāc.

— Protams. Vai tu varbūt domā, ka mēs sarādāmies ar pirkstiem?

— To es nedomāju. Bet kādā valodā tu tur runāji? Vācu, poļu vai krievu?

— Latviešu.

— Ou! Mūsu sādžā mācītājs arī runāja tajā valodā.

— Diez.

— Nē nopietni. Pat apsveicinoties viņš teica: pax vobiscum.

Es nodomāju, ka nav vērts mēģināt viņai izskaidrot starpību starp latviešu un latīņu valodām, un visu atlikušo ceļu mēs klusējām.

Sestdien mēs nobeidzām kartupeļu lauku, savedām salmus un nosedzām gaŗo stirpu. Īsi priekš pusdienas Bils man izmaksāja manu peļņu, iedeva divus šiliņus ceļam un es varēju iet. Uz mazas papīra strēmeles biju uzrakstījis savu adresi un to tagad iedevu Bilam, gadījumam, ja tiem ievajadzētos strādnieka.

— Thanks, — viņš teica un to salocījis iebāza savā kabatasgrāmatā. Viņš likās kaut ko pārdomājam un raudzījās zemē.

— Nu tad uz redzēšanos, — es teicu un sāku soļot.

— Čiri-o-u! — viņš atteica, bet tad negaidot ieprasījās:

— Paklausies, vai tu proti art.

— Protu.

— Tad atbrauc pirmdien.

— Vai tu man pretī nebūsi?

— Nē. Brauc ar pirmo busu.

Viņš pameta man ar roku, pagriezās un aizgāja.

Pa ozolu gatvi ejot man bija īsti priecīgs prāts: vismaz kādam laikam man būs nodrošināts darbs un peļņa. Un Bils nemaksāja slikti. Es tiksmi aptaustīju naudaszīmes kabatā.

Kad pārrados mājās, visi skrēja pa kaklu, pa galvu. Pat Mijkrēslis bija sev dabūjis vietnieku pie krāsnīm un agrāk pārnācis no darba. Šovakar tak bija latviešu sarīkojums. Lai varētu tā īsti no sirds papriecāties, viņš pat bija sev izkārtojis brīvu svētdienu. Nu mēs visi gaidījām rindu, lai tiktu vannā, visiem reizē mums vajadzēja gludekļa un gludināmā dēļa, Mijkrēslienei ar kleitu kaut kas nebija kārtībā un tā aizmetās pie šuvējas. Šo gadījumu izmantodami mēs atrāvām pudelīti un četratā iztukšojām, priecīgi smaidīdami, rokas berzēdami un —

zīmīgā kārtā — runādami pusčukstus, kā kad saimniece mūs varētu sadzirdēt. Sevišķi vecajam Mijkrēslim bija priecīgs prāts. Viņš jutās kā skolnieks, kas atlaists suņudienās.

Pienāca puspieci un es pirmais atstāju māju. Nebija — vai ziniet — slikti, dzīvot pie latviešiem. Tādā reizē kā šovakar pat aizmirsās, ka esi trimdā.

Pie ieejas Draudzes zālē mani gaidīja Paparde. Viņam bija atslēga un mēs iegājām drūmā barakveidīgā telpā ar krēsliem un dēļu galdiem gar sienām. Āiz maza skatuvveidīga pacaugstinājuma, uz kuŗa stāvēja klavieres, bija vēl vairākas istabas, pēc gāzes smirdoša virtuve un garderobe. Liels uzraksts un bulta uz sienas rādīja uz aizdomīga paskata piebūvi sētā.

Līdzekļus taupīdami sarīkojumu organizētāji labākas telpas nevarēja atļauties.

Paparde, cik varēja priest, nebija pirmo reizi ar pīpi uz jumta. Nometis melnos svārkus un atrotījis krekla piedurknes viņš sānos saspraustām rokām noskatīja zāli, pārkonīgi ribinādams pievilka galdu sienai, no melna kofeŗa izcēla naglas, āmuru, valsts karogu, organizācijas ģerboni, tautisku galda segu un svečtuŗus, puķu vāzi un mazu standartiņu. Vienā mirklī uz galda uzradās krēsls, uz krēsla Paparde, kā šuvēja piebāzis pilnu muti naglu, un man tikai atlika atšifrēt viņa rūcienus un spiedzienus (jo parunāt viņš nevarēja) un pasniegt vajadzīgo.

Stundas laikā telpa bija kārtībā, gala siena izdekorēta, krēsli sarīdoti, runātāja galds apklāts, vāzē saliktas puķes, kuŗas pēkšņi iznira no melnā portfeļa dzilēm, un kad ieradās dāmu sekcijas pārstāves, lai ķertos pie maizīšu ziešanas, mēs apmierināti varējām apsēsties, apslaucīt mitrās pieres un sapīpēt.

— Kā tu teici, no kuŗa pulka tu esi?

— Es nāku no torniešiem.

— Ā? Lāpstenieks! Bet es biju Dancīgā.

— Tur jums esot karsti gājis.

— Karsti? Tur bija reizē ārprāts un pastardiena. Man te portfeli ir klade. Tur viss smalki aprakstīts. Drīzumā gribu izdot grāmatu. Paskaties un palasies. Es tikām aiziešu pie dāmām.

Paparde aizgāja, bet es godbijīgi izņemu no portfeļa pabiezu kladi un sāku lasīt. Pirmajā lapā lieliem izzīmētiem un raibiem ķeburiem izrotātiem burtiem bija izdomātās grāmatas tituls: Dancigas ielenkumā. Es pāršķīru lapu. Neiedomājami slīpā un sikā rakstā sekoja ievads:

Debesis plaiksnijās kā rijas krāsns. Kā bites spindza lodes, bauroja mīnas, kvieca granātas. Visa pamaile kvēloja ugunsgrēkos kā cūku sautējamais katls. Mēs bijām noguruši kā suņi un dubļos notašķījušies kā lopi...

Es bijīgi aizvēru kladi un atliku atpakaļ portfeli. Savādi, bet man pēdējā laikā lāga nepatika lasīt par kaŗu un briesmām.

Kā tas nešaubīgi bija redzams, pats leitnants Paparde nāca no lauku sētas. Visos viņa salīdzinājumos bija kaut kas no lauksaimniecības vai lopkopības. Kā tad, kā tad: mēs visi piederējām arāju ciltij...

Manas pārdomas pārtrauca patukla dāma. Pavērusi virtuves durvis viņa sauca:

— Nākat tak jūs ar'!

Kad es iegāju virtuvē, kur saimnieces sparīgi zibinājās nažiem un krāva uz šķīvjiem maiziņu kaudzes, Paparde man draudzīgi pamāja ar kafijas krūzi. Otrā rokā viņam bija tistokli saritinātas šķiņķa šķēles labas vāles apjomos, kuŗās viņš acis pārbolījis nikni koda.

Arī man tika krūze kafijas. Laipnās dāmas mani uzaiicināja pašam griezt un ziest, bet redzēdamas, ka es kautrējos man piekrāva pilnu šķīvi maiziņu, speķa pīrāgu un cepumu. Ar ēšanu gāja grūti, jo dāmas mani — kā jaunieci — ņēmās izprašāt, no kurienes Latvijā es nācu, kur dzīvoju Vācijā, ko tagad strādāju, vai esmu precējies šeit, vai man sieva Latvijā, vai man ir pašam sava māja un vai es esmu uz sarīkojumu atbraucis pats savā mašīnā. Jautājumi bira kā krusa, vienmēr tieši tad, kad mēģināju iekosties kādā no man dotajiem gardumiem. Ar vienu no dāmām mēs iznācām tikpat kā radī, jo viņas tuvinieki dzīvoja Mēmelē, manējie Saukā, un tie — kā zināms — noteikti būs tikušies Neretas gadatirgū. Beidzot atvērās durvis un ienāca garš jauns cilvēks,

ko biju redzējis Dvēseļu Putenī. Tas bija biedrzinis, tātad valdes virs. Visa dāmu uzmanība pievērsās viņam. Tagad es varēju notiesāt savus labumus un pateicies klusu izlavīties pa durvīm.

Skatuves paaugstinājumā bija sastājies vīru koris, pašā vidū Babāns it sasarkušu seju. Blēži. Mājās tie laikam būs atsītuši otru pudelīti, kamēr saimniece pie šuvējas.

Diriģents likās būt nelāgā omā, un korim, kas pirms sarīkojuma raudzija iedziedāt balsis, neklājās viegli.

— Paklausāties, — viņš teica. — Nevis mū-ū-ūžam zili, bet mū-ū-ūžam zili. Nu, vēlreiz. (Koris dzied). Tak ne tāl Ieklausāties labi, paskataities uz mani. Mū-ū-ūžam zili... Nu, sāksim. (Koris dzied). Nevis zili bet zi-li. Vēlreiz! (Koris dzied). Nav pareizi! Nevis Latvijas, bet Lat-vijas... Un toni dodiet tīru, ar diafragmu. Jums viņš tāds — pūkains. Nu vēlreiz no gala. (Koris dzied). Nu redziet, jau bija labāk.

Man gan nelikās, ka tur būtu bijusi kāda starpība, vienīgi aiz bailēm vīri dziedāja maķenīt tā kā klusāk.

Kas viņu zina, cik ilgi diriģents viņus tā būtu mocījis, jo nekas viņam īsti nebija pa prātam, bet sāka ierasties pirmie apmeklētāji, un mēģinājums bija jāizbeidz.

Babāns mani parāva aiz rokas koristiem līdz vienā no blakusistabām. Te bija klāts galds, krūzēs kūpēja kafija un bija atkal jāēd, arī man, jo tiku uzskatīts zināmā mērā par tādu kā tehnisko spēku, kas arī ielicis pūles sarīkojuma veicināšanā. No bikšu dibena kabatām un svārku azotēm uzradās pudelītes. Dziedoņi ir sirds cilvēki, tā sen zināma lieta. Katrs no viņiem man nāca draudzīgi klāt, bija neiespējami atraidīt viņu laipnību un nepagaršot no daudzajiem traukiem un neapbrīnot devēju prasmi šo dzērienu sagatavošanā un sajaukumā. Pēc necik ilga laika es jutos tik labi kā reti kad.

Paparde mūsu priekos nepiedalījās, bet pieri saraucis sparīgi soļoja no viena kakta uz otru sīki aprakstītām papīra lapām rokā, reizēm apstājās, aizmiedza acis un pameta galvu pret griestiem, reizēm sparīgi savicināja rokas un soļoja atkal tālāk. Viņš — jādodomā — mācījās no galvas savas runas svarīgākās vietas.

Bailēs, ka dziedoņu sirsnība mani pārāk nenomāc es izmantoju mirkli, kad mani neviens nevēroja un izslidēju ārā.

Zālē jau bija cilvēku piecdesmit, bet priekšnams murdēja pilns kā bišu strops.

Sen neredzējušies tautieši sakliedzās, sasmaidījās, savicinājās, sarokojās, un vienā laidā atskanēja goddevīgas uzrunas: majora kungs! Dakteņa kundze! Miļo pulkvedi! Agronoma kungs!

Tikai reizumis izspruka kāds neiederīgs, bet tāpēc jo sirsnīgāks — sveiks, vecais! — un nobūkšķēja zvēliens pa kamiesi.

Padzirdējis par vietējās sabiedrības krējuma ierašanos arī Pāparde uzradās priekšnamā un sirsnīgi smaidīdams spieda cienīgākajiem apmeklētājiem roku.

Tuvākās apkārtnes zobārstes ar saviem vīriem pieslīdēja mirdzošos limuzīnos un ap tām nekavējoties sastājās apsveicēju, paziņu un draugu pulks. Kāds pajauns, mazliet vien iedzēris tautietis piestājās vienai no tām un iebāzis sev mutē pus rokas mēģināja rādīt savu dzerokli un kārtīgi parunāt nevarēdams skaidroja:

— Ua ihē ā ihā uhē ohī eē —

— Kā jums viņš sāp? — zobārste automatiski aprasijās. — Nakti? No salda? No cuksta?

Tautietis ar galvu pamādams skaidroja no jauna:

— Ua ihē ē iehā ihā ohē —

Ģarais biedrzinis iespraudās vidū, pabīdīja pie malas nelaimīgo dzerokļa rādītāju, paņēma zobārsti zem rokas un ievēda zālē.

Tā kā šis bija Draudzes nams, te stiprākus dzērienus, vismaz atklāti, lietot bija aizliegts. Tāpēc arī pagalmā valdīja liela rosība. Slāpstošie organizējās pulciņos un aizmetās uz tuvākajiem krogiem stiprināties. Visiem pa vidu manīja arī Baiģo, bet kad to aicināja piebiedroties un veikli vēl aizskriet uz kausu alus, viņš atteica:

— Dzert varu katru dienu. Šodien esmu atnācis uz sarīkojumu.

Beidzot viņš pamanīja mani un pienāca klāt:

— Skaties, kur tikai veidojas iedzeršana, tur tu arī pa vidu. Kā ta iet ar darbu? Vai esi sameklējis?

— Pastāvīgu nē. Bet tavs padoms par kartupeļiem labi noderēja.

Baigajam mugurā bija tas pats saburzītais nenoteiktas krāsas uzvalķelis, kas katru dienu, bet likās, ka tas viņu nemaz netraucēja un viņš turējās stalti kā dižciltīgais.

Rūkdams un krākdams pagalmā ieripoja buss. Tur atbrauca tautieši no Bradfordas. Līdz ar viņiem mēs abi ar Baigo iespraucāmies atpakaļ zālē un apsēdāmies pēdējā solā. Skaļu aplausu sveikts uznāca Papparde un uzsāka savu runu, kas bija tāda pati kā kuŗā katrā trimdinieku sarīkojumā. Viņš pieskārās pagātnei, kas mums visiem vēl bija pārāk dzīvā atmiņā, runāja par organizācijas mērķiem un nodomiem, kuŗus mēs visi zinājām no galvas, un par nākotnes izredzēm, kuŗām mēs neviens lāga neticējām. Manāmi traucēja viņa klusā balss, negramatiskais runas veids un nespēja nobeigt iesāktu teikumu.

Viņš piemēram teica tā:

— Mēs šovakar svinam savas nodaļas dibināšanas —, bet tālāk netika, ilgi meklējās savos papīros, kamēr uzgāja vajadzīgo vietu un nobeidza: — atceri. Šī mūsu nodaļa mūs vieno, saista un pulcina, lai mēs svešajos trimdas apstākļos nepazustu savai —

Atkal viņam bija jāmeklējas papīros. Kāds pirmajā rindā pačukstēja:

— Tautai.

— Tautai, — Papparde priecīgi atkārtoja.

Bet visus viņa runas trūkumus bagātīgi atsvēra tās īsums.

Es vēroju Baigo, kas man sēdēja blakus uz priekšu pieliecies, lai tikai kāds runas vārds tam neietu zudumā, un runai beidzoties aplaudēja skaļāk par visiem. Bet viņa acīs spīdēja velnišķa dzirksts.

— Muld tavu muldēšanu, — viņš man pieliecies čukstēja, bet turpināja skaļi aplaudēt un reizēm pat iekliedzās bravo, tā kā priekšējās rindās sēdošie neizpratnē sāka skatīties atpakaļ.

Mazs pārtraukums, tad skatuvē uznāca koris un spārīgi nodziedāja kādas sešas patriotiskas dziesmas, kas visas guva dzīvu atsaucību un bija jāatkārto. Aplaudēšanā atkal sevišķi izcēlās mans kaimiņš. Dirģents sa-

ņēma puķes un ilgi klanījās, un ar to tad priekšnesumu daļa bija cauri. Tikko krēsli un galdi bija sakārtoti gar sienām, Mansfildas „Kaija” noribināja zāli varenā valsi. Steigšus tika saklāti uzkožamie, nosmaržoja kafija, sākās sabiedriskā dzīvošana.

Abi ar Baigo piebiedrojāmiešiem Mijkrēšļiem un Žagaram, vēlāk pienāca ar Babāns. Zemē pie galda kājas mums stāvēja blašķe, no kuŗas paslepen tika ieliets, otra bija rezervē garderobē, mēs varējām svinēt un liksmoties. Kas gribēja, gāja izlocīt kājas, deju starplaikos uzrāvām Zilo lakatiņu un Paliec sveika, viss gāja kā nākas. Es tikai nespēju nobrīnīties, kur palikuši valdes vīri, dakterienes, virsnieku kungi, ar vārdu sakot — viss mūsu galvgals, un beidzot par to ieminējos Baigajam.

— Cik tu glups, — viņš atteica. — Tie — pats par sevi saprotams — mēlojas atsevišķā istabā.

— Diez kāpēc tā. Visiem kopā tak būtu jautrāk.

— Vai tad neredzēji: ieradušies vairāki angļu viesi. Lai no tiem nav kauns. Kāds no mūsējiem var kafijas krūzi izgāzt klēpī.

— Tik traki jau nu nav.

— Nav? Paskaties. kā Čibuks kniedē. Šprotu maizi pār-sedzis ar siermaizi un koŗ tādus robus kā zemessmēlējs. Zobi veseli kā zirgam, tas tev ārstēties arī vis neies.

— Vai tad nu viņas te brauca pacientus meklēt.

— Tu, draudzīn, laikam pascules vis nepazīsti. Neviens nekā nedara bez sava nodoma. Bet lai nu kā: kārtībai ir jābūt. Smalkiem jāpaliek ar smalkiem un par sevi. Kas notiktu, ja mēs abi tur būtu iekšā un man — tā sakot — paslidētu naģi un es iekniebtu ribās tai ar tām spriganām acīm. Viņa varbūt neteiktu ne četri, bet viņas vīrs saceltu brēku. Un ja nu izceļas kautiņš, pasaki pats — kādas viņam ir izredzes pastāvēt pret mums? Es viņu pārlocītu uz pusēm un tu viņu iebāztu kabatā. Nē, nē, labāk ir šitā kā tagad. Bet paskaties, kas tur nupat ienāk.

Es pavēros atpakaļ un satrūkos. Zāles durvis stāvēja vecāka dāma divām sudrablapsām ap pleciem. Lieli briljanti vizuļoja vairākos gredzenos un auskaros. Cigareti pipēdama viņa raudzījās pūli kā ko meklēdama. Es viņu

pazīnu. Tā bija Kurzemes cietoksnī kritušā kapteiņa Valbriķa atraitne un mana attāla radniece. Kurzemē kapteinis bija guvis leģendāru slāvu un viņa vārds bija vairākkārt minēts virspavēlniecības ziņojumos. Es piecēlos un pagājos viņai pretī.

— Nu saki viens cilvēks: Arturs!

Viņa mani nomutēja uz abiem vaigiem.

— Es nemaz nezināju, ka tu dzīvo Lestonā, — viņa teica.

— Arī es tevi biju kaut kā pazaudējis. Bet te mēs nevaram tā stāvēt. Nāc pie mana galda.

— Tev ir sava sabiedrība. Es tikai traucēšu.

— Kas par blēņām. Nāc.

Es iepazīstināju Valbriķa kundzi ar maniem saimniekiem un pārējiem mūsu pulciņa dalībniekiem, tika sameklēts krēsls un mēs apsēdāmies.

— Vai tu jau sen Lestonā? — es prasīju, nezinādams kā pārvarēt zināmu neērtības sajūtu. Arī pārējie galda biedri klusēja.

— Būs mēneši trīs četri — Visu laiku mitinājos Londonā pie radiem, bet beidzot viens otram tā apnikām, ka nolēmu dzīvot uz savu roku. Nopirku Lestonā māju un jūtos lieliski. Bet ar laiku sāka palikt tā kā vientuļi. Es vairs neatceros, kuŗš rakstnieks to saka, laikam Eglītis, ka ar latviešiem ir grūti, bet bez latviešiem neiespējami. Nejauši uzzināju, ka šovakar sarīkojums, un tā esmu šeit. Bet vai zini, no tavas puses gan nebija glīti, ka tu mums vairs nerakstīji. Tik daudz jau nu varēji kā paziņot adreses maiņu.

— Nedusmo. Nevarēju. Labu laiku man īstas adreses nemaz nebija.

— Tas izklausās pēc tevis. Atkal klaiņoji apkārt? Kaut tak tu reizī sev atrastu sievu, kas tevi noturētu pie vietas.

Ziņa par Valbriķa kundzes ierašanos laikam bija sašņiegusi arī glauno istabu, jo piepeši tīri sasarcis parādījās Papparde, stādījās priekšā un cēli tai noskūpstīja roku.

— Cienītā kundze, kāpēc jūs šeit — . Es — protams — nedomāju — . Atvainojiet. Varbūt jūs — . Bet nākiet tak

lūdzu man līdz. Tur ir pulkvedis, majors. Tie priecāsies jūs atkal satikt.

— Kur ir jūsu pulkvedis un majors? — mana radniece, kuŗu mēs mājās saucām par Luīzes tanti, bargi jautāja.

— Tur mums atsevišķa maza telpa. Ļoti omulīgi, ziniet.

— Kas vēl jums tur ir?

— Tur vēl ir dakteŗu kundzes un dāmu komiteja un visa valde un —

— Kāpēc tad jums jānolien atsevišķā istabā? Jums kas slēpjams? Luīzes tante jokus neprata.

— Nebūt nē, kundze. Slēpjams nav nekas. Bet tomēr, ziniet, ērtāk. Paši vien, un dažī angļi — protams. Mūsu draugi —

— Bet man atkal ērtāk ir šeit. Es esmu atnākusi, lai šovakar pabūtu kopā ar saviem tautiešiem, nevis lai nolīstu kādā kaktā.

— Miļā Luīz, — es pusčukstus mēģināju iet Papardem talkā. — Tas te jau no seniem laikiem tā iegājies.

— Tu, lūdzu, nejaucies vidū. Atbildēsi tad, kad es tev prasīšu. Un ko atbildēt tev būs diezgan, — viņa man uzmeta bargu aci. Tad viņa griezās atkal pie Papardes, kas atvainodamies un klanīdamies mēģināja kaut kā aizlavīties.

— Pag' pag', jaunais cilvēks. Jūs esat nodaļas priekšnieks? Tas ir lieliski. Tieši ar jums es gribēju runāt. Sameklējiet sev krēslu un nākiet man blakus.

— Jā protams, kundze, — un Paparde paklausīgi aizskrēja meklēt sēdekli.

Baigais visu laiku mirdzošām acīm bija sekojis sarunai. Nu viņš vairs neizturēja:

— Goda vārds! Pirmo reizi es dzirdu tādu valodu. Paldies, kundze, ka jūs neesat lepna un gribat pasēdēt pie kanakiem. Es to tik smalki neprotu izteikt, bet uz to mums jāsadzer. Atļaujiet — .

Viņš pagaldē sazvejoja pudeli, izlēja kafiju no savas krūzes uz grīdas, pielēja to pāri pusei ar viskiju un pīstūma Luīzes tantei. Viņa saņēma krūzi, bet tad praudzījās apkārt:

— Vai man vienai jādzer?

Mēs pārējie bijām iztikuši ar kopēju trauku un to Mijkrēslis tagad pacēla preti.

— Sveiki, draugi! — viņa teica, pieskandināja Mijkrēšļa krūzei, iztukšoja savējo lielā gaļā guldzienā un no mama šķīvja paņēma sev uzkožamo. Tikām bija pienācis Paparde ar krēslu un apsēdās viņai blakām.

— Kā mums ar dzeramiem sastāv? — viņa vaicāja.

— Vēl viens lielais stikls mums ir krājumā, — liksmi atteica Mijkrēslis.

— Nu tad — lai nepietrūktu, — un izņēmusi divas mārciņu zīmes no rokassomiņas viņa tās sniedza Babānam. Tas brīdi nezināja ko darīt, neizpratnē paraudzījās uz mums, bet beigās tomēr paņēma un noteicis: kamēr vēl vaļā! — veikli piecēlās no galda un izmetās pa durvīm.

Baigais man iegrūda duncku ribās. Viņš nekā neteica, tikai zīmīgi man pameta ar aci un staroja pār visu seju.

Luīze prata vienā mirkli iekaņot sirdis.

— Nu tad priekšnieka kungs, — viņa griezās pie rātni sēdošā Papedes.

— Cik te Lestonā un apkārtnē īsti dzīvo mūsu tautiešu?

— Jā, to ir grūti, patiesībā neiespējami pateikt. Mēs apzinām tikai savus biedrus.

— Tikai. Bet vai tad jūsu organizācijas mērķis nav — palīdzēt un aprūpēt grūtībās nonākušus tautiešus?

— Protams ka ir. Ja kāds nonāk bezizejas stāvoklī, tāds atraksta valdei lūgumu, un mēs tad savā sēdē nolemjam, vai un par cik viņu atbalstīt. Vairāk tak no mums nekā nevar prasīt.

— Nevar? Es domāju, ka var.

Luīze aizpīpēja jaunu cigareti, izpūta kuplu dūmu mākuļi un turpināja:

— Vai tad nevienam nav ienācis prātā, ka kādā jumta pažobelē varbūt vientulībā nīkst mūsu ciņu biedri, kas ir pārāk kautrīgi, lai grieztos pie savas organizācijas ar savām vaimanām? Kas varbūt ir pārpratuši jūs labos nodomus, netišām aizvainoti vai kādu citu iemeslu dēļ atturas no līdzdalības jūsu pasākumos? Un tad kādu dienu mēs gluži nejauši avīzē lasām, ka kāds ir labprātīgi šķīries no dzīves. Koronera spriedums — garīga līdz-

svara zuduma brīdī. Viņam ir latvisks vārds, viņš gadiem ilgi dzīvojis mūsu vidū, bet mēs neviens neesam viņa pat pazinuši. Vai tad nav pienākums tādus uzmeklēt un sniegt viņiem vismaz morālu atbalstu, ja ne vairāk? Vai jūs tā nedomājat?

Jā protams. Protams, ka es tā domāju, bet —

— Vai jums te darbojas latviešu skola?

— Darbojas.

— Vai visi skolas vecuma bērni tajā iet?

— Gluži visi gan laikam nē.

— Un kāpēc nē?

— Mēs nevaram vecākus piespiest, jo —

— Piespiest nevar, tas ir taisnība. Bet var iet un viņiem izskaidrot, ka tas ir viņu bērnu pašu labā — prast vairākas valodas, jo vēlāk dzīvē tas viņiem pat šeit Anglijā var dot noteiktas priekšrocības. Vai tas ir darīts?

Paparde nosmējās.

— Kas gan to lai dara. Mēs visi esam darba cilvēki, kas vienīgi savu brīvo laiku varam ziedot organizācijai, par to pašu kā pateicību saņemot preti ļaunprātīgu kritiku, nepatiesus apvainojumus un bieži vien apmelojumus.

Papardes balsi ieskanējās aizvainots rūgtums.

— Kā jūs to zināt? Tur, tai atsevišķā istabā jūs esat labi nobarikādējušies pret visiem tamlīdzīgiem uzbrukumiem.

— Bet gada sapulcēs? Jums vajadzētu dzirdēt, ko tad mums skauģi un nelabvēļi gāž virsū.

— Ak jūs nabadziņš. Bet iedzersim mazliet, — viņa pasmaidīja, ieraudzīdama atgriežamies Babānu un noliekam zem galda čaukstošā papīrā ietītu pudeli.

— Kundzei ir ļoti viegli tā runāt, — mēģināja taisnoties Paparde. — Bet ja jums pašai vajadzētu iet un viņus meklēt, diez vai jūs to darītu.

— Gluži otrādi. Ja jums neviena cita nav, es to darīšu. Pie tam ar vislielāko prieku.

— Vai tiešām! — Paparde izsaucās un pielēca kājās.

— Tas man jāpasaka tiem pārējiem!

Pirms Luīze paspēja to apturēt, viņš aizlocījās uz mazās istabas pusi.

— Vai tu īsti zini, ko tu pašreiz taisies darīt? — es

viņai klusi vaicāju, bet Luīze tikai pīpēja, smīnēdama un acis piemiegusi raudzījās cigaretes dūmos un grozīja pirkstos kafijas krūzi. Drīz visa valde spraucās cauri deļotāju murskulim un klanīdamies nāca uz mūsu pusi, kā bajāri krievu filmās. Mēs ar Baigo piecēlāmies, lai tiem tiktu vieta. Es nejauši pamanīju, ka Žagars savu roku bija ielicis Mijkrēslīenes klēpī un spēlējās ar tās pirkstiem. Skaties, kārumnieks. Un vecais Mijkrēslis sēdēja tepat otrā pusē galdam. Nu man piepeši daudz kas kļuva skaidrs, man tikai tagad nebija laika par visu sakarīgi padomāt. Luīze mani vēl notvēra aiz rokas:

— Ja mēs šovakar vairs netiekamies, atnāc pie manis svētdien. Pizil road'ā 18.

Tad viņa plašā žestā izmeta abas rokas un apsveica goddevīgo un saldi smaidošo nodaļas valdi, kā karaliene, kas visžēlīgi pieņem savus pavalstniekus.

— Papardem ies karsti, — nosmējās Baigais, un mēs abi izgājām priekšnamā.

— Dzeļamie palika pie šiem, — es nosūkstījos.

— Īsts kaņavīrs nekad nepaliek bez municijas, — atbildēja Baigais un izcēla plakanu pudeli no svārku kabatas.

Mēs abi sadzērām.

— Bet tas gan ir varens sievišķis. Papardem samazgāja galvu tā kā vēl ilgi džinkstēs.

— Tāda viņa vienmēr ir bijusi: ko domā, to saka. Prāta viņai vairāk nekā dažam labam vīrietim, tāpat dūšas. Savā laikā pa jokam runāja, ka tā ir patiesībā viņa, kas komandējot Valbriķa bataljonu.

— Par to es nebrīnos. Bet vai tu neteici, ka jūs rada?

— Jā, esam.

— Tad jau tu arī nāc no smalkā gala.

— Varbūt. Bet vienmēr esmu bijis tas, ko sauc par melno avi.

— Nu tad, melnā avs, še ierauj vēl vienu un tad iesim atpakaļ. Kas tā par balli, ja nedabū ar kādu meitieti aprunāties.

— Liekas, te visas sen aizņemtas.

— Nav vis. Es jau noskatījos. Vai tu nemanīji to bradfordieti netālu no orķestra?

— Nē.

— Glīts sievišķis, bet ne ar vienu nedejo. Visus at-
raida. Vai neiesim?

— Kāda tam jēga? Tad jau viņa noraidis arī mūs. —
Sevī nodomāju, ka tik noplukušā uzvalciņā Baigajam
nebūs viegli spēlēt donžuanu.

— Cik tu mazdūšīgs. Vairāk par nē tak mēs nevaram
dabūt. Tikai par vienu lietu man pašlaik brīnums.

— Nu?

— Kāpēc es tieši ar tevi šovakar esmu sameties. Man
te draugu — pilna zāle. Pie tam tu vēl no smalkajiem,
kā tagad izrādās.

— Ja nepatīk, laidies.

— Nu, nu, nepalaid mutes. Dažā labā vietā tev varēs
noderēt mans padoms. Bet viena vaina tev tomēr ir. Visu
laiku dzer, bet pretī nekā neliec.

— Man ir mēteļa kabatā. Vēl neradās vajadzība.

— Nu ko tad bēdāt. Iesim!

— Pagaidi. Ļauj paskatīties.

Mēs apstājāmies durvju tuvumā. Pie Luīzes galdā gāja
augsti. Āp viņu bija sastājies prāvs pulciņš, kāds pus-
ducis vīru sasarkušām sejām runāja viens otrā neklau-
sidamies un vienā laidā, un kafijas krūze gāja no rokas
rokā. Nu Luīze bija savā elementā.

Bet netālu no orķestŗa sēdēja meitene no Bradfordas
un stingu skatu raudzījās grīdā. Viņa bija viena no ne-
daudzām, kas bija ieradušās balles tērpā, sidrobotās
smailpurnainās korpēs, nokārusies rotaslietām, sacirto-
jusies, izkrāsojusies un nobārstijusies tādu kā sudraba
pulveri, kas vizēja viņas matos un nozilinātajās skrop-
stās. Savādā kārtā viņa atgādināja Ziemsvētku eglīti. To-
mēr kaut kā nelikās, ka visa šī greznošanās būtu bijusi
viņas pašas darbs un ka viņa tāda gribētu izskatīties, jo
viņas sejas izteiksme bija vienaldzīga, lai neteiktu —
skumja. Nupat atkal viens no Lestonas brašākajiem jau-
niešiem, saraustījis bikses un kaklsaiti, viņai piegāja un
lūdza uz deju, jo „Kaija“ trauksmaini un ugunīgi sāka
gabalu, ko vietējie sauca par „Tango po-purno“, bet mei-
tene tikai nopurināja savas matu čirkas un uz viņu pat
nepaskatījās. Mēs nogaidījām, kamēr deja beidzās, tad
Baigais, apslaucījis pelēkā lakatā rokas, iesaucās:

— Uz priekšu, mans lepnaiss eskadron! — un stalti šķērsoja zāli.

Es turējos viņa pēdās, un mēs apsēdamies katrs savā pusē meitenei. Tuvāk ieskatoties viņai vajadzēja būt gadu trīsdesmit, ja ne pāri.

— Nu labvakar, zeltenīt! — Baigais viņu priecīgi apsveica un augstu izcēla roku. Pārbijies es gaidīju, ka tā kritīs uz meitenes ceļgala, bet nē: laimīgā kārtā tā nobūkšķēja uz viņa paša gūžas.

— Ko tad sēdi viena pati? Es visu vakaru uz tevi skatos. Nupat aizraidīji pēdējo puisi. Vairāk te nav. Kas nu iznāk? Tev būs jāsamierinās ar mani. Tu neskaties uz manu uzvalku: es ballēs vienmēr velku visvecāko. Tautības dēļ. Un šis te ir Ārturs, to tu par pilnu neņem. Es pats viņa vēl lāga nepazīstu, tāpēc nevaru ieteikt.

Ja uzbrukumā galvenais ir ienaidnieku pārsteigt, tad to mēs bijām panākuši jau ar to vien, ka tik negaidīti viņai piesēdāmies blakām. Bet Baigais ar saviem žestiem, valodu un pārdrošo „tu” viņai gandrīz aizsita elpu. Baigais nedeļa laika attapties un ko teikt.

— Bet mani sauc par Baigo. Ārī tu vari mani tā saukt. Saprotams, Baigais ir palama. Tev — protams — ļoti grūbās zināt, kā es pie tādas ticis. Varētu domāt, ka frontē esmu bijis milzīgs izsūtējs, bet tas nav tiesa. Varbūt tev ir aizdomas, ka mani tā sauc manas — teiksim — nepiemērotās ārienes dēļ? Patiesībā šis vārds man atnāca līdz no Vācijas, kur biju viens no lielākajiem nometnes spekulantiem. Vienīgi pats policijas priekšnieks man sīta pāri. Bet es tak lāga nedzirdēju: kāds — tu teici — bija tavs vārds?

Pamazām viņa bija atguvusies un atteica:

— Es savu vārdu jums nemaz neesu teikusi.

— Nē? Laikam gan ka nē.

— Un nedomāju arī teikt.

— Tas ir slikti. Labāk jau nu pasaki gan. Citādi man būs jāiet uzprasīt kādam bradfordietim, un kā tas nu izskatīsies: mēs visu vakaru tik draudzīgi pļāpājam, un nu uz reizi man jāiet pie sveša cilvēka prasīt kā tevi sauc.

Viņa beidzot iesmējās.

— Jūs laikam esat neatlaidīgs.
— Kā dadzis. Sevišķi ja ar sievietēm darišana.
— Vai tik tā ir? Tad jau būtu kādai pieķēries. Paskatieties: te meiteņu kā biezs.
— Vai tu zini, ko saka Šēkspīrs Venēcijas tirgonī? Starp zaļiem āboliem nav lielas izvēles.
— Nav jau zaļi vien. Dažs liekas jau tīri nogatavojies.
— Bet katram nobriedušam jau sen ir piemeties kāds tārps... Nekas nelīdz: būs vien tev mani jāpacieš. Tu man tāda bēdīga rādies. Balle nav istā vieta kur degunu nokārt. Zini ko, Zeltīt? Mums tajā lietā derēja kaut ko darīt.
— Es neesmu Zeltīte.
— Nu tad Skaidrīt. Vai Rudīt. Kaut kā tak man tevi jāsauc. Ieva, Baiba, Mirdza, Velta, Aūsma?
— Mans vārds ir Alise.
— Alise? Nu redzi kas par skaistu vārdu, un tu vēl kautrējies to teikt. Bet tagad ņem un izstāsti, kas tev īsti ir par ziepēm. Mēs šeit Lestonā esam sirds cilvēki, gatavi palīdzēt — diena vai nakts. Paskaties uz Arturu. Tam acis vien spīd. Saki tikai vārdu, un viņš tevis dēļ uzlauzīs šņabja bodi. Tādi mēs esam cilvēki. Nestāstīsi?

Alise nodūra galvu.

— Patiesībā — nav jau daudz ko stāstīt. Viss ir skaidri rakstīts tavā sejā. Tavš čalis tevi ir pametis. Parādi, kuņģis tas ir no šitiem utainiem, un mēs ar Arturu viņam sakursim pirti.

Alises galva liecās vēl zemāk, un piepeši es ieraudzīju, ka divas lielas asaras uzkrīta viņas rokām. Ārī Baigais to bija pamanījis.

— Alises jaunkundz, Dieva dēļ, piedodiet. Es tak negribēju jūs sāpināt (Baigais piepeši pārgāja uz „jūs”). Bet jūs visu vakaru tik atšālējusies, ka domāju jūs kaut kā uzpurināt. Artur, miēla! Lec augšā un sameklē krūzi. Te tikai šņabis vairs var līdzēt.

Alise paskatījās uz Baigo un caur asarām uzsmaidīja. Es aizdrāzos pēc krūzes un ieskrēju garderobē. Man bija nopircies saldaiss šņabis. Tas tagad varēja derēt lieti.

Kad es atgriezos, kāds sešas bradfordietes gaģinādamas stāvēja ap Alisi, slaucīja tai asaras, glaudīja galvu un rokas, pastāvīgi atkārtoja:

— Nekas, miļā, nomierinies. Būs jau labi, — un meta nīknumā zibošus skatus uz Baigo, kas pārbiļies un kā vaļņīgs jusdamies sēdēja savā krēslā.

Viena mani pavilka pie malas.

— Par ko jūs ar viņu runājāt?

— Par ko tad ballē runā. Kūlām salmus. Baigais gribēja zināt, kā viņu sauc.

— Vairāk neko?

— Nav prātā. Laikam prasīja, kāpēc tik bēdīga.

— Tad tas viņš būs. Priekš pus gada — saprotiet — viņai nomira vīrs. Nav aizmirsusi vēl. Mēs ar varu atvilcām šurp, lai izklaidējas. Nu pinkšķ kā bērns. Kas tā jums par krūzi rokā?

— Mans kumpelis gribēja viņai šņabi dot.

— Kur ir šņabis?

— Man tepat kabatā.

— Dodiet šurp! O! Cointreau! — viņa lietpratīgi izlasīja. — Taisiet vaļā. Pamēģināsim.

Pielējusi krūzi gandrīz pilnu viņa izspraucās uztraukto bradfordiešu pulciņam, notupās Ālises priekšā un teica:

— Miļā sirds, te tautietis tev atnesis, iedzer šito. Mmm! Paraugi cik gards. (Viņa pati ievilka divus kārtīgus malkus). Tu redzēsi ka paliks labāk.

— Iedzeriet gan Ālises jaunkundz, — lūdzošā balsī piedroņās Baigais, bet bradfordietes tik nikni viņā paskatījās, ka viņš uz vietas apklusā.

Beidzot Ālise saņēma krūzi un lēnām izdzēra to, kas tur vēl bija palicis. Tukšais trauks atmuņuriski tika patsiepts uz manu pusi un es to steigšus piepildīju no jauna.

Pamazām Bradfordas meiteņu gādība un mans dzeņamais likās iedarbojamies un Ālise vairs neraudāja. Orķestris nupat atkal sāka spēlēt un puīši neapmierināti nāca pakal savām deņotājām. Tās vēl steigšus sapravīja Ālisei matus un noteica: — Ja kas ir — pasauc! — un iejuka deņotāju drūzmā.

Ālise likās būt ar to samierinājusies, ka Baigais palika pie viņas. Atcerējies vecu angļu sakāmvārdu, ka divi ir patīkama sabiedrība, bet trīs — bars, es iedevu Baigajam krūzi un pudeli, viņš man pamirkšķināja ar aci, un es tos atstāju vienus.

Mijkrēslim blakām krēsls bija tukšs, es pārļaipoju zālei un tur apsēdos. Žagara un Mijkrēslienes nemanīja. Tie laikam bija piebiedrojušies dejojājiem.

— Heil Mans jaunais īrnieks! — Mijkrēslis mani priecīgi apsveica un nedrošām kustībām raudzija pēc krūzes un pudeles. Viņš bija manāmi ieņēmis, bet arī es sāku just spiedienu deniņos. Nekā tomēr nevarēja līdzēt: ar saimnieku bij jāsadzer.

Luīze vēl vienmēr tirdija nodaļas valdi, bet likās, ka viņi tomēr bija panākuši kaut kādu vienošanos: viņa apsoliņa strādāt aprūpes darbu.

Papardem gan likās, ka viņai vajadzētu vispirms iesniegt lūgumu, lai valde savā sēdē to varētu uzņemt par pilntiesīgu biedru, bet resnais kasieris, kam arī likās būt krietna dūšale, dziļā basā uz viņu norūca:

— Vai tu turēsi muti, velns!

Paparde pārsteigts viņā paskatījās, paraustīja plecus un nikni izdzēra krūzi, ko kāds tam bija iespiedis rokā.

Prieks un troksnis auga augumā. Gadījās, ka pretējos zāles galos reizē tika dziedāts, pie tam katrs gals savu dziesmu, orķestris izmisuma spēkiem raudzija paturēt virsroku, bet zāles vidū vairāki pāri, ne pārāk stabili savās kustībās, mēģināja uzsākt tautisku deju: Skaisti dziedī lakstīgala, Rīgas torņa...

Tieši tad atvērās zāles durvis un tajās parādījās kārtībnieks augstu ķiveri galvā. Bij klāt sarīkojuma slēdzamā stunda. Gan jau valdes vīri to ievilka savā barā, gan cienāja ar dzeļamiem, kuņus tas pieņēma lielā labpatikā, bet likums palika likums: orķestris nospēlēja himnu, balle bija cauri.

Rikotāji vēl palika nokopt galdus un salasīt pagaldēs tukšās pudeles, bet drūzma garderobē, kur dažs labs mētelis un cepure samainīja īpašnieku, pamazām izdalījās un izklīda pagalmā. Es redzēju Luīzes tanti iekāpjām vienā no dakteņu vāģiem, tātad par viņu bija gādāts. Bradfordieši stāvēja ap savu busu, tukšoja alus pudeles un atvadām no Lestonas meitenēm dziedāja — Projām jāiet, projām jāiet... Baigais stāvēja pie busa loga un zīmēm sarunājās ar Alisi. Tad buss nokrācās, visi salēca

iekšā, tas nogrīļojās un izbrauca uz ielas. Baigais ilgi māja ar roku.

Tumsā attālinādamās šur tur skanēja dziesmas un sieviešu smieklī.

Mani sauca Babāns. Mijkrēslim gāja grūti, bet mēs to paņēmām katrs no savas puses un vedām mājās. Gājējs viņš bija labprātīgs un pretī neturējās. Žagars ar saimnieci nāca no muguras, bet atstarpe starp viņiem un mums palika aizvien lielāka un drīz vien mēs tos vairs nemanījām. Par spīti iešanas grūtībām Mijkrēslis likās priecīgs pāri katram mēram, apgalvoja, ka šis bijis skaistākais sarikojums viņa mūžā un vienmēr no jauna atsaķa: Caur sidraba birzi gāju...

Tā mēs nonācām mājās. Mijkrēslis vēl gribēja virtuvē pasēdēt, bet mēs viņu iemānijām gultā. Babāns, kas arī bija stingri ieturējies, viņā drūmi noskatījās, kā tas pazām laidās miegā, un teica:

— Tev, brālīt, viegli: tu esi muļķītis...

Kad mēs kāpām uz augšu, noskrastēja durvis. Tur pārradās saimniece un Žagars.

Kad es nākošajā rītā labi pavēlu nokāpu lejā virtuvē, viss nams bija kluss kā izmiris. Laikam jau visi vēl gulēja un mocījās ar paģirām. Neteiksim, ka man pašam būtu bijis pārāk labi. Pa visu vakaru iznāca iedzert krietni daudz, un tagad man sāpēja galva. Uzvārijis sev ūdeni iejaucu kafiju, apsēdos un lēnām dzēru, reizēm deniņus saķerdams un seju viebdams.

Kaut kas noskrastēja kaktā. Staipīdamies izlida melnais runcis Rommels, paglaudās man ap kājām, tad piegāja pie durvīm un prasījās ārā. Ko darīsi, bija jāceļas un viņš jāizlaiž.

Ak tukšais klusais svētdienas rīts pēc sestdienas priekiem... Katru reizi es šaubījos, vai maksājamā cena nav

par augstu, bet kā pienāca cita sestdiena — viss likās aizmirsies. Atkal veselībai tika nodarīts pāri, atkal samaitāta svētdiena, atkal pieņemts lēmums — turpmāk tā nedarīt. Un tā tas turpinājās, priekam un grūtumiem maiņoties kā mūžīgām gadskārtām.

Kafija neko nelīdzēja. Uzvilcis mēteli klusām izgāju uz ielas. Pilsēta vēl nebija modusies. Rets makšķernieks, nobruņojies ķeselēm un maikstēm, steidzās uz staciju. Avižu pārdevēji snauduļoja uz stūriem. Tukši trolejbusi stieplēm džinkstot aizdrāzās pa tukšajām ielām.

Izstaigājis apstādījumus nonācu Trentas krastā un apsēdos solā. Rudenīga debess spulgoja upes lēni plūstošajā straumē. Es ļāvu kūtrām domām nākt un iet, reizēm aizsnaudos, līdz mani iztrūcināja kāds vientuļš gājējs ar suni, kāds pusaudžu pāris ar pļerkstošu radio-kasti rokās, apstādījumu sargs savu spieķīti knaukšķinādams. Tad es dzirdēju pilsētas valdes tornī nozvanām divpadsmit. Krogu veļamais laiks. Kārdinājums bija liels — iet un iedzert kausu alus, satikt Baigo. Arī Babāns ar Mijkrēsli droši vien tagad lāpījās Dvēseļu Putenī. Bet tā vietā es iegāju itaļu kafejnīcā, apēdu pāra maizes, uzdzēru kafiju un pēkšņi jutos nesalīdzināmi labāk. Izmetis vēl krietnu likumu pa pilsētu devos uz mājām.

Jau atveļot durvis es jutu, ka kaut kas nav gluži tā kā parasti. Priekšnamā bija smaga alus dvinga un cauri virtuves durvīm skanēja kņada: aizsmakušas vīru balsis, pudeļu un glāžu šķindoņa, spēcīgi pirkstu kauliņu būkšķieni pa galdu. Tur tāpat turpinājās vakardienas dzīres un tika spēlēta zolīte. Mijkrēslis no sirds gribēja izbaudīt savu brīvo dienu. Kad viņš rītdien iejūgsies darbā, ātrāk par Ziemassvētkiem atpūtas neredzēs.

Man tur iekšā nebija ko meklēt un es klusām uzkāpu savā istabā. Rit es visu dienu dabūšu nosēdēt uz traktora. Tam derēja attiecīgi apģērbties. Laiks gan bija iegriezies sauss, bet stingri pavēss. Es iziedu savus darba zābakus, salāpīju vairākus pārpus vilnas zeķu, sameklēju ādas cim-dus. Biezā veļa un vilnas kaklauts arī noderēs lieti. Tos es noliku uz krēsla, lai no rīta nav jāmeklējas. Ko tālāk? Sāka gribēties ēst, bet no apakšas sāka skanēt jucekliģi

dziedāta dziesma, tur man negribējās rādīties. Es atlaidos gultā.

— Lai mani nīst, lai mani nievā, vienalga man, (un balsij gaŗi jo gaŗi uz leju noslidot) vien-a-a-a-alga man, — skanēja kāpnēs.

— Ne nu tev ir vienalga, ne — es nikni norūcu un pagriezos pret sienu, sarāvos čokurā un jutu, ka mani lēnām pārņem miegs.

Kad es piepeši atmodos, istabā sāka krēslot. Neizprotamā kārtā es zināju, ka neesmu viens. Es pagriezu galvu: pie galda sēdēja Baigais.

— Ak tad izguli dzērumiņu, — viņš sminēdams teica.

Es izberzu acis ar delnu un piercausos sēdus.

— Kur tu te gadījies.

— Uznācu apraudzīt. Ko tad neatlaidi uz Dvēseļu Puteni?

— Neprasījās.

— Melo.

— Vai tad šie apakšā ir beigusi?

— Nupat Mijkrēslene lamādamās pievāc kaŗalauku. Paši cīnītāji nokrituši kur kuŗais.

— Kur tu vakar vakarā paliki? Nekur nemaniju.

— Kā balle bija cauri, tā lasijos prom.

— Vai tu tepat tuvumā dzīvo?

— Tālu nav.

Klusums.

— Paklausies, kāpēc es atnācu pie tevis: vai atceries to skuŗi no Bradfordas. Alisi.

— To paŗu, kuŗai tu tik mīlīgi turēji rociņu?

— Tas tikai tev dzērumā tā būs licies. Bet es viņai uzdevu tavu adresi, gadījumā ja grib atrakstīt.

— Manu! Kāpēc tad ne pats savu?

— Tu jau nesapratīsi. Tur kur es dzīvoju nemil ka vēstules pienāk. Vienmēr lielā skaidroŗanās.

— Kas tad tā par vietu.

— Neprasi tik gaŗi. Tāda vieta ir un cauri. Bet ja tas tev iznāk par apgrūtinājumu —

— Nu nu nu, pieturi. Un kas man jādara, ja vēstule pienāk.

— Līdz septiņiem esmu bibliotēkā, pēc tam Dvēseļu Puteni. Atnes.

— Vai tu tiešām katru dienu bibliotēkā? Es toreiz domāju, ka tu velnu dzen. Ko tad tu pašreiz lasi, jeb teiksim pareizāk, uz kā tu guli?

— Uz Ričarda Trešā.

— Vai tad nelasi nemaz?

— Šad tad ieskatos. Pastāvīgi tak gulēt nevar.

— Par to tad tu vakar minēji Šēkspiru.

— Ā, tas bija, lai atstātu iespaidu. Lai nedomā, ka es parastais vien. Šķidrš ancukiņš un diža valoda — tas vien jau sievišķim dod veselu problēmu. Patiesību sakot es citātu sagrozīju. Nevis starp zaļiem āboliem nav lielas izvēles, teica Šēkspīrs, bet gan starp puvušiem. Un neesmu arī vairs pārāk drošs, ka tas bija Venēcijas tirgoni. Ar laiku sajūk. Bet to tu ievēro: ar sieviešiem runājot vienmēr der iepīt kaut ko no augstā plaukta.

— Vai to tev arī ieteic Šēkspīrs?

— Neņirgājies. Tas bija prāta vīrs. Es dažu vietu vēsturē biju pārpratis. Tā piemēram Ričards Trešais kaujas laukā esot kļēdzis: zirgu pret manu karaļa valsti! — Es vienmēr domāju, ka viņš noraustījies un taisās ņemt vagu. Kā Šēkspīrā redzams, viņš tikai gribējis mesties no jauna vīrsū savam ienaidniekam Ričmondam. Toreiz kaujās zirgs bija apmēram tas pats kas šodien atombumba. Bet pietiks pļāpāt. Savu darīšanu esmu nokārtojis. Vai nenāksi uz pilsētu?

— Nē. Rīt agri jāceļas. Laikam man kādām dienām būs pie lauka darbs.

— Bet es gan iešu, — viņš teica un piecēlās. — Velns viņu sažina, kāpēc es īsti tavu adresi devu. Ātrumā laikam cita neienāca prātā. Un ja nu tu izrādies pļurkšķis un sāc zvanīdams staigāt pa Lestonu?

— Nebaidies.

— Ei, kas tā tev par melnu kasti?

— Kur? Ak šī? Tā nav kaste. Tā ir urna.

— Nu labi — urna. Un ko tu tur glabā.

— Neko. Tur ir viena igauņu leģionāra pelni.

— Vai tu tiešām gribi teikt, ka tur iekšā ir — ja tā varētu izteikties — viena cilvēka mirstīgās atliekas?

— Jā. Pēc tam, kad tās šķīstījusi uguns.

— Bail nav?

— Esmu pieradis.

— Vai viņš tev bija draugs?

— Laikam jau nē. Nezinu. Bet tomēr tuvākais starp šejienes svešiniekiem.

— Mmm. To es gandrīz varētu saprast. Vai viņš tev kādreiz nerādās? Kaut vai sapņos?

— Vēl nav. Bet gan jau viņš atnāks.

Baigais mani brīdi nopētīja un tad ne vārda neteikdams izgāja pa zemajām durvīm.

Pirmo reizi es viņu biju tā pamatīgāk novērojis. Šaurajā noplukušajā uzvalciņā bija iespīlēts muskuļains enerģisks augums, katrā kustībā atsperīgs vijīgums. Paplatie pleci stalti nesa vareno galvu melniem sidraba cauraus-tiem matiem. Un acis, par spīti apsarkumam un ogļu putekļiem, kvēloja savādā spriegumā. Sastrādāto roku pirksti bija slaidi, gaīri un izteiksmīgi. Āpzināti lietotie kaņavīra izteicieni tomēr ļāva saklausīt skaidru domājoša cilvēka valodu.

Baigais? No kurienes viņš nāca, kas viņš tāds bija?

Es jutu, ka divainais spēks, kas izstrāvoja no viņa, bija mani ievīlījis savā iespaida lokā.

Mijkrēslis sēdēja pie galda un klusi vaidēja, kad ie-gāju virtuvē un padēvu labrītu.

— Ak Kungs, kā es šo dienu izturēšu, — viņš pavērās manī aizpampusām acīm. — Pilnīgi dvēsele iet ārā.

Viņš apslaucīja sviedrus, kas lielās lāsēs bija saraso-juši uz pieres.

— Un kā tev pašam?

Es jutos vesels kā pipars, bet dzērājam tas palīdz, ja viņš redz arī otru mokāmieš, tāpēc atteicu:

— Dvašu nevar atvilkt. Un pakrūtē žņaudzējs.

— Kas tev nekait: ja vēlies — vari palikt mājās, bet man lūk jāiet svīst un locīties ap tām velna krāsniem. Jāsāk vien kustēties, kas tevi te ies žēlot...

Drebošām rokām iebāzis kabatā maizes tūstokli viņš devās uz durvīm. Viņam gaŗām paejot man uzplūda skāba alus smaka. Nabaga Mijkrēslis.

Bet šorīt man bija prātā mazs triks. Tikko saimnieka soļi aizskanēja pa ietvi es piecēlos, pavēru virtuves durvis pusvīru un sāku klausīties. Pēc kāda laiciņa augšā nočīkstēja viras, aizkrita slēdzis. Es vēl brīdi pagaidīju un tad izgāju kāpnēs. Mēs tikāmies otrajā stāvā. Žagars bija zeķēs, un iekodis zobos apakšlūpu laipoja lēni kā kaķis. Mani ieraudzījis viņš satrūkās.

— Ko tu te dari! — es viņam uzkliezdzu niknā čukstā.

Kaut gan viņš noteikti bija mani dzirdējis un sapratis, viņš savā apmulsumā tikai izteica: — Ko? — un skatījās mani platām acīm.

Es izgāju savā istabā, paņēmu vajadzīgo un atkal nokāpu virtuvē. Žagars sēdēja pie galda un satrauktiem pirkstiem niekojās ar sērkokociņu kārbu. Viņa nedrošais skatiens bija netīrs, kā pārvilkts ar dzeltenu miģlu. Man viņš derdzās, un es centos uz viņu neskatīties. Ielējis sev kafiju es apsēdos pie galda. Runcis Rommels izlida plānvidū. Žagars to iecēla sev klēpī, sāka to glaudīt un ar to klusi sarunāties: tu tak esi palaidnieks, tu tak esi viens ista palaidnieks...

Es redzēju, ka viņam satraukti drebēja kakla dzisla. Tad kāpnēs noskanēja soļi un ienāca saimniece.

— Ko tad jūs te obi. Vai tik necilājat glāzīti? It kā vakar nebūtu bijis diezgan. Ja manišu, tad — goda vārds — būs tāds šķandals, kāds vēl šai mājā nav bijis. Un ko tu te kūko? — viņa griezās pie Žagara. — Septiņūs jāiet dorbā un tu picūs jau augšā? Taisa tik trūksni un neļauj cilvēkiem gulēt.

Uzmetusi viņam saprotošu skatu viņa lēnām aiz sevis aizvēra durvis.

Es pastaidez ar savām brokastīm, pakampu mēteli un izgāju uz ielas. Pār klusiem māju jumtiem svīda rīts un iesvieda man sejā spirtu un svaigu vēsmu.

Pirmais buss bija gandrīz tukšs, tikai priekšējos solus aizņēma rīta avižu saiņi. Mēs izlikumojām vairākas snau-duļojošas sādžas, kur tikai retos logos blāvi mirdzēja gaisma, un kasieris izsvieda uz ietves avižu saiņus mazu vēl aizslēgtu veikalīņu priekšā. Kad es pēc kāda pusstundas brauciena izkāpu ozolu gatves galā, bija jau liela gaisma.

Viegla vēsma šalkoja zaros. Ozols vēl spītējās, un kaut arī lapas tam jau sen bija nodzeltējušas, viņš tās tik skopi un taupīgi pasvieda vējā, kā sikstulis rūpīgi krātus zelta dukātus. Vairāki baloži iztrūcināti pacēlās spārnos un tos skaļi plīkšķinādami aizlaidās uz meža pusi. Zeme uz ceļa bija mikla un smaržoja pēc trūdiem.

Piepeši es izdzirdu pakavu klaboņu. Gatves galā parādījās jātnieks dūkanā zirgā un auļoja man pretī. Es apstājos ceļa malā un palaidu to gaŗām. Tas nebija jātnieks, bet jātiece, dzeltenā uzvalkā un gaŗos spīdīgos zābakos. Īsi apcirpti melni mati, rīta dzestrumā apsarkusi seja, starojošas acis zem tumšiem izliektiem uzaču lokiem, elsojot pavērta mute plānām nekrāsotām lūpām, taisna un stalta mugura. Es viņai noraudzijos pakāļ kā tēlā, kas piepeši izkāpis no pasaku grāmatas, ko ilustrējis Niklāvs Strunke. Viņa nogriezās pie galvenā ceļa, un pakavu dipoņa vēl ilgi skanēja dzidrajā rudens gaisā.

Es sāku iet. Uz mani viņa protams nebija pat paskatījusies. Es biju tikai priekšmets, lieta, kas kustējās un veica kaut kādus pienākumus, kas zīmīgā kārtā lietoja to pašu ceļu kā viņa un kam to kaut kādu nepatīkamu iemeslu dēļ nevarēja aizliegt.

Es nezinu — kāpēc, bet es nicīgi un skaļi iesmējos.

Nojumē mani jau gaidīja Bils. Mēs pielikām traktoram trīslemešu arklu un izbraucām uz ceļa. Aiz meža bija milzu lauks, akru četrdesmit, uz kuŗa izklaidus auga vareni veci ozoli. To kungs bija nolēmis uzplēst. Kā Bils stāstīja, tad viņa laikā tas nekad neesot bijis arts. Te parasti bijušas lieliskas medības ar lapsu alām tepat meža biezoknī, bet tagad sējumiem vajagot lielākas platības.

Viņš man to stāstīja kā nožēlodams.

Par abiem mēs atmērījām un sadalījām lauku, tad Bils gāja uz mājām un es paliku viens.

Smaģi krākdams traktors velk arklu, trīs lemeši apvērš zemi un to drupinādami aprok zālāju, kas te audzis gadu gadiem un trūdēdams pamazām izveidojis tādu kā brūnganas kūdras kārtu. Melnie strazdi un vārnas man seko pa arumu un uzlasa sliekas un kāpurus. Mākoņu segā vietumis paviz debesu zilganums, reizēm iemirdzas saule, salta un blāva zemu apvāršņa malā un vēl atlikušais lapu dzeltenums iekvēlojas zeltaini spožs. Es paskatos pulksteni. Lai aizartu līdz lauka galam un atpakaļ līdz meža malai man paiet turpat pusstundas. Ik divi braucieni es apturu traktoru. Iestājas neparasts klusums. Es aizeju līdz mežam. Te aug kupli brambuļu krūmi, pilni pār-gatavu ogu. Es salasu lielākās un svežu mutē. Tās ir sulīgas un saldas. Mežs ir kluss kā izmiris. Mazs putns tup zara galā un iečiepstas, bet bez dzīvības un prieka, tāpat vien — aiz gaŗa laika. Piešķiebis galvu viņš noskatās ar vienu aci, kā es ēdu ogas, bet tas viņam drīz apnik. Viņš aizlaižās citā zarā. Tur laikam nav neko labāk, jo pēc brīža viņš ir atkal atpakaļ. Vējam stiprāk uzpūšot birst lapas ar sausu čabošu skaņu.

Tālāk meža malā stāv maza nojume salmu juntu. Gar visām sienām tur ir soli. Diez kādam nolūkam tā kādreiz ir celta. Varbūt te jautru mednieku baru gaidīja mielasts. Varbūt no lielās mājas te kāds milēja atnākt, pasēdēt un pasapņot. Ja uznāks lietus gāze, man tur būs labs patvērums. Es iedarbinu traktoru un aŗu tālāk. Divi krāšņi fazānu gaiļi ar savām saimēm lepni soļo pa klajumu. Viņi traktora nebīstas un es tiem piebraucu pavisam tuvu.

Vēl divas reizes turp un divas atpakaļ, tad būs pusdienas laiks. Es aptuveni novērtēju uzarto gabalu un salīdzinu to ar visu lauku. Man te bija labas divas nedēļas ko strādāt.

Atstājis traktoru lauka malā es aizgāju uz pagalmu. Bils man parādīja ceļu cauri dārzam uz virtuves durvīm. Es stāvēju uz sliekšņa un gaidīju. Mana nākšana noteikti bija pamanīta, jo iekšā spalģi rēja suns. Es zināju, ka Anglijā nav pieņemts strādniekam iet iekšā telpās, pat virtuvē nē. Pēc brīža iznāca saimniece, piespiesti un

negribīgi man uzsmaidīja un iedeva tējas trauku un krūzi. Viņai laikam bija bail, ka sāksu ko runāt, un veikli atkal pazuda durvis. Es aizgāju atpakaļ uz nojumi, apsēdos pērnajā sienā, attinu savu maizi un sāku ēst.

Diez, kur gan tagad bija trauklā iriete un ko viņa strādāja, lai sakrātu naudu mēbelēm? Bija labi — būt jaunam un gaidīt Ziemassvētkus un kāzas —.

Man ienāca prātā Baigā vakardienas apciemojums. Varbūt Babānam tiešām bija taisnība, kad viņš teica, ka Baigais pārnakšņo kur ne kur. Saprotams, ka tādā gadījumā viņam adreses nevarēja būt. Bet viņš tak bija ogļracis, tāpēc naudas viņam bija diezgan, lai nopirktu visu māju, nevis lai sev noīrētu istabēli vien. No viņa cilvēks nekādi nevarēja tikt gudrs —.

Es tišām centos nedomāt par Žagaru un Mijkrēslieni.

Piepeši manu uzmanību sāka saistīt savāds troksnis: kaut kur vējš šķirstīja papīra lapas. Iespējams, ka tas trenkāja nosviestu avīzi. Bet kad biju beidzis savu azaidu un troksnis neaprima, es piecēlos un sāku raudzīties apkārt. Ilgi nebija jāmeklē: uz sējammašīnas vāka gulēja grāmata. Es piegāju un sāku to aplūkot tuvāk: Jūlija Cēzara Kommentāri par Gallu karu, latīņu valodā. Grāmata likās būt stingrā lietošanā, jo visi lapu stūri, tāpat vāks, bija nomelnējuši un ielocīti. Lapu malas bija raibu raibas ar tulkojumiem un gramatikas atzīmēm. Es šķirstīju un priecājos. Apmēram tāda pati bija izskatījusies arī mana grāmata priekš gadiem piecpadsmit vai mazliet vairāk. Skolnieku grāmatas gan laikam ir vienādas visā pasaulē. Vietām bija spēlēts „uz desām”, vairākkārt atkārtojās uzraksts „Zvans!” ar milzīgu izsaucēju galā. Zem nodaļas, kur Cēzars izsūta jātniekus izlūkos, atzīme: „Kāpēc ne lidmašīnu?” Dažas lapas tālāk bija uzzīmēta briesmīga seja uz iekšu sabolītām acīm un garām ēzeļa ausīm un apakšā paraksts: Čārlijs ir dumjš. Man bija aizdomas, ka tas bija pats latīņu valodas skolotājs. Aiz teksta nāca nodaļa gramatikai, tad vārdnīca un pašās beigās noslēpts brošēts izdevums ar drausmīgu attēlojumu uz vāka: trūcīgi ģērbta sievietē gulēja asiņu peļķē ar kūpošu revolveri rokā. Brošūra saucās: Milestība ir mūžīga.

Es jautri iesmējās, bet piepeši uz grāmatas manā priek-

šā uzkrita ēna. Es pacēlu galvu: uz mani nikni skatījās resns un biksains meitēns.

— Atdodi, — viņa man strupi teica, bet es viņas balsi saklausīju arī tādas kā bailes, jo biju viņu pieķēris — ja tā teiktu — neatļautas literatūras lasīšanā.

Kuŗu tu gribi. Cēzaru vai Mūţigo mīlestību?

Viņa salika īsās roķeles uz muguras, sagraţojās un savieba apakšlūpu uz raudāšanu. Es iebāzu broŗuru atpakaļ grāmatā un sniedzu skuķim. Tā to veikli izrāva man no rokas un gāja prom. Viņa bija tukla, zema un resna kā maza bumbiņa ar iesarkanu matu cekulu galā.

— Paklausies, — es teicu. — Kas ir Čārlijs?

Viņa apstājās un paskatījās uz mani lielām gaiŗi zilām bērna acīm.

— Sūzenai brālis.

— Un kas ir Sūzena?

— Mana draudzene. Viņa dzīvo Londonā un viņas tēvam pieder daudz kuŗu.

— Un kāpēc Čārlijs ir dumjš? Tu tak pati tā raksti savā grāmatā.

— Viņŗ neprot spēlēt hokeju.

— Bet toties viņŗ varbūt prot latīņu?

— Viņŗ nemaz nemācās latīņu, bet krievu.

— Ej nul

— Jā. Krievu valoda tagad ir modē.

— Un kā tev iet ar latīņu?

Meitene paraustīja plecus un nāca lēnām atpakaļ uz nojumi.

— Nepatīk.

— Vai tu esi brīvdienās?

— Jā. Uz vienu nedēļu. Un man ir jāiztulko septiņas Cēzara nodaļas.

— Cik tālu tad tu esi tikusi?

— Neker. Es šorīt atnācu te un sāku, bet tad Maiks gāja pie zirgiem un es aizgāju līdz. Patiesībā es nemaz nemēģināju tulkot, bet lasīju to otru.

— Kad es biju tavos ģados, man arī grāmatā slēpās labāka lasāmviela. Kā jau puika es lasīju par laupīŗanām un indiāņiem, Edgaru Vollesu un Fenimoru Kūperu. Un man arī bija baīl, ka kāds to neatrod.

— Vai tu te pie mums strādā?

— Jā. Pagaidām.

— Vai tu arī esi mācījies latīņu valodu?

— Jā. Es domāju, ka es vēl šo to atceros. Nāc parādi, kas tev tulkojams. Es tev palīdzēšu.

— Man nav brīv runāt ar svešiem —

Meitene bailīgi paskatījās uz lielās mājas pusi, bet nevienu nemanīdama atnāca man blakām, uzlika grāmatu atpakaļ uz sējammašīnas vāka un atšķīra. Septiņas nodaļas bija apzīmētas ar krustu un malā lieliem burtiem uzrakstīts: vai tā gan ir dzīve!

— Nu tad ņemsim no gala: Quibus rebus cognitis Caesar —

Es jutu, ka meitene neskatījās uz tekstu, kam es vilku līdz ar pirkstu, bet gan uz mani.

— Kas ir? — es prasīju.

— Tu teici, ka proti latīņu.

— Jā.

— Bet tā tak nav latīņu valoda, ko tu tur lasi.

— Nē? Nu tad lasi tu.

Meitene pavilka grāmatu tuvāk un sāka. Es aizspiedu acis un aizmiedzu acis.

— Tā ir pilnīgi barbariska izruna! — es izsaucos.

— Bet tā mums skolā māca, — viņa izbijusies taisnojās.

Es protams zināju, ka angļi latīņu valodu izrunā kā kuŗam ienāk prātā, tomēr pirmo reizi to dzirdot man mugurai pārskrēja drebuļi. Bet nebija nozīmes par to strīdēties. Mēs ķērāmies pie tulkošanas. Meitene gan zināja gandrīz visu vārdu nozīmes, bet lai izlobītu domu viņai acīm redzot trūka gramatikas izpratnes. Kaut kā mēs tomēr lēnām taustījāmies uz priekšu. Es patiesībā jutos pārsteigts, ka ne nieka šais gados nebiju aizmirsis. Protams, savā laikā es Cēzaru biju lasījis tekošāk nekā šodien angļu avīzi.

Kad mēs nobeidzām nodaļu, meitene likās varen priecīga. Es viņai biju mēģinājis ieskaidrot dažus tulkošanas pamatlikumus, ko mums bija iekalis vecais Rudzītis. Skolā mēs puikas gan palaidņodamies viņam bijām devuši palamu — Ruška, bet viņa mācītās gudrības vēl sīkstī turējās manā pakausī.

— Šodien pietiks, — teica meitene un ar būkšķi aizsita grāmatu. — Tagad mamma būs priecīga, ka esmu iztulkojusi. Vai tu rītdien atkal būsi šeit?

— Es nākšu pusdienā, jā.

— Tad ir labi. Tu man atkal palīdzēsi, jā? Un nesaki nevienam par to otro grāmatu.

— Lai notiek. Man arī tagad jāiet atpakaļ uz lauku. Cik tev ir gadu?

— Trīspadsmit.

— Un kā tevi sauc?

— Airis. Airis Pīrson.

— Kā tu teici?!

— Airis Pīrson, — viņa izbrīnījusies atkārtoja.

Nu es piepeši sapratu.

— Vai tu esi (es rādīju uz lielās mājas pusi) mistera Pīrsona meita?

— Jā, protams. Man liekas — mani sauc. Bai-bail! — un plakšķinādama resnajām kājēlēm viņa aizskrēja pa pagalmu.

Es gāju atpakaļ uz lauku un man bija nelāga nojauta, ka nebiju darījis pareizi ar skuķi pļāpādams.

Anģļu darba devēji no saviem strādniekiem prasīja pazemīgu paklausību, pie kādas tie bija pieraduši savos koloniju īpašumos Āfrikā un Āzijā. Tie necieta visgudreļus, nemīlēja stalti paceltu strādnieka galvu; ar nicīgu parākuma smaidu tie sagaidīja goddevību un kūkumā uzmetu muguru. Viens otrs latvietis to sāpīgi bija izbaidījis pats uz savas ādas.

Misteram Pīrsonam varēja rasties iebildumi pret tāda traktorista nodarbināšanu, kas prata latīņu valodu un runājās ar viņa meitu. Iespējams vienīgi, ka arī pati Airisa to saprata un par mūsu tikšanos turēs muti. Bet to jau redzēsīm vēlāk.

Es tovakar strādāju ļoti ilgi. Kad sāka krēslot, iededzu priekšējās ugunis un aizmugures lampu, kas spoži apgaismoja arklu un mazu uzplēstā lauka strēmeli.

Sarkana norieta debess ilgi dega virs meža, bet pamazām iestājās tumsa, un vienīgi tālu pamalē Lestonas ugunis atblāzmojās zemajos mākoņos. Es izbeidzu art ar tādu apsvērumu, lai vēl laikus tiktu uz pēdējo busu, kas

gatves galā pieturēja īsi pēc septiņiem. Novietojis traktoru nojumē un Bila nekur nemanīdams es gāju vien projām gar dārza malu. Cauri kokiem mirgoja gaisma lielās mājas logos, šalkoja vējš retajās lapās, kaut kur rēja suns, aiz meža iesvīlpās lokomotive un vagonu riteņu klaboņa aizdārdēja un pagaisa tumsā. Parastās nakts skaņas.

Un piepeši es apstājos.

Dārza galā pie vārtiem auga liels kastānis, to es jau agrāk biju ievērojis. Kā melns dzīvnieks, kā milzīgs suns viņš tur taigad tupēja, noļukušām ausīm, spurcinu strupu purnu. Kailajiem zariem vējā šūpojoties maza zvaigzne brīžam iemirdzējās, brīžam nodzisa, un likās, ka melnais suns tur dārza stūrī klusi smaidīdams raudzītos mani un man mirkšķinātu ar savu zvaigžņu aci.

Ko tu gribi, melnais suns? Ko skaties mani kā no aizmūžu tumsas? Es esmu svešs šajā zemē. Nebiedē trimdinieku. Ļauj tam iet tālāk savu ceļu...

Busa spožās ugunis iemirdzējās likumā, es pacēlu roku.

Kad pārrados mājās, vakariņas jau bija paēstas. Vie-nīgi saimniece vēl sēdēja virtuvē, lāpija zeķes, un Rommels pa grīdu spēlējās ar diegu kamolu.

— Āk tad beidzot pārnāci gan. Glabāju tev cepeti krāsni, baidījos — ka tik nesakalst. Nāc nu un sēdi klāt. Kas tik gaŗas stundas strādā, tam arī kārtīgi jāēd. Redzi, ņem šitū gobolu. Ja gribēsi — te ir vēl. Un kāpostus ņem pilnu šķīvi. Ritdienai povolgam nūpērku tev oknu dasu un skābētus gurķus. Latvieša cilvēks tak nevar tā izdzīvot kā anģlis — no džema kūkas un salātu lapas vien —

Viņa bija tik laipna un gādīga, ka man kļuva tīri žēl atceroties, kā biju uzklupis un pārbiedējis Žagaru, un nolēmu tā vairs nedarīt. Kas man tur patiesībā par daļu. Vai dažā labā gadījumā nebija pareizāk — aizvērt acis un izlikties nekā neredzam.

Nākošā rītā uz darbu iedams es skaļi aizcirtu durvis, lai tie tur augšā būtu droši, ka manis vairs nav mājās.

Debess bija apmākusies un viegli smidzināja, bet kad es nonācu saimniecībā, lija kārtīgs lietus.

Abi ar Bilu noņēmām traktoram riepas un apmainījām tās pret tapainiem dzelzs riteņiem. Mālainās zemes virskārta ātri vien kļuva slidena un ar riepām art vairs nebija ko domāt. Tad mēs kādu brīdi sēdējām, viens otru pacienājām ar smēķi un pļāpājām.

— Vai tu jau Polijā vadīji traktoru? — viņš man prasīja.

Jau atkal es tiku noturēts par polil

— Es nāku no Latvijas, — es ar uzsvaru atteicu.

— Nu jā. Vai jūs tur arāt ar traktoru?

Cik es varēju nojaust, tad Polija un Latvija viņam likās kā divas kontinenta provinces, apmēram tā kā Anglijā Kenta un Jorkšīra.

— Nē, — es teicu. — Mēs vairāk lietojām zirgus.

— Smags darbs. Es arī jaunībā tiku aris ar zirgiem. Bet kādas jums tur bija meitenes? Vai smukas?

— Smukas gan.

— Vai smukākas par angļietēm?

— Grūti salīdzināt, man liekas, mūsu meitenēm bija vairāk miesu ap kauliem.

— Tādas man arī patik, — Bils tiksmi nosmējās un ar abām rokām gaisā izvilka iedomātas apaļīgas formas. — Tu pasēdi, kamēr pāriet, bet man nu ir jāskrien.

Pastūmis cepuri atpakaļ un kailo pakausi kasīdams viņš paraudzījās mākoņos, noteica — drīz laikam pietās, — un aizsoļoja pa salijušo pagalmu.

Nāca tuvu vienpadsmitiem, kad es beidzot izbraucu uz lauku, bet drīz vien dabūju meklēt patvērumu mežmalas nojumītē, jo sāka līt no jauna.

Lietus čab salmu jumtā, vēja nav, te ir silti un labi. Atzvēlies pret dēļu sienu es saceļu kājas uz sola un snauduļoju. Airisa šodien droši vien nenāks. Tādā lietainā laikā viņu vispār nemaz nelaidīs ārā. Lai nu patulko savu Cēzaru viena pati.

Bars lauku zvirbuļu sasēžas uz palodas, bet ieraudzījuši mani iebļaujās un metas prom. Āugšā jumtā vajaga būt caurumam, jo uz grīdas sāk veidoties maza pelķe un tajā ritmiskās atstarpēs noplikšķ pa pilienam. Lai tik

list. Kungam dienas alga jāmaksā, vienalga — vai es ko daru, vai nosēžu te uz sola.

Tā pienāk pusdienas laiks.

Ietinusies garā lietusmēteli Airisa sēdēja nojumē uz sējammašinas kāpšļa un priecīgi smaididama man māja ar savu tuklo ročeli.

— Labdien, Airis, — es teicu. — Vai tu redzi, kāds šodien suņa laiks.

— Pēc pusdienām pāries. Es klausījos radio.

— Nu, vai izrakstīji visus tos vārdiņus, kuņus tu vakar nezināji?

— Jā, — viņa droši atteica.

— Un atkārtoji trešo konjugāciju?

— Jā.

Šoreiz viņas balss vairs nebija tik pārlicenoša.

Man nāca smieklī: kas tad es viņai biju par skolotāju. Bet vecu niķi laikam tik ātri nevarēja aizmirst.

— Es vispirms ieturēšos, — es teicu. — Vai tu esi paēdusi?

— Jā. Bet neko lielu. Mammaš nav mājās un Mērijai brīvdiena.

— Kas ir Mērija?

— Mūsu saimniece.

Es attinu savu azāida sainīti un lielā labpatikā iecirtu zobus smaržīgā rupjmaizes šķēlē. Airisa norija siekalas.

— Kas tas ir, ko tu tur ēd? — viņa prasīja.

— Rupja maize. Ar aknu desu. Un klāt piekodišu skābētu gurķi.

— Uekhe! — viņa noteica un saviebās. — Tu esi ārzemnieks, vai nē?

— Protams. Vai tu nezināji?

— Zināju gan. Tu tik jociģi runā angļiski, it kā lasītu no grāmatas. Vai tev tai desā ir ķiploki? Man ķiploki riebjas.

— Nē, ķiploku nav. Kāpēc tu tā prasi.

— Visiem kontinenta ēdieniem esot klāt daudz ķiploku, piparu, paprikas un citu vircotu garšvielu.

— Tas tikai tā izrunāts. Patiesībā kontinenta ēdieni, sevišķi desas, ir daudz garšīgāki nekā šeit. Vai negribi pamēģināt?

— Nē, paldies. — Bet Airisa atkal norija siekalas. Man bija aizdomas, ka viņa atstāta viena, sev nekā nebija gatavojusi un viņai pašreiz krietni gribējās ēst.

— Tik tumšu maizi mēs neviens neēdam, — viņa pēc brīža teica.

— Vai tev ir plombēti zobi?

— Jā. Seši. Te — te — un divi te.

— Ja tu no bērnības būtu ēdusi rupju maizi, tad tev pie zobārsta nebūtu jāiet.

— Nevar būt.

— Var gan būt. Rupja maize satur visu to — Bet ko es tev te skaidrošu. Tu jau viņu neēdīsi tik un tā. Vai tu kādam esi teikusi, ka es tev vakar palīdzēju?

— Jā. Mammai.

— Ej nu! Vai viņa nedusmojās?

— Nē, nemaz Viņa tikai teica, ka šodien starp ārzemniekiem esot daudz ministru un ģenerāļu. Tu esi par jaunu, lai būtu ģenerālis. Vai tu bijī ministrs?

— Nē. Kur nu tik augstu.

— Kas tad?

— Es gāju skolā. Mācījos.

— Tad tāpēc tu proti latīņu valodu. Bet zini ko? Vai tu tomēr man neiedotu pagaršot. Tādu pavisam mazu, mazu gabaliņu. Tu tik garšīgi ēd.

Es izvilku kabatas nazi un nogriezu mazu stūrīti savai maizes šķēlei un uzliku tai arī gurķa ripiņu. Bailīgiem pirkstiem viņa to saņēma, ilgi aplūkoja, tad aizvēra acis un iešāva mutē. Es skatījos, kā viņa košļāja kumosu, ilgi viņāja pa muti un beidzot ar tādu kā piespiešanos norija.

— Nu? — es prasīju.

Meitene paraustīja plecus un nezināja ko teikt.

— Jociģi. Mazliet skābs. Vai man nesāpēs vēders, ja es ieēdišu vēl?

— Noteikti nē.

Es nogriezu vēl tādu stūrīti, Airisa to apēda jau daudz drošākiem kodieniem, un tad mēs ķērāmies pie Cēzara.

Vakarā es saimniecei palūdzu man iedot vienu lieku šķēli līdz uz darbu un piesolījos par to samaksāt, bet viņa par maksu negribēja ne dzirdēt.

Pēc divām dienām Airisa bija jau pieradusi pie rupjmaizes garšas un labprāt pieņēma manu lieko šķēli. Ēst pa kontinentālai gaumei — tas viņai likās vesels pārdzīvojums! Mēs apsēdāmies blakām, reizēm sasmaidījāmies un mums garšoja lieliski. Ārī ar Cēzaru mums veicās, un kad pienāca sestdiena, mēs pat iztulkojām vienu nodaļu uz priekšu. Bet Airisas brīvdienu nedēļa bija cauri. Pirmdien viņai bija jābūt atpakaļ skolā.

— Kad tu atkal pārbrauksi? — es prasīju.

— Tikai uz Ziemassvētkiem.

— Tad manis šē vairs nebūs. Es tikai palīdzēšu Bilam uzart lauku, un tad dienas būs sarāvušās tik īsas, ka vairs neatmaksāsies cilvēku algot.

— Ko tad tu darīsi?

— Gan jau sameklēšu sev darbu pilsētā

Paģalmā noklabēja pakavi. Jātniece dzeltenā tērpā viegli nolēca no dūkanā, pasvieda pavadas Maikam un aizgāja pa dārzu.

— Man nu ir jāiet, — teica Airisa. — Mamma ir mājās.

— Vai tā bija tava mamma?

Laikam jau Airisa sadzirdēja neticīgu izbrīnu manā balsī.

— Tu laikam domā, ka tas nevar būt, jo viņa ir tik smuka, un es tāda maza un resna.

Es iesmējos.

— Tak nē. Tu jau esi jauka maza meitene, un kad tu izaugsi, tu būsi tikpat smuka. Jā? Nu skrien vien. Es arī tūlīt braukšu uz pilsētu.

— Paldies ka man palīdzēji ar veco Cēzaru.

— Tikai neaizmirsti: pastāvīgi atkārto gramatiku.

Airisa man stāvēja tik tuvu, ka es gluži neviļus pastiepu roku. Viņa man pasniedza pretī savu apaļo roķeli un kniksēja. Kas tā gan bija par savādu sajūtu: man neviens vēl tā nekad nebija darījis. Ārī Airisa nosarka, laikam tāpēc, ka bija kniksējusi ārzemju strādniekam, un apmulsumā ietrallinādāmās un palēkdamās aizskrēja uz dārzu pakal mātei.

Norēķinājies ar Bilu es devos uz busu.

Nekādi lielle pirkumi man nebija padomā, vienīgi puķes bija jāiegādājas, lai rītdien godam varētu apciemot Luīzes tanti.

Ejot garām Dvēseļu Putenim pa allaž virinātajām durvīm skanēja tāds troksnis un kņada un nosmaržoja tik kairinoši alus, ka bija pilnīgi neiespējami tam paiet garām. Iemiedzis puķes padusē es iespraucos pa durvīm.

Cigarešu dūmos pavidēja sarkanās sejas, stikla kausi apsarkušās rokās, pavērtas mutes gan skaļā dziesmā, gan sparīgā stāstījumā, un noreibušās acis drudzainā ilgi gaidīta prieka kvēlē. Arī man nokņudēja pakrūtē.

— Paintu! — es saucu un laužos uz bufetes pusi.

Mazliet apradis ar drūzmu, kuŗā mīksti izvijās atsevišķi leišu vārdi, es dziļāk telpā saskatīju Baigo un spraucos pie tā. Ap lielu galdu sēdēja cilvēku desmit, to vidū Babāns un daži valdes vīri.

— Puik's, sasēžas mīlīgāk! — uzsauca Baigais un man tika vieta pašā sola galā.

— Kā skrien? — viņš griezās pie manis.

— Labi. Bet dzer ātrāk, es gribu vēl vienu.

— Ko tad tu? Ar puķēm?

— Tās Luīzei. Rit jāaiziet.

— Tad es arī zināšu, kas jānes. Mums jāiet ceturtdien.

— Mums?

— Nu jā. Babānam, Čibukam, man, vispār — katram kas tik grib iet.

— Runā skaidrāk.

— Luīzes kundze aizvakar bija atnākusi šeit. Visi kopā sadzērām. Un tad viņa mūs uzlūdza. Tas tev laikam nepatīk.

— Kas tad man... Bet Dvēseļu Putenis varbūt nav viņai istā vieta.

Baigais pasmējās.

— Tieši to pašu teica Velsas Roze.

— Vai tā arī bija te?

Es domīgi pašūpoju galvu. Labā Luīzes tante. Vai tikai viņa reizēm neaizgāja par tālu — .

Krodziniēks savā varenajā vērsu dzinēja balsī pārklīdza kņadu un nobļāva slēdzamo laiku. Mēs katrs vēl

steigšus paķērām pa kausam. Zolītes spēlētāji sagrupējās pulciņos un apgādājās pudelēm. Es labprāt būtu tiem piebiedrojies, bet mani neviens neaicināja.

— Vai iesim? — prasīja Baigais.

— Vai man vēstule nav pienākusi? — viņš man vaicāja, kad bijām iznākuši uz ielas.

— Nav. Vai tu ļoti gaidi? Nebaidies, es aiznesišu. Varēji jau nu pateikt savu adresi, gadījumā ja saslimsti vai kā?

— Teicu: līdz septiņiem bibliotēkā. Kādas tev vēl citas adreses vajaga?

— Kā pats zini. Uz redzīti!

Mēs gājām katrs uz savu pusi.

Noslēpumainais! — es sevī nošķendējos. Tā kā man viņa adreses tik ļoti vajadzētu. Jāsmejas —.

Māja bija tukša un klusa. Virtuvē uz galda atradu saimnieces zīmīti: ēdiens plītē. Droši vien abi ar Žagaru bija aizšmaukušies uz kino. Babāns bija piebiedrojies zolētājiem, bet Mijkrēslis labi ja septiņos pārnāks no savām krāsnīm.

Paēdis es uzkāpu savā istabā, pakāru virsdrēbes aizdurvē, noliku puķes uz galda un apsēdos gultā.

Iedzertais alus bija sabangojis manus prātus, kā pavasara palos sadrupa vienaldzības sega, kuŗu es rūpīgi tinu ap sevi no dienas dienā. Skaudra upe sāka smacēt manas krūtis. Es iespiedu seju delnās un lēnām šūpojos uz priekšu un atpakaļ.

Tā krātiņā šūpojas leduslācis zvaigžņotā ziemas naktī, cauri režģiem vērojot mirdzošo sniega kļajumu, pa kuŗu aizved ceļš uz viņa ledus laukiem.

Diez, kad gan es varēšu sākt ceļu atpakaļ uz savu pusi? Susējas krasts stāv tagad kluss un drūms un kailie koki veŗas tumšā dzīlē, pa kuŗu viegli aizpeld rudens mākoņi zilgani bālām galvām. Kāds mednieks tur iet, bisi plecōs un rudens lapas čaukst zem viņa kājām. Ej, pagaidi mani! Pagaidi!

Juhan! Vai ilgi vēl? Mūŗa katordznieks staigā pa savu kameru un ievēl ar nagu mazu robu ķieģeļa sienā pēc katras nodzīvotas dienas. Seŗpadsmīt gadi viņam jāiz-

cieš. Sešpadsmit briesmīgi gaži gadi. Tad atveras cietuma durvis un viņš atkal iziet brīvajā pasaulē.

Es esmu trimdā jau divdesmit gadus — .

Juhan! Cik ilgi vēl!

Nekaltiem akmeņiem klātā Pizila iela, atdalīdamās no galvenās satiksmes maģistrāles, kā šaura un likumota rindumāju iežņaugta aiza aizvijās pa dziļu ieplaku, tad rāpās atpakaļ stāvā kalnā, apmeta loku sagruvušam fabrikas korpusam, vecai baznīcai aizaugušās kapsētas malā, un laidās atkal atpakaļ dziļā ielejā. Nakts lietus bija sanesis un atstājis notekās melnu sodrēju un dubļu kārtu, pa kuŗu brēkdami vandījās nosmulējušies rudens vējā zili nosaluši bērni, nenosakāmas sugas kranči, kāds bezastains un vienacains kaķis un noplukuši mājas baloži. Šaurās ietves aizsprostoja rotaļlietu grēdas, pašbraucēji automobiļi, velosipedi un jājamzirgi, bet to īpašnieki, apbruņojušies milzu pistolēm, Dēvida Krokita, Robin-Huda vai U.S. maršalu uniformās izcīnīja briesmīgi trokšņainu akciju pret indiāņiem vai Marsa iedzīvotājiem. Pa visiem logiem un durvīm, kuŗās blakus kanāriju un trušu būriem sēdēja mātes ar zidaiņiem rokās, griezīgi pļerkstēja radio. Kā jau svētdienas pēcpusdienā vaļa bija dota pusaudžu elkiem, un tie tad arī darīja ko varēdami. Reizēm viņu izķēmotās balsis likās tik baismīgas, ka man neviļus ienāca prātā kāda drauga izteiciens — „trakiem brīvistunda”. Kad viens no šiem jaunmodes dziedātājiem iegaudojās sevišķi nešpetni, it kā viņam kāds ar ilenu badītu sēdamvietā, es nezturēju un uzprasīju pusaudzim pie loga, kā šo mākslinieku sauc.

— Vai tad tu nepazīsti Lena Lendija! — viņš atteica, lepns — ka bija pazinis tik ievērojamu dziedoni.

Es nosmējos. Tātad Lens bija turējis vārdu un tiešām nācis klajā ar kaut ko pilnīgi bezjēdzīgu un traku un droši vien iebāzis kabatā krietnu žūksnīti naudas.

Krustojis ielu, pa kuŗu plūda dzīva satiksmē, es atkal kāpu kalnā. Te iela kļuva platāka, māju priekšā parādījās dzīvzoģu apjozti dārzi, vairs neredzēja bērnu un suņu un troksņa vietā bija patikams klusums. Un te arī stāvēja manis meklētais nams. Izgājis cauri mazam prieksdārziņam es piezvanīju, bet Luīze laikam bija redzējusi mani nākam, jo durvis tai pašā mirklī atvērās.

— Nāc tik iekšā. Pakaries tepat un iesim dziļāk. Dod nu šurp tās puķes. Es jau redzu, ka nemaz lāģa nezini, ko ar tām iesākt. Bet paldies, ka mani atcerējies.

Viņa mani ievēda glītā palielā istabā un pati pazuda virtuvē, jo aiz sienas sāka šķindēt trauki. Es sāku aplūkot telpu, tik tipisku latviešu trimdinieku „Labajām istabām”. Pie sienām tautiski audumi ar tajos saspraustām saktām, gleznu reprodukcijas: Purvītis, Liberts, Kalmītes rija. Liels Nacionālās Operas uzņēmums. Grāmatu plaukts. Uz tā svečturī, standartīņš, koka šķīvji, lēlle tautas tērpā. Vesels lēvenis trimdā izdoto grāmatu. Lai tās Anglijā pirktu, bija jābūt istam grāmatu mīlotāģam, jo kas Amerikā likās lēti, te maksāja lielu naudu. Nekādu lieku līdzekļu Luīzei nevarēja būt: viņa pārtika no mazas pensijas un tā, ko viņai no Kanadas atsūtīja divi dēli. Laikam jau viņa sarakstījās ar radiem dzimtenē, jo plauktā saskatīju vairākus Latvijā izdotos sēģumus. Tālāk stūrī mazs galds, uz tā rakstāmmašīna un onkuļa Valbriģa uzņēmums Latvijas armijas kapteiņa uniformā. Pie otrās sienas dīvāns, tā priekšā divi atzveltņi un galds ar puķuvāzi un pelnu trauku.

Ienāca Luīze un salika vāzē manas puķes, pēc tam veikli uzklāja galdu un cienāja mani ar kafiju un saldiem cepumiem.

— Nu, mūģīgais ceģotāģ, sāc nu stāģtīt. Pēdējās ziģas par tevi man bija no Pīterboro, kur tu strādāģi ķieģeģu ceģplī. Kur tu pazudi pēc tam?

— Kāģdu laiku sabiju kantīnē par pārdevēģu. Tur man lāģa nepatika un es aizģāģu uz Kettonas cementfabriku.

— Un tur tev arī lāģa nepatika.

— Tas nē. Bet tur mani gandrīģ nosita brūkoģu akmeņu grēģa. Galva un pleci vien tik man palīka ārā. Kad mani izraka es nodomāģu, ka par četrām mārģiņām nedēģā

nav vērts riskēt kaulus un sameklēju citu darbu: par medus šķaidītāju.

— Pamēģini tagad šitos te. Vakar pati cepu. Kā tu teici: par medus šķaidītāju? Kas tas tāds?

— Tas ir vīrs, kas uzkarsē dabisko no Austrālijas importēto bišu medu un sajuc to ar cukurūdeni, jo citādi tas angļu barībai nav derīgs.

— Ko nu stāsti! Kā tad mēs savās mājās lietojām tīru medu.

— Mīlā Luīz, daudz lietās mēs bijām atpalikuši rietumiem, ne jau medus atjaukšanā vien. Bet no turienes es devos uz Grimsbiju un dabūju darbu uz zvejas kuģa. Tas bija skaists moderns kuģis un saucās „Ziemeļu Karaliene.”

— Un kas šim modernajam kuģim bija par vainu?

— Vainas nekādas, Luīz. Bet tu jau mani izprašņā tādās aizdomās, it kā man nekur nebūtu labi un es pats — tāds nepastāvīgs klaidonis, bet tici man —

— Protams ka tu tāds esi. Nekad tu neesi varējis nosēdēt uz vietas. Stāsti tālāk.

— Uz „Ziemeļu Karalienes” bija labi, arī alga iznāca pamatīga. Vienīgā nelaime bija, ka izbraucot no ostas mēs nekad neuzzinājām, kur mūs sūtīs vėjojot. Mēs parasti devāmies uz Lofotu salām un pa ceļam saņēmām rīkojumu — vai jābrauc tālāk uz Īslandes ūdeņiem, uz Lāču salu vai uz Balto jūru. Ja nu tur uz kuģa kāds saslima, vai arī sāka pūst pārāk spēcīga vētra, vai arī kuģim radās kāds bojājums, varēja iznākt, ka jāieskrien krievu ostā, un tas man bija skaidri pateikts: ja man ar krieviņiem iznāktu ziepes, manis dēļ neviens skandalu necels. Saproti? Tāpēc es nodomāju, ka uz krasta tomēr ir drošāk. Notinghamā dabūju darbu mazā virpotavā par mācekli —

— Ak kungs! Āpnik klausīties. Un kur tu pašreiz strādā?

— Patiesību sakot pašreiz man —. Ak tā tu domā: kur es tagad strādāju? Man, zini, ir lielisks darbs. Vienā farmā esmu par priekšstrādnieku. Man tur lieliski maksā, jo farmera meitai man jānāca latīņu valodu —

Luīze mani skatījās neticīgu aci. Viņu piemānīt nebija viegli, to es atcerējos no Rīgas laikiem. Laimīgā kārtā

pie durvīm zvanīja. Tas bija Pāpārde. Viņš Luīzei bija atnesis biedra karti.

— Tasīti kafijas, Pāpārdes kungs? Cik labi, ka jūs atnācāt. Man vajadzīga maza apliecība. Artur, piesēdi pie rakstāmmašīnas un uzraksti tā: ar šo tiek apliecināts, ka Luīze Valbrīķis ir latviešu trimdinieku aprūpes darbiniece. Visas iestādes tiek lūgtas izrādīt viņai iespējamo palīdzību un pretimnākšanu. Paraksts.

— Vai tu to gribi angļu valodā?

— Protams, ka angļu. Ķīniešu taču tu neproti.

— Arī angļu es diez vai tik labi protu.

— Smieklīgi. Skolots cilvēks un neprot uzrakstīt apliecību. Neniekojies un raksti, lai Pāpārdes kungs var parakstīt.

Tāpat kā farmā Bils es pakasīju pakausi un pēc vairākiem nesekmīgiem mēģinājumiem apliecību uzmocīju. Luīze diezgan nicīgi to man izrāva no rokām un kopā ar spalvaskātu nolika Pāpārde priekšā. Viņš to uzmanīgi izlasīja, likās ar kaut ko būt nemierā, bet mans acu skats tam nepārprotami teica: ja tev nepatīk — vari rakstīt pats. Nopūties viņš pašņāpa savu vārdu. Bet viņš nebūtu priekšniecība, ja negribētu zināt kaut ko tuvāk.

— Vai varu apjautāties, kundze, kam jums šī apliecība vajadzīga?

— Ko uzrādīt policijai. Tur tak jābūt reģistrētiem visiem vietējiem latviešiem. Normāli policija ārzemnieku adreses nevienam neizdod, bet vārdam — welfare — angļu ausis ir mistiska pieskaņa un es dabūšu no viņiem zināt visu ko vien vēlēšos. Savādi, ka jums pašam tas nekad nav ienācis prātā.

Tagad bija Pāpārdes reize kasīt pakausi.

— Es nezīnu. Tas iznāk tā — zināmā mērā — it kā pretēji mūsu principiem. Tas ir — es domāju, ka —

— Nebaidieties. Es nevienam neuzbāzīšos. Bet es apmeklēšu katru tautieti, kaut arī tas gulētu Trentas malā zem laivas. Vēl kafiju?

— Jā. Nē. Nē, paldies.

— Kas par niekiem. Pliku liķieri tak nevar dzert, — un Luīze uzlika galdā kantainu, bumbuļainu, zeltmedaļotu

un briesmīgi pievilcīgu pudeli. Papardes drūmā seja atdzīvojās, un arī es nevilus aplaizīju lūpas.

Salējusi stāpīgo šķidrumu mazās glāzītēs uz neganti augstām tievām kājelēm viņa pacēla savējo un teica:

— Mani kungļ!

Velns, cik tas skanēja smalki, gluži kā savā laikā Rigā, kad man reizēm pienācās grozīties starp glauniem ļaudīm.

— Tas, ko jūs teicāt par laivām un Trentas malu, var izrādīties tuvāk patiesībai nekā jūs to varbūt iedomājaties, — domīgi noteica Paparde.

— Tā? Tad es vismaz tagad zinu, no kuŗas vietas es uzsākšu savu darbību.

— Man liekas, ka es zinu vietu, kur tu to jau esi iesākusi, — es teicu.

Paparde uzmanīgi pacēla galvu.

— Tev ceturtdien būšot viesības.

— Jā, būs. Un neskaties uz mani ar tādu žēlīgu ģīmi. Esmu uzlūgusi visus tautiešus, ko satiku Dvēseļu Putenī. Tas attiecas arī uz jums, Papardes kungs, un uz tevi. Būsīt mīļi gaidīti.

Paparde zīmīgi uz mani paskatījās.

— Paldies, kundze. Ļoti laipni. Vai es — ja jums tas — tā sakot — neņemiet ļaunā, jums vietējie apstākļi maz pazīstami. Dvēseļu Putenim — kā lai to izskaidro — ir tāda speciāla slava. Jūsu apmeklējumu tur var — pārprast un nosodīt.

— Jums varbūt derētu zināt, ka man ir sešdesmit gadu. Tie un mana sirmā galva man atļauj iet bez bailēm arī Dvēseļu Putenī.

— Jā protams. Tas ir — es domāju — . Kas tie ir par tautiešiem?

— Nevaru visiem atcerēties vārdus. Tur bija Baigais, Babāns, gaŗais biedrzinis, Čibuks un vēl kādi pieci vai seši. Bet aicināti ir arī viņu draugi, vispār katrs, kas vien vēlas nākt.

— Vai jūs teicāt — arī Čibuks? Es nezīnu — vai jūs — ar to jūs varat — tā sakot — piedzīvot pārsteigumu.

— Kādu?

— Kā to lai saka. Jums tas varbūt tā — pagāja nepamanīts. Viņš nāk no Latgales sādžas. No pašiem Latgales pierobežas biezokņiem. Neticu, ka viņš savu mūžu būtu lietojis ēdamo dakšiņu. Turpretim ar nazi viņš rikojas tik veikli, ka varētu ar to pat izstrēbt zupas šķivi. (Paparde iesmējās pats par savu joku). Un ja nu jums gadās viesos kādi smalkāki ļaudis, it sevišķi angļi, kuŗu galda manieres ir varen izsmalcinātas, var rasties nepareizs uzskats par visuūsu tautu un tās piederību civilizētai (viņš ilgi mēģināja atrast piemērotu vārdu) pasaulei.

— Tā? Labi, ka jūs man to pateicāt.

— Ir jau neērti par pašu cilvēku tā runāt, bet vismaz tagad jūs zināt, ko var no viņa sagaidīt. Atklāti sakot — labāk taisaties no viņa vaļā.

— Gluži otrādi, Papardes kungs. Es viņu sēdināšu sev blakām, un ja viņš laizīs nazi, es arī darišu tāpat, lai viņš tai ziņā nebūtu vienīgais, un kaut arī es pati sev iegrieztu mēlē.

Paparde tā nedroši iesmējās.

— Es saprotu, kundze. Jums varbūt ir radies nepareizs iespaids no tā, ko es teicu. Nevēlos nevienu atstumt. Tālu no tā. Bet reizēm, pašas lietas labad, tas ir nepieciešami. Jūs tak to sapratīsiet.

Luīze labu laiku klusēja.

— Vai tu atceries Trokšu? — viņa griezās pie manis.

— Kā ne.

— Tas bija mana vīra ziņnesis, — viņa paskaidroja Papardem. — Tas par manu vīru gādāja ar lielāku rūpību, nekā to būtu varējusi es pati. Kā jau pats vārds rāda, arī viņš nāca no Latgales. Ar to mans vīrs kaujas laukā ir dalījies ar maizes riecieni un cigareti. Kad Trokša bija ievainots, viņš nakti izmuka no Jelgavas kaŗa lazaretēs. Žandarmi viņu meklēja pa Rīgu kā dezertieri, bet viņš jau sen bija atpakaļ pie mana vīra, par spīti tam, ka viņam viena kāja bija četras collas īsāka nekā otra. Ja mans vīrs ko darīja aplam, piemēram, atstāja savas cigaretes nepievāktas un tās nopīpēja adjutants ar saviem preferansu draugiem, Trokša mēdza teikt: Kapteiņa kungs, tu i dumjš. — Un mans vīrs to neņēma ļaunā. Es Troksam reiz prasīju: Trokšņ, kāpēc tu cīnies pret

vaņkām? — Un ko viņš man atteica: Man viņu kārteiba napateik! — Tāds bija ziņnesis Trokša no Latgales jeb — kā viņš pats teica — ar vilcienu līdz Rēzeknei un tad divi nedēļas ar ragavām. Un kad atkāpjoties mans vīrs Kurzemē krita, tad Trokša bija tas, kas aizgāja atpakaļ un un iznesa viņa liķi. Ar visu savu īso kāju. Tāpat kā mans vīrs, viņš Kurzemē krita. Viņam nebija laimes — Tornā paniekoties ar lāpstīņu. (Tas bija tēmēts man!). Un tad jūs domājat, ka es šodien atteikšos ēst pie viena galda ar Čibuku tāpēc, ka viņš nazi tur sagrābtu kā cirvja kātu un nevis tā kā jūs — pusotra pirkstos? Es drīzāk izvadīšu pa durvīm visus tos, kas par viņu iedrošināsies smieties.

Luīze pacēla glāzīti. Es maniju, ka viņā auga niknums un lauzās uz āru.

— Savā laikā viss vairums vieninieku atbrauca uz Angliju. Vai kāds viņus toreiz brīdināja — nebraukt? Neatdalīties no lielās bēgļu masas, no ģimenēm? Neviens! Un te nu viņi tagad nīkst, nespēdami ieauģt vietējā vidē, savus sapņus par latviešu meiteni sļicinādami alus glāzē un Velsas Rozes viltotajos apkampienos. Sakiet paši — cik ilgi tā var: mitināties kādā pazobelē ar vientulību kā vienīgo biedru, savārit visai nedēļai cūkas ģimi un nīkstot no dienas dienā gaidīt brīnumu, kas nekad nenāk. Pat visstiprākajam tas reizēm kļūst par grūtu. Tāpēc — lūk! — es viņus visus aicināju pie sevis, lai viņi pamazām nesajuktu prātā. Lai viņi justu, ka nav aizmirsti, ka viņus vēl kaut kur gaida un priecājas viņus ieraugot. Lai viņi šeit sēdētu ap klātu galdu un kaut uz brīdi aizmirstu, ka ir vientuļi un izstumti, ka nav vairs īsta mērķa viņu dzīvei, kas ir kļuvusi tik pelēka kā Trentas migla rudens rītā. Vai jūs mani saprotat.

Paparde nodūra galvu.

— Piedodiet, kundze. Es jūs biju pārpratis. Reizēm ir grūti ticēt, ka kāds tik dziļi varētu izprast — kā varētu teikt — mūsu — mūs visus. Paldies jums par to. Kaut tikai jums pašai nepietrūktu spēka.

Labā Luīzes tante, es sevī nodomāju.

— Bet pietiks tagad par to. Esmu jūs aicinājusi. Ja nepatīk — nenākiet. Šis sanāksmes būs pie manis regulāri

katru ceturdienu. Ak jā, ko es gribēju prasīt: kas tas Baigais īsti ir par putnu?

— Maz ko par viņu zinām, kundze. Pastāvīgs krogušs vīrs un bezpajumtnieks, vismaz vasarā. Bet citādi patīkams cilvēks, kārtīgi maksā biedru naudu, neatsakās ziedot, nav arī dzirdēts, ka kādam būtu palicis parādā.

Par mūsu satikšanos bibliotēkā es nolēmu nekā neteikt.

— Bet man viņš kaut kā liekas pazīstams. Es savā laikā strādāju Kaņavīru Palīdzībā. Varbūt esmu to redzējis kādā lazaretē vai sarīkojumā. Man viņš ir atmiņā brašā uniformā ar daudzām godazīmēm. Tādas sejas kā viņam tik ātri neaizmirst. Bet iespējams arī, ka es maldos. Kas tad ir? Pacilāsim glāzītes. Es uzlikšu svaigu kafiju.

Abi ar Papardi mēs atteicāmies. Tas, ko Luīze šovakar bija runājusi, kaut kā smagi gulēja sirdī. Likās neiespējami tagad uzsākt kādu vieglāku sarunu. Kā norunājuši mēs aizbildinājāmies ar nevaļu un cēlāmies uz ieaunu. Luīze mūs neturēja un pavadīja līdz durvīm. Atvadoties viņa man nogluda elkonu:

— Ātnāc atkal kādu vakaru. — Un balsij aizlūstot viņa klusi piemetināja:

— Es jau arī esmu viena — .

Savāds miklums spīdēja viņas acīs. Es viņai noskūpstīju abas rokas.

Kādu gabalu mēs ar Papardi gājām kopā, bet sarunas nevedās. Tikai atvadoties viņš teica:

— Āprīnojama sieviete un — ja tā varētu teikt — sirds (pēc ilgāka klusuma brīža) cilvēks.

Laiks pirmdien atkal taisījās uz lietu. Reizēm viegli smidzināja, bet pamalē cēlās tumši mākoņi un tie nevēstīja nekā laba.

Ar lauku biju ticis apmēram pusē. Bieži mani bija traucējis lietus, un pēc spēcīgākas gāzes zeme kļuva tik slidena, ka arī traktora delzs riteņi malās apkārt un lemeši vilkās uz priekšu smagi un negribīgi.

Kā jau to biju gaidījis — pēc azaida sāka līt ne pa jokam. Atstājis traktoru zem liela ozola es aizgāju uz nojūmīti meža malā un apsēdos nostūrī, kur nevilka vējš. Man atkal un atkal bija jādomā par vakardienu un Luīzi. Ar savu skarbo dabu un uzstājīgo ārieni viņa tikai slēpa savu silto sirdi. Varbūt arī viņa savās rūpēs par citiem atrada kādu mērķi, kādu piepildījumu savām vēl atlikušajām dienām. Diez, kā viņai bija ar veselību. Laikam jau labi, jo — kā to vakar biju noskatījies — tā pīpēja vienā gabalā.

Manas pārdomas iztraucēja zirgu pakavu dipoņa un balsis. Zirgi tika apturēti un atsieti būdas aizmuģurē, tad divi cilvēki iebruka pa durvīm, purinādami salījušās drēbēs un skaļi smiedamies. Es pazīnu Pirsona kundzi. Īsie mati miklās šķipsnās tai lipa ap pieri. Viņa meitenīgi sapurināja galvu un atglauda matus pakausī.

Arī to otru es biju redzējis. Gandrīz katru otro dienu viņš te atbrauca gaišā sporta vāgī, un kad pēc nobeigta darba es gāju gar dārzu uz busu, pa lielās mājas gaišajiem logiem bieži skanēja smieklī un deju mūzika. Viņam bija šauri nolaideni pleci, bet toties plats un trekns dibens. Bāļajā sejā tikpat kā nebija pieres, jo deguns sākās turpat pie matu pāršķiruma, pārgāja milzīgi garā virslūpā, zem kuņas nebija zoda, bet tūlīt sākās varen izbīdīts gāmurs.

Viņš kaut kā atgādināja tītaru.

Par kungu modēm es pēdējā laikā maz biju licies zinīs, bet viss, kas viņam bija kājās un mugurā šai ziņā likās būt pēdējais kļiedziens: ar gaišu ādu iesūtās bikses, sporta žakete ar savādu iešķēlumu un slīpām kabatām un melnā jātnieku cepure ar mazu lentīti pakausī. Kaut gan viņš stāvēja no manis labus desmit soļus tālu, es jutu, kā viņš oda pēc ādām, drēbnieka darbnīcas, bārdas krēma un cigāriem. Vienu viņš nule kā pabāza zem savas garās virslūpas un aizdedzināja. Visa nojume pieplūda asas cigāra smakas.

— Es tev teicu, ka uznāks lietus. Nemaz netikām līdz mājām, — teica Pirsona kundze.

— Un tas man dažādu iemeslu dēļ ir īsti pa prātam, — viņš atteica, izpūtis dūmu mutuli.

Viņi stāvēja atspiedušies pret sienu katrs savā pusē durvīm un raudzījās ārā. Bij neiedomājami, ka viņi būtu varējuši mani nepamanīt, kaut arī nojumē bija krietni patumšs, bet viņi izturējās tā, it kā manis šeit nemaz nebūtu. Vai man varbūt bija jāpieceļas un jāiet prom? bet es te biju ienācis pirmais. Bez tam lietus pašreiz isti spēcīgi kapāja salmu jumtu. Viņu dēļ jau nu es neiešu tišā prātā liedēties.

— Tas laikam atkal bija domāts kā viens no taviem asprātīgajiem jokiem, vai nē? Iedod uguni.

Pirsona kundze aizkūpināja cigareti.

— Kāpēc jokiem. Tā ir mana nopietnība. Haralds pēdējā laikā tik pārāk kļāji izrāda savu nepatiku pret mani, ka gandrīz sāku just pret viņu cienību.

— Vai tu to viņam vari ņemt ļaunā?

— Laikam nē. Bet paklausies: vai tu esi ievērojusi, kā viņš kopš kāda laika pasācis smieties? Vispirms viņš izšauj kā no bises — thi! Un tad izņem cauri visu pat- skaņu strīpu, šitā: hihi-hehe-haha-hoho-hu!

— Viņš smejas tāpat kā vienmēr. Nepiesienies. Un ja es būtu viņa vietā, es ar tevi droši vien rīkotos daudz savādāk.

— Piemēram.

Viņa skatījās lietus sīpās un neatbildēja.

— Nestrīdēsimies, — viņš tad teica un lielā rūpībā ap- lūkoja baltos pelnus sava cigāra galā, Un tad viņš tur- pināja pilnīgi citā balss noskaņā:

— Paklausies, vai tu zini, ko es vakar satiku? Deriku. Jā, to pašu, kas apprecēja sera Dēvida Levi meitu. Pro- tams, ka tu zini: liemie universālveikali. „Pērc šodien, mak- sātā kad iznāk”. Un tagad klausies uzmanīgi. Man to stāstīja klubā. Firma viņu komandēja uz Austrāliju. Ar kuģi, lai viņš ilgāk būtu nost no kājām un birojā neknaibītu mašīnrakstītājas. Braucot viņš sacerēja ceļojuma aprak- stu. No Londonas līdz Sidnejai. Zem Dienvidu Krusta. Vai kaut ko tamlīdzīgu. Ko citu lai sadara pa ceļam, ja dzeršana un bridžs sāk apnikt. Arī es savā laikā tādu uzrakstīju, bet Sidnejā sasviedu ostā. Bet Deriks, būdams pastāvīgā naudas badā, to aiznesa kādam tur izdevējam, un iedomājies, tas to pieņēma. Dabūjis honorāru Deriks

vairs neinteresējās par sava garabērna tālāko likteni. Izrādās — tagad klausies — viņš to bija pārdevis kādai joku lapai, un austrālieši lasīdami smējušies līdz asarām, kaut gan Deriks to visu bija rakstījis dziļā nopietnībā. Viņš tagad sevi uzskata par literātu un raksta No Sidnejas līdz Londonai, Zem Greizajiem ratiem vai ko tam līdzīgu. Un cenšas būt oriģināls. Tev vakar viņu vajadzēja redzēt. Pie vakara uzvalka viņam bija sarkanās zeķes un tenisa kurpes. Tu nevari iedomāties, kas tas bija par skatu!

Viņš viss sāka kratīties neskanīgos smieklos. Smējās arī Pīrsona kundze, bet viņas acis bija savāda salta izteiksme. Viņa vēroja savu sarunu biedru un — kā man likās — smējās nevis par viņa stāstījumu, bet gan par viņu pašu.

— Sāk piestāt, — viņa tad teica. — Jāsim uz māju.

Viņš uzmanīgi pavērās mākoņos,

— Vēl jau gan list.

— Neizkusīsim. Ej un dabū zirgus.

Negribīgi viņš nosvieda cigāru un izgāja ārā. Pīrsona kundze viņam sekoja, bet durvis atgriezās un pavisam īsu mirkli paskatījās uz mani.

— Nu, nedižājies, stāvi mierīgs! — atskanēja ārā.

— Viņš no tevis bīstas. Dod pavadu, — viņa teica.

Nočikstēja seglu ādas, un pakavi aizklabēja gar meža malu.

Es piegāju pie durvīm. Vēl lija, bet debesis bija kļuvušas plankumainas, tātad lietus drīz mitēsies. Kāds fazāns kļiedza tepat aiz būdas, laikam tāpat kā gailis — uz laika maiņu. Nekliedz vis! Atnāks kungs ar bisi un izņems tev dzīvību. Bet ja kungam ir vārdā Haralds, tad viņš tagad domāja par citām un svarīgākām lietām. Ak jā: skaista sieva ir veca vīra nelaime.

Skaista? Viņas augums bija kā grieķu dievei un viņas pavisams acu skats vēl tagad mani skaudri dega.

Traktora sēdeklis bija salijis slapjš. Es to ilgi slaucīju un tad ķēros pie aršanas. Stiep kā gribi — šo nedēļu es ar lauku tikšu galā un varēšu atkal nikt Darba pārvaldes drūmajos caurvējinajos gaitēnos.

Kad es vakarā pārrados mājās, uz mana galda gulēja

zilgana aploksne, adresēta misteram Baigais, c/o A. Skuja. Zīmīgā kārtā uz tās nebija vis Bradfordas, bet gan Harbijas zīmogs.

Pa vecam paradumam es aploksni novilku gar degunu un tiešām man likās, ka tā mazliet tā kā oda pēc lētām ziepēm.

Bet lai nu kā, man tā bija jānogādā adresātam. Paēdis vakariņas es taisījos ceļā. Gaitenī mani satika saimniece.

— Vai tad tik vēl vikorā vēl iziesi?

— Uz īsu brīdi jāizskrien.

— Ej vien. Jauns cilvēks tak nevar mūždien pa istabu. Tik neribini durvis, kad pārnāc.

Viņa man pamirkšķināja un iegāja virtuvē. Nopūties es izgāju uz ielas. Pēdējā laikā es baudīju uzkrītošu saimnieces labvēlību. Tas man nemaz tik ļoti nepatika. Es jutos tāds kā līdzzinātājs un sabiedrotais. Kāds velns mani toreiz dzina izsekot Žagara gaitas!

Gāzes laternas gaismā apskatīju pulksteni: pusdeviņi. Tātad Baigais tagad bija Dvēseļu Putenī.

Jau ārpusē uz ielas varēja dzirdēt, ka krogū šovakar valda dzīvība. Atverot durvis man pretī triecās skaļš sarunu troksnis. Gandrīz visi sestdien redzētie tautieši atkal bija kopā. Arī Baigais bija to barā, un es tam piesēdos blakus.

— Redzi, draudziņ, kā cilvēki dzīvo šausmīgajos trimdas apstākļos, — viņš teica, ar kausu uz pārējiem rādīdams. Vairums bija aiztūkušām acīm, iekritušām sejām, gurdeni un neapkopušies. Otrā pusē galdam sēdēja Babāns un man vainīgi uzsmaidīja. Man tagad tikai ienāca prātā, ka kopš sestdienas nebiju to mājās manījis.

— Veco tēvu gars vēl mūsos ir dzīvs, — turpināja Baigais. — Trīsdesmit sešas stundas bez pārtraukuma sist zolīti un pārcilāt traukus — tas ir cienīgs sasniegums, līdzvērtīgs visraženākām apkūlibām un cūku bērēm. No visa šitā bara tikai divi, kam tās stiprākās aknas, bijuši šodien darbā. Paraugies, kādi nu izskatās. Tavs draugs Babāns pat: ģimīs kā trim trakiem kopā. Ak, briesmīgais trimdas laiks!

— Ko nu, vecīt, gvelz. Pats katru vakaru krogū, bet

par citiem nīrgāsies. Būtu sev labāk sataupījis jauniem svārciņiem. Šitie tev tā nodiluši, ka ribas var cauri redzēt.

Baigais uz viņu pat nepaskatījās.

— Pārāk strauji jūs, draudzīņi ņemat dzīvi, it kā viss būtu paveicams vistrakākā tempā un vislielākos kvantumus. Pat iedzert jūs neprotat ar mēru un sātu. Pudelei jūs klūpat virsū kā senāk tēvi ar spriguliem rokās kungu rijai. Vismaz šai ziņā varētu pamācīties no iedzimtajiem: lēni un prātīgi, kausiņš pa visu vakaru. Ne tad galviņa sāp, ne paģiriņas moka. Bet ko nu par mūsu cilvēku. Tas par spaini mazāka mēra nepazīst. Ej, bet ko tad tu te esi atkūlies. Paģirains neizskaties. Nu tad dod tikai šurp.

— Kas tev teica, ka man tev kas dodams?

— Man reizēm ir suņa deguns.

Viņš izstiepa pret mani roku.

— Nu tad še ar', par to lielo gaidišanu.

Saņēmis vēstuli viņš to ātri iebāza kabatā.

— Zini ko? — viņš tad teica. — Man šitie ģimji sāk apnikt. Vai dzersi vēl? Nē? Nu tad iesim. Sveiki, draudzīņi, cenšaties vien tikt uz priekšu!

Daži kaut ko neapmierināti norūca zem deguna.

Izgājuši uz ielas mēs pagriezāmies centra virzienā, kaut gan man tas iznāca uz pilnīgi pretējo pusi.

— Kā iet pa bibliotēku? — es ieprasījos, tāpat vien — sarunas meklēdams.

— Varenī. Tur ir pilnīgi neizsmeļami miega krājumi. Man tikai bailes, vai es miegā reizēm nesāku krākt. Tam bālajam nūģim pie kartotēkas tas būtu drausmīgs sitiens, ja viņš ieraudzītu savu vienīgo Šēkspīra lasītāju šņācam ar biezo grāmatu pagalvi.

— Ko tad pašreiz lasi, kad miegs izgulēts.

— Indriķi Āstoto.

— Neatceros.

— Nav nekā sevišķa. Ķer no šī, no tā, grūti saprast. Pie tam to laikam nav rakstījis Šēkspīrs, bet gan viņa draugs Flečers. Vietām, zini, milzīga stila starpība.

— Tu, kā skatos, tomēr citīgi ap viņu ņemies.

Baigais laikam juta, ka izrunājies par tālu un atteica:

— Blēņas. Tāpat vien ieskatos.

— Tev vajaga būt labai angļu valodai.

— Man? Jāsmejas. Lasīto saprotu. Sākumā šķirstījos pa vārdnīcu, pirku vācu tekstus, bet tagad jau varu iztikt bez. Bet ar izrunu, draudziņ, ir pavisam cita lieta. Tur man, kā saka —

Šai brīdī mums tuvojās pajauna dāma lielu papīra loksnī rokās.

— Piedodiet, kungi, — viņa pieklājīgi mūs uzrunāja.

— Kas ir, medutiņ? — jautri atsaucās Baigais.

— Es BBC uzdevumā izdaru aptauju. Vai jūs šodien klausījāties radio? Tā kā man radio nebija, es tikai papurināju galvu.

— Es klausījos, — atteica Baigais.

— Kuņā laikā?

— No diviem līdz četriem.

— Un kas jums tur vislabāk patika?

Baigais brīdī pārlika.

— Nekas nav pārāks par zirgu skriešanu rezultātiem.

— Jūs jokojat. Es domāju — kāda programma. Kas jums vislabāk patik: mūzika, priekšlasījumi?

— Kā jau teicu, pīlīt: zirgu skriešanās rezultāti.

Viņa nikni izpūta dvašu:

— Es ar jums runāju nopietni. Kāpēc jūs nevarat man nopietni atbildēt.

— Es jau to daru, pīlīt.

— Jūs — kā redzu — esat liels zirgu sporta cienītājs.

— Nebūt nē. Man no zirgiem nav ne vismazākās jēgas. Man vairāk patīk joki.

— Kas tad skriešanu rezultātos tik jocīgs?

— Tur var izsmieties līdz asarām. Nevar būt nekā komiskāka par to, kā reportieži izrunā zirgu vārdus, ja tie gadās kādā svešvalodā, teiksim — franču, itaļu vai — sevišķi pēdējā laikā — krievu valodā. Tai vajaga būt speciālai apdāvinātībai — prast šos vārdus sakropļot līdz nepazīšanai.

Svešā dāma pamazām atģida, ka kungs ar ārzemnieka akcentu ņirgājas, sāka nervozi purināt savu zīmuli, apmulsumā iekodās tā galā, tad klusi noteikusi: — Paldies, sēr, — stalti pagāja mums garām.

— Ar labvakaru, medutiņ! — Baigais nosauca pakaļ. Mēs brīdī soļojām klusēdami.

— Kāpēc tu tā? — es beidzot ieprasījos. — Tu laikam neieredzi angļus.

Labu laiku Baigais neatbildēja. Vairākkārt viņš dzirdami ievilka elpu, pacēla roku žestā, kā mēģinot izteikt ko dziļu un kodolīgu, bet viņam allaž aprūka vārdu. Tā mēs nonācām tirgus laukumā un apsēdāmies solā tā malā. Nervozī aizpīpējis viņš beidzot sāka runāt:

— Tu, draudzīn, prasi — vai es neieredzu angļus. Blēņas. Kāpēc man viņus neieredzēt. Protams, tāda maza cemmīte man ir, un tai es visu laiku pūlos atrast vārdus. Es domāju tā: viņi nav ne labāki, ne sliktāki par visiem pārējiem rietumniekiem. Es varbūt angļus nožēloju mazliet vairāk nekā tos pārējos. Kāpēc? Redzi: angļi kādreiz ir aktīvi piedalījušies Eiropas kultūras veidošanā, un Šēkspīrs ir varens, ir neatvietojams pilārs šajā krāšņajā kultūras celtnē. Bet tauta, no kuņas vidus ir nācis šis ģenijs, kas kādreiz runājis tik aizrautīgu valodu; šī tauta, kas kādreiz klausījās Šēkspīra vārdos, to tagad ir nomainījusi pret komikiem un bērnišķīgām indiāņu kaņafilmām. Pasaki, kā lai tādus nenožēlo. Bet tas vēl nav pareizais apzīmējums. Man gribas teikt, ka es viņos esmu briesmīgi vilies. Kad mēs savā laikā vēl dzīvojām Latvijā, vai tu atceries kā tur gan viņoja un vārījās mūsu kultūras dzīve! Bet totaik kaut kur dziļi zemapziņā mūsos sūrstēja doma, ka varenie rietumi savā kultūrā ir tik augsti un dziļi, ka mums tos mūžam neaizsniegt. Kur nu šī kultūra? Es veltiģi pēc tās skatos. Tā vēl nav zudusi, nē. Tepat gaisā viņa vēl kaut kur mīt. Vēl kaut kur skan pēdējie akordi, vēl it kā noplandās priekšskars pēc pēdējā cēliena, bet tas viss ir pagājis un pieder aizmirstībai. Šo kultūru vēl glabā muzeji un bibliotēkas, antikvāriāti un šaurās ieliņas ap Lestonas katedrāli, kur katra sašķiebusies Tjudora stila mājele sevī glabā vairāk skaistuma un pievilcības nekā viss pārbūvētais, modernismā izkropļotais pilsētas centrs. Un starp to paaudzi, kas še tagad dzīvo, un to, kas reiz palīdzēja veidot Eiropas kultūru, vairs nav ne vismazākā sakara. Tās ir divas pilnīgi pretējas pasaules. Tu varbūt teiksi, ka es par to neesmu spējīgs spriest, ka man nav kontakta ar šās zemes kultūras slāņiem. Tas taisnība. Bet pārāk skaidru ainu man sniedz laikraksti

un televīzijas programmas, grāmatveikalu skatologi un drausmīgā ķērkstoņa radiofonā. Viss ko es redzu un dzirdu, ir tik atbaidīgs, bezgaumīgs un tukšs, ka šai zemei un tās tautai vienmēr būšu un palikšu svešinieks. Šais ļaudis ir mirusi interese, gaume, nepieciešamība pēc aktīvas kultūras dzīves. Mēs savā laikā domājām, ka mākslai jābūt cildenai, daiļai. Rietumu cilvēks šodien mākslu uzskata par uzjautriņošu laika kavēkli.

— Bet vai tad tev krievi patik labāk? — es izmēģināju parasto argumentu.

— Ko tu tos krievus! Ei, paskaties — kas tur aizšļūc: Čibuks!

— Un vai tā nav Velsas Roze šim blakus?

— Protams. Čibuks to šovakar var atļauties. Viņš tak vakar visus apslauca. Kad zolīte sāka apnikt, veči pārģāja uz acīti, un tur Čibukam pretinieka nav. Nu nu, lai nu vīram labi veicas... Tu ieminējies par krieviem. Protams, ka mums ar tiem nav pa ceļam, bet visu pārmet krieviem vien — tas nav pareizi. Vai tu atceries Jaltas konferences laikus? Vai kāds no rietumu valstsvīriem kaut kur ar pusvārdu pieminēja mūs un mūsu tiesības? Vecais Ūsainis saņēma mūs un pusi Eiropas — tāpat vien, kukulim, dāvanai. Lai ar viņu kopā varētu ērtāk pasauli dalīt. Zīmīgā kārtā viņš bija ar mieru pieņemt visu ko tam deva, tikai pasaules zirgu tirgū viņš tomēr piedalīties nevēlējās. Strap bezprincipu valstsvīriem viņš bija vienīgais ar mugurkaulu. Viņa vietnieks? Salīdzinot ar Veco Ūsaino tas ir tikai salmu vīrs, ar visām tipiskajām ukraiņņu rakstura īpašībām: slinks, ērts un viltīgs. Tas burkšķa netaisis un nedarīs nekā, lai pasteidzinātu rietumu bojāeju. Un bojā viņi iet. Pie stipras un griezīgas rok-n-rola mūzikas. Kāpēc to steidzināt? Ja rietumniekiem pārāk sāpīgi uzmin uz astes, tie to vēl var ņemt ļaunā. Viņi var vēl sākt tā kā bruņoties un — Kungs pasargi mūs — varbūt vēl sadomājas tā kā pretoties! Tāpēc labāk ļaut, lai tie turpina sapņot savus sīkbodnieku sapņus, jo tālākus apvārsņus viņu ratiņstūmēju mentālitate nemeklē.

— Vai zini: tevī klausoties liekas, ka tu esi pilns ar žulti.

— Tu nē?

Es paraustīju plecus — Vai tad nebija laiks samierināties un aizmirst. Ko tad lai vaino pagātnes notikumos? Tos vīrus, kas veidoja mūsu likteni, māmuļa zeme ir pārvērtusi mēslainē, bet ja kādi vēl ir dzīvi, tad viņu plānais prātiņš jau sen mīt dievu mijkrēsli.

— Bet man ar to nav līdzēts! — izsaucās Baigais. — Tāpat kā tu un tie tavi un mani brāļi, kas palika dzeļot Dvēseļu Putenī, es esmu piekrāpts un apšmaukts visbriesmīgākā veidā, jo man ir atņemta mana zeme, dzīves jēga un ticība nākotnei. Un tagad lielie un varenie rietumi, kas kādreiz notes brīdī izfantazēja un uzcepa Atlantijas Čartu, man — izmisumā kliežošam — lēni papaijā galvu un saka kā bērnam: kuššš! (Baigais pielika satraukumā drebošu pirkstu lūpām). Kuššš! Esi rāms! Nomerinies! Mēs tev dodam pajumti un ļaujām dzīvot. Aizmirsti bijušo. Nav ilgi vairs. Līdz ar pēdējā trimdnieka nāvi būs mirusi un pati no sevis atrisinājusies tava sāpīgā problēma. Tikai esi mierīgs — kuššš! Bet es negribu ne viņu mierinājuma, ne līdzcietības. Es to noraidu. Ar protestu! Es gērbjos skrandās, lai tikai nebūtu viens no viņiem, nolienu pazemē, paslēpjos grāmatu lapās, slicinu savu rūgtumu Dvēseļu Putenā troksnī un neesmu nekas cits kā vienkārši — Baigais!

Viņš uztraukumā bija pielēcis kājās. Varenā žestā izcēlis dūri viņš dziļi ievilka elpu jauniem vārdu plūdiem, bet piepeši apklusā, sarauktu pieri ilgi raudzījās manī, tad atmeta galvu un atkal gurdeni apsēdās.

— Bet kāda gan tur nozīme par visu šito runāt, — viņš teica aizsmakušā balsī. — Nekas jau negrozīsies tik un tā. Mēs ilgi sēdējām klusēdami.

Pamazām bija aprimis pilsētas troksnis. Pēdējās mašīnas pazuda no krogu iebrauktuvēm, aizvērās teātra durvis un vīrs tām nodzisa gaismā, pēdējie mīlnieki pārtrauca skūpstīšanos busu pietātnē, pēdējais trolejbuss stieplēm kaut kur augšā tumsā džinkstot aizdrāzās uz depo. Vieniņi kāda vēlīna gājēja soli aizklaudzēja pa šķērsielas akmeņiem un kārtībnieka melnais apmetņotais stāvs iznira un atkal pazuda ielas spuldžu gaismas lokos.

Kas Baigais gan bija par savādu vīru, es sevi domāju. Kāpēc viņš tirdīja pats sevi, kāpēc cieta smagāk nekā

mēs tie pārējie? Un kāpēc viņam par to bija jārunā? Bija lietas, par kurām vieglāk bija klusēt.

— Iesim nu, — viņš piepeši teica. — Kamēr Džefs nav aiztaisījis savu tirgotavu. Citādi man jāpaliek bez vakariņām.

Tirgus laukuma stūrī pavecs vīrs vēliniem gājējiem pārdeva siltus apališus ar desiņu, ko pēc amerikāņu parauga sauc par „karstiem suņiem”. Kad mēs viņam piegājām, viņš nupat kā izdzēsa klusi šņācošo petrolejas spuldzi un taisījās stumt savus divričus prom.

— Hello, Džef! — teica Baigais.

— Kur tu tik vēlu? Domāju, ka vairs nenāksi.

— Mazliet aizķēros. Dod četrus. Vai tu arī gribi?

— Nē, paldies, — es teicu.

— Paldies, Džef, un ar labvakar.

— Čiri-o-u!

Divriči aizgrabēja pa ielas asfaltu.

Baigais stāvēja uz ietves un koda varenā ēstgribā.

— Vai tev mājās vakariņu nav?

— Ir vēls. Negribas citus traucēt.

— Bet kā man likās, tad Džefs speciāli uz tevi bija gaidījis?

— Tā? Un kas par to?

— Nekas. Zini — patiesi paliek vēls. Šovakar plāpāts diezgan. Rit man atkal gaŗa darba diena uz traktora. Vai neiesim?

— Ej vien. Es vēl brīdi pakavēšos.

— Vai neiesim reizē? Uz kuŗu pusi tev?

— Nav tālu.

— Nu tad ar labvakar.

— Vai ceturtdien atnāksi pie Luīzes?

— Redzēs. Ja varēšu laikus nobeigt darbu.

Es pagriezios un sāku iet, bet pēc brīža dzirdēju, kā Baigais man nosauca pakaļ:

— Paldies par vēstuli.

— Vesels! — es atsaucu un pamāju ar roku.

□

Pats meža stūris man vairs tik atlicies ko art.

Es nokāpju no traktora mazliet izstaipt kaulus. Te ir aizvējš un pilnīgs klusums. Tikai pašus augšējos zarus skaļ vējš un tie viegli drebina nedaudzas vēl atlikušās lapas. Dziļāk mežā reizēm iečikstas kāds vēja berzēts stumbrs. Pelēkā vāvere kaut ko strādā zem liela ozola. Es klusām pieeju tuvāk, un viņa manis nebīstas. Viņa izrok mazu bedrīti, noslēpj tur zīli un aizkaš ciet. Tad palec uz priekšu, cēli izplivina savu kuplo asti un rok tālāk. Viņa cītīgi gādā par krājumiem aukstajam laikam. Vai tu atcerēsies šo ozolu? Bet ziema ir gaŗa. Gan jau tu atnāksi un pameklēsies arī šeit.

Paša meža stūrī ir mazs diķis. Man pieejot divas ūdensvistas paceļas spārnos un aizlido neveikli izstieptām kājām. Savāds putns. Ne tas lāģa peld, ne lido. Ne arī pa zemi skrien. Katrs, kas vien nav slinks, var to noķert. un tomēr tas izdzīvo. Tāpēc vien, ka tā gaŗa nekam neder un tas nevienam nenodara nekāda ļaunuma.

Gar viņa lauka malu aizauļo jātniece dzeltenā tērpā, kā tēls no pasaku grāmatas. Viena pati. Ja es kaut cik pazīstu cilvēkus, tad viņas draugs tītargalva rītos mil ilgi gulēt.

Es eju atpakaļ pie traktora, lai mani nepieķertu slais-tāmies.

Pienāk pusdienas laiks.

Cauri rudenīgajam dārzam izgājis es stāvēju pie virtuves un gaidīju savu tēju. Man nebija jāklauvē, jo katru reizi mani sagaidīja suns ar skaļu vaukšķēšanu. Reizēm tā galva parādījās logā. Patiesībā tikai ķēms no suņa, izfrizēts, izcirpts un iedomīgs. Bet smalkā angļu namā bez tāda laikam nevarēja iztikt.

Vecā saimniece vairs manis nebaidījās, laikam redzēdama, ka vienmēr rātņi un klusi gaidu pie durvīm un nemaz netaisos viņai uzbrukt, kā to no ārzemnieka viegli varētu sagaidīt, un bija laipna un smaidīga. Vienu rītu viņa pat apvaicājās, vai man tēja ir pietiekami stipra un vai es to nevēlos saldāku. Arī šodien viņa man laipni uzsmaidīja. Saņēmis tējas trauku aizgāju atpakaļ uz savu nojumi, attīnu maizes sainīti un sāku ēst. Šodien bija ceturtdiena. Darbs jābeidz ātrāk, ja gribēja aiziet pie

Luīzes tantes. To nieku, kas vēl bija palicis aŗams, es viegli varēšu nobeigt rītdien. Zīmīgā kārtā priekšstrādnieks Bils no manis pēdējā laikā tā kā vairījās. Viņš laikam jutās neērti, ka viņam vairs nebija cita darba...

Manas pārdomas iztraucēja pakavu klaboņa. Pati kundze tātad atkal bija mājās. Es dzirdēju kā viņa nolēca no zirga un kaut ko teica Maikam. Nojumei gaŗām ejot viņa ieraudzīja mani, piepeši apstājās, galvu nodūrusi likās kaut ko domājam un beidzot atnāca uz nojumi.

— Hallo tur! — viņa teica.

Labi, ka jau biju beidzis ēst. Piecēlies es noņēmu cepuri un tišām izlikos mazliet pārbijies.

— Airisa man raksta un apprasās, vai tu vēl te strādā. Tu esi mācējis uz mazo jaunkundzi atstāt iespaidu. Viņa tagad patīkot latīņu valoda. Un kas tā ir par maizi, ko tu viņai esi devis?

— Rudzu maize, — es klusi atteicu.

— Rudzu! Kur to var dabūt?

— Pilsētas centrā pie Burtona. Kontinentālā nodaļā.

— Airisa katrā ziņā vēlas, lai es to viņai nosūtu. Lai kam grib, lai pārējās meitenes viņu apbrīno. Vai no rupjas maizes viņa neklūs vēl resnāka?

— Es domāju, ka nē. Viņa ēdis mazāk saldumu.

Kundze bija atspiedusies pret mūri un raudzījās savu spožo zābaku purngalos.

Kādu brīdi bija klusums. Es grozīju pirkstos cepuri un raudzijos kundzē. Dzeltēno svārku kabatā viņa sameklēja cigarešu kārbu, izņēma sev vienu, laikam gribēja piedāvāt arī man, bet beidzot atbāza kārbu atpakaļ kabatā.

Sērkokociņi. To viņai nebija. Viņa veltīgi izmeklējās. Es izvilku savējos, piegāju kundzei un gribēju pasniegt uguni, bet manas tulznainās rokas bija tik eļļainas un melnas, ka es apstājos un nezināju ko darīt.

— Kāpēc tu man nedod uguni?

Es pasmaidīju un parādīju savas rokas.

— Kas par niekiem! — viņa teica un izņēma sērkokociņus man no pirkstiem. — Vai tu nepipē? —

— Pipēju gan.

Viņa ķēra atkal kabatā, bet es teicu:

— Nē paldies. Man ir pašam sava marka.

Cik viņai bija tīra skaista seja. Vienīgi uzacis likās būt mazliet izretinātas, lai izceltu to melnos lokus. Un skropstās acu kaktos bija ievilkta tumša ēna, tās tāpēc izskatījās ieslīpas kā kaķei. Īsi apcirptie mati bija sakrituši nekārtīgās šķipsnās, bet viņas sejaī tas ļabi pietāvēja.

Viņa juta manu skatu.

Un piepeši man ienāca prātā, ka nebija nekādas vajadzības man te tik pazemīgi viņas priekšā stāvēt, kā kad es būtu mežģiņots kavalieris un viņa — dāma krinolinā. Viņa bija šīs mājas valdniece. Labi. Viņa bija skaista un jauna, varbūt mazliet pāri trīsdesmitiem. Vēl labāk. Bet tas tak uz viņu nevarēja atstāt nekāda iespaida, vai es stāvēju bailīgi uzkūcies, rokām gar sāniem, vai stalti atgāzies un rokas pa angļu modei sabāzis dziļi bikšu kabatās. Tāpēc es atkal uzliku cepuri galvā un atmetos uz sējammašinas kāpšļa, kur kādreiz bijām ar Āirisu sēdējuši, izvilku savu tabakas dozi un uztīnu kārtīgu ļuļķi.

— Vai tu cita darba nevarētu strādāt, — kundze ievaicājās.

— Kādu.

— Es nezinu. Vai tev tiešām ir jābūt par laukstrādnieku? Cik es saprotu — tev ir laba izglītība. Tu varētu būt par skolotāju.

Es nicīgi iesmējos.

— Kundze joko. Ar manu angļu valodu?

— Kas tavai angļu valodai kait?

Es tikai pamāju ar galvu. Par to tak nu nebija nozīmes debatēt. Es pats zināju, cik tā man laba vai slikta.

— Un ja arī mana angļu valoda būtu pietiekami laba, man būtu jāiet kādosursos, skolās vai kā citādi jāpāpildinās.

— Un kāpēc nē?

Es parastīju plecus.

Kundzei tas nebija jāzina: savā laikā biju izstaigājis augstskolas un kolledžas. Strupi noraidīts es nekur nebiju, bet visur — vairāk vai mazāk smalkjūtīgi — bija likts nojaukt, ka neesmu tur īsti vēlams, mana vecuma,

manas valodas un maniežu dēļ. Visur man sirsniņi ieteica valodu kursus, kas bija domāti itaļu un pakistāņu iebraucējiem, lai tie tur iemācītos dažas ikdienas dzīvē nepieciešamas frazes... Šī zeme mani savā laikā bija pieņēmusi par strādnieku. Nevienu te neinteresēja mana — kā kundze teica — izglītība.

— Man ir daži iespaidīgi draugi, — viņa atsāka.

— Nē, nē! To tikai nē! — es izsaucos. — Bez tam — es nemaz neesmu tik pārāk drošs, ka vēlētos par skolotāju būt.

Man pēkšņi ienāca prātā Baigais. Cik savādi. Arī es negribēju būt nekas vairāk par gadījuma strādnieku. Tas laikam bija vienīgais veids, kā mēs varējām izteikt savu protestu, neieklādamies vietējā dzīvē, palikdami āriņieki jeb — kā anģļi teica — outsider'i, kas Dvēseļu Puteni izraudzīja par savu sciešanas namu un kur neviens godīgs anģlis tāpēc labprāt nespēra kāju...

— Jā jā, — kundze noteica un nosviedusi cigareti aizgāja pa pagalmu, reizēm piecirdama kājas, lai notrauktu zābakiem kādu dubļu piciņu.

Es tak nebiju viņu aizvainojis?

Un arī tas bija viena alga. Tik vai tā man rītdien šeit izbeidzās darbs. Iespaidīgi draugi? Blēņas. Maza līdzciešanas lēkmīte. Pastiepta palīdzīga roka svešniekam, kas prata latīņu valodu. Droši vien jau šinī pašā mirkli viņa par mani vairs nedomāja, stāvēja pie loga un raudzījās lejā uz ceļu, vai nebrauc viņas draugs tūtagalva baltajā sporta mašīnā.

Izsūcis savu pašīto smēķi tik tālu, ka man sāka karst pirkstu gali, es cēlos un gāju atpakaļ uz lauku.

Atvērusi durvis Luīzes tante labvakara vietā teica:

— Tu gan varēji atnākt mazliet agrāk un man palīdzēt.

— Miļā Luīz, es netiku vaļā no darba.

— Saimnieka meitai bija jānāca latīņu valoda, vai nē?

Es nekā neatbildēju.

Luīzes tante mani nopētīja aukstu skatu un galvu papurinādama izgrūda caur zobiem tādu gaŗu i-i-i, kas nozīmēja tikpat daudz kā — ak tu melis!

— Ej tagad virtuvē un sāc griezt maizes. Tikai ne pārāk biezi. Es tūlīt būšu atpakaļ.

Priekšnamā nekādu drēbju nebija, tātad es tomēr biju atnācis pirmais.

Virtuvē uz galda stāvēja visdažādākie uzkožamie. Priecīgi svilpodams es kādus iesviedu mutē un tad ķēros pie lielā naŗa.

Luīzes tante drīz bija atpakaļ. Es sāku ziest maizes, viņa tās pārlika ar dažādiem labumiem un krāva plašos lēzenos šķīvjos.

— Derēja pietikt, — viņa pēc brīŗa teica. — Te man vēl piecas bļodiņas ar mūzikanŗu gaŗu (tā mēs mājās bijām scukuŗi galetīti). Puiŗi — seviŗķi vieninieki — gan parasti ir varen izsalkuŗi.

— Gan jau būs diezgan.

— Es arī tā ceru.

Mēs istabā saklājām galdu un tad virtuvē iebaudījām tasīti kafijas.

— Kā iet pa darbu?

— Vēl kādām dienām būs, — es negribīgi atteicu.

— Tas viss?

— Tas viss.

Luīze pamāja ar galvu, it kā tieŗi to jau būtu sagaidījusi.

Vai tu vēl vijoli spēlē? — viņa piepeŗi ieprasījās.

— Kur nu. Veselu mūŗibu neesmu paņēmis rokā.

— Œēl.

— Kāpēc tā?

— Svētdien mūsu skolā sarīkojums. Tu būtu varējis bērniem ko noŗīgāt priekŗā.

— Par to nav vērts pat runāt.

Brīdi padomājuŗi Luīze atmeta ar roku:

— Beŗgu beŗgās — nav arī liela nelaime. Nekāds kārŗīgs spēlmanis tu nekad neesi bijis. Bērni televīzijās pieraduŗi pie īstiem māksliniekiem un par tevi tikai smietos.

— Nu tāpēc, — es mazliet aizvainots piebildu.

— Bet atnākt tu varētu tāpat vien. Paskatīties, kā aug mūsu jaunā paaudze.

— Nenākšu. Negribu.

— Ūja! Kas tad tev par iebildumiem.

— Man nepatīk klausīties, kā mūsu bērni tagad latviski runā. Kā židi Blaumaņa lugās.

— Nu, vai zinies! — un Luīzes tante sasprauda rokas sānos un dziļi ievilka elpu. Laimīgā kārtā pabailīgi ieskanējās zvans un viņai bija jāiet priekšnamā. No turienes drīz atskanēja viņas skaļā uzmundrinošā balss un smieklī un nedroša sasveicināšanās dziļos dobjos basos. Uz kāj-slauķa ilgi un rūpīgi tika berzētas kājas, pusčukstus novilkti un sakārti mēteļi, tad smagnēji soli aizčāpoja uz istabu. Man likās, ka es pazinu Babāna balsi.

— Nāc nu tu ar pie ciemiņiem, — man uzsauca Luīze un ienesa virtuvē vairākas papīros ievīstītas pudeles.

Bez Babāna bija atnākuši vēl četri Dvēseļu Putenī satikti tautieši. Gaŗais biedrzinis, par visdrošāko izlikdamies, iemetās atzveltņes krēslā, sašūpojās tā atsperēs un no-teica:

— Taisni neērti — cik ērti.

Pārējie lūpas kodidami raudzīja apvaldīt smieklus.

Luīzes tante darīja iespējamo, lai ciemiņi — kā viņa pati to allaž atkārtoja — justos kā mājās. Zināma neveik-lības sajūta izsīka ļoti lēnām, tikai retumis ieskanoties pa skaļākam vārdam vai smieklam.

Atkal zvanīja pie durvīm un ienāca Paparde, kā jau parasti — melns kā lietus padebess, ar lielu klēpi chri-zantemu. Tam pēdās sekoja Baigais ar šokolādes kārbu. Viņš laikam tā nemanīja, bet viņa nodilušais svārķelis mugurā bija pavēries vilē un rādīja apmelnējušu gadiem lietotu bikšu jostu.

Stalti ienācis plānvidū viņš aplaida acis un saberzēja rokas:

— Kā varu vērot, tad šovakar Dvēseļu Putenī tikai caurvējš staigā. Bet tad nu veči uzcirtušies gan (viņš griezās pie Luīzes): tik spožus ģimjus un spīdīgus zābakus man ilgi nav gadījies redzēt. Ej, gaŗais, nepurini pelnus uz paklāja! Bet vai nederēja vienu izsūtīt ārā? Man likās, ka tādi aizdomīgi stāvi vīkstījās pa viņu ielas pusi.

— Es apskatišos! — iesaucās Babāns un pielēca kājās.
Pēc brīža ārā atskanēja skaļš čuksts:

— Kas i', veči. Ko utājās!

Tad priekšnamā atskanēja soļi un Babānam pakal ie-
nāca resnais kasieris un Čibuks, apsarkušo seju plaukstā
slaucīdams.

— Nu redziet, cik jauki, — smaidīdama tos apsveica
Luīze. — Sēdisimies tikai ap galdu. Čibukiņ, nāc tu te —
man blakām. Artur, nestāvi kā pieminekļis, iznes no vir-
tuves pudeles. Kungi, lūdzul!

Kad es atgriezos ar dzeņamajiem, tautieši jau sēdēja
pie galda un pirmās maizītes un gaļete, ko puīši sauca
par „drebošo“, nedroši pārvietojās uz viņu šķīvjiem. Gal-
dā jau bija vairākas pudeles, un pašreiz Baigais tām
pievienoja savējo. Viņam krēsls blakām bija tukšs un
es tajā apsēdos.

Luīze zināja isto medicīnu. Glāzītēm strauji cilājoties
acis drīz sāka dzirkstīt un atraisījās arī mēles.

— Cik man tagad ir labi, — viņa pēc brīža teica. —
Gluži kā tad, kad dzīvs vēl bija mans vīrs. Ar Kaņavīru
Palīdzību vai Frontes Teātri man reizēm izdevās aizklūt
līdz viņa bataljonam. Kas tie viņam gan bija par va-
reniem puīšiem. Gluži tādi paši kā jūs, tikai — varbūt —
gadus desmit jaunāki. Tie prata dziedāt un stāstīt, tā kā
stundas skrēja nemanot.

— Vai tad baiļu nebija nemaz, tik tuvu pie vaņķām? —
ieprasījās Baigais.

— Pārāk jautri sākumā ap dūšu vis nebija, sevišķi,
kad kukuruzņiks*) sāka nurrāt virs galvas. Bet redzot,
cik nicinošā kārtā puīši to izlikās pat nemanām, arī pašai
palika vieglāk. Tas bija augšā pie Volchovas. Vai pats
arī tur — bijāt?

Varēja manīt, ka Luīze nevarēja lāga izšķirties, vai
saukt Baigo par tu, vai par jūs. Savādi. Atskaitot Papardi,
kas — kā jau priekšniecība — saprotamā kārtā tika jū-
sots, viņa visus pārējos droši sauca par — tu.

— Biju arī tur, — viņš kā negribot atteica.

— Vai vēl kādi no mums?

*) Krievu nakts bumbvedējs.

Izrādījās, ka tādu bija veseli pieci.

— Vai tad šitos caurumus vaigos arī dabūji Volchovā? — viņa prasīja resnajam kasierim.

— Šitos? Nē, tos es dabūju Kurzemē. Snaipera lode. Bet par Volchovu man ir trakas atmiņas. Es savā mūžā neesmu jutis tik briesmīgas bailes kā toreiz.

— Pagaidi. Iedzēsim vispirms, un tad stāsti.

— Nu ko? Iesauca mani 43. gadā un nosūtīja uz Krusta kazarmēm. Apmācībās. Gulties — celties. Sveicināt. Un pēc divi nedēļām ešelonā iekšā un uz fronti prom. Bailes briesmīgas. Seši gabali tika ievainoti, kamēr nokļuvām līdz Daugavpīlij. Ieročus tīrot. Tā nu mēs braucām un kaut kur bijām un beidzot nonācām vienā krievu sādžā. Tur mūs sadalīja pa vienībām. Un nu notiek šitā: man un tādām Eglītīm no Talsiem ir atnācis pakal viens no vecajiem kanakiem. Un nu mēs ejam un ejam, liekas pašā Sibīrijā iekšā. Bailes pēc traka. Visās pusēs šauj, tā vien gribas mesties rāpus, bet kanaks tikai smīn un neceļ ne ausu. Beidzot nonākam bunkurī. Pēc laika ienāk viens dižkareivis. — Vot (saka) es esmu jūsu vada komandieris, tādēļ, ka visi kaprāļi un seržanti krituši. Labi, ka atnācāt. Mums cilvēku vajaga. Vakar četri dabūja pa spārniem, šodien jau divi. (Man aiz bailēm pilnīgi sviedrī apbirst). Lai jūs zinātu (saka), ap ko lieta grozās, es jums izskaidrošu stāvokli. Redziet tā: pa kreisi no mums ir friči, bet tie jau vakar atvilkās. Pa labi (saka) vajaga būt vienam holandiešu bataljonam, bet es neticu, ka tas tur vēl ir. Šaujам sen jau vairs nedzird. (Man jau ceļgalī sāk tricēt). Par mūsu artileriju nav vērts runāt. Ja arī tie vēl te kaut kur turās, tad tiem sen vairs nav municijas. Tātad mēs pašreiz esam izbīdīti uz priekšu tā kā tāds pirksts, un ja krievs sadomā uzbrukt, kas nemaz nav izslēgts, tad mēs esam tādā —

Un resnais kasieris, stāstījumā aizrāvēs, atkārtoja vārdu, ko gan droši vien bija lietojis dižkareivis, bet ko vīrieša cilvēki pat savā starpā lieto tikai sevišķos izņēmuma gadījumos.

Paparde salecās gaisā, kā kad tam bite būtu iedzēlusi, bet Luīze iesprauda rokas sānos un smējās tik sirsnīgi, ka arī pārējie tai drīz pievienojās. Vispārējā smieklu

šalti Čibuks tik slaucīja savu svīstošo pieri un krēslā atgāzies izsauca:

— Nu piec valna!

— To tu labi izstāstīji, — Luīze teica. — Tieši tāpat būtu runājis mans nelaiķa kapteinis. Tam latviešu valodā neviens vārds nebija par stipru.

Es paskatījos uz Baigo. Viņa ogļu apmelnējušās acīs bija tāda savāda izteiksme, kad tas sminēdams vēroja stāstītāju. Tā audzinātājs saprotoši veņas savā skolniekā, kam mazliet misējies uzdoto pantīņu skaitot. Veids, kā viņš rīkojās ar nazi un dakšīņu, ļāva spriest, ka viņš jau no bērna kājas bija radināts labās galda paražās. Ar pašu acu kaktu viņš pamanīja manu skatu. Viņa smaidis pazīsa. Neuzkrītoši viņš nolika nazi pie malas un sagraba dakšu visos piecos pirkstos, kā kad turēdams cirvja kātu...

Bet ledus ar to pašu bija lauzts. Nu ap galdu sāka iet jautri. Luīze bija visa centrā. Viņa izmeta pa jautājumam, pa piezīmi, pa kādam jokam kaņavīru žargonā, neviena neaizmīrsa un sevišķi ievēroja tos, kas likās atturīgāki un klusāki. Bet viņas sevišķā uzmanība piederēja Čibukam. Viņa vienmēr griezās pie tā, kad tai ievajadzējās sālstrauka vai sērkokīņu, kaut kādās vajadzībās to sūtīja uz virtuvi, lika atkorķēt pudeles un mācīja korķa drumslas no pudeļu kakliem slaucīt ar zalveti un nevis tos urbināt ar milzīgu burkāna paskata rādītāja pirkstu. Čibuks juta viņas uzmanību un staroja pār visu seju.

Vienīgi Papparde sēdēja kluss un domīgs un nespēja iejusties pārējo jautrajā noskaņojumā. Aizbildinājies, ka viņam mājās daudz darba, viņš priekšnamā klusi atvaļījās no Luīzes un aizgāja. Kā likās, tad neviens to pat neievēroja.

— Ja kādam patika uzsist trumpas — varat iet augšā, — teica Luīze.

— Nu, ko? — es prasīju Baigajam.

— Varam iet.

Mums vēl piebiedrojās Babāns un kasieris un mēs uzkāpām otrā stāvā. Uz paliela galda jau bija noliktas kārtis, kasierim kaut kā „netišām” no apakšas bija paķē-

rusies līdz pudele, mēs omulīgi apsēdāmies un aizvērām durvis uz kāpnēm.

— Pārāk daudz gan laika nav, — pulksteni pavēries teica Baigais.

— Blēņas. Vai nu pirmā reize, — atteica kasieris un sāka steigšus dalīt.

Reizēm no apakšas atskanēja pa dziesmai, norībēja durvis, nogulgoja Luīzes jautrie smieklī. Tiem tur gāja labi. Bet arī mums nekas nekaitēja.

Šis bija savādas kārtis. Es tādas nebiju redzējis. Tās laikam Luīzei bija atsūtītas no Kanadas. Vienīgi kārava dāmai bija tāda kā redzēta seja, un katru reizi, kad tā man gadījās rokā, man likās, ka tā mani vērotu ar savām slīpajām kaķes acīm. Un piepeši es to pazinu: tā bija mana jātiece dzeltenā tērpā.

— Kas tev noticies? — es izdzirdu Baigā balsi. Iztrūcies es kārava dāmu nosviedu galdā, kā kad tā degtu manās rokās.

Nāca pāri pusnaktij, kad kāpnēs sāka rībēt soļi un skaņēt balsis. Bija laiks doties mājup, un arī mēs izbeidzām savu partiju.

Āpsarkušām sejām, priecīgi un smaidīgi visi pateicās Luīzei par jauko vakaru un ar skaļu brīkšķi izbira uz ielas. Mums pakaļ vēl noskanēja Luīzes balss:

— Tā kā jums neaizmirstos: esat visi atkal klāt nākošo ceturtdien.

Pie galvenās ielas mēs izdalījāmies kur kuņķais. Baigais pievienojās man un Babānam.

— Nabaga Luīze, — viņš pēc kāda brīža teica.

— Kāpēc tā?

— Vai tad neredzēji kāda palika māja? Netiri trauki, cigarešu pelnu piebārstūtas visas malas. Citu reizi mums jāpaliek un jāpalīdz visu novākt.

— Vai zini, to derēja gan, — teica Babāns un apstājās.

— Ko nu tagad vairs. Iesim vien.

— Rītdien viņai laika diezgan, — es piemetināju.

— Rītdien viņai sāpēs galva vairāk nekā mums. Vai jūs zināt, draudzīni, (Baigais negaidot pārgāja uz savu ironisko runas veidu) tur zvēra dūšņņas vajaga — šitā pieaicināt māju ar kanakiem, nemaz nezinot, kas kuņķais

ir par vīru. Kamēr skaidrā prātā tikmēr vēl valdās, bet kad ieņem meimur-ūdeni, var sanākt joki. Bet Čibuku viņa šovakar valdīja kā lāci, kam riņķis degunā. Tas būtu bijis ar mieru arī uz rokām staigāt.

— Es tomēr viņu apbrīnoju, — teica Babāns.

— Jā?

— Vai viņa maz tēloja savu labo garastāvokli, lai tikai mēs justos kā mājās? Tā vien liekas, ka viņai pašai bija prieks, ka mēs tur tā visi bijām kopā, un ka kasierim paspruka mēle, un ka Papparde sēdēja kā uz adatām, un viss tas pārējais.

Tā bija gaŗākā runa, ko es jebkad no Babāna biju dzirdējis.

— Jā, jā, — noteica Baigais.

Kādu laiku tikai mūsu soļi skanēja naksnīgajā ielā.

— Nu un kā tev ar darbu? — viņš griezās pie manis.

Vai vēl pie lauķa?

— Rīt pēdējā diena.

— Tad nu būtu atkal jāiet uz Darba pārvaldi rindiņā pastāvēt.

— Tā iznāk.

— Mmm. Vai zini ko? Atnāc sestdien uz Dvēseļu Puteni. Man liekas, ka es tev varēšu palīdzēt. Vai tu angļu zolīti spēlēt proti?

— Kas tur ko neprast.

— Tad jau viss kārtībā, — viņš jautri pie sevis nosmējās.

— Kas tur ir? — es aizdomīgi ieprasijos.

— Gan jau redzēsi. Atnāc. Nu tad sveiki, salona lauvas!

— Vesels!

Viņš aizgāja centra virzienā.

— Vai tu viņa adresi zini? — es ieprasijos.

— Ja taisnība, ko vīri runā, tad viņam tādas nemaz nav.

— Ej nu!

— Nav mūsu darišana. Katrs dara kā patik.

Atlikušo ceļa gabalu mēs nogājām klusēdami.

Nakti ir nolijis lietus un uz ceļa guļ migla. Lielie busa starmeši tajā atdučas kā baltā sienā, bet šoferis ir pieradis pie katra ceļa likuma un pagrieziena un veikli spraucās pa sādžu šaurajām ieliņām. Buss ir pilns aukstas tabakas smakas, rīta dzestruma un neizgulēta miega. Arī kasieris žāvājas vien, īgni izsviezdams saiņus pie vēl slēgto veikaliņu durvīm.

Es nejutos lāga. Ne jau tāpēc, ka miegam būtu iznācis tikai nedaudz stundu. Mani mocīja mans neizkārtotais stāvoklis un neziņa par rītdienu. Ko es darišu pirmsdien? Riebīgā Anglijas ziema stāvēja pie durvīm ar drēgnām sodrējainām miglām un slapju ķepīgu sniegu. Tas, ko man vakar bija teicis Baigais, droši vien nebija nekas cits kā nelāgs joks. Kādas tad nu viņam bija iespējas — man sagādāt darbu. Ogļraktuvē? Tam es sen biju par vecu.

Un tieši tādā reizē, kad man nebija ne mazākās patikas tukšai plāpāšanai, man pretī apsēdās kasieris. Tā kā es te braucu katru rītu, viņš mani uzskatīja tikpat kā par pazīstamu.

— Riebīgs laiks, — viņš teica.

— Jā. Sākas miglu sezona.

— Saki, kā tev patīk Anglija? — un viņš priecīgā smaidā atņirdza savus liekos zobus.

Man ātrumā ienāca prātā, ka es vēl nebiju saticis angļa, kas man nebūtu prasījis šā jautājuma.

— Vai tev pašam patīk? — es atjautāju pretī.

Kā neticēdams viņš paskatījās mani un sāka smieties. Viņš smējās ilgi un pamatīgi. Nē, vai ziniet, tik traku jautājumu viņš savu mūžu nebija dzirdējis.

— Protams, ka patīk, — viņš beidzot atteica, vēl viegli kratīdamies smieklos.

— Ceturdaļmiljonam katru gadu nepatīk.

— Ko?

— Ceturdaļmiljons katru gadu izceļo uz Kanādu, Ameriku, Austrāliju, pat ienīsto Dienvid-Afriku. Tiem tak jādomā Anglija nepatīk.

— Labi labi. Tu saki — izceļo. Bet jāņem vērā —

Pieliecies viņš pavērās ārā pa logu, pielēca kājās, at-rāva durvis, izsvieda pēdējo avižu sāni un atkal apsēdās

pie manis, bet savu teikumu nenobeidza. Tā es arī neda-
būju zināt, kas būtu „jāņem vērā”.

— Nekur pasaulē nav tādas brīvības kā pie mums.

— Tu daudz esi ceļojis?

— Nē. To nē. Bet tas ir avīzēs.

— Ou! — es noteicu un pagriezu galvu pret logu, kaut
gan ārā bija melna nakts tumsa un man nekā nebija ko
redzēt.

— Tu neticēsi. Pat kaŗa laikā šeit Lestonā uz tirgus
laukuma tika atļauts runāt komunistu aģitātoriem. Vai
tu domā, ka ir vēl kāda cita zeme, kur tie to var?

— Es ļoti ceru, ka nē.

— Es bieži gāju viņus klausīties. Tie bija prātīgi cilvēki.
Es ticu, ka viņi nekā cita negrib kā pasaules mieru.

— Tāpat kā mēs.

— Protams. Arī mēs gribam mieru,

— Bet katru dienu avīzē tu vari lasīt par kādiem jau-
niem ieročiem. Kam tad tie būtu vajadzīgi?

— Nu jā, paklausies. Jāņem vērā —

Es piecēlos, jo mēs tuvojamies ceļa likumam, kur man
bija jāizkāpj.

— Nepārproti mani, — es teicu. — Ja es nevaru dzīvot
savā zemē, tad es labprātāk dzīvoju šeit nekā jebkur
citur. Ar laburītu!

Buss man aizkrāca gaŗām, bet es paliku labu brīdi uz
ceļa stāvam, kamēr acis daudzmaz aprada ar tumsu.

Melns ceļš, melni lauki. Un tikai pašā debesu malā
šaurā sloksnē pelēcīgs blāvums, kā kad diena būtu pa-
vērusi mazu spraugu, raudzītos zemes tumsā un bai-
dītos nākt tālāk.

Cik isas gan bija sarāvušās dienas! Tikai nepilnas trīs
nedēļas bija pagājušas, kopš man te paauloja gaŗām
dūkanais ar kārava dāmu mugurā, un toreiz vēl bija
liela gaisma.

Nu bija atnācis veļu laiks. Droši vien tie vēl staigāja
pa manu zemi. Nedzīvām acīm, sāpēs izvairītiem sejiem,
vaļējām bezzobu mutēm, rokām plandoties vēja auros
tie vēl apstaigāja pamestas sētas, ložņāja ap tukšajām
klētīm un rijām un velti raudzījās aklaļos logos un mek-

lēja siltumu sen atdzisušo krāšņu pelnos. Un velti gaidīja gaili saucam, kas viņiem vēstītu rīta stundu un atdotu dvēselēm mieru...

Es biju ienācis pagalmā. Manus soļus izdzirdis kūti dziedājās gailis un sasīta spārnus. Negribot man pārskrēja šermuļi. Bet nebija ko bities. Šajā zemē vairs nebija veļu. Tie bija pazuduši kopā ar teikām un pasakām, kuņas neviens vairs nezināja un nestāstīja bērniem.

Bila istabā pļerkstēja radio un sniedza rīta ziņas. Kāds slavenība bija paziņojis, ka nākamo vasaru vairs nespēlēs kriketu. Slavenais dziedonis Lens Lendijs bija apaukstējies un divas dienas būs spiests palikt gultā. Viņa māte reportieriem izteikusies, ka viņš labprāt ēd Notinghamširas medu. Ķīniešu kaņaspēks iesoļojis Indijā...

Es tālāk neklausījos. Peļķēs salijušajā pagalmā jau spīdēja blāva gaišma. Aizgājis uz nojumi es sāku rīkoties ap traktoru. Kamēr pildīju degvielu, pienāca Bils.

— Nu vai šodien tiksī cauri?

— Droši. Man tikai kādas sešas reizes jāpār apkārt.

— Necizmirsti ienākt pie manis. Norēķināsimies.

— Par to nu nebaudies. Būšu klāt kā nagla.

Saeļojis traktoru es iededzu tā spuldzes un izbraucu uz lauku.

Kā es te tagad pazīnu katru koku un krūmu, katru zīmīgāku akmeni meža malā. Mežs stāvēja kails, pēdējās lapas bija nobirušas. Vienīgais zaļums vēl turējās staipekņos, kas tinās augšup gar koku stumbriem, izplētās to zaros un pamazām tos nomāca. Nekrietns augs. Tas lēnām izņēma dzīvību savam balstītājam un priecīgi zaļoja visu cauru gadu.

Skotijā laikam bija sācis salt, jo vairākos baros pārlidoja pīles un dažas izcēlās arī no mazā diķa meža stūrī. Tikko tām ziemeļos kļuva par aukstu, tās laidās uz šejieni. Ziema vairs nevarēja būt tālu.

Visu dienu es vēroju mežmalu un ceļu, bet bija laikam par vēsu, lai tagad sēdētu zirga mugurā. Daudz patīkamāk bija zvilnēt kamīna priekšā un klausīties, ko tītargalva bija saklausījis savā klubā.

Pienāca pusdienas laiks. Es sēdēju uz sējammašinas

kāpšļa un dzēru karstu tēju, ar krūzi sildīdams savas sasalušās rokas. Lai gan es pats sev teicu, ka tas nav tiesa, es tomēr gaidīju. Vai viņa sekoja darbiem saimniecībā? Vai zināja, ka es te strādāju pēdējo dienu? Un ja arī zināja, tāpēc tak viņai nebija jānāk ārā, jāspiež man laipni roka un sirsnīgi jāpateicas par manu darbu. Smieklīgi. Bet es tomēr gaidīju.

Līdz ar krēslu es aparū pēdējo vagu, un bija jau krietna tumsa, kad iebraucu traktoru nojumē. Bila logos bija gaisma. Es piekļāvēju.

— Nāc vien iekšā — cauri televīzijas gaudoņai atskanēja Bila balss.

Es iegāju virtuvē. Bila sieva stāvēja pie pavarda un cigareti šķībi iežmiegusi lūpās, vienu aci aizmiegusi pret cigaretes dūmiem, katlā kaut ko maisīja. Es ievēroju, ka cigaretes pelni bija nodeguši krietnu sprīdi un kuŗu katru brīdi draudēja nobirt. Uzmetusi man savu atvērto aci viņa vienaldzīgi un kā vēderrunātājs lūpas nekustinādama noteica: hallo.

Otrā istabā pilnā jaudā strādāja televīzijas aparāts. Tā priekšā uz paklāja murksnījās trīs bērni, cik varēja spriest — apnikuši ir paši no sevis, ir indiāņu kaŗafilmas.

— Nāc, sēdi te, — teica Bils un apsēdās man pretī.
— Siev, iedod mums tēju.

Viņa neteica ne jā, ne nē, bet pēc maza brīža nolika mums katram priekšā kūpošu krūzi.

Mēs norēķinājāmies.

— Kur tu tagad strādāsi? — viņš apprasījās. Bez intereseš, tāpat — pieklājības pēc.

— Nezinu. Jāpadomā.

— Nu labi labi. Tava adrese man ir. Ja kas gadīsies, es tev palaidīšu ziņu.

— Paldies.

Es izdzēru savu tēju, atvadījos un izgāju ārā tumšajā pagalmā. Kopš pusdienas laiks bija noskaidrojies un debess tagad mirdzēja vienās zvaigznēs. Bija kļuvis manāmi vējains un auksts.

Gar dārza žogu ejot es pavēros uz kungu mājas pusi. Spoža gaisma pa logiem krita dārzā. Durvju priekšā stāvēja baltā sporta mašīna.

— Lai jums labi klājas, — es sevī nodomāju un galvu nodūris soļoju tālāk.

Bet dārza malā melnais kastānis tupēja kā milzīgs suns un vērās mani ar savu zvaigžņu aci.

Ko tu skaties mani, melnais suns? Kas tu esi? Vai tu esi mans liktenis, kas raugās mani no aizmūžu tumsas? Katram cilvēkam tu esi izlēmis tā gaitas, tikai ar velna trimdinieku tu nezini ko iesākt. Tu parasti plecusi un sapurini savu melno galvu un gaidi — kas nu būs. Un tev ir pilnīgi viena alga, vai es aizeju bojā šodien, rīt vai citugad. Tāpat kā man, tāpat kā man.

Es apstājos gatves galā un gaidu busu.

Vējš plosās un auro kailajos koku zaros un blāzma pār Lestonu deg debesīs kā ugunsgrēks pār ienaidnieka ieņemtu ciemu.

Apakšā virtuvē Mijkrēslis klepoja ilgi un grūti. Aukstās miglas viņa plaušām nedarija laba. Tad noribēja ārā durvis un viņš krākādams un spļaudīdamies aizsoļoja pa skanīgajiem ietves akmeņiem.

Parastās rīta skaņas.

Tad nokrišķēja madracis mana kaimiņa istabā, viegli iegrabējās durvju slēdzis un uzmanīgi soļi aizzagās pa kāpnēm. Ceturtais pakāpiens čikstēja. Viņš to zināja un tam pārkāpa pāri.

Parastās rīta skaņas.

Pēc kāda laika arī es cēlos un nogāju lejā. Melnais Rommels izlida no pagaldes un ļaudēdams piegāja durvīm.

— Vai tad ārā gribas vai? — es prasīju tās atvērdoms.

Runčis paraudzījās miglainajā rīta krēslā, noškurināja muguru un atgriezās virtuvē. Ācīm redzot viņš bija nolēmis vēl paciesties.

— Nu nu, — es teicu. — Paša darišana.

Uzvāriņš ūdeni es sev iejaucu kafiju un apsēdos. Nonāca arī Babāns un man piebiedrojās.

— Kas tev šodien labs padomā? — viņš ieprasījās.

— Nekas sevišķs. Svētki nāk. Jārauga nopirkt kādas dāvanas, kamēr veikalos vēl nav sākusies lielā priekšsvētku drūzma. Tak saimniecei arī kas būs jāpasniedz.

Babāns klusēja.

— Paklausies, — es klusi teicu un pametu ar galvu augšstāva virzienā.

— Mmmm? — viņš atrūca, mani raudzīdamies pāri kūpošās krūzes malai.

Es atkal parādīju ar pirkstu pret griestiem.

Babāns ierāva galvu dziļi plecos un greizi sašķobīja muti.

Tā bija visa mūsu saruna.

Vēl bija par agru, lai dotos uz pilsētu, un es nolēmu uziet atpakaļ augšā un kādu brīdi pasnaudulot.

— Neaizmirsti tikai aiziet uz Dvēseļu Puteni, — es dzirdēju Babānu sakām, kad gandrīz jau biju aizvēris durvis.

Es pabāzu galvu atpakaļ.

— Baigais tak tev apsoliņa darbu.

— Vai tu nedomā, ka viņš tikai jokojās?

— Tad tu Baigo nepazīsti.

Domīgs es uzkāpu savā istabā un atlaidos gultā.

Kāda tam varēja būt nozīme, ka es pratu angļu zolīti? Es sevi nosmējos. Savā laikā, kad vēl nikām pa Vācijas zemes nometnēm, tika rīkoti bridža kursi, lai mēs pēc emigrācijas ātrāk varētu iekļauties vietējā sabiedrībā. Pa visiem šiem gadiem es vēl nebiju saticis angļa, kas prastu bridžu spēlēt. Tas bija labāko aprindu laika kavēklis, un ar tām man nebija nekādas saskares. Šķiru starpība Anglijā ir tik krasa, ka katrai no tām ir ne tik vien kā sava īpatnēja izloksne, ģērbšanās veids un pasaules uztvere, bet arī savi klubi, savi lokāli dzeršanai un liksmībai, savi sporta veidi, savi jūrmalas kūrorti un savas kāršu spēles. Un katras šķiras piederīgais zināja savu vietu un to nekurnēdams akceptēja. Tie angļi, ar kuriem man reizēm iznāca darīšana, bridžu nespēlēja, tiem pietika ar domino, vistu un zolīti, kas patiesībā ir līdz bērnišķīgamam vienkāršots preferanss. Kad es biju

uz zvejas kuģa, tad pa ceļam uz mencu sēkļiem aiz Polārā loka, kas ilga vismaz septiņas dienas, mums nebija cita darba kā izgulēt paģiras un spēlēt kārtis. Arī pa ceļam atpakaļ mums cita nebija ko darīt kā izgulēt nogurumu un spēlēt kārtis. Angļi to vienkārši nevarēja saprast, kā tas varēja notikt, ka es nekad nezaudēju. Viņi jau nezināja, ka es preferansu biju mācījies pie Rīgas vecmeistariem un ka angļu zolīte, kas viņiem pašiem likās varen komplicēta, man bija tirā bērnu spēle. Man viņi vienkārši nebija pretinieki. Bet kāds gan šai glupajai spēlei varēja būt sakars ar man apsollīto darbu? Blēņas vien tik būs.

Pussnaudā es izdzirdu, ka blakām Žaģars sāka grabināties pa savu istabu. Es cēlos un devos uz pilsētu.

Kaut gan vēl bija samērā agrs, centra ielās jau bija liela drūzma.

Angļu tauta patiesībā svin tā isti no sirds tikai divas reizes gadā, un tad nekas nav ne par labu, ne par dārgu. Tie ir Ziemassvētki un vasaras atvaļinājums. Tikko paīet vieni, tā sāk krāt otriem. Jau augustā parādās aicinājumi piedoties Ziemassvētku svinētāju kopām, jau janvārī tiek aizrunātas vietas jūrmalā un kūrorti viens otru sludinājumos cenšas pārkliegt, solot tingeļ-tangeļus, mērķi šaušanas, miss-vēlēšanas, deju konkursus un zobenriņēju izrādes. Un abos svētku gadījumos katrs katram nosūta kartiņu. Vasarā no kūrorta sūtītā parasti ir nikni pornografiska, jo anglim atvaļinājums ir apmēram tas pats, kas senajiem latviešiem bija Jāņi, grieķiem dionīsiji, latīņu tautām karnevāls un dzīvniekiem riesta laiks. Bet Ziemassvētku kartiņu patiesībā jau ir grūti par kartiņu saukt: tā ir gatavā grāmata ar zeltītiem eņģeļiem uz viena vāka, suņiem vai kaķiem uz otra, ar dzejām, bībeles tekstiem un laba vēlējumiem pa vidam. Bez tam Ziemassvētkos notiek savstarpējā apdāvināšanās, ne tikai ģimenēs, bet to dara arī kaimiņi, darba biedri, paziņas un visattālākie radi. Es bieži esmu apbrīnojis šo angļu īpašību. Vienu reizi gadā liekas, ka viņiem nav lielāka prieka kā pasniegt otram dāvanu. Un nevis kādu nieku vien, kādu gabalu ziepju vai sainīti aplokšņu. Kā transā

ļaudis izšķiež vesela pusgada ietaupījumus un dāvina nekrietni dārgas, bet nekam nederīgas lietas, un ir vesela rūpniecības nozare, kas šos grabšņus gatavo un viež tirgū.

Tad nu pēdējās divi-trīs nedēļās priekš svētkiem visi sirgst ar tādu kā pirkšanās maniju, un lielajos universālveikalos pūlis metas uzbrukumā izstādīto mantu kaudzēm un pērk un pērk, neprasot — kam kas derēs un ko kas maksā. Āvizes un radio vēl kāpina šo pirkšanas drudzi, ik rītu atgādinot: vēl vienpadsmit iepirkšanās dienas līdz svētkiem, vēl septiņas dienas, vēl — ak Kungs! — divas dienas līdz svētkiem. Avižu ievadraksti vairs neiztirzā aktuālas problēmas, tikai labsirdīgi pačalo par naīvi priecīgām lietām, lai tikai nesatrauktu pūli, neļautu tam attapties un apdomāties. Nav streiku, nav bezdarba, nav katastrofu, viss dzīvē iet gludi kā pa sviestu, tikai pērc! pērc!

Arī mani sagrāba šis pirkšanas prieks, kad ļaužu straume mani ierāva universālveikalā pa plašajām divpadsmit viru durvīm kā milzu atvarā.

Mantu kaudzes, mantu grēdas sniecas tev pretī. Viss, kas vien ir derīgs virtuvē, pieliekamā, ēdamistabā, guļamistabā un tualetē ir nokrauts priekšā visbezkaunīgākā veidā. Viss, kas tev un pretējam dzimumam ir mugurā, rokās, kājās, padusēs, matos un ausīs, tev ņirdz pretī no pārdevēju galdiem. Viss, kas vien ir ēdams, dzerams, tinams, plēšams, sitams un līmējams, tev uzglūn un tev uzgarvilē no kāda plaukta vai vitrīnas. Viss, kas vien mirdz, tikšķ, smird, kūp vai brēc, ir atradis vietu kādā plauktā vai silē. Un pūļa izstieptās rokas ar saujās sažņaugtām naudaszīmēm sniedzas pēc šīm mantām, it kā tajās slēptos prieks, liksme, atpestīšana un mūžīgā dzīvošana.

Un piepeši man it kā aizrāvās dvaša, kaut kas spalgi iesmeldzās krūtīs, es tālāk vairs nevarēju paiet un atspiedies pret sidrabotiem eņģeļu matiem nokārtu pīlāru iespiedu seju rokās: pāri pūļa dunoņai un kņadai tikko sadzirdamajā skaļrunī koris tīrās dzidrās bērnu balsīs sāka dziedāt — Klusa nakts, svēta nakts.

Tūkstoš domas un tūkstoš sāpes piepeši iešalkojās manā sirdī, atmiņā iesmeldzās pagājušie gadi kā no kādas citas dzīves. Sniegs un egles manā dzimtajā pusē, baznīcu zvani un ragavu slieču čirkstoņa. Sveču smarža un priecas vēsts mācītāja drebošajā balsī. Trimda. Pelēka migla pār Trentas upi. Vēsā straume, pār kuŗu nav tilta, kas vestu atpakaļ.

— Vai tev ir slikti? — kāds man prasa.

Āsaru pile man kņud deguna galā. Es purinu galvu:

— Nē, man nekas nekait. Tikai acumirkliġs vājums.

Paveca kundze stāv man blakām.

— Tas ir briesmīgi, — viņa saka — , ka te nav gādāts par ventilāciju.

— Jā, par to viņiem derēja padomāt. Es labāk iziešu ārā svaigā gaisā, — es saku un laužos cauri pūlim uz durvīm, savu pirkumu tarbu augstu virs galvas turēdams.

Kāda mikstčaulība! — es sevi baŗu. Maza dziesma, mazs zvaniņa tikšķējiens, un jau tev pasprūk slūžas kā dzirnavniekam pie Gaujas. Jāsmejas!

Bet nu gan vairāk citur ne soli kā vien uz Dvēseļu Puteni. Kauss alus varbūt nav medicīna, bet pašreiz tas laikam ir vienīġais, kas vēl var lidzēt.

Krogus bija patukšs. Vieninieki, kam visai nedēļai jāiegādājas pārtika, vēl pirkās pa pilsētu. Divi īri spēlēja domino, stūrī pie pustukša kausa sēdēja vecīġs vīrs un klusi pļāpājās ar savu suni. Atspiedies pret kamīna malu un tā liesmās raudzīdamies stāvēja Baīġais. Paņēmis kausu es tam piestājos blakām.

— Ā, tu tas esi, — viņš mani apsveica. — Āġri esi atnācis. Vai tad jau sāc uzņemt svētkus?

— Ne nu gluži. Un tu?

Baīġais ar zābaku purnġalu sabikstīja kamīnā ogles un neatbildēja. Piepeši viņš vieġli pasmaidīja, kā ko atcerējies:

— Ko tad tavs īġauņu leġionārs dara? Nav tev vēl rādījies?

— Vēl nav.

— Ko tu ar viņu vazājies? Tev laikam patīk pašausmināties.

Kādu brīdi viņš mani skatījās, bet tā kā es neatbildēju, tad beidzot noteica:

— Bet nav jau mana darišana. Redzi, kur tava nākošā priekšniecība, — viņš ar kausu parādīja uz vecā vīra pusi.

Tas piecēlās, pie letes paņēma jaunu dzežamo, atgriezās savā solā un pasniedza kausu sunim, kas priecīgi asti vicinādams sāka kāri lakt. Kad sunim bija diezgan, viņš pacēla kusu pie mutes un pats kāri nodzērās. Man tika tā savādi ap dūšu un es novērsos.

— Kas viņš tāds ir?

— Gan jau vēlāk pieiesim, aprunāsimies. Viņš ir priekšstrādnieks vienā būvgrupā. Ko tu dari nākamo svētdien?

— Kā parasts: neko. Gandrīz derēja aiziet pie Luīzes.

— Tur tak tu būsi ceturtdien.

— Nezinu. Es domāju, ka nebūšu.

— Vai tad nepatika?

Es paraustīju plecus.

— Jā — jā. Burkšķis tur bija liels. Dzežamos sanesām tā pavairāk. Varbūt tas nav gluži tas, kas viņai bija prātā mūs aicinot. Bet gan jau ar laiku tas izkārtosies. Redzi, mums derēja aizbraukt uz Hārbiju.

— Kur tas ir?

— Vēl tāds gabals aiz Bradfordas.

— Tev meitene raksta, vai ne?

— Raksta. Bet iedomājies, kas par traku valodu: ja mēs abi gribot, lai aizbraucot ciemā. Ieklausies labi: ja gribot! Vajadzētu iespītēties un nebraukt, bet ko tu zini, vai vairs otru reiz aicinās.

— Nu un ko tad es tur?

— Tu? Nu tāpat. Lai nav neērti. Varbūt ka viņai kāda draudzene padomā.

— Tad nu gan nē!

— Cik tu bailīgs. Nē jau nē. Neko tādu neraksta, to tikai es pats tā pieliku no savas puses.

— Nu vai zini: ja tu man sagādā darbu, esmu ar mieru tev braukt līdzī ne tikai uz Bradfordu vien.

— Norunāts. Bet tagad nāc, pieiesim pie vecā. Hallo, Čārlij!

— Hallo Maik. (Maiks angļiski laikam skanēja vistuvāk vārdam — Baigais).

— Kā klājas?
— Ne pārāk slikti. Un tev?
— Paldies, man iet labi. Redzi, šis te ir Ārturs. Es tev jau stāstīju. Pašreiz palicis bez darba. Vai tu nevari viņu pieņemt savā komandā?

Vecais mani asi nopētīja.

— Vai viņš — , Čarlijs jautājoši griezās pie Baigā.

— O jā. Cik es saprotu, tad viņš ir liels kāršu spēlmanis.

— Vai tu ukraiņis?

— Nē. Latvietis.

— Nu labi. Pamēģināsim. Vari pirmdien sākt. Atnāc uz gāzes iestādi. Es jau tev būšu izrakstījis kartiņu. Iegrūd pulkstenī, nozīmogo un tad nāc uz busu ostu. Āstoņos. Es tur būšu priekšā. Kā tevi sauc? — un viņš izvilka kabatasgrāmatu.

— Ārturs Skuja.

Saviebies kā zobu sāpēs viņš pa roku galam man sniedza ir grāmatu, ir zīmuli, lai uzrakstu pats. Tās jau bija skaidri briesmas ar šitiem trakajiem ārzemnieku uzvārdiem.

Es uzrakstīju. Viņa kauss nāca tukšs un es piedāvājos to uzpildīt.

— O nē, paldies. Citureiz. Man tagad jāiet. Tiksimies pirmdien. Nāc, Aгамemnon!

Aгамemnon savicināja asti un viņi abi izgāja pa durvīm.

— Kas par traku vārdu tam sunim! Bet paldies, ka mani ierunāji. Kas tas īsti ir pār darbu?

— Viņa grupa liek gāzes caurules. Gar Donkasteras šoseju. Uzvelc tikai labi vecas drēbes. Tur ir dubļi kā laidarā. Ko skaties? Nepatik?

— Kas tur ko nepatikt. Viens darbs tikpat labs kā otrs. kāda tur starpība. Vismaz svaigā gaisā. Nu dzer ātrāk, lai varu izsaukt nākošo.

— Kas tev par steigu.

— Steigas nav, bet iedzersim. Par darba dabūšanu man arī tā kā būtu jāuzstājas.

— Reizēm tu runā prāta valodu. Man arī šodien dvēsele dzeņamā prasās.

Mēs uzpildījām kausus. Pēc kāda laika ienāca Čibuks, Babāns, gaŗais biedrzinis, vēl kādi pieci-seši. Tie visi sasēdās bariņā ap lielo galdu kamina priekšā, visi bija jautri un apmierināti: grūtā darba nedēļa bija pagājusī, iepirkumi izdarīti, nu varēja atstiept muguru un paliksmot.

Durvīm nograbot ienāca resnais kasieris, piestājies pasūtīnāja dzeŗamo un plaši atvāzis mēteli ķēra bikšu kabatā un noŗvadzināja sidrabnaudu, kuŗas viņš izvilka pilnu sauju.

— Vai tu redzi, galdam piegājis teica Baigais, uz ienācēju ar savu kausu rāŗidams. — Arī resnais klāt. Vai dzirdējāt, ko viņš prasīja Black and tan.

— Kas tad šinīs laikos vairs ies maildu strebt, — tas atteica un piesēdās bariņā.

— Ne jau par to es runāju. Bet priekš desmit gadiem, kad tu te ienāci pirmo reizi, tu neprati ne mū ne bē. Parādīji ar pirkstu uz plauktu un tad ņauju pie mutes piemēzdams ar zīmēm rāŗīji, ka gribi ko dzeŗamu. Un ko tev tas ar to vērŗu dzinēja balsi ielēja, tas tev bija labs diezgan. Bet šodien — paskaties — viņš ienāk kājas klaudzinādam, kā savā laikā Tukuma stacijas bufetē un leŗni saka: black and tan.

— Kas par nelaيمي? Ko tu piesienies?

— Nelaime, draudzini, ir tāda, ka mīksti esam palikuŗi. Apsildījuŗies sveŗā aizkrāsnē, pieraduŗi un ieŗjutuŗies sveŗos ļaudīs. Beigu beigās mums te sāk tīri labi patikt: maizīte lēta, darbs kaulus nelauŗ, dropītei arī iznāk. Ko vairāk?

— Nu jau Baigais atkal lielajā, — viens noteica galda galā.

— Čibuk, vai tu vēl atceries sava tēva sētu?

— Atcerūs. Ustoba moza, grīsti zami. Rūkom varēju dasnīgt.

— Vai tu vēl ietu atpakaļ?

Kādu brīdi viņš likās domājam.

— Kū prosī. Caur nakti un caur dubļim brīstu — , viņš nokaunējies apklusā un nokāra galvu.

— Un tu, Babān: vai tu ietu atpakaļ uz savu Aknīstes pagastu?

— Izbeidz. Ko plosies.

— Ak tad nepatīk vis. Bet reizēm, draudzīni, gribas arī par to parunāt. Mums reizēm aizmirstas, ka mēs nemaz neesam emigranti. Mēs te neatbraucām labāku dzīvi meklēt. Mēs esam trimdinieki.

— Nu un tad? Kāda tur starpība.

— Starpība ir tā, ka mums neder aptaukoties šejienes labumos. Dzirdējāt, ko Čibuks teica: caur nakti un dubļiem viņš ietu atpakaļ.

— Bet ko tad tu gribi lai mēs darām? Izejam uz ielas un bļaujam, ka mums atņemta dzimtene?

— Jā! Tieši to mums vajadzētu darīt: kliegt nesavā balsī, lai pasaule mostas no miega. Kādam tas ir jādara, ja negribam atzīt, ka esam sakauti un ka viss ir galā. Mūsu dzejnieki, tautas pravieši? Tie ir sapinušies savos ismos un tēlo savu neizprotamo dvēseļu šķavas. Mūsu rakstnieki, atmodas saucēji? Tie vai nu sapņo par pagātnes labajām dienām, kad ar pankokiem varēja sugas sivēnus barot, vai arī lielās ar mūsu veiksmoņu sekmēm Amerikā, kur tik gudri cilvēki kā letiņu architekti un vēsturnieki vēl nekad nav tikuši redzēti. Cik mūsu gara darbinieki gan ir kļuvuši rāmi un apmierināti! Cik jauka gan viņiem liekas Rietumu pasaule! Cik milīgi šalko Niagara un puto burbuliņi! Kā zaigo Mičigens! Kā staro Dienvidu Krusts pie Sidnejas debesīm! Un kādus jaukus vārdus ir teicis senātors Ļurkabiksis pēc spēcīgām vakariņām mūsu avīzes pārstāvim! Tas ir viss, ko mēs šodien lasām. Dažas rezolūcijas, ko mēs kaut kur pieņemam un kaut kam nosūtām? Tās skan kā sūkalas, kuņas pārlej no viena poda otrā.

— Un ko tad tu gribētu.

Baigajam drebēja rokas, bet apsarkušajā sejā acis mirgoja ar draudīgu, izmisīgu kvēli.

— Es? Es gribētu troksni un drausmīgu rībināšanu. Es gribētu šeit Lestonas tirgus laukumā sapulcināt vienkopus visas pasaules mežaragus, klarnetes un Vagnera tūbas (— Diez kas tās tādas, — viens iečukstējās), kas

ar tūkstoškārt pastiprinātu Zuikas kori apvienotos drausmīgā skaņu orķānā, kas aizšalktu pāri visiem okeaniem un atbalsotos visos kontinentos kā briesmu signāls, kā drausmīga nelaimes vēsts, kas liktu nodrebēt visas pasaules ļauzu sirdīm: vēl krievi Zemgalē!!

Krogū bija iestājies draudīgs klusums.

Gaisā izmestām rokām Baigais stāvēja kamīna priekšā un liesmas meta sarkanīgu atblāzmu viņa satrauktajā sejā. Viņš izskatījās kā krīvu krīvs, nē — kā pats ķēniņš Nameizis, kas taisās savus ļaudis vest izšķirīgajā kaujā. Es viņu nekad tādu nebiju redzējis.

Vīri ap galdu sēdēja nodurtām galvām.

Pat īri bija pārtraukuši savu domino spēli un bijīgi raudzījās runātājā. Krodzinieks, kas parasti lāgā necieta trokšņus, likās, noprata, ka šoreiz lieta ir nopietna un neteica ne vārda.

Baigais izdzēra vienā gaļā malkā savu kausu, gaļām iedams to nolika uz letes un izgāja pa durvīm.

— F-f-f-f! — viens nopūtās. — Nu gan izgāza iekšas.

Neviens viņam neatbildēja.

Gurdens un sadrūmis arī es pēc laiciņa soļoju mājup.

Darbs man bija sameklēts, bet zīmīgā kārtā tas mani nerādīja nekāda prieka. Un kāds sakars gāzes cauruļu likšanai ar kāršu spēli, to es vēl vienmēr nespēju saprast.

Visu ceļu man ausis skanēja Baigā balss: vēl krievi Zemgalē.

Uzgājis savā istabā, aukstā un miklā, es kabatā sazvejoju šiliņu un iemetu skaitītājā. Elektriskā krāsns nostrinkšķēja un sāka sarkanīgi kvēlot. Kamēr istaba iesilst, es tāpat mētelī apsēdos gultā. Blakus uz galdiņa stāvēja melnā urna. Es tai uzliku roku kā cietam un kaulainam kamiesim.

— Vēl krievi Zemgalē! Juhan, vai tu dzirdi: vēl krievi Domkalnā! Staigā pa apstādījumiem savās platajās biksēs, gaita kā jau slinkajam krievu lācim — ģinka-ļanka, un spļauj uz visām pusēm saulespuķu sēklas. Kāds varbūt stāv uz Susējas tilta un iešplauj dzidrajā ūdenī tādu gaļu brūnu siekalu un pats mulķīgi smejas. Juhan, un zeme neatvežas un viņus neaprij! Mūsu kaņotāju pulki ir

izklidināti un taure vairs nesauc jundu. Ir priekšsvētku laiks, Juhan. Miers virs zemes. Un cilvēkiem labs prāts...

— Kas te par trūksni! — teica saimniece un atvēra durvis. — Nedomā tu man te meitas vest augšā! Bet tu jau esi viens pats. Ar ko tu te runājies? Vai piedzēries esi?

Mani kaut kas sagriezās.

— Vēl krievi Zemgalē! — es viņai saucu preti.

Viņa mani drūmi nopētīja.

— Novelc mēteli un pagulies. Gan tev tas pāries.

Viņa klusi aiz sevis aizvēra durvis.

Dārzā Luīzes nama priekšā vēl ziedēja pēdējās rozes. Dobes un grantētais celiņš ap tām bija sakopts un uzgrābts, mazais dzīvžogs apcirpts. Te kāds nesen bija darbojies.

— Nācu tāpat raudzīt, kā tev klājas. Ceturtdien ar tevi nekāda lielā runāšana neiznāca. Tev dārzs izskatās varēn uzkopts.

— Vai nav! Čibuks te viendien nostrādāja līdz vēlai tumsai.

— Čibuks? Vai tad viņš darbā neiet?

— Iet. Bet teica, ka viņam agrā maiņa. Pakar mēteli tepat un nāc dziļāk. Sēdi vien atzveltnī. Es jau zinu, ka tev tur patīk. Jauki, ka atnāci. Es šodien jutos tāda kā pamesta un lieka. Nu varēsim papļāpāties. Saki, vai tu Čibuku labi pazīsti?

— Es neviena te lāga nepazīstu. Tik vien tos satieku kā kroģū. Kas ir?

— Nekas. Man viņš liekas gluži patīkams cilvēks. Un laikam arī labs amatnieks. Izložņāja man te malu malas, atrada — kur kas labojams un solījās salabot jumtu, pagraba griestos ielikt jaunas sijas, augšas istabā pielīmēt jaunas tapetes. Viņš pats atnāca un piedāvājās. Netiku viņa lūgusi.

— Šajos laikos tā būtu reti sastopama īpašība. Ko viņš prasa?

— Neērti teikt. Man jāsamaksā vienīgi par materiāliem. Viņš visu labprāt izdarīšot pa vaļas brīžiem, jo viņam tikpat neesot vakarus kur likt.

— Tu jau gan pagājušo ceturtdien viņu ievēroji vairāk nekā pārējos.

— Mulķības. Es vienīgi domāju, ka viņš no jums visiem ir tas kaunīgākais. Bet tā jau man ir tīrā laime, jo ko es — sievieša cilvēks — lielu zinu no mājas remontiem. No tevis man laikam liela palīga nebūtu.

Viņa man uzmeta kritisku aci, gluži kā Rīgas laikos. Manos rados savā laikā bija radies iespaids, ka es esmu galīgi nederīgs visvienkāršākam praktiskam darbam, un pat ja es tikai taisījos naglu iedzīt sienā, man āmuru rāva ārā no rokām.

— Nu un kā tev tagad sviežas, vai esi beidzot sameklējis kārtīgu darbu?

— Jā.

— Kur?

— Gāzes iestādē.

— Droši vien par virskontrolieri vai inspektoru.

— Par inspektoru gluži nē. Bet būšot ļoti labs darbs. Cik es noprotu, tad grāmatvedībā.

— Vai tad galīgi skaidri nezini?

— Nē. Tas noskaidrosies rīt.

— Jā, — jā... Vai kafiju gribi tagad? Nē? Vienalga. Tad ēdisim vakariņas vēlāk. Un kā tev patika ceturtdien?

Es paraustīju plecus.

— Ko vaicāties? Saki ko domā.

— Man liekas, ka tā dzeļamā bija mazliet par daudz. Dažs bija uztaisījis kārtīgu ķiveri.

— Tā. Par daudz. Paši samesa, paši izdzēra. Jeb varbūt tu domā, ka man kādas pudeles derēja paslēpt skapī, lai būtu, ko tagad piedāvāt tev?

— Tu tak zini, ka es to tā nedomāju.

— Āk un daži bija mazliet iemetušies. Un tas tev nepatīk, ko?

— Ne jau tas. Bet man bija tāds iespaids, ka tu ceturtdienas vakarus gribi izveidot par kaut ko tādu sevišķu, uz

ko vīri gatavotos visu nedēļu, lai pēc tam veselai nedēļai viņiem būtu par ko domāt un ar patiku atcerēties. Es nemāku pateikt — kas tas lai būtu. Debates un pārrunas? Kāda dziesma? Kaut kas līdzīgs tam, ko mēs mājās sau-
cām par vakarēšanu? Lai piedzertos vien, viņiem nav jānāk šurp. To viņi tikpat izdara krogū katrā nedēļas nogalē.

— Tu runā tā, kā kad tu savus biedrus nepazītu. Bez lāsītes stiprā viņi nebūtu jutušies omulīgi. Un vairs pie manis nenāktu, un viss mans labais nodoms būtu vējā. Vismaz sākumā viņiem jāļauj darīt pēc pašu prāta. Vēlāk, kad viņi būs pamazām pie manas mājas pieraduši, es mēģināšu šo liksmību iegrozot.

— Grūti tev būs — apturēt reizi iegājušos paradumu. Luīze man uzmeta baltu aci.

— Tu tik te klukski kā tāda vista. Pats tu neesi ne dzērājs, ne nedzērājs. Lūri pasaulē tādām pienainām acīm, pats nekā nevari un citus tik vien zini kā kritizēt. Ja tāds paradums ieiesies, tad dzersim. Un ja tas tev nepatīk — nenāc. Liela muīža!

Es jutu, ka biju uzminis Luīzei uz vārīgās varžacs un tāpēc vairs neteicu nekā preti. Luīze satraukti aizpīpēja cigareti un pūta gaisā milzīgus dūmu mutuļus. Bij iestājies nepatīkams klusums. Bet tad viņa pasmaidīja.

— Neņem nu ļaunā. Gan jau būs labi. Vai neiedzersim tomēr kafiju?

— Gandrīz.

— Iesim labāk uz virtuvi. Tur būs silti un mājīgi.

Viņa uzlika katliņu uz plīts un mēs apsēdāmies pie mazā galdiņa.

— Ko tu darīsi Ziemassvētkos?

— Nezinu. Neko. Nekas nav padomā.

— Otros svētkos man būs viesības. Atnāc.

— Tu gribi teikt — tava parastā ceturtdienas sanāksana.

— Var to saukt arī tā. Tikai mazliet svinīgāka.

— Vismaz sākumā.

— Dedzināsim arī eglīti.

Es tikai pamāju ar galvu.

— Cerams, ka ieradīsies arī daži tautieši, kuŗus te laikam neviens nepazīst.

Luīze laikam gaidīja no manis kādu jautājumu, bet tā kā es klusēju, pēc brīža turpināja pati:

— Ar tavu apliecību es aizgāju uz policiju.

— Nu?

— Pārāk laba tā laikam nebija, jo seržants to ilgi lasīja un beidzot noprasīja, vai es pati to esmu rakstījusi. Bet es tomēr dabūju vairākas adreses. Un vakar es aizgāju ciemos pie viena tautieša.

Viņa ievēroja manu vienaldzīgo sejas izteiksmi.

— Tevi tas laikam neinteresē.

— Kā nē, stāsti vien.

Luīze piecēlās, jo katliņš bija sācis sīkt. Drīz nosmaržoja kafija, un viņa nolika krūzi manā priekšā. Pati viņa atspiedās uz palodzes, sīkiem malkiem baudīja melno dzērienu un domīgu skatu raudzījās grīdā.

— Var jau būt, ka tur nekā daudz arī nav ko stāstīt. Aukstā jumta istabelē dzīvo mūsu tautietis, slims, novārdzis un darba nespējīgs. Es viņu uzlūdzu ciemos. Tas ir viss. Ņem šos te biskvītus, tie man liekas sevišķi labi.

— Paldies, Luīz.

Mums sarunas vairs lāga nevedās un es pēc kāda laika cēlos un devos mājup.

Pirmdienas rīts strādnieka cilvēkam ir visnepatīkamākais no visiem rītiem. Un tām nemaz nav jābūt pirmdienīgām galvas sāpēm, lai nāktu pie šīs atziņas.

Ilgi gaidītā nedēļas nogale ir pagājusi, tik vien atstādama kā vilšanās sajūtu.

Vispirms — teiksim — futbola komandas. Anglijas nau-
das loterijas pamatā ir sestdienas sacikšu rezultāti, un parastais spriedums ir tāds, ka futbolisti ir spēlējuši —
atvainojiet izteicienu — kā gatavie ēzeļi. Nu cerētā lai-

mesta vietā ir iznācis pametums, kas pirmdienas rītā liekas sevišķi smags un sāpīgs. Pie velna, nespēlēs vairs, un caurī! Katru nedēļu tak nevar skaidri nosviest naudu zemē. Tak apdomājaties, mīļie ļautiņi: Mančesterā — Eiropas klases vienība — zaudē pret kaut kādu tur Ipsviču. Varētu teikt — bodīte, un vairāk nekas.

Varbūt tu — cilvēks — esi noskatījies kādu filmu, un arī par to tagad dusmas rauj: indiāņi, laupītāji un visādi nekrietneļi šauj tā kā zilās ugunis vien stiepjas — nekas nenotiek. Bet amerikāņu detektīvs tikai tā: pavicina mazliet ar pistolīti, un viņa pretinieki pa trīs, pa četri gāžas zemē. Neies vairs uz filmām un miers. Āpņik tādās muļķībās skatīties.

Varbūt tu esi bijis baznīcā, nekurinātā un tukšā, ar kādiem desmit vai piecpadsmit draudzes locekļiem izkļīdušiem un pazudušiem melno solu rindās. Tā vien likās, ka mācītājs savā skaļajā balsī rūpīgi sagatavoto sprediķi būtu lasījis sienām, pilariem, pats savai atbalsij augstajās skanīgajās velvēs, baznīcas apkalpotājam, kas kā pārbijies stāvēja pie durvīm, un ērgelniekam, kas snauduloja savā krēslā. Un dziesma gaŗā sprediķa galā skanēja kā vaidis, kā baiļu čuksts, jo nav draudzes, kas to kā gavilēs nestu pret debesīm. Tu klausījies pats savā balsī un juties viens un pamests.

Varbūt tu esi lasījis kādu grāmatu, un viss, ko tu tur atradi, ir pagātnes atmiņas, vientulība un bezcerīgums.

Nedēļas nogale ir pagājusi, sākas gaŗā darba nedēļa kā smagā kalnā stiepjama nasta, kā nepelnīti uzlikts sods, jo nav smagāka soda par darbu, ko tu veic bez prieka un sajūsmas.

Ielas ir drēgnas. Buss pilns īgnu braucēju, kas lasa avīzes sporta lappusi, pīpē un klepo. Un konduktora balss ir tikai grieziņa un nikna, it kā viņš ar katru braucēju gribētu uzsākt strīdu vai vismaz to izsēdināt aplamā piestātnē.

Ak nemīlīgais drūmais pirmdienas rīts.

Es izkāpu pie Gāzes iestādes, iegāju piedrozotā nekalnā akmeņiem klātā pagalmā, ko blāvi gaismoja vēja mētāta spuldze, un uz labu laimi sekodams dažiem agrīniem strādniekiem atradu lielo darba pulksteni gaŗā caur-

vējaina gaiteņa galā, nozīmogoju savu karti, kuŗu kāds jau bija nolīcis uz plaukta un atkal izgāju uz ielas.

Busu osta nebija tālu. Apgaismota perona galā es ieraudzīju suni Agamemnonu, tad priekšstrādnieku Čārliju un vēl kādus četrus vīrus varen dubļainās darba drēbēs. Es piestājos viņu pulciņam. Čārlijs mani pamanija un sveicienam mazliet tā kā piešķieba galvu. Drīz pienāca buss. Mēs sakāpām iekšā, Čārlijs apsēdās man blakām un paņēma suni klēpī. Viņi abi oda pēc alus.

— Nabaga Agamemmons, — viņš pēc kāda laiciņa griezās pie manis. — Viņam sāp galva.

Suns tiešām neizskatījās lāga. Viņa asarainās acis pastāvīgi vērās uz gulēšanu un iztraucēts viņš reizēm klusi iesmilkstējās.

— Kas par nelaimi?

— Par ilgu vakar nosēdējām „Karaļa Ģerbonī”.

Es sapratu. Varbūt arī pašam Čārlijam sāpēja galva, bet kā jau priekšniecībai es par to neuzdrošinājos apvaicāties.

Pilsētas ugunis beidzās, mēs iebraucām šosejas tumsā, kuŗā reizēm izplauka pretimnākošo mašīnu starmešu kūļi. Nekā nedomādams es viņu pirkstos busa biļeti. Čārlijs to pamanija.

— Nebaidies. Par to tev samaksās.

— Un par brauciena laiku?

— Protams, ka arī par to. Ar to brīdi, kad tu nozīmogoji savu karti, tu skaities darbā. Bez tam tev nāksies sevišķa piemaksa par to, ka pusdienas laikā atradīsies ārpus pilsētas.

Nav slikti, es sevī nospriedu.

Pēc labas pusstundas buss pieturēja ceļa likumā. Mēs izkāpām.

Klaļa šoseja. Kaili koki gar malām. Aiz tiem tumši lauki, melns mežu robojums pamalē un austrumos austošās dienas izceltā sarkanīgā roka. Pūta nemilīgs drēgns vējš.

Mēs sākām soļot.

— Šis te ir Kiss, — teica Čārlijs. — Un tie ir Terijs, Rons un Stanlijs.

Es tumsā neko lāga nesaredzēju to sejas un tikai no-teicu tādu kā — hallo, uz ko viņi man kaut ko neskaidru atrūca preti.

Tālumā iemirgojās sarkanīgu signāluģuņu rinda. Tā bija mūsu darba vieta. Ceļa malā stāvēja brezenta telts. Tās durvis spīdēja gaisma. Juntam izbāzta metalla caurule pūta dzirksteles un pelēcīgus dūmus. Mēs pa vienam salidām iekšā. Pie griestiem dega petrolejas spuldze. Gar abām telts sienām bija soli, vienā galā kurējās sarkanīgi nokaitēta krāsns, tās priekšā sēdēja naktssargs ar savu suni. Čārlijs ar viņu apsveicinājās, suni saostījās, tad sargs cēlās un devās uz busu. Viņa darba laiks bija beidzies.

Aiz krāsns caurules sienai bija piesprausta kādam „mākslas” žurnālam izgriezta palaidnīga paskata plikne.

— Hello, Mēri, — to priecīgi apsveica par Kisu sauktais, paplikšķināja tās gūžas un augstā balsī iesaukdamies kili-kili-kili! ar rādītāja pirkstu paurbināja padusi.

Visiem par to bija milzu smieklī.

— Tu sēdi tur, — teica Čārlijs, man uz sola galu rādīdams.

Viens no vīriem sāka darboties ap tējas katlu, otrs aiz sola sameklēja lielu finiera plāksni, to mēs četratā paņēmām klēpi galda vietā, un Čārlija rokās ar burvju mākslinieka veiklību uzradās kāršu koloda.

Tā sākās mana pirmā darba diena.

Ārā uz šosejas ar klusu šnākoņu aizslidēja vieglās mašīnas, parkšķēja motocikli, krāca dizeļi, cauri būdas brezentam varēja samanit to uģuņus paslidam gaģām. Reizēm asi nosmirdēja kāds sevišķi kvēpošs motors.

— Tas sen pēc garažas prasās, — reiz Čārlijs piezīmēja.

Kiss savārija tēju un mums katram tika liela, šķiet gaģiem nemazgāta piebrūnējusi krūze. Mēs dzērām un spēlējām.

Pamazām atausa miglains ziemas rīts.

— Es domāju, vai nav laiks savākt signāluģuņis? — ieprasījās Kiss. Čārlijs atbīdīja telts durvis un parauzģijās ārā.

— Ir gaģšs diezģan. Eģ vien.

Mēs spēlējām tālāk. Reiz kārtis dalīdams Čārlijs parauzdzijās pulksteni un noteica — brokastlaiks. Mēs sameklējām savus mazes tīstokļus, Kiss atkal bija saģādājis tēju, mēs steigšus iekodām, tad spēle turpinājās.

Man veicās labi.

Pienāca desmit, kad Čārlijs iebāza kārtis kabatā, izstāpījās un slējās kājās.

— Vai tad šodien strādāt neviens nedomā? — viņš bargi ieprasījās.

Kā vainīgi juzdamies mēs iztrausāmieš laukā.

Gar šoseju bija izrakts grāvis un tā malā nokrautas gāzes caurules. Čārlijs ar saviem vīriem ķērās pie tām. Man iedeva lāpstu un lika bērt grāvi ciet.

— Vai tu šitos darbus esi strādājis? — man prasīja Kiss.

Es papurināju galvu.

— Tu ievēro: tu vari pīpēt un tu vari stāvēt, atspiedies uz lāpstu, tikai apsēsties tev nav brīv. Strādā lēnām.

Viņš aizgāja pie pārējiem, bet es saspļāvu delnās.

Zeme bija pilna akmeņu un oļu un rakšana negāja viegli, bet pamazām es tomēr tiku uz priekšu. Reizēm es apstājos un vēroju mašīnas.

Kas gan tie varēja būt par ļaudīm, kas pašā darba laikā braukāja pa šoseju? Veikalnieki, aģenti? Farmeri ar savām sievām ceļā uz pilsētas tirgu? Dažā sēdēja pajauni puīši ar savām meitenēm. Vēl tak skolas brīvdienas nebija sākušās. Bet kā es skaudīgi nojautu — tiem ar skolām bija maz sakara un visa viņu dzīve bija nebeidzamu brīvdienu rinda. Ar ko gan viņi bija pelnījuši labāku likteni? Ar to, ka bija dzimuši Šefildā vai Donkāsterā, ģimenē, kurā kaŗu pazina tikai no nostāstiem un bildēm, namā, kuŗu varām mainoties nebija dedzinājis ienaidnieks? Kā gan manas dzimtenes vaigu šķērsoja ierakumi un grāvji, tādi paši kā šis, ko pašreiz raku ciet, un nebija vēl vieni pārauguši ar zāli, kad jau citus raka vietā. Mežos un tīreļos rūsēja dzelozstieples, un aizvien jaunas tika piepītas klāt, kā ērkšķu vainagam Lielā Cietēja galvā. Īk pārdesmit gadus cīmus un sētas aprija uguns, kā kad nesātīgajiem likteņa

dieviem slāptu pēc aizvien jauniem ziedokļiem. Vai tad reiz posta un upuŗu nebūs diezgan? Vai lielās un varenās tautas reiz nesakaunēsies savas rijibas un negausības? Bet laikam jau gan ka nē. Visa cilvēces vēsture ir pilna skaistu vārdu un negodīgu varas darbu. Kāpēc lai šodien kaut kas mainītos? Jo cilvēce nav ne labāka, ne sliktāka kā tajā dienā, kad mūsu ciltstēvs nokāpa no koka — meţonīgs, izsalcis un varaskārs. Cilvēce vienīgi ir kļuvusi veiklāka savu noziegumu izskaistināšanā puŗotiem vārdiem un sasniegusi meistarību melošanā. Jē ieklausieties kāda valsts vīra runā: tā ir pilna puspatiesību un klaju melu, un tie, kas viņā klausās zina — ka tie ir meli, bet tieši šie meli viņiem ir vajadzīgi un tie tos grib dzirdēt —

Jo ja kāds valstsvīrs saka, ka naudas kurss nekritis, katrs zina, ka tas tiks pazemināts tuvāko 24 stundu laikā. Un ja tāds saka, ka kara nebūs, visi saprot, ka armijas jau iesoļojušas ienaidnieka teritorijā.

Divas dāmas cigaretēm kūpot aizdrāžas gaŗām vieglā sporta mašīnā. Pat līdz manīm atplūst saldena odieŗa smarŗa.

— Jā jā, brauciet vien, — es tām nosaku pakaļ. — Jums abām jau vismazāk daļas gaŗ to, ko saka kāds valstsvīrs. Bet atļaujiet tikai mazu mirkli saistīt jūsu uzmanību un jums pastāstīt par šiem vīriem. Jo redziet, notiek tā: ja kāds sevī jūt pietiekamu daudzumu godkāribas, tāds iestājas politiskā partijā, vēlēšanu sapulcēs sola katram visu, kas tikai tam ienāk prātā un beidzot — ja viņam ir pietiekami skaļa mute — tiek arī ievēlēts par senātoru, deputātu vai parlamenta locekli. Skaisti. Viņš tagad tur sparīgas runas un kalpo tautai. Ja nu tomēr izrādās, ka viņš spēj savas partijas intereses stādīt augstāk par tautas interesēm, ka viņš prot melot dūrēm krūtīs daudzidams, ka viņam ir pilnīgi viena alga, kādus līdzekļus viņš lieto, lai salauztu savus pretiniekus un panāktu savu, tad viņš jau kļūst par politiķi. Bet ja nu beidzot atklājas, ka viņš katrā savā rīcībā ir absolūti nelietīgs, ka viņš prot lauzt katru doto vārdu, ka viņam nav ne kauna, ne goda, ne principu, ne sirdsapziņas — jā, tad tāds beidzot pāceļas valstsvīru klasē. Ha! Ja cilvēce nebūtu jau sen zau-

dējusi to, ko sauc par sirdsapziņu, mēs vārdu — politiķis lietotu par nievu un valstsvīrs par lamuvārdu.

Resns kungs ar cigāru zobos pabrauc gaŗām, atgāzies savā sēdeklī. Jums tas droši vien vairs nav prātā, bet es jums atgādināšu. Paklausaities tikai. Tas nav nemaz tik sen atpakaļ. Kādas valsts prestiŗš sāka slidēt un kāds liels valstsvīrs, aprunājies ar saviem padomniekiem, nāca klajā ar skaistu, nē — varenu runu: ka katra tauta, kas sacelsies pret saviem apspiedējiem, saņems viņa maksimālo palīdzību. Urrā! Bet kas nu notiek? Izrādās, ka izlūkošanas dienesta informācija — kā parasts — ir bijusi aplama. Nav tiesa, ka brīvības slāpes visā pasaulē būtu noŗņauģtas un ka tāpēc nav ko bīties ne no kādas sacelšanās. Kāda maza, bet varonīga tauta pašā Eiropas sirdī paceļ brīvības karogu un iziet ielās. Tikai ieroģus! Ieroģus! — tā sauc viņu raidītājs. Mēs paši tiksīm galā ar šiem lupatām krieviem! Dodiet mums ieroģus!

Mācītāja kungs, uz kurieni jūs tādā steigā savā glauņajā limuzinā? Pie mirēja? Vai pie bankas menedŗera? Vai jūs vēl atceraties, kas notika tālāk? Kāds liels valstsvīrs aizbrauca uz savu muiŗu, iebāza vati ausīs, ieslēdzās tumšā istabā un ar savu dārznieku spēlēja uz cūkām. Pāiet divi dienas. Viņš izņem vati no auss un prasa dārzniekam — kas pašreiz notiek?

— Jūsu ekselence, mongoļu tankistu divīzijas apŗšauj sievietes un bērņus.

— Labi. Dali tālāk.

Vēl pēc dienas viņš prasa:

— Un tagad?

— Jūsu ekselence, Donavas ūdeņi plūst sarkani.

— Vai vairs neŗšauj?

Dārznieks skumji papurina savu sirmo galvu.

Skaisti. Tad vate ausī vairs nav vajadzīga. Nu ir atkal sācies lielā valstsvīra laiks. Viņš uzstājas televīzijā un lieliskā runā plaši apcer jauno nodokļu likumu —

— Eu eu! — kāds skaļi sauca. — Pieturil!

Tas bija Čārlijs. Viņš lēnām man pienāca klāt.

— Vai tu traks esi palicis? Kā tu domā: te tev par jardiem tiek maksāts? Tu nedrīksti aizbērt vairāk nekā mēs ieliekam. Cementam jāŗauj sakalst un sacietēt.

Es smagi elsoju un slaucīju svistošo pieri.

— Kas tev ir? — viņš prasīja, mani aizdomīgi vērodams.

— Nekas, Čārlij. Viss ir kārtībā.

— Ej tagad iekšā būdā, citādi apsaldēsies. Un neizlaid krāsni uguni. Mēs arī drīz nāksim.

Galvu grozīdams viņš aizgāja atpakaļ pie saviem vīriem.

Piemetis krāsniņā ogles es notupos tās priekšā. Mans satraukums pamazām pierima, tā vietā iestājās nogurums, es atmetos rokām uz sola un man uznāca snau-diens.

Bet nepagāja ilgi, un arī vīri bija klāt, slapji un dubļiem noķepuši. Dažs mauca nost savus gumijas zābakus, citi slaucījās un tīrījās kā nu varēdami, un telts bija pilna elsu, sēkšanas, drausmīgu lāstu un zaimu un nekrietnas smirdoņas. Kas ir nedēļām dzīvojis zvejas kuģa matrožu galā, šai ziņā parasti vairs nav pārāk jūtīgs, bet še smakas bija tik asas un lāsti tik zvērīgi, ka brīžam bija riebumā jānodreb.

Steigšus tika iedzerta tēja, un tad mēs atkal spēlējām kārtis. Kiss ar Ronu apsēdās pie durvīm un sāka šķirstīt avīzes, ilgi tiksminādamies ap pliko meitu uzņēmumiem, kuņi nezin kādā sakarībā ik dienas parādījās strādnieku avīzēs. Sevišķi nešpetns bija Kiss, kas savam biedram rādīja un skaidroja atkailināto ķermeņu pozitīvās īpašības un kārtīgiem žestiem rādīja, kā tas būtu un kas tur viss notiktu, ja viņš „tās dzīvas dabūtu rokā”.

Pat Čārlijam beidzot apnīka.

— Ko tad vēl labu raksta tava avīze?

— Neko sevišķu, — Kiss nevērīgi atteica.

Čārlijs man piegrūda ar elkonu un klusu pie pašas auss teica:

— Viņš jau nemaz neprot lasīt. Tik skatās bildēs kā bērns.

Mēs sasmaidījāmies, bet man tika neērti ir Kisa, ir Čārlija dēļ, kas man — ārzemniekam — atzinās, ka viņa tautasbrālis bija analfabēts.

Mana vecmāmiņa, kas bija dzimusi vergu laikos pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados, neprata rakstīt,

bet viņa mani bija iemācījusi ābeci un vēlāk arī biblii vecajā iespaidumā. Latvijā es biju uzaudzis starp zvejniekiem, jūrnikiem un strādnieku ļaudīm, bet es nebiju saticis nevienā pašā, kas nebūtu pratis lasīt.

Ap pusdienas laiku sāka lēnām snigt. Drīz šoseja nosnīga balta un tikai mašīnu riepas, dubļiem un sakusušam sniegam šļakstot, tajā ievilka savas melnās sliedes.

Mēs spēlējām, ieēdām, tad Čārlijs izgāja ārā nopētīt debesis un laiku. Bez apstājas snīga lieliem slapjiem pikiem, tātad par strādāšanu nebija ko domāt un mēs spēlējām tālāk. Agamemnons knosijās krāsnspriekšā, Rons ar Kisu vaļā atmestām mutēm krāca katrs savā stūrī, ārā sprausloja un rūca motori un šļakstēja sabrauktais sniegs. Būdā gaiss pamazām kļuva biezs un smacīgs no mūsu elpas un cigarešu dūmiem. Garoja mitrās drēbes un suņa salijusī vilna, tvanoja krāsns un petrolejas spuldze, asa smaka kāpa no Kisa zeķēs autajām plati izmestajām kājām. Arī mūsu kārtis likās būt aplīpušas dubļiem un taukiem un ķērās viena pie otras, tā kā pirms dalīšanas viri krietni sev iesplāva pirkstos, un kārtis kļuva miklas un biezas. Man derdzās viņas ņemt rokās.

Klusībā es smējos pats par sevi. Kas tad te nu bija tik briesmīgs? Mazliet dubļu un smirdoņas? Dažas viru rupjības un jēlības? Es pats reizēm mēdzu tā īsti no sirids izlamāties. Bet kaut kā man likās, ka šīnī sasmakušajā būdā šosejas grāvja dubļi un Kisa zeķes oda daudz neciešamāk, lāsti skanēja daudz derdzīgāk un mans pašā stāvoklis šķīta vēl pazemojošāks nekā toreiz, kad es spodrināju durvju rokturus Sōlas bagātnieka Vainraita tualetei. Un toreiz es domāju, ka zemāk vairs nav kur krist! Un lielais smīniķis Baigais? Vai viņš zināja, kas šis bija par darbu? Varbūt viņš pie sevis smējās par mani un prātoja — cik ilgi es te izturēšu?

Protams, pret pašu darbu man nebija iebildumu. Ne vismazāko. Bet — šai brīdī Kisa krākšana apklusā, viņš sagrozījās solā, sašķobīja seju un izgrūda skaļu cilvēcīgu troksni.

— Zivis ar kartupeļiem, — pēc brīža viens piezīmēja būdas viņā galā.

Es aizmiedzu acis un sakodu zobus.

Kā tak to kādreiz bija teicis mans draugs Bērziņu Vol-
dis, kas arī savā laikā Pīterboro apkārtnē bija izmēģi-
nājis visdažādākos un necilākos darbus: pēc sava sabied-
riskā stāvokļa viņš tos varot strādāt, bet pēc savas izcel-
smes — nē. Nu es sapratu, ko viņš toreiz bija gribējis
teikt.

Ap trim Kiss sameklēja pasolē zābakus un aizgāja izlikt
sarkanās signālugunis. Viņam izejot svaiga gaisa šalts
ieplūda būdā un es to kāri ievilku krūtīs.

Ap pieciem ieradās naktssargs ar savu suni, mūsu dar-
balaiks bija cauri un mēs devāmies uz busu.

— Bai-bai, Mēri! — uzsauca Kiss pliknei pie sienas.
— Uzvedies godīgi.

Par to visiem atkal bija lieli smieklī.

Ārā bija melna tumsa. Tagad vairs nesnīga, bet viegli
lija, ceļš bija glums, mēs klupām un slidējām, un pie
katra aplama soļa noskanēja lāsti, kuŗos tika jauktas vis-
cūcīgākās nekrietnības ar visiem baznīcas svētajiem.

Busā kāpdams es nolēmu steigšus meklēt citu darbu.

Nolēmt mainīt darbu ir viena lieta, bet to sameklēt —
pavisam cita. Dvēseļu Putenī man negribējās rādīties.
Baigā dēļ. Bet es vakaros apstaigāju vienu otru tautieti
un neuzkrītoši izmetu pa jautājumam. Ar darba izredzēm
bija vāji. Ziema nāca virsū, katrs likās būt priecīgs, ja
varēs noturēties savā vietā.

Ceturtdienas vakarā pie Luīzes negāju. Man netikās
sastapt viņas pētīgo skatienu, klausīties kodīgajās pie-
zīmēs par „virskontrolieri grāmatvedībā” un negribējās
arī melot vairāk nekā to jau biju darījis līdz šim.

Piektdienas vakarā mūsu mājās visi gāja vannā. Sa-
gaidījis savu kārtu es biju priecīgs noraut veļu, kas likās
piesūkusies visu ceļmalas būdas smaku un dubļu un

iekāpt karstajā ūdenī. Es mazgājos ilgi un pamatīgi, bet tad Babāns, kam bija nākošajam kārtā, sāka dūrēm bungāt pa durvīm, jo viņam laikam svila tikt ātrāk uz Dvēseļu Puteni.

Kā jau algas dienā mans elektrības sildītājs dega pilnā sparā, mana istaba bija silta un es jutos gandrīz vai labi. Tira veļa un jaunās drēbes mugurā, mīkstās čības kājās, makā tāds žūksnītis naudas, vēderā kāpostu vira ar cūkas gaļu. Kas tā nekaitēja dzīvot. Salicis rokas uz muguras es lēnām soļoju pa istabu, reizēm apstājos pie mazā jumta loga un vēroju apgaismoto pilsētas valdes torni, kas balts un mirdzošs slējās melnajās debesīs.

Divi akmens lauvas guļ uz tā kāpnēm, cienīgā mierā izstiepuši savas varenās ķepas. Tur ir slavēna satikšanās vieta, apmēram tāda pati kā Rīgas lielais pulkstenis Kaļķu ielas galā. Šeit es reizēm biju stāvējis un skatījies, kā jauni ļaudis nemierīgi staigāja pa akmens kāpnēm no viena lauvas līdz otram, paskatījās pulksteni, pavērās apkārt, tad staigāja tālāk, un tad pa apstādījumiem kāds nāca viss starodams un smaidīdams, tie sadēvās rokās un aizgāja. Viens pāris pēc otra. Un beidzot es tur paliku viens pats. Neviens mani negaidīja un man neviena nebija ko gaidīt.

Tas tagad liekas kā tālā sapnī. Kādreiz Rudīte bija mani gaidījusi, bet toreiz es biju lepns un ciets. Kaut tu šodien stāvētu uz akmens kāpnēm un es tev varētu traukties pretī! Kur tu esi tagad, Rudīt? Vai Sibīrija ir tevi atkal atdevusi dzīvei? Varbūt tu auklē kāda krieva bērnu, lāpi tam zeķes un saņem ar kulaku pa kūkumu, ja nedari viņam pa prātam. Varbūt dzīve arī tevi ir samalusi savās dzirnavās, tāpat kā mani, kā visus mūs. Kāda tu izskatījies? Tev bija rūsgani mati un zaļas acis. Bet varbūt, ka tās bija pelēkas. Tas ir tik sen atpakaļ. Pirmās grumbas tagad vāgo tavu seju, ap acīm, ap muti, pār tavu augsto balto pieri — .

Bet Pīrsona kundzei seja ir gluda un dzidra un tumšo uzaču loki jumj zilās acis, kuŗu skatiens it kā iedzeļ tev sirdī. Ko gan viņa tagad dara? Droši vien klausās, ko stāsta viņas daugs tītargalva. Un mazā Airisa ir mājās no skolas. Kad viņa dienā iet gaŗām nojumei, viņa droši

vien atceras mani, kā mēs tur kopā sēdējām, tulkojām veco Cēzaru un ēdām rupju maizi. Bet varbūt ka arī neatceras. Svešinieks bija ienācis viņu glaunās mājas sētā un atkal aizgājis. Tas viss.

Piepeši es kāpnēs sadzirdu soļus. Kāds klauvēja pie manām durvīm, tās atvērās un ienāca vecais Mijkrēslis.

— Jānāk tak reizi apskatīties, kā tu te dzīvo.

Viņš ilgi un grūti klepoja no augstā kāpiena un tad uzlika galdā pudelīti dzeļamā.

— Te tev būs sālsmaizei.

— Paldies, saimniek. Bet vai tik tā būs labi.

— Tu domā — saimnieces dēļ? Nav jau mājās. Nesen kā aizgāja.

— Man gan nav glāžu te augšā.

— Ir, ir. Tepat kabatā. Nav gan abas vienādas. Tumsā nesaskatīju. Ā, vai tu jūti, kā šitais smaržo! Nu tad: uz labu satikšamu.

— Uz veselību.

— Nu kā tev te augšā? Laikam drusku mitrs, ja nekurina?

— Man ir labi. Esmu apmierināts. Arī ēdienu saimniece dod labu, nav ko žēloties.

Klusums.

— Te tev blakām Žagars. Kā satiekiet?

Es paraustīju plecus.

— Ko tu par viņu domā?

— Ko lai domā. Cilvēks kā jau cilvēks.

Klusums.

— Nu tad lai iet uz otru kāju.

— Lai notiek.

— Redz, redz, kā man krūtīm vieglāk paliek. Nekas nav labāks par šitādu lāsīti. Ne vairs čīkst, ne kaklā kasa. Āk un tā ir tā melnā kastīte, kur tavš draugs guļ iekšā?

— Jā, tur ir Juhana pelni.

Klusums.

— Vai viņš ir mājās?

— Kas tāds?

— Žagars.

— Laikam nav. Citādi dzirdētu. Te siena plāna.

— Ak tad nav vis mājās. Nu, kāds tur brīnums. Patiesībā tas nemaz citādi nevarēja būt. Bet nu iedzersim vēl vienu. Tik labi paliek. Kā tev pašreiz ar darbu?

— Lieku gāzes caurules.

— Man tāpēc likās, ka te tāda kā dubļu smaka. Vai labi maksā?

— Piekļājīgi. Bet tomēr nepatīk.

— To var saprast. Nekas — pacieties. Nāks pavasars, tiksī uz būvēm. Tur ir cits darbs un cita naudiņa.

Klusums.

— Vai tev neliekas, ka viņš ir traks uz sieviešiem?

— Kurš tāds?

Saimnieks ar ikšķi parādīja uz Žagara istabas pusi, it kā viņam nepatīktu izrunāt viņa vārdu.

Es labu brīdi pārliku, ko darīt. Un tad es atteicu:

— Nezinu, saimniek. Nemāku teikt.

Viņš tikai pamāja ar galvu, bet viņa acis vērās tukšumā.

Sestdien es izgāju labi agri, uz pašu veikalu veņamo laiku, un nopirku vēl trūkstošās Ziemsvētku dāvanas. Pārņācis mājās es tās iesaiņoju raibos papīros un salīku skapī. Nekā liela jau tur nebija. Kāds nieks saimniekam un saimniecei, korķu vilķis Babānam, šprotu bundža Rommelam, maza porcelāna vāzīte Luīzei, jo tā no laika gala bija milējusi smalkas lietas. Pats es sev biju nopircis gaišu kreklu un pāri kurpju, bet tos būs vien jāšūk lietot nemaz svētkus nesagaidot. Rītdien tak mēs ar Baigo braucam uz Harbiju. Baigais? Es bija domājis tam uzdāvināt kādu grāmatu, bet beigās atmetu ar roku. Viņš par mani droši vien tikai pasmietos. Bez tam, ja taisnība, ka viņš bezpajumnieks, viņam tādu grāmatu nemaz nebija kur likt.

Es lāga nevarēju pierast pie šīs bezpajumnieka domas. Būt bez sava mitekļa tagad, kur ārā bija ziema?

Lai nu uzsnigušais sniegs pa dienu nokusa, naktis bija krietni auksts. Mēs to jutām visā mājā, un mans skaitītājs rija šiliņu pēc šiliņa. Kur lai tagad pārguļ tāds, kam nav sava jumta virs galvas. Blēņas vien būs. Cilvēki reizēm sarunā diezīn ko.

Bez tam man skapī stāvēja divas pudelītes. Svētku vakaram. Un ja kāds atnāk ciemā. Kas gan te pie manis nāks? Varbūt vienīgi Babāns uz kādu mirkli.

Es pavēros uz Juhana urnu.

— Jā jā, mans drūmais ceļabiedri. Protams, ka atceros, kā mums Lieldienās labi garšoja rums tavā zvejaskuģa kabīnē. Pagaidi vien līdz svētku vakaram. Tad es uzdzeršu vienu. Taviem pelniem un tavai piemiņai. Bet tagad guli vien. Man ir jāiet. Satikt Baigo un sarunāt rītdienas braucienu. Čīriou!

Dvēseļu Puteni šodien gāja augsti. Varēja just, ka svētki tuvu. Vēl tikai piecas dienas. Pilna zaļu un sarkanu ugunu krogū dega svētku egle, piekārtā pie griestiem virs bufetes, lai nav pa kājām. Burzma bija tik liela, ka tikai ar mokām beidzot dabūju savu aluskausu un stumdīts un grūstīts lauzos uz kamīna un lielā galda pusi, kur parasti bija apmetušies pazīstamie tautieši. Tur jau viņi arī sēdēja, bļauri un trauksmaini, it kā viņos degtu kāda nemiera uguns. Viņu vidū kāds varen iemeties un noraudājies lietuvietis, kas pastāvīgi atkārtoja, cik vareni gan ir bijuši viņu „valdiņinkas”, un ka viņam, dižās Lietuvas dēlam, šodien pietrūcis ko samaksāt par „kambari”. Nevienu viņa stāsts pārāk neaizkustināja, bet kā tu nepalīdzēsi brāļu tautai: tikko viņa kauss nāca tukšs, kāds nolika pilnu viņam priekšā.

Velsas Roze, kas bija latviešu un leišu kopīpašums, laikam bija rēķinājusies ar pastiprinātu apgrozību un paķērusi līdz divas draudzenes. Visām trim gāja augsti.

Daudzas tautiešu sejas es atcerējos no sarīkojuma, bet bija arī man pilnīgi svešas.

Par sēdēšanu te nebija ko domāt. Es tāpat piestājos galdam un klausījos skaļajās vīru runās. Pašreiz tika iztirzāts sievu jautājums. Dažs bija apprecējis vietējo, cits velsieti vai irieti, arī itālietes nebija retums, bet dabūt vācieti jau nozīmēja tikpat daudz kā uzlikt sacikstē

uz pareizo zirgu. Tās prata labi šūt un vārīt, bija taupīgas un ātri iemācījās latviešu valodu. Itālietēm bija citi labumi, toties pusdienās mūždien bija jāēd makaroni. Protams, latvietei neviena netika ne tuvu, bet kur tad tādas lai ņem. Tās pašas nedaudzās, kas te bija, vilkās ar angļiem.

Lepns un priecīgs galda stūrī sēdēja viens no maniem paziņām, ko nebiju saticis kopš nometnes laikiem: viņš bija apprecējis holandieti.

Es visur raudzījos pēc Baigā, bet tas nekur nebija manāms.

Tuvojās krogus slēdzamā stunda. Burzma un troksnis bija pieauguši līdz varenam krescendo, kad piepeši man kāds uzsita uz pleca. Es paraudzījos atpakaļ, bet tas bija svešs cilvēks, kas man stāvēja aiz muguras, un es nedomāju, ka tas pārskatīties.

— Āk tad tu nepazini vis! — man ausī iekliedza pazīstama balss. Es atskatījos vēlreiz. Nu protams — tas bija Baigais. Jaunā mētelī, uzvalkā, baltu kreklu, kas tam bija mazliet par lielu, neveikli uzsietu un sagriezušos kaklsaiti, jaunā platmalē, kas vēl nebija pielauzīta galvai un izskatījās neveikli stīva kā veikala skatulogā. Padusē viņam bija liels sainis.

— Kāds tu izskaties! — es izsaucos.

— Domā ka es nezinu? Kas viss nav jāpārcieš sievietēšu dēļ.

Mēs katrs vēl iztukšojām pāra kausus, tad krogus gausi un negribīgi sāka tukšoties. Velsas Roze ar savām draudzenēm aizgorījās liela lietuviešu bara vidū. Viens no viņiem bija laimējis futbolā un tagad gatavojās to cienīgi atzīmēt. Tīri gurdens viņiem līdz aizvilkās arī raudātājs, kam nebija iznācis naudas ko samaksāt par „kambari”.

Tautieši izklīda kur kuņķais un beidzot mēs ar Baigo bijām palikuši divi ven.

— Ko tagad? — es prasīju.

— Gribās ēst, — viņš atteica. — Iesim

— Man mājās būs plītē pusdienas.

— Nāc vien. Gribu ar tevi aprunāties.

Par soļošanu blakām nevarēja būt ne runas. Ar savu saini Baigais viens pats aizņēma pusi ietves, un tā kā arī pretimnācēji bija nokrāvušies iepirkumiem, somām un tarbām un šur tur gaisā nosnaicijās pa svētku eglītei, viņam iznāca liela grūstīšanās un atvainošānās un viņš tikai lēnām varēja spraukties uz priekšu. Sargādams acis, lai tās neķer kāds egles zars, kāds augstu izsliets zobens, karabīns vai cita kāda asa šķautņaina rotallīeta, es sekoju Baigā pēdās. Beidzot viņš iegriezās šaurā šķērsielā, kurā maniņa tikai nedaudzus gājējus un kas tāpēc izskatījās divaini pamesta un klusa.

Te mēs varējām soļot blakām.

— Kas tev tai sainī? — es prasīju.

— Ko?

— Es teicu: kas tev tur tai sainī.

— Kurā sainī?

— Nu šajā pašā. Vai tad tev būtu vēl kāds?

— Nu un kā tu domā: kas varētu būt šitādā sainī.

— Es nezinu, tāpēc es prasu.

Mēs bijām pienākuši pie maza ēdienveikala, Baigais ātri atvēra durvis un tā viņam nebija jāatbild. Savāds cilvēks.

Mazi netīri galdiņi. Galdauti notriepti ar tomātu mērci, sinepēm un tejas krūžu nospiedumu ripuļiem, gandrīz katrā stūrī pa cigarešu izdedzinātām caurumam. Sienas noklātas jaunmodes tapetēm tumšas ķieģeļu sienas rakstā, kas visu telpu darija nemīlīgu un drūmu. Vienīgais grēznojums pie sienām — lieli Coca-Colas reklāmas plakāti. Vienā stūrī maza bufete, uz tās cepumi, saldumi, cigaretes. Aiz tās meitietis vēl netīrākā virsvalkā nekā notraipītie galdauti. Elkoņiem uzspiedusies bufetei viņa mūs nopētīja gaļlaikotām acīm.

— Hallo, Sibil, — to apsveica Baigais.

— Hallo, Maik. Kas tev šodien? Uzcirties kā spekulants.

— Nav tava darīšana.

Mēs apsēdāmies pie loga un Baigais savu saini iesvieda kaktā.

— Ko ēdisim. Man no alus tīri vēsi palika. Vai nepaņemsim to trauku ūdeni, ko šeit par viru saukā? Vismaz siltums tiks māgā.

Es piekrītoši pametu ar galvu.

— Un pēc tam zivis. Norunāts.

Sibilla lēnām bija piegorijusies mūsu galdam.

— Ko tad ņemsi šodien?

Kā varēja spriest — Baigais te bija vecs paziņa.

— Atnes mums katram bļodiņu ar tavu briesmoni un pēc tam pip-un-čišu.

Sibilla pasmaidīja un pazuda aiz kankarainiem priekš-kariem. Ācīm redzot viņa zināja, kas Baigajam bija „briesmonis” un kas „pip-un-čišu”.

— Tu te laikam bieži nāc?

— Katru dienu. Vai nav posts ar šitādām platmalēm. Pilnīgi galva sāp. Būtu to zinājis, būtu labāk nopircis jūrnieka cepuri ar spožu kokardi pie pieres.

Viņš nikni to nosvieda krēslā sev blakām.

— Varēji nopirkt matrožu cepuri ar divām lentītēm pakausī.

— Neņirgājies. Man nav prāts uz jokiem.

Baigais tiešām izskatījās sadrūmis. Pēc brīža Sibilla atnesa viru un mēs to strēbām klusēdami. Uz zivi gaidot Baigais nicīgi nopētīja Coca-Colas reklāmas un uz tām rādīdams teica:

— Viena no trim amerikāņu kontribūcijām cilvēces kultūrai.

Es labu brīdi domāju, kas gan varētu būt pārējās divas. Penicilīns? Radars? Televīzija? Tos visus bija izgudrojuši angļi. Bet tad es nolēmu gaidīt, lai Baigais pasaka pats. Viņš ilgi klusēja un reizēm man uzmeta taujājošu skatu. Beidzot viņš neizturēja:

— Vai tu zini, ko vēl amerikāņi ir devuši cilvēcei?

— Grūti iedomāties. Tabaku. Kartupeļus.

— Blēņas. Ņuorlinas džezu un Kolorado vaboli.

Es skaļi nosmējos un gaidīju, ka Baigais runās tālāk, bet tas drūmi klusēja. Un tikai kad zivs bija notiesāta un mēs gaidījām tēju, viņš piepeši teica:

— Man ir trakas ziepes. Kā būtu ja tu man palīdzētu.

— Kas par nelaimi.

— Vienam ūpim esmu parādā.

Es klusi iesvilpos. Tas nebija lāga. Naudas man bija uzkrājies kāds nieks, bet to pašu aizdot, un pie tam tieši

Baigajam, man kaut kā nebija pa prātam. Aizdota nauda parasti nokāva draudzību, un mūsējā nule tikai kā sāka veidoties.

— Daudz?

— Ir tāds bišķis. To es viņam pamazām atdošu. Bet viņš būs nejauki nikns, ka esmu tagad iztērējies par šitām te jaunajām lupatām.

— Kādu mazumu es tev varētu aizdot —

— Muļķības. Tava nauda man nav vajadzīga. Bet kā būtu, ja es varētu aiziet pie tevis un atstātu tur savas jaunās drēbes. Vecās man ir šite sainī. Citādi es nevaru mājās rādīties.

Es brīdi pārliku, bet kas saimniekiem tur varētu būt par iebildumiem?

— Kāpēc nē. Nāc.

— Ko, nopietni? Tad jau viss kārtībā. Un rīt no rīta agri es būšu klāt, atkal apģērbšos pēc kunga (viņš nikni pavērās uz savu platmali) un laidisimies ceļā. Norunāts?

— Kārtībā.

Baigais piepeši smaidīja pār visu seju un Sibillai, kas nupat bija atnesusi tēju, apšāva roku ap vidu un pievilka to sev klāt.

— Ak tu meitenīt, meitenīt! — viņš izsaucās latviski. — Netīra un lipīga kā cepešpanna!

— Lēnāk, lēnāk, — viņa teica, bet vienaldzīgi un bez dusmām un pacietīgi gaidīja, kamēr Baigajam apniks viņu turēt un tas to palaidīs vaļā. Viņš laikam bija viens no tiem laimīgajiem, kam sievietes nekad un nekā neņēma ļaunā.

Atnes arī sev vienu krūzi, — viņš tai klusi teica.

No mēteļa kabatas izzvejojis pudeli viņš mums visiem trim ielēja kārtīgu šāvienu brendija. Sibilla paņēma savu krūzi un aizgāja aiz letes, bet Baigais aizpīpēja, atgāzās krēslā un likās pati omulība.

— Ak un tad tu saki, ka mēs rīt braucam?

— Tu jau pats tā gribēji.

— Gribēju gan. Bet brīžam tā jocīgi liekas.

— Es saprotu: tev bailes. Vai tikai nederēja atlikt visu šo izbraukumu?

Baigais nicīgi nosmējās.

— Protams, ka mēs brauksim. Bet piemini manus vārdus: kādreiz vēlāk izrādīsies, ka tas nebūs bijis prāta darbs. Bet lai nu tas paliek. Žēl, ka tu ceturtdien neatnāci pie Luīzes. Mēs tur bijām liels bars tautiešu kopā.

— Man Luīze kaut ko minēja, ka pie viņas būšot jaunas un neredzētas sejas. Vai tad bija?

— Protams. Man kaut kā rodas iespaids, ka ja viņa ko ieņemas galvā, tad to arī panāk.

— Uz galvošanu. Es nezinu, vai tu esi dzirdējis. Stāsta, ka reizi viņa esot apgriezusi kājām gaisā visu Danciņas kaŗa lazareti un panākusi mūsu ievainotajiem speciālu transportu uz Bavāriju. Pats virsārsts, gauleiters un pil-sētas birģermeistars esot atskrējuši uz staciju ar rozēm rokās to izvadīt. Āiz prieka un pateicības, ka beidzot tikuši no viņas vaļā.

— Par to es vairs nebrīnos. Tagad paklausies. Es pazemē strādāju kopā ar vienu lietuvieti. Tam pieder neliela mājele tepat kaut kur netālu. Un pie viņa paŗobelē dzīvo viens no mūsējiem. Es sen par viņu zināju. Viens no tiem, zini, ko dzīve tiktāl pievilusi, ka tas vairs neliekas zinīs ne par ko. Nu jau būs pieci gadi kā ne-strādā, ģērbjas lupatās, vairās cilvēku, iedzer pašbrūvēto un gaida galu. Esmu mēģinājis viņu uzpurināt, saucis uz krogu un tamlīdzīgi. Nekas nelīdz. Mans leitīs, labas dabas cilvēks būdams un palīdzēt gribēdams, bija pie tā uzlaidis katoļu mācītāju, bet tas ar galvu pa priekšu bija nonācis lejā pa kāpnēm. Saproti pats — neviena negrib redzēt. Ja viņam vēl ir kas palicis, tad tas ir iespē-tīgs lepnums un pašmocekļa naidis pret katra veida līdz-jūtību un mierināšanu. Tāds ir cilvēks. Viņam Virzēns vārdā. Kaut kādā veidā Luīze bija uzdabūjusi viņa adresi un arī aizgājusi. Leitīm istaba turpat apakšā, visu var skaidri dzirdēt, un — kā vairums leišu — viņš latviski saprot labi. Noticis tas apmēram tā. Luīze uzkāpj pie viņa trešajā stāvā un klauvē pie durvīm. Klusums. Klau-vē vēl. Nu jau stiprāk. Nekādas atbildes. Var dzirdēt, ka arī ar ceļgalu un dūrēm iegāŗ pa durvīm. Nekā. Beidzot viņa teiks tā: Taisi vien vaļā, es zinu, ka tu esi iekšā. —

— Kā tu to vari zināt? — viens no iekšas atrūc.

— Tev katliņš vārās. Nocol to un laid mani iekšā.

— Ej vien prom. Neesmu tevi saucis, negribu tevi rezdēt, un man nav par ko ar tevi runāt. Un ja tev ir ziedojumu liste, tad man tev nav ko dot.

— Varēji jau nu gan uz mirklīti ielaist. Atpūtināt kājas. Nav viegli te pie tevis uzrāpties. Dzīvo tā kā ugunsdzēsēju tornī. Man, dēļin, ir pāri par sešdesmit gadu.

— Nevajadzēja kāpt.

Bet pēc brīža iekšā tomēr atskan soļi, kaut kas tiek steigšus kārtots, kaut kas pasperts pagultē un nosviests atvilktnē, tad noskrāpst atslēga un atvežas durvis.

— Nu tad nāc arī, ja tev taisni jānāk.

— Paldies, paldies. Āk tad neraidīji vis prom veca cilvēka. Nu kā tad tu te īsti dzīvo.

— Kas tev par daļu, kā es te dzīvoju.

— Nav jau gan, dēls, daļas. Nav jau gan. Cik tev īsti gadu?

— Kam tev tas jāzina? Trīsdesmit seši.

— Redzi, arī manam dēlam rudenī būtu trīsdesmit seši. Bet Sibīrija un vergu nometne viņu nokāva. Viņš bija 19. divīzijā. Tu?

— Es arī.

Klusums.

— Paklausies: kas tev te tā savādi ož?

— Vai ož? Es nezīnu. Man te nav tirīts tādu laiku, varbūt tāpēc.

— Nē, nē. Šito smaku es pārāk labi zīnu no Vācijas nometņu laikiem. Tev te kaut kur rūgst alutiņš. Iedod nu pagāršot.

— Jūs jau tāda nedzersit. (Viņš piepeši nez kāpēc pārīet uz — jūs).

— Kāpēc nē. Kāds kuņģis reizi nav bijis jāiedzer.

Un tā vārds pa vārdam. Nosēdējusi kādu stundu. Bet nākošā dienā klāt atkal. Mazgā šim veļu, lāpa kreklus un zeķes, piekopj istabu, uzvāra ēdamo. Šis neko. Tik sēd un rūc un reizēm kaut ko kā negribēdams atbild. Tā paiet kādas dienas trīs-četras. Beidzot vienu vakaru Virzēns sāks runāt:

— Kāpēc jūs pret mani tā. Es negribu, ka man palīdz.

— Tā. Tu negribi. Bet cik reizes tu pats neesi palīdzējis citiem, kad tu tos redzēji nelaimē?

— Nezinu. Neatceros tāda gadījuma.

— Nestāsti nu. Vai tad Krievzemē ne reizes nepalīdzēji kādam ievainotam biedram?

— Tā bij cita lieta. Tas bija kaŗa laikā.

— Tā. Kaŗa laikā. Bet ja nu es tev ņemtos apgalvot, ka mūsu ciņa vēl nav zaudēta, ne beigusies? Ātskaitot gadījumu, ja mēs paši sevi atzīstam par sakautiem un nokaram galvas. Tātad tā nav vis cita lieta. Es nebūtu cienīga nest sava kritušā vīra vārdu, ja es tevi te atstātu vārnām par barību. Un ja man būtu tavi trīsdesmit seši gadi, es vēl pasauli apgrieztu otrādi. Nāc nu, uzlaikosim šitos svārkus, lai varu redzēt, kur kas jāpielabo.

Un tad augšā ilgu laiku nekā cita nedzird kā klusu un izmisīgu šņukstēšanu un Luīzes tantes mierinošo balsi, kā kad tā mierinātu bērnu, kam piepeši kļuvis bail no tumsas un vientulības. Un nākošā rītā kāds svilpodams noskrien pa kāpnēm. Viņš ir atkal atdots dzīvei. Vai tu vari saprast? Leitis man to stāstīja ikšķiem acu kaktus badīdams. Miksta sirds, ātri asaro. Bet Virzēns ceturtdien bija pie Luīzes. Sākumā likās tramīgs un pārbijies, kā meža zvērēns. Bet pēcāk, kad sametām, palika tīri omulīgs un beigās pat sāka dziedāt. Vai tu redzi, kādus brīnumus strādā tava Luīzes tante.

— To jau viņa Papardem apsoliņa.

— Solījušies ir daudzi, bet viņa dara. Es nedomāju, ka tas viņai viegli nākas — sēdēt augšā līdz vēlai naktij un dzert mums preti dzeŗamo. Netiku manijis, ka viņa kādu glāzi būtu izlaidusi. Bet vai tu zini, ko viņa par to ir iemantojusi? Vai tu zini, kā puīši viņu sauc? Viņi saka: būs šovakar jāaiziet pie mātes...

Man gandrīz likās, ka viņa raupjā balss būtu mazliet tā kā aizlūzusi un ietrisējusies. Viņš pacēla savu krūzi.

— Zini ko: iesim, — es teicu. — Vakars nav tālu.

— Ko te vairs piesēdēs. Iesim ar.

Baigais paņēma no kakta savu drēbju saini, uzsauca Sibillai — čiriou! — un mēs izgājām uz ielas.

Trīs skrandaini puīšeļi nosalušiem deguniem stāvēja pie kādām durvīm, tumšām, aukstām un neviesmiliģām, un dziedāja svētku korāli, cerībā saņemt kādu sīknaudas rīpiņu. Tā bija veca angļu tradīcija, saglabājusies vēl no

tiem laikiem, kad katrs, kas nebija kungs, bija nabags. Bet velti viņi mocīja savas iesnainās balstiņas: durvis tā i neatvērās. Baigais labu laiku nostāvēja viņus vērodams un tad teica:

— Pemēģiniet labāk kur citur. Kuŗš no jums ir vecākais?

— Es, ser.

— Nu tad tas jums par dziedāšanu, — un viņš tam kaut ko iespieda sauļā, pats mēģinādams nostāties tā, lai es neredzētu. Bet es tomēr pamaniju: tā bija papīra naudaszīme. Kā neticēdami bērni raudzījās gan uz svešo kungu, gan uz naudaszīmi netīrajā plaukstā, bet Baigais kā sakaunējies ierāva galvu jaunā mēteļa apkaklē un sāka soļot tik ātri, ka es tikko jaudāju viņam noturēties līdz.

Nāca tuvu pusdienas laikam, kad mēs sāpošiem un stīviem nosēdētiem locekļiem izkāpām Harbijas auto-ostā un kauliem krakšķot mēģinājām ielocīt kājas un rokas.

Kā jau svētdienā piestātne bija tukša, tikai kafejnīcas priekšā vairākos pulciņos pīpēdami gorijās tievbiksaini gaŗmataini nenosakāma dzimuma jaunieši. Uzgaidāmā nojumē vecāki vīri drūmām sejām pētīja aviŗu sporta lappusi.

Baigais neizpratnē sāka raudzīties apkārt, velti kur mēģinādams saskatīt Alisi, kuŗa bija solijusies mums atnākt pretī. Viņu kaitinādams es izlikos gauŗām vienaldzīgs un rokas kabatās sabāzis, bez meldiņa svilpodams galvu atgāzis vēroju mākoņus un kvēpos nomelņējuŗu baznīcas torni.

— Tā nu ir visbeidzamā un lielākā — , viņš izgrūda caur zobiem, bet tad aprāvās.

Vieglā irbītes gaitā mums tuvojās glīts meitietis un prieciŗā smaidā nomirdzot baltai zobu rīndai mums sniedza roku. Nebija viegli viņā pazīt Alisi, jo tagad viņas

sejā nebija ne krāsu, ne ziežas, bet tāda viņa man patika daudz labāk, un laikam gan arī Baigajam, jo tas vēl vienmēr turēja platmali rokā, kaut gan bija pagājis krietns brīdis, kopš bijām sarokojušies un tagad neveikli raudzijām nenozīmīgos vārdos un neīstā jautribā slēpt savu apmulsumu. Beidzot Baigais apķērās un nikni uzmanca platmali pār acīm.

Viņš acīm redzot bija paradis būt situācijas kungs.

— Paklau, meitenīt, — viņš teica savā kaitinošajā balsī. — Nu kas tad, atskaitot tevi, ir redzēšanas vērts šīnī Dieva un cilvēku aizmirstajā sādžā?

— Šī nav nekāda sādža, bet gan ievērojams rūpniecības centrs. Harbijā tiek pārstrādāta ceturtā daļa visas Anglijas vilnas.

— Blēņas. Par īstu rūpniecības pilsētu var saukt tikai vienu pašu. Nu? Vai tu zini, kas tā tāda ir?

— Jūs droši vien domājat Šefildu.

— Jēkabpils, sirsniņ! Jēkabpils! Mums tur bija dzirnavas, kokzāģētava, ādu miecētava, vilnas kārstuve, sēņu konservētava un Akuratera fotoveikals!

Alise liksmi iesmējās.

— Bet vai tu zini ko? — viņš turpināja. — Tukšā dūšā man pat sievieti nepatīk. Es gribu ēst. Ved mūs uz kādu ēdienbodi, bet tādu, kur var dabūt aliņu nostrebties.

— Tad jau iesim vien uz latviešu klubu.

— Tu tak man negribēsi iestāstīt, ka šīnī midzenī latviešiem pašiem savs klubs.

— Un kāds vēl! Iesim.

Mēs šķērsojām pilsētas centru, kur drūmu celtņu apņemts bezcerīgi pelēks apstādījumu ielāps drebināja brūnganus apsalušus ziedu stumbrus. Mēs sākām kāpt kalnā pa aukstu un nemīlīgu ielu, kuŗā brāzmais vējš trenkāja avizes, smiltis, ietinamos papirus un veikalu priekšā izmestas savītušas dārzāju lapas. Tad mēs iegriezāmies mazā šķērsieliņā un apstājāmies sarkanīgas strīstāvu mūra celtnes priekšā. No turienes skanēja ritmiski uz klavierēm bungāts „Tūdaliņ-tagadiņ” un kādā citā telpā gaŗi stiepts „...jel nerau-udi, ja nepārnākšu: par dzimto e-zemi mirt nav grūt.”

— Gluži pēc mirējiem tie vis neizklausās, — piezīmēja Baigais.

Priekšnams, kur mēs parakstijāmieš viesu grāmatā un novilkām mēteļus, asi oda pēc sautētiem kāpostiem. Aiz lielām baltām durvim skanēja trauku un nažu šķindoņa. Mēs iegājām piepipētā trokšņainā telpā ar daudziem galdiem, ap kuņiem mielojās itin prāvs skaits apmeklētāju, kuŗu lielais vairums bija vīrieši.

Mums ieejot sarunas apklusā, ziņkārīgas acis mūs aizdomīgi nopētīja un droši vien arī novērtēja, kas mēs tādi varētu būt: angļi vai tautieši, un kāds mums sakars ar Alisi, kas — kā to varētu teikt — bija viņu pašu cilvēks.

Vīrieši šai ziņā ir savādnieki un atgādina sakāmvārdā minēto suni uz salmu kaudzes: pašam neder, bet otram arī nenovēl. Bet pamazām viņi atkal pievērsās saviem ēdamajiem.

Alise bija aizgājusi uz virtuvi un drīz atgriezās ar ēdien šķīvjiem. Tos ieraugot Baigais izsaucās:

— Paskaties! Lūk, šito var saukt par latvisku devību!

Mums priekšā noliktie šķīvji tiešām bija nokrauti ar kaudzi. Ir pilnīgi neizprotami, kur saimniece bija dabūjusi tik drausmīgu karbonādi, bet visi četri tās stūri krietni pārkārās prāvā šķīvja malai. To nosedza milzīgs kāpostu un kartupeļu kalns.

— Te, draudziņ, nīkšana neder. — Baigais griezās pie manis. — Bez pusstundas šito nenolocīt — un viņš spārīgi ķērās pie naža un dakšas.

— Be ko tad tu? — viņš pēkšņi ieprasījās Alisei, ievērodams, ka ēdamais atnests tikai mums.

— Es jau esmu pāēdusi, man tagad negribas.

— Bet tas tak neiet! Kur te tā virtuve! — un viņš jau taisījās lēkt kājās, bet Alise uzlika roku viņa elkonam un atspieda to atpakaļ sēdekli:

— Ēdiet, citādi atdzīsīs.

Galvu nogrozīdams viņš paklausīja.

Laiku pa laikam es pavēros Alisē. Apmierināti smaidīdama viņa noskatījās, kā Baigais pārspilētā ēstgribā notiesāja gabalu pēc gabala. Viņas acis bija savāds maigums. Tā māte norauģas dēlā, kas pārradies mājās

no skolas vai kāda izbraukuma un mielojas pie viņam vien rierītē saqlabātiem labumiem. Es nezīnu — kāpēc, bet viņā skatoties man sirdī ieplūda divains siltums.

Pēc karbonādes vēl nāca milziġs šķīvis ābolu ķīseļa ar pienu, un kad arī ar to bijām tikuši galā, tad varēja teikt, ka nu gan bija ēsts kā kādās sentēvu godībās. Gan jau varbūt karbonāde bija mazliet tā kā par treknu, kartupeļi acaini, kāposti mazliet par ūdeņainiem, bet to visu baġātīgi atsvēra devu milziġie apmēri.

— Tas bija brangi, — teica Baigais. — Bet nu gan derēja vienu aliņu uzlaist pa virsu.

— Tad jāiet bufetē, — teica Ālise.

— Nu tad iesim mudīgi! Rādi tik ceļu.

Priekšnamā atkal skanēja klavieru bungāšana. Tur droši vien tautisko deju kopai bija mēġinājums, jo varēja dzirdēt arī daudzas kājas švikājam un stampājam grīdu.

Bufetes durvis bija vaļā un pa tām plūda skaļš sarunu troksnis un dziedāšana. Palielā telpa bija ļaužu pilna un mēs tikai ar mokām sev dabūjām vietu pie nomaļa galdiņa. Baigais aizġoja pēc dzeņamiem, bet es pavēros apkārt.

Tās bija tās pašas sejas ar to pašu izmisīġas jautrības izteiksmi, ko es ik nedēļas nogali vēroju Dvēseļu Putenī. Kausi tukšojās negausīġā steigā, kā kad katrs no tiem būtu pēdējais šajā dzīvē. Un acīs gailēja tas pats drudzainais nemiers un bezcerīġums. Āk skumjais pasaulē klīstošo trimdinieku pulks!

Man blakām sēdēja stipri noguris tautietis, apsarkušām acīm pustukšu kausu savā priēšā vērodams, un cīnījās ar miegu. Bāla, panikusi sieviete melnu lakatiņu galvā turēja viņa roku un laiku pa laikam atkārtoja:

— Žanīt, nāc. Iesim mājās.

Kā palīdzību meklēdama viņa reizēm pavērās manī. Viņas sāpīġais skats man iedzēla un es novērsos.

Baigais atgriezās ar alu un saldo šņabi Ālisei. Mēs pacēlām kausus.

— Bet nu viens varens klubs jums te izveidojies! Ne-trūkst pat naudas aparāta. Paskaties: kāds ducis vīru stāv pilnīgi rindā, lai tiktu no savas naudas vaļā.

— Jā, — piekrita Alise. — Viss tagad zem viena jumta. Svētdienas skola, teātra zāle, bibliotēka, mēģinājumi korim. Vakar mums bija sarīkojums. Paši izrādījām „Lini murdā”.

— Vai tu arī spēlē?

Alise papurināja galvu.

— Tev vajadzētu pamēģināt.

— Man nav talanta.

— Blēņas. Talants vajadzīgs vienīgi nesmukiem. Tik smukai kā tev pietiek tik uziet uz skatuves, pagorīties un palīpināt acis. Apžēlojies, Artur! Paskaties: viņa prot vēl nosarkt! Tu man patīki pie mums sarīkojumā, bet nu tu man patīc vēl labāk!

— Nu jau jūs jokojiet, — viņa kaunīgi atteica un nodūra acis.

Izdzēris savu kausu es piecēlos, jo jutu, ka trešais te tagad kļūst lieks.

— Kur tu skriesi!

— Gribu apciemot paziņas.

— Ko muldī! Kur tev uz reizi tādi paziņas radās? Par tādiem tu man nekā netīki teicis.

— Paliekiet gan, — pievienojās arī Alise, bet kaut kā es nojautu, ka viņi abi bija priecīgi tikt no manis vaļā.

— Jūs jau iztiksīt bez manis. Bez tam — es apsoliju un mani gaidīs. Sešos būšu pie busa. Uz redzīti! — es atteicu un devos uz durvīm.

Gažām ejot vēl dzirdēju, ka sieviete melnajā lakatā žēli atkārtāja:

— Žanīt iesim nu mājās. Bērni gaida. Vai tad tev vēl nepietiek...

Es izgāju priekšnamā, kur man pa priekšu klunku-rēja kāds varen nestabils viesis. Pēkšņi klavieru bungāšana apklusā, priekšnama galā atsprāga zāles durvis un pa tām izbira vesels bars pusaudžu meiteņu un drāzās mums gažām.

— Skuķīt, skuķīt! — šļupstošā dzērāja balsī iesaucās nestabīlais man priekšā un rokas izplētis mēģināja saķert kādu no meitenēm, bet kā likās, tad viņām tas nebija

pirmais gadījums un viņas zināja, kā tikt ar situāciju galā: veikli pieliekdamās tās izšāvās tam gaŗām un skaļi smiedamās aizdrāzās pa gaiteni. Viņš rokas vien tik noplātīja.

Īgns es izgāju uz ielas. Man nepatika, ka piedzēruši vīri streipuļoja un klaigāja tajās pašās telpās, kur tos redzēja un dzirdēja pusaudži un bērni. Man nepatika Žanītis, kam tika atļauts nikt un snauduļot bufetes kaktā, kaut gan viņš noteikti bija pārdzēris savu mēru. Man nepatika viss šis nams, kas bija pirktis labajā nolūkā — lai trimdas tautiešiem būtu vieta kur rast siltumu, kur pabūt savējo vidū, kur justies kā mājās. Patiesībā tas bija izvērties par vēl nelāgāku dzertuvi nekā Dvēseļu Putenis. Nams droši vien bija uz parāda pirktis, un vienīgo drošo ienākumu deva dzira, kas aizgulgoja tautiešu rīklēs. Kā gan vislabākos nodomus samaitāja dažādi praktiskas dabas apsvērumi un nepieciešamība — gūt peļņu.

Piedevām man nepatika arī tas, ka svešā pilsētā atrados aukstā un vējainā ielā un ka man vienkārši nebija kur iet. Un tas viss tikai tāpēc vien, lai Baigais varētu smīdināt Alisi un apjūsmot tās daiļumu. Būtu jau nu viņa pratusies un paķērusi kādu draudzeni līdz. Bet ko tagad?

Pulkstenis tornī nosīta divi. Kur lai sanīkst? Nekas cits neatlika kā raudzīt noskatīties kādu filmu.

Ap stūri ejot es tikko paguvu pamukt no kājām trim tautiešiem, kas elkoņos sakrampējušies un streipuļodami man drāzās pretī.

— Uz klubu! viens sauca aizsmakušā balsī. — Redziet, tur jau tas mums māj pretī, kā bāka tumšajos sadzīves viļņos

— Tur vairs nav vērts, — atteica otrs. — Mūsējo drīz slēgs. Iesim labāk pie ukraiņiem. Tiem ir vaļā stundu ilgāk.

Viņi aizmeimuroja pa negludo ielu, cepures pārmaukuši pār acīm un reizēm aiz tīras sajūsmas bez kādas melodijas iedziedādamies:

— Thrā-ā-ā hrā-ā, hepu jihā-ā-ā, thrā-ā- hrā-ā...

Brīdi es viņiem noraudzījos pakal. Vairāku namu logos pavērās aizkari un aiz tiem parādījās niknas un iztrūcinātas sejas.

Aukstumā nodrebinājies es sāku soļot pilsētas centra virzienā, kur tālumā redzēja spīguļojam krāsainas kino reklāmu ugunis.

Vakarā mēs tikāties piestātnē. Kaut gan Baigais oda pēc dzeļamā un trieca jokus vienā gabalā un kaut arī Alise aizgūtnēm par tiem smējās, viņi abi man likās nopiesti un drūmi. Izlikdamies, ka man salst, es no Alises atvadījos un iekāpu busā. Viņi abi palika staigājam pa vējaino peronu, bet nu vairs Baigais jokus netrieca un Alisei nebija par ko smieties. Atnāca šoferis, iekāpa savā būdā un iedarbināja motoru, tad sāka nepacietīgi gaidīt, kamēr Baigais izrunās visu to, kas tam vēl ļoti steidzīgi un klusu bija sakāms, tad aizcirta durvis un busu lēnām izgriezā uz ielas. Alise palika piestātnē un mētelim un lakata stūrīem vējā plandoties mums māja ar roku.

— Nu? — es pēc kāda brīža jautāju.

— Kas tas ir: nu? — viņš īgni jautāja.

— Nu kā tad gāja ar Alisi?

— Un kā tad tev gāja ar tiem taviem paziņām?

Viņš acīm redzot negribēja runāt un mēs visu ceļu klusējām.

Cauri Česterfildai braucot sāka viegli snigt, bet jo tuvāk mēs nācām Lestonai, jo sniegs krita biezāks un loga slaucītājs tikko jaudāja attīrīt stiklā melno pusloku, pa kuŗu šoferis uz priekšu saliecies un acis piemiedzis raudzija saskatīt braucamo ceļu.

— Baltie Ziemassvētki, — noteica viens no braucējiem.

Kad mēs izkāpām Lestonā, ielas sedza bieza sniega kārtā un vēl vienmēr turpināja snigt. Tikai rets gājējs kaut kur steidzās, reta mašīna riepām slīdot un uzmaļot gaisā veselām vērpetēm sniega pikas uzmanīgi taustījās uz priekšu. Bet vecajā tirgus laukumā zem apsniugušā

divriču brezenta jumta spīdēja petrolejas spuldze un Džefs, kūkumā sameties un salstošās rokas gar sāniem daudzidams staigāja pa ietvi divriču priekšā, trīs soļus uz priekšu un trīs atpakaļ. Veca cilvēka pienākuma apziņa un angliskā spīts. Kaut arī izredzes bija gaužām vājas, ka kāds nāks pēc viņa „karstajiem suniem”, viņam pat galvā nenāca doma, ka varētu tirgotavu slēgt pirms laika un braukt mājās.

— Labvakar, Džef! — tam uzsauca Baigais. — Vai nav traks laiks?

— Četrdesmitseptītā gadā bija daudz sliktāk, — tas atteica tipiski angliskā garā, kuņiem bija paradums — visu notiekošo salīdzināt ar tādiem pašiem notikumiem pagātnē. Man likās, ka tur slēpās kāda dziļa gudrība. Tādā veidā anglis it kā mēģināja teikt: toreiz bija sliktāk, bet redz ka pārcietām arī to.

— Vai tu arī kādu gribi?

— Vienu.

Viņš samaksāja un mēs gājām tālāk pāri apsnigušajam laukumam, kuņā vējš vietām bija sapūtījis krietnas sniega kupenas. „Karstais suns” manā rokā bija patikami silts, jauki smaržoja un desīņa sulīgi nokraukšķēja pie katra kodiena.

— Uz kurieni tu tagad? — es ieprasījos.

Baigais kā neticēdams paskatījās uz mani.

— Protams, ka pie tevis. Pārgērbties.

— Tā?

— Vai es tev neteicu, ka šajās drēbēs nevaru mājās rādīties? Tas ūpis, kas man aizdeva naudu, ir uz škan-daliem, un es trokšņa — zini — neciešu. Vai tev varbūt manis dēļ rodas nepatīkšanas?

— Tak nav.

— Ja ir, tad saki, un es vairs tevi —

— Vai tu saproti: nav nepatīkšanu. Nāc — es viņu pārtraucu un mēs klusēdami soļojām tālāk.

Viena lieta man tagad kļuva skaidra. Ja Baigais šitādā laikā negāja uz māju, bet dzinās pie manis veco drēbju

dēļ un lai pie manis atstātu jaunās, tad viņa stāsts par parādu „tam ūpim” bija skaidrs izdomājums un viņam tādu māju vienkārši nebija kurp iet.

Viņš tātad tomēr bija bezpajumtnieks.

Cik tas gan bija savādi: latvieši dienu priekš svētkiem sauc par svētku vakaru. Tad nu iznāk, ka jau no paša agrā rīta sākas svētku vakars. Tā domādams es sevi nosmīnēju un tūksmi izstaiņijos savā gultā.

Kas vēlējās, tas šodien varēja strādāt pus dienu, bet es biju nolēmis palikt mājās. Visa šosejas mala bija aizputināta dziļu sniegu, laiks turējās pie sala un mēs tikai nīkām brezenta telti, kurinājām krāsni, dzērām tēju un spēlējām kārtis. Ziemsvētki bija klāt, un es negribēju to mazumu svētku sajūtas, kas mani bija, maitāt ar smirdošajā būdā nokvernētu rīta cēlienu, klausoties Kisa jēlibās.

Protams, par kaut kādu istu svētku sajūtu runāt būtu gluži lieki. Tāda mums te bija tikai retajam. Patiesībā tikai tiem, kam bija ģimenes un bērni. Mums — vieniniekiem tās bija tikai atmiņas. Nevis par to, kā visa māja bija smaržojusi pēc cepumiem un gardumiem, kā tika pušķota egle, kā dziedāja ilkss zvans uz baznīcu braucot un kā skanēja ērģeles un koris svētku dievkalpojumā. Nevis par šīm taustamām, redzamām un dzirdamām lietām, bet atmiņas par to savādo dziļo svētku prieku, kas mūsos visos kādreiz bija gavilējis un ko katrs bija jutis sevi un citos. Varbūt tas toreiz tā bija tāpēc, ka mēs paši bijām jauni un cerību pilni, ka pati dzīve likās saulaina un gaiša.

Savādi. Mēs tagad vairs laikam lāga neprotam ne priecāties, ne uz ko cerēt. Tajā vienā briesmīgajā dienā, kad krievu tanki ķēdēm žvadzot pārvēlās mūsu robežai,

it kā pārtrūka mūsu dzīves, un viss, kas nāca pēc tam, ir bijis tikai pazemojumi, vilšanās un pamestība.

Es piepeši vairs nevarēju nogulēt, izlēcu no gultas, ātri apģērbos un satraukumā vairākas reizes pārsoļoju istabai, pēc iespējas cenzdamies netaisīt troksņa.

Dziļš izmisums, ko es dienu no dienas centos apspiest sevī un par to nedomāt, piepeši izlauzās kā no sprosta, droši vien šo manu svētku atmiņu dēļ. Šī apziņa, ka viss skaistais manā dzīvē bija beidzies, kā skaudrā sāpe aizņaudza manu kaklu. Es apstājos pie loga un satraukti pabungāju pirkstiem palodu, es varākkārt atkal pārsoļoju istabu turpu un atpakaļ, beidzot iekritu krēslā un iespiedu delnās savas kaistošās acis.

— Ak Lielais Svētais — es klusi čukstēju. — Ak Svētais un Visuvarenais! Mēs šodien svinam Tavu atnākšanu. Jēl dodi man cerību savā visspēcībā un ticību dzīvei. Jo kam gan lai es ticu vēl? Tavā vārdā kristīgie biedrojas ar Taviem noliedzējiem. Cilvēcības vārdā lēti cīgie brāļojas ar slepkavām. Brīvības vārdā apstulbotie slavina verdzinātājus un peļņas kārie tirgojas ar laupītājiem. Vai gan šī ir tā pasaule, kuŗu Tu ar savām mokām esi pestījis! Vai šī ir tā cilvēce, kuŗas dēļ Tu pasaulē nāci cilvēka vaigā! Vai nav pienācis pēdējais laiks, ka Tu atkal atgriestos zemes virsū? Tu mēģināji glābt cilvēci ar mīlestību un krusta zīmi, bet cilvēce nav bijusi Tavas mīlestības cienīga. Tad nāc vēlreiz, ar dūsmām un ar uguni un liec cilvēcei nomazgāt savu kaunu pašai savās asinīs! Jo meli un viltus valda uz zemes un apstulbots ir cilvēku prāts...

Drebēdams visos locekļos es apklusu un ilgi klausījos sava sirds satrauktajos pukstos. Un tikai kad lejā atskanēja Mijkrēšļa klepus un staigāšana, es pamazām atkal nomierinājos un nekā nedomādams raudzījos tukšumā.

Mijkrēslis klepoja ilgi un grūti, vairākkārt nikni nosplaudamies, droši vien izlietnē, jo no krāna spēcīgā strūklā noskalinājās ūdens. Tad tējas katliņš tika nocelts un atkal atlikts, cukuru apmaisot noskanējās karotīte pret krūzes malu. Viņš droši vien virtuves durvis bija atstājis vaļā, ja to visu tik skaidri varēja dzirdēt. Tad

noribēja durvis un smagnēji soļi aizgurkstēja pa ietvi. Tātad ārā sala.

Liekas, ka es nebiju vienīgais, kas bija klausījies un sekojis tam, kas notika lejā. Tikko Mijkrēšļa soļi pagaisa, Žagara istabā nobrakšķēja madracis un mīkstas čības sāka švikāt grīdu. Tad klusām atdarījās un atkal aizvērās durvis un uzmanīgi soļi aizzagās pa kāpnēm. Ceturtais pakāpiens čīkstēja. To viņš zināja un tam pārkāpa pāri. Bija vēl otra lieta, ko viņš zināja: ka es esmu nomodā un visu dzirdu, jo viņš noteikti bija manijis arī manu staigāšanu.

Āk tu lops, ak tu dzīvais nešķīstais lops!

Es cēlos un skaļiem klauzdošiem soļiem nogāju lejā virtuvē.

Gar galda kāju tīdāmiem mani sagaidīja Rommels. Katru rītu viņam tika mazs šāviens no manas kondensētā piena bundžas.

Katliņā ūdens vēl bija karsts un tūlīt vārījās. Iejaucis kafiju es apsēdos. Uz galda vairākās kulinētās stāvēja milti, mīklas rullītis un auklā savērtas metalla formas svētku cepumiem: sirdis, zvaigznes, pūsmēneši, gaiļi, zivis un ābolaņa trejlapis. Te šodien tātad ies vaļā lielā cepšana.

Man gribējās ēst un es iegāju pieliekamā pēc šķēles maizes. Te visi plaukti bija pilni gan ceptas, gan žāvētas, gan vārītas gaļas, desu, sieru un visdažādāko kārbu, bundžu, cibu un bļodu. Kaktā rūga mučele alus. Būs vēderiem ko turēt, kamēr ar šito visu tiks galā.

Apziedis maizes šķēli es atkal apsēdos pie galda, bet mans kumoss piepeši palika puskodienā: ārā pagalmā atskanēja soļi, noribēja kāpnes un pa virtuves durvīm ienāca Mijkrēslis. Viņa seja bija zilgani bāla un mutes kakti raustījās savādā satraukumā. Piecēlies es gribēju tam kaut ko teikt, muļķīgi smaidīdams rādīju uz Rommeli, bet mani neievērodams viņš izgāja gaiteni un sāka kāpt uz augšu.

Es atliku maizi uz galda un aizspiedu ausis. Bet arī tā es nevarēju nedzirdēt iztrūcinātus klieczienu, spiedzienu, niknas lamas, pļaukas un dūru būkšķienus, skrejošus soļus un krītošus mēbeļu gabalus.

Rommels pārbijies stāvēja pie virtuves durvīm un ņaudēdams skatījās uz mani lieliem izplestiem redzokļiem. Es viņu izlaidu ārā un viņš aizmuka pa pagalmu, kā kad vesels sunu bars būtu viņam uz pēdām.

Augšā vēl gāja ņīgu-ņegu, bet sitienu un zvēlienu vietā tagad dzirdēja tikai niknas elsas un drausmīgu lamāšanos. Tad apklusā arī tā, klusām atdarījās durvis, ieņāca Mijkrēslis, apsēdās man pretī un iespieda galvu drebošās rokās. Viņa piere viegli asiņoja un pirkstu kauļiņi labajai rokai bija noberzti jēli. Pret Žagara zobiem, es pie sevis priecīgi nodomāju.

Pēc kāda brīža Mijkrēslis pacēla galvu un paskatījās mani drudžainām acīm:

— Vai tu nevarētu paraudzīt kādu krūzi alus. Vajadzētu būt norūgušam.

Es piecēlos, neziņā svārstījos — kā būtu labāk, un tad teicu:

— Vai tu labāk negribi kādu lāsīti stiprā? Man ir. Es nonesišu.

Viņš nekā neatbildēja un atkal iespieda seju rokās.

Žagara istabas durvis bija vaļā. Gultā stāvēja liels atvērts koferis un Žagars tajā nekārtīgi sabēra galda atvilktnes saturu. Mani ieraudzījis viņš pienāca durvīm. Viņa seja bija manāmi uzpampusi un kreisā acs tikai pa mazu šauru spraudziņu raudzījās manī. Milzīgs sarkanīgs tūkums to neļāva platāk paplest. Āri lūpas un deguns viņam vilkās šķībi katrs uz savu pusi. Vecajam vilkam tur apakšā viņš acīm redzot nebija pretinieks.

— Vai tu nevarēji padot zīmi, — viņš nikni čukstēja. — Tu tak biji lejā.

Es tikai paraustīju plecus un iegāju savā istabā.

Žagars atkal ņēmās pie mantu saiņošanas. Es viņu dzirdēju grūti nopūšamies un kā pie sevis nosakām:

— Āk Kungs, ko es iesākšu ar to veco veceni...

Lejā kāpjot varēja manīt, ka arī Mijkrēsliene pa savu istabu sparīgi saiņojās, raustīja un stumdīja atvilktnes un virāja skapja durvis.

Saimnieks sēdēja pie galda tādā pašā stāvoklī kādā to biju atstājis. Sameklējis lielu glāzi es to pielēju pāri pusei.

— Iedzer nu, — es teicu. — Tev paliks labāk.

Kā milzu smaguma pilnas viņa rokas ar būsķī nokrita galdā. Tad viņš lēni pacēla galvu. Viņa sejā bija atgriezies parastais miers.

— Kur tava glāze? — viņš prasīja.

— Es gan nezinu, vai man —

— Ielej sev.

Es paklausīju. Tad viņš paņēma savu glāzi, atgāza galvu, iztukšoja vienā lielā slaidā lējienā, saviebās un nokraukšķināja zobus. Ne gluži tik strauji, bet savu glāzi izvilku arī es.

Kāpnēs tika staigāts augšā un lejā, čīkstēja koferu sīksnas un rokturi, kāds izgāja ārā un pēc laika atgriezās, pie durvīm norūcās mašīna, kaut kas tika atkal celts un nests, pusčukstus tika runāts un rīkots, tad aizkrita durvju slēdzis un iestājās klusums.

Mijkrēslis dziļi ievilka elpu un skaļi nopūtās.

Nezinādams — ko iesākt vai ko teikt, es stāvēju virtuves vidū, kad pēkšņi kāpnēs atskanēja jautra svilpšana un lejā nonāca Babāns.

— Labrīt! — viņš priecīgi iesaucās. — Kas tad te par dzīrošanu? Agrī esat uzņēmuši svētkus.

— Nāc, ieņem tu arī vienu, — teica Mijkrēslis.

— Vienu var, — atteica Babāns. — Bet pēc tam mudīgi pie darba.

— Mēs šodien neviens pie darba neejam.

— Protams ka nē, bet jāpastrādā būs tāpat. Nu tad sveiks, saimniek! Hu! Šitais kā ar āķiem ieķeras rīklē. Un es pie tam tukšā dūšā. Bet tagad pie lietas: svētki bez pīrāgiem nav nekādi svētki. Artur, tu iekur plīti. Es tikām iemīcīšu mīklu. Kamēr uzrūgs, sagriezīsim sīpolus, samalsim gaļu, visu kā pienākas.

Labais Babāns! Viņš darbojās un izrīkojās, it kā šeit mājās nekas neparasts nebūtu noticis. Redzēdams mūs rosāmies arī Mijkrēslis pamazām sāka šur tur pieķert roku, kaut gan laiku pa laikam smagi nopūtās un pacīlāja pudeli. Reiz Babāns tam uzlika roku uz pleca un teica:

— Nepūt kā sila balodis. Tev bābieša vajaga? Āttais kaplodziņu, izbāz liku pirkstu un trīs reizes pamet: būs

klāt uz galvošanu. Tev kā namsaimniekam pie tam vēl friša un glīta.

Babāns protams muldēja skaidras blēņas, bet Mijkrēslim tomēr tika jautrāk.

Ap pusdienas laiku pirmie pirāgi tika iešauti krāsni. Tad mēs ķērāmies pie alus mucas, iesitām spundi un uzcēlām uz steķiem. Baltas putas vien šļacās, bet pēc laika krūzes dibenā sāka krāties dzintarainā dzira. Mēs salējām glāzēs un nogaršojām.

— Ak tu traks, tavu gardu alutiņu! — iesaucās Babāns. — Mans vecaistēvs bija liels meistars, bet tev viņš netiktu līdz.

Mijkrēslis labpatikā nokrekšķinājās un sāka stāstīt, kā un cik viņš ņēmis iesala un cukura, cik sīrupa un medus, kā iejaucis raugu, kā dzesējis apiņus. Beigās viņš pats bija ar mieru atzīt, ka alus brūvēšanā diez vai no visiem trimdas tautiešiem viņam kāds varētu pretī stāties. Ja tagad būtu tā kā savā laikā Ilūkstē, tad vēl piešautu kortelīti špirta un vaivariņus, ek — kur būtu manta: vīrs izdzer pudeli un sabrūk...

Arī bez visiem vaivariņiem Mijkrēslis drīz uztaisīja varenu dūšu. Kad mana pudele stiprā nāca uz beigām, viņš vietā uzlika savējo un arī tā strauji plaka.

Pirāgi izdevās lieliski, arī ogu maīze bija branga, un mēs nespējām vien slavēt Babānu un viņa māku. Cepumi krājās, labsajūta auga augumā, sejās aizvien tumšāks iekvēlojās sārtums un Babāns pa virtuvi un pieliekamo darbodamies aizvien biežāk ieģrūdās stenderēs. Bet beidzot līdz ar krēslu visi darbi bija galā. Mijkrēslis bija pamazām kļuvis aizvien klusāks un mierīgāks un tagad galvu nokāris snauduļoja savā krēslā.

Babāns man pameta aci un pielika lūpām pirkstu.

— Lai paguļas, — viņš klusi teica. — Vēl tikai viena lieta mums jāizkārto.

— M?

— Eglīte.

Pareizi. Tā man pavisam bija izgājusi no prāta. Saimniece ar Žagaru to bija jau sestdien nopirkuši un tā stāvēja ieslieta pagalma stūrī.

— Bet vai mums ir sveces? Un diez kur saimniece būs noglabājusi svečturus?

— Nevajadzēs, — atteica Babāns. — Vecajam tikai apsāpēsies dūša, ja te sāksim pušķot un dedzināt. Tās jau tādas ģimenes izdarības. Viņam labāk tās neatgādināt.

— Jā, bet ko tad? Nevar tak egli atstāt sētā.

— Es domāju, jāaiziet pie kaimiņiem. Pie Smita. Tas tagad mēnešus trīs kā bez darba. Diez vai maz būs egli pircis. Būs bērniem prieks. Pielej tikai man kādas trīs pudeles alus. Lai ir ko pacienāt.

Es viņam izgāju līdz sētā. Jau visu dienu es laiku pa laikam biju iedomājies par Juhanu, kā tas tur augšā viens pats sagaidīja svētku vakaru un es par viņu vēl nebiju licies zinis.

Eglei dažas pazares bija aizlūzušas un es tās noplēsu.

— Kam tev tās vajaga?

— Tāpat vien.

Parcaustījis plecus viņš uzsvieda egli mugurā un izgāja pa vārtiem, bet es klusām uzkāpu augšā savā istabā, nokopu galdiņu Juhana urnas priekšā un tur noliku egles zariņus. Pats es apsēdos gultā.

Skuju zaļums, viegla sveķu smarža. Savādi. Tā uz galda noliekot tie neatgādināja Ziemassvētkus, bet drīzāk bēres.

— Veco Juhan, — es klusi teicu. — Neņem nu ļaunā. Es tev solījos šovakar uzdzert, bet nekādi neiznāk. Tu jau pats redzi, kā te šodien iet. Saimnieks aiztrenca veceni, bet tu nedomā, ka tas viņam viegli nācās. Kā viņš — velns — viņiem tā uzskrēja. Laikam jau ilgi bija gatavojies. Viņam šodien brīvdiena, un tikai izlikās, ka ies uz darbu. Tagad nu ir pielējis pilns kā zeķe. Lejā snauz. Es tikai tev uznesu šito nieku zaļuma, lai arī tu jūti, ka ir svētki. Paraug — kā smaržo. Vai nav mazliet tā kā priedulājs, kad to karsē pusdienas saule? Nē, drīzāk pēc jauniem aiņiem. Kā jūs to Igaunijā darījāt? Mūsu pusē bija parasts jaunus aiņus vairākkārt noziest ar pernicu vai ar linu eļļu un berzuma vietas apsist ar ādu vai notīt ar virvi. Un pašus aiņu galus apsist ar mazu bleķa sloksnīti. Tici man, tad aiņim tiek dubults mūžs. Paklaul Jā,

nu man atkal jāiet. Lejā kāds staigā. Nu tad pagaidām!
Un lai tev priecīgi svētki — .

Babāns bija atgriezies ar mazu vīstokli padusē. Kai-
miņiene aiz pateicības to nebija laidusi vaļā bez krietnas
šķēles „Kristmas kēka”. Babāns nogaršodams notiesāja
krietnu ņuku, bet ar to derēja uzmanīties: tas bija smaigs
un asi saldens cepums, kuŗa gatavošanā nebija žēlots
ne sīrups, ne rozīnes, ne rums, ne visādas austrumu
garšvielas.

— Ak tu traks! Tikpat kā ar lodi iesāva kuņģi, — Ba-
bāns pēc brīža sāka žēloties.

Pamodās saimnieks, bet ar to mēs ātri tikām galā, viņa
pastieptajā rokā iespiedzami pilnu glāzi. To izdzēris viņš
atkal nevarīgi nokāra galvu.

— Būs jāved augšā, — noteica Babāns, viņā brīdi
noskatījies, — Ei! Saimniek, celies! Pienāca ziņa no
priekšniecības. Ka jāiet gultā!

Mijkrēslis atvēra acis, neizpratnē pavērs apkārt, mē-
ģināja kaut ko šļupstus buldurēt, bet tomēr paklausīja
un smaigi saslējās kājās. Zem padusēm turēdami mēs
viņu uzvedām augšā un apguldiņām.

— Nu tev lielā divguļu gulta vienam pašam, vari stai-
pīties kā vien patīk. Tagad pievāksim drusku šo te istabu.

Steigā sainodamās Mijkrēsliene bija visu pametusi
kā pagadijies. Kā jau nu mācēdami mēs salikām atpakaļ
skapī un atvilknēs visu to, kas viņai nebija licies līdz-
ņemšanas vērts, tad nodzēsām uguni un klusi izgājām
kāpnēs.

— Derēja arī pašiem tagad tikt pie miera, — es teicu.

— Pagaidi, noiesim vēl lejā. Nav jau necik vēls jeb —
kā anglis to tik skaisti saka — vēl nakts ir jauna.

Mēs atgriezāmies virtuvē.

— Vai zini: man dzert neko lāga vairs negribas, —
es teicu.

Babāns pasminēja.

— Man arī nē, bet ko citu sadarīsi svētku vakarā. Bez
tam jānoskalo kūkas saldums. Pilnīgi žņaudz šite.

Nu, tā bija pavisam cita lieta — dzert medicīniskos
nolūkos.

— Diez ko tagad gaŗais Nikolajs dara? Nav nekas dzirdēts, vai ir atlaists no Sibīrijas mājās. Kā viņam patika pasēdēt un pie alus papļāpāt! Diez vai mēs vairs kādreiz tiksimies?

— Laikam jau nu gan ka nē.

Mēs iegrimām atmiņās un nonikām līdz vēlai naktij.

Kad pamodos, man nejauki spieda deniņos.

Pašu alus gan bija garšīgs un miksts, bet par to arī tagad drebināja dūšu. Vilks viņu zina — kā būtu bijis, ja Mijkrēslis būtu sasparojies un pa Ilūkstes modei tiešām piegrūdis spirtu un vaivariņus. Tad droši vien cita glābiņa nebūtu kā vien iet un mucas spundei žēlastību lūgties...

Bet šito mazo spiedieniņu es nolēmu pārciest tāpat vien un vismaz līdz vakaram sev pāri nedarīt.

Viss nams bija kluss, bet liels bija mans pārsteigums, kad atveŗot virtuves durvis pie galda ieraudzīju sēdam Mijkrēsli, kas mani noskatījās sarkanām acīm. Viņam priekšā stāvēja pusdzerta pudele.

— Ir gan guļavas, — viņš teica dziļā dobajā basā. — Sēžu un sēžu te viens pats un nevaru vien sagaidīt. Bij druscīņ jāpakustina spunde. Kur tad tas otrs?

— Droši vien vēl čubās. Staigājam nedzird.

— Salūko sev glāzi, ka varu ieliet.

— Es domāju, saimniek, ka būs prātīgāk kaut ko salūkot brokastīs. Tu pasēdi vien tepat, bet es uzklāšu galdu.

Galetīte, aukstā gaŗa, desas, pīrāgi, olas. Arī kafija drīz sāka smaržot. Atvēris durvis es izgāju kāpnēs un skaļi saucu:

— Ej, Babān! Brokastīs!

— Jā jau jā, — kaut kur augšā noskanēja atbilde.

Pēc kāda brīŗa mēs visi trīs sēdējām ap galdu. Arī Babāns dzēra kafiju, vienīgi Mijkrēslis turējās pie sava alus.

— Nu, dēli, ko tad labu šodien pasāksim?

— Ko lai iesāk pirmos svētkos. Uztaisīsim pusdienas un gaidīsim vakaru.

— Bet man ir tāds prāts, ka vajadzētu balli rīkot. Lai māja dūc tā kā bišu strops. Ar dziesmām, kārtīm, meitām un visu to pārējo. Ko tu uz to saki, Babān?

— Tu jau tagad — kā saka — puisa cilvēks. Dari kā gribi. Nav vairs kas tevi komandē.

— Komandieris nu ir prom. Tas tiesa. Diez kur šie abi būs pārlaiduši nakti?

— Kur citur: kādā viesnīcā.

— Diez vai tas puika tikdaudz nopelnīs, lai varētu pa viesnīcām mētāties. Bet kas man tur vairs par darīšanu. Cik tagad pulkstens?

— Nāk vienpadsmit. Ilgi esam gulējuši.

— Tad jau drīz varēsim iet.

— Uz kurienu tad?

— Kur gan citur. Uz Dvēseļu puteni. Jūs tak man abi nāksit līdz?

— Jāiet vien būs, — atteica Babāns.

— Un tu?

— Man — vai zini — ar galvu nav lāga. Būs kādu brīdi vēl jāatliekas augšpēdīn. Ejiet vien jūs abi.

— Kas tu par cilvēku! Vai tad nezini — kā vīri dara: kas bija labs vakar, tam jābūt labam arī šodien. Iedzer šito un būsi vesels.

Tik lielas pierunāšanas man nemaz nevajadzēja. Kur tie gadi, kopš biju mācījies pagīrās velnu izdzīt ar Belcebulu. Bet šorīt es vienkārši biju saspītējies.

Beigās Mijkrēslis nicīgi atmeta ar roku un man domāto glāzi izdzēra pats. Pēc kāda brīža viņi abi saģērbās. Kamēr saimnieks izgāja sētā, Babāns vairāk kā pie sevis noteica:

— Jāaizstaigā līdz. Vecais ir satrakojies. Ka nepastrādā kādas aplamības.

Tad viņi abi aizgāja un es uzkāpu savā istabā.

Mani pamodināja ar skaļu brīkšķi atgāztas durvis, skaļi smiekli, dimdoši soļi un sieviešu balsis. Mijkrēslis tātad bija palicis pie sava un tagad tasīja balli. Es paska-

tijos pulksteni: pus trīs. Kā izmesti no kroģus, tā nākuši šurp. Un cik varēja spriest no rīboņas un dimdoņas tur lejā — visi istā svētku noskaņojumā.

Pēc kāda brīža pie manis klusu ienāca Babāns. Es biju saģaidījis, ka tas būs krietni iemeties, bet viņš bija pilnīgi skaidrs.

— Tu vēl guli?

— Jā.

— Vai tu dzirdi, kā iet pa leju?

— Kā Neretas gadatirgū.

— Arī Velsas Roze ar abām draudzenēm ir pulkā.

— Tāpēc man likās, ka dzirdēju spiedzam.

— Viena vecajam klēpī vien turas.

Kādu brīdi mēs klausījāmies jezģā, kas skanēja kāpnēs.

— Paklausies: vai nebūtu bijis pareizāk, ja mēs veco pabrīdinājuši agrāk? Būtu pie laika aiztrencis to Žagaru un miers.

— Tad tu, brālīt, sievieti nepazīsti: mātīti karstumā nenoturēs ne dzelzu ķēdes.

Durvju klauzieni, gaŗi stiepta dziesma, skaļš smieklu uzbrāzmojums.

— Vai Baigo nemanīji?

— Kā nē. Bija. Varen iemeties pie tam. Sāka atkal ārdīties par krieviem Zemģalē, bet šodien neviens uz viņu negribēja klausīties. Dzi! Liekas, mani sauc.

— Babān! Babān! Kur tavs patafons! Tās stervas grib svīngot! — kāds sauca kāpnēs.

— Tu nenāksi?

Es papurināju galvu.

— Patiesību sakot neviens tava trūkuma arī nepamanīs.

Viņš izgāja ārā.

— Ei, Babān, kur tu esi, — tepat aiz durvīm atskanēja aizsūsies balss.

— Dod patafonu.

— Ko līdz patafons, ja man tādu svīngojamu plašu nav.

— Gan jau tev būs kāds valsis vai polka. Kad tik troksnis un var izgorīt gūžas.

— Bet nu patiesi, ka nav.

— Ko tad lai nu iesāk. Tā mazā sarkanā čirka tā satra-kojusies, ka arī bez visas mūzikas griežas kā spole. Čabraki vien jūk pa gaisu.

— Zini ko? Nonesīsim radio. Tur jau no rīta līdz vakaram, sevišķi ja svētki, nekā cita nedzird kā vien to pašu jaunmodes raustišanos.

Viņi abi nokāpa lejā un pēc laiciņa iegaudojās skaļrunis.

Es nolēmu vēl kādu stundiņu pagulēt un tad nevienu nepamanīts aizšmaukties uz pilsētu, kad pēkšņi kāpnēs izdzirdu mani saucam. Tas bija Babāns.

— Kas ir! — es īgni prasīju, atraudams durvis.

— Nāc mudīgi lejā. Tevi meklē.

— Ko muldi! Kas mani te zina meklēt?

— Netuļājies un nāc. Kungs gaida. Glaunā mašīnā.

Neizpratnē paraustījies plecus es nokāpu lejā un izgāju uz ielas, steigšus aiz sevis aizvērdams durvis, lai ārā nedzirdētu drausmīgo jezgu, kas nupat gāja vaļā pa virtuvi, kāpnēm un arī otrā stāva istabās.

Savādi. Man tiešām likās, ka šo mašīnu kaut kur jau būtu agrāk redzējis, bet viņā sēdošais kungs, kas nebija papūlējies izkāpt ārā, man bija svešs. Es piegāju pie loga.

— Vai tu esi Arturs?

— Jā, — es teicu un gluži nevilus pieliku — ser.

Sirma galva, ērgļa deguns, pelēkas tēraudainas acis. To nevarēja nejūt, ka viņš bija radis pavēlēt un rīkot.

— Es esmu misters Pīrsons.

— Āk jā, ser, protams! — es izsaucos.

— Mums mājās notikusi nelaime. Bilam traktors salauzis kāju. Vai tu vari nākt tūlīt?

Priecīgs smaidis man ievilkās sejā. Tā tak bija īsta cūkas laime — pašā ziemas vidū dabūt darbu un tikt vaļā no šosejas dubļiem un smirdošās brezenta būdas.

— Protams, ser. Man tikai drusku jāsakravājas.

— Es pagaidīšu. Tev gan laikam viesības?

— Tās nav man, — es atteicu un iemetos priekšnamā.

— Kas ir? — Babāns mani sagaidīja kāpnēs.

— Darbs, Babān! Man tūlīt jābrauc. Uznāc man līdz.

Es steigšus sasviedu koferī savas darba drēbes, zābakus, veļu, šādus tādus atkritumus un tad piegāju pie Juhana urnas.

— Neviens tak viņu te neciztik?

— Kas tad te vispār nāks iekšā.

Es brīdi neziņā šaubījos, bet tad nocēlu no skapjaugšas savu mugursomu un tur ieliku dažus kreklus, kādus adītos un starp tiem iegrozīju urnu. Es vienkārši nevarēju aiziet un atstāt viņu šeit. Babāns galvu vien nogrozīja.

— Kur tad tu strādāsi?

— Tai pašā farmā, kur jau biju rudenī. Es tur atstāju adresi.

— Tu tak atbrauksi?

— Skaidrs. Arī istaba man lai paliek. Ko es gandrīz aizmirsu. Šitais ir tev. Tāds mazs nieks — uz svētkiem. Un šo te sainīti aiznes rītdien Luīzes tantei. Un pasveicini. Izstāsti — ķāpēc nevarēju tikt. Bet še nu roka. Man jāskrien.

Nams piepeši bija kļuvis divaini kluss. Visi laikam juta, ka notiek kas neparasts. Mijkrēslis bija iznācis priekšnamā un atvadām man draudzīgi uzsita uz pleca. Viņš gribēja kaut ko runāt, bet viņa balss lāga neklausīja un man arī nebija laika gaidīt. Es izgāju uz ielas. Daudzas ziņkārīgas acis mani vēroja pa aizkaru spraugām.

— Ieliec tos aizmugurē, — teica Pīrsons, manu koferi un mugursomu ieraudzīdams. Es nezināju, vai maz prātīšu atdarīt vāku, bet man laimējās. Nebija arī skaidrs, kur viņš gribēs lai es sēžu, bet viņš atvēra durvis un es nedroši iegrozījos viņam blakām. Tad mēs sākām braukt. Drīz pilsēta mums palika aiz muguras. Es pazinu ceļu, pa kuŗu daudzreiz biju braucis. Sāka krēslot un viegla dūmaka klāja kailos kokus un aizsnigušos arumus.

Es sēdēju klusi ierāvis savā stūrī un baidījos pat ieklepoties, lai Pīrsons nedomātu, ka vēlos ar to uzsākt sarunu. Kad mēs iegriezāmies ozolu gatvē, viņš piepeši ieprasījās:

— Vai tu proti vadīt mašīnu?

— Man ir braukšanas atļauja, — es izvairīgi atteicu.

Lielās mājas logos gaiši mirdzēja ugunis un iebruktuvē stāvēja baltā sporta mašīna. Nekas tātad pagaidām nebija grozījies.

Mēs iebrucām garāžā, es izcēlu savas mantas un tad Pīrsons teica:

— Tu tak zini Bila dzīvokli. Ej tik uz turieni. Bila sieva izkārtos tālāko.

Jā, ser, — es atteicu, uzsviedu plecos mugursomu un izgāju krēslainajā pagalmā.

II

Mans mitekļis ir staļļa augšā. Tā ir paliela telpa dēļu grīdu. Jumta dakstiņu starpās spīd gaisma un staigā vējš. Gala sienā, daļēji aizkrauts siena ķirpām, ir logs, mazs, aizkvēpis un aizcausts zirnekļu tīkliem. Pa to es varu redzēt ābeļu dārzu un lielās mājas verandu. Mana guļasvieta ir sienā, kas gan ir vairākus gadus vecs un putekļains, bet man te ir labi. Pažobelē stāv manas nedaudzās mantas un Juhana urna. Es tāpat neesmu gluži viens.

Naktī es dzirdu, ka apakšā zirgi grauž sienu un reizēm spārda klonu. Modinātāja man nevajaga. Glupais Maiks ir parasti augšā pirmais. Nočīkst staļļa durvis, un tad var dzirdēt, kā viņš lejā runājas ar zirgiem:

— Āk tu buģer — piedzīvojis man atkal visas malas. Paskaties, kāds pašam sāns — Vienu dienu tev noraušu ādu pār acīm —

Tad es zinu, ka arī man laiks celties.

Šo mitekli sev biju izraudzījis pats. Man patiesībā tika ierādīta istaba virs Bila dzīvokļa. Kamēr viņš slimnicā

ārstēja savu salauzto kāju, kaut kā mēģināju pamest televīzijas gaudoņu, bet kad viņš pārnāca mājās un sāka klibot apkārt, es vienkārši biju spiests mukt. Katrā dienas vai nakts stundā varēja atskanēt griezīga balss, tik skaļa, cik to atļāva lūpās iekniebtā cigarete:

— Bēl-lēj! Atnes šito! Bēl-lēj! Izdari to!

Un Bills, krukli klauzīnādams un lamādamies, darīja kas pavēlēts.

Es ēdu pie Bila galda un par to maksāju. Anḡļu lauku cilvēku ēdiens ir stipri savādāks nekā pie mums, bet bija ļabi sagatavots, un kaut arī jau iepriekš tika salikts uz šķīvjiem, tad mana deva man vienmēr likās lielāka nekā citiem. Viņu trīs bērni pie galda bija klusi un ēda pieklājīgi. Ja ar kādam ienāca kāda palaidnība prātā, to ātri apklusināja nikns skats, ko tam māte uzmeta ar vienu aci. Otra acs parasti bija piemiegta cigaretes dūmu dēļ. Bila sievu es citādu neatceros redzējis kā vien ar cigareti zobos. Gaŗš pelnu struņķis pastāvīgi draudēja nobirt un man ir aizdomas, ka mēs dažu labu arī apēdām savās maltītēs ar gardu muti.

— Kāpēc tu pārcēlies uz stalli? — Viņa man prasīja.

— Laikam bērni pārāk trokšņo?

— Tak nē. Vai tad nedzirdēji? Es naktī bieži kliezdu. Kamēr vēl vasara, man tur ir ļabi.

Neticīgi viņa manī noskatījās un papurināja galvu.

— Kliezdam tevi neesmu dzirdējusi, bet runājam gan. Ar ko tu tur runā? Vai ar zirgiem?

— Ar ko gan citu.

Kas to ļai zina, vai es tiešām mitu staļļaugšā tāpēc vien, ka manām ausīm sāpēja mūžīgie brīkšķi, klauzōņa un skaļās balsis? Es bļju tik briesmīgi viens, ka man ļaikam vēl gribējās kaut kā vēl uzsvērt savu vientulību. Kā mēdz teikt: ja nav, tad ļai nav cilvēku tuvumā. Dzīvos pie zirgiem un miers.

Gan ļau to drīz uzzināja visi šīs mājas iedzīvotāji, gan ļau mazā Airisa, kas reizēm uzkāpa pie manis augšā, par to pastāstīja lielajā mājā, un man bija patīkami iedomāties, ka tur varbūt mazļiet pabrīnījās par manu savādo iedomu.

Bet manam miteklam bija arī zināmas priekšrocības. Pa

pusaizkrauto logu varēja vērot, kas notika verandā. Reizēm, kad sabrauca viesi, tur vakaros tika dejots, skanēja mūzika un troksnis, reizēm ābeļu dārza puskrēslā uzbrāzmoja apspiesti smiekli, kas reizēm pārgāja klusus un lūdzošos čukstos. Es zināju vienu otru noslēpumu, dažu vakaru man pat aizmirsās, ka man nav nekādas daļas viņu liksmē.

Bet nu jau labu laiku veranda stāvēja klusa un tukša. Pīrsona kundze dzīvoja ārzemēs.

Pajaukais cilvēks, kuŗu es līdz šim sauca par tītargalvu, protams nesaucās Tītargalva, kaut gan viņam tāds vārds būtu varen pietāvējis. Viņš saucās Leslijs un bija paša Pīrsona brāļadēls. Laikam jau viņi abi ilgojās pēc kundzes un tas viņus kaut kā tuvināja. Leslijs te uzradās ik pārvakarus, un tad viņi vai nu dzēra pa māju, vai arī baltajā sporta mašīnā aizbrauca uz krogu vai kādu klubu Lestonā. Reizēm vēlu naktī tika zvanīts. Tad vecā saimniece Mērija nāca mani modināt, un man bija jābrauc pakaļ kungam. Tādās reizēs viņš bija ugunīgi sarkans sejā, oda pēc dažādām labām mantām, bet turējās stalti un ar mani nekad nerunāja.

Manā rīcībā bija mozs Triumfa vāģis.

Rītos es parasti palīdzēju Maikam ar govīm. Nekāda lielā darba tur nebija, jo tās slauca ar elektrību. Tikai stāvi un skaties. Apmazgā tesmeni, pārlicc slaucēju, izkās pienu un skaties atkal. Nekādu sarunu mums neiznāca: Maiks uz mani neturēja laba prāta. Tad es viņam palīdzēju sacelt kannas mašīnā, un viņš aizbrauca uz pienotavu.

Lai pasta vedējam būtu vieglāk, mums dārza galā pie vārtiem stāvēja balti nokrāsota vēstulū kaste. Tas tā bija iegājies, ka pēc vēstulēm gāju es. Pastas parasti bija krietni liels. Cik varēja noprast, tad tie bija dažādu firmu rēķini, sludinājumi, piedāvājumi un brošūras, pa kādai privātai vēstulei gan lielajai mājai, gan Bilam, kam Austrālijā bija radi. Man pašam nāca divi laikraksti un pa retam kādas ziņas no Baigā vai Luizes tantes. Bez tam nāca skatu kartes. No Itālijas. Lai arī tās nebija adresētas man, es tās visvairāk gaidīju. Un arī izlasīju, jo nekādu noslēpumu tur nebija. Reizēm tās bija saimniecei, reizēm

pašam kungam, diezgan vīrišķīgā, bet izskaistinātā, grūti lasāmā rokrakstā. — Sveiciens no Kapri. — Vakar uzbraucu Vezuvā. — Ja nāve ir tik briesmīgi veca kā Pompejās, tad no tās vairs nav bail. — Roma un Kapitols!

Un šorīt pienāca karte no Čivitavečijas. Kas par traki gaŗu itālisku vārdu, kā kad tas sastāvētu no skaidriem makaroniem!

Brokasta laikā mēs ar Bilu pārsriedām darbus. Lauki bija apsēti, jaunā labība jau sāka vilņot zaļām sulīgām lapām. Laiks šogad turējās silts un lietains. Viss labi auga. Ābeļu dārzs zem mana loga bija noziedējis balti sārts, salnu nebija, tur rudeni būs augļu pa pilnam.

— Mēs varētu šorīt aiziet apskatīt zālesplāvēju.

— Tagad? Vēl tak laika diezgan, — es iebildu, jo līdz Jāņiem vēl bija veselas divas nedēļas.

— Zāli, draugs nepļauj pēc kalendāra.

Mēs cēlāmies. Bils sagrabināja kaktā savus krukus, uzsauca bērniem bai-bail, gribēja ko teikt sievai, bet tā uzkrītoši trokšņaini vāca brokasta traukus un izlikās viņa neredzam. Nabaga Bils! Kaut kas tātad viņai atkal nebija izdarīts pa prātam. Mēs iztuntuļojāmies pagalmā un devāmies uz nojumi. Es gāju Bilam no muguras un skatījos viņa klibošanā. Laikam tak viņam reizēm sāpēja vairāk, reizēm mazāk. Pašreiz viņš tik nevarīgi kūlājās uz priekšu, ka žēl kļuva skatoties. Reizēm viņš paslepen pameta acis uz lielās mājas pusi. Durvju priekšā tur stāvēja mirdzoša mašīna, ko šorīt tur biju piebraucis, lai kungam nebūtu jālaipo pa salijušo pagalmu un garāžu. Man liekas, ka Bils bija mazliet blēdis. Necik sen es viņu biju manījis tumsā diezgan veikli ejam pār pagalmu bez kaut kādiem krukšiem, kādu nieku vien pievelkot vainīgo kāju.

Mūsu kungs bija labs. Kaut gan Bils saņēma slimības pabalstu, kungs viņam maksāja arī no savas puses. Tāpat no laba prāta. To nevienam nevajadzēja zināt.

Zālesplāvējs bija bēdīgā stāvoklī. Kā pagājušā gadā iebraukts, tā arī pamests. Neieeļlots, nesalabots, sarūsējis. Izkaptij divi zobi bija atlauzti, dažu sīku daļu trūka pavisam. Es nopūtos un pašūpoju galvu. Bils to pamanija.

— Ko tu pūt! Pagājušo vasaru es sitos nost, kamēr

sienu dabūju zem jumta. Man nebija laika gar šito te krāmu niekoties.

Es neteicu ne vārda, un tas Bilu uztrauca vēl vairāk.

— Tu varbūt gribi teikt, ka mēs te Anglijā neprotam saimniekot? Ka tikai tai tavā brīnumzemē viss ir priekšzīmīgā kārtībā?

— Neuztraucies par sīkumiem. Pasaki labāk, kur man jābrauc pēc daļām.

Bils nikni aizsvieda cigareti.

— Vai tu zini, kur Lestonā ir Kacs un Bensons? Tur tu visu dabūsi. Atzīmē tikai modeļa numuru. Un liec lai pieraksta. Uz kunga vārda.

Viņš sāka klibot prom, kad man kas iesāvēs prātā

— Paklausies, Bil! Vai tur var arī krāsas dabūt?

— Var. Bet kam tev tās būtu vajadzīgas?

— Nu tomēr. Būtu glītāk, ja pie reizes —

Bils manī noskatījās kā neticēdams, kā mani nožēlodams.

— Ja nē, tad es nopirkšu pats par savu naudu —

— Labi jau labi. Paņem, ja jau tev tik briesmīgi ir ievajadzējies.

Viņš nikni un veicīgi aizkliboja, acīm redzot aizmirsis, ka kungs vēl bija mājā. Es iesēdos savā vāgī un paliku garāžā gaidām, kamēr kunga mašīna aizslidēja gaŗām. Man negribējās, ka viņš mani uz ceļa apdzītu un droši vien nodomātu, kāpēc gan man darba laikā pēkšņi ievajadzējies uz pilsētu drāzties.

To es biju iemācījies — nelist kungam acīs. Tikai pavisam retos gadījumos tas varēja labi beigties.

Tad es izbraucu uz ceļa, un tagad tā vairs nebija problēma. Vismaz man pašam tā likās.

Vasara, vasara! Visās ceļmalās zied baltērkšķi, šur tur kastaņi šūpo savas sveces. Un debesis zilums tik dzidrs, ka gandrīz jāsāk šaubīties, vai tas maz ir īsts. Nakts miklums garo uz ceļa un gaiss viegli trīs.

Čivitavečija. Diez, kādas gan tur bija debesis. Droši vien tumši zilas, kā tikko nokrāsotas. Kāds tur brīnums, ja vecajiem gleznotājiem bija kārdinājums šo zilumu piekrāsot un piegleznot ar eņģeļu pulkiem, katram kāds mūzikas instruments rožainajos tuklajos locekļos. Toreiz

ģītaras vēl nebija modē, bet ar taurēm un arfām arī laikam varēja taisīt diezgan pamatīgu troksni.

Čīvitavečija. Var saprast, ja cilvēks brauc uz Venēciju. Tur viņš pabraukājas gondolā un liek sevi nofotografēt. Akseļa Muntas dēļ nevar neapciemot Kapri. Uz Milānu — atkarībā no rakstura — brauc klausīties Tosku vai noskatīties futbola saciksti. Bet Čīvitavečija? Kas tā bija? Osta, kūrorts, spēļu elle, Eiropas dienvidu centrs? Es nekā par to nebiju dzirdējis. —

Ceļa likumā parādījās Lestonas pilsēta.

Pēc pusdienām sāka liņāt. Anglijā tā bija parasta nelaime: ja uzgriezās sausums, tad nedēļām, reizēm pat mēnešiem neredzēja ūdens ne piliena. Bet ja sāka liet, tad liņāja nepārtraukti dienu no dienas, vai ir vajadzīgs vai nav. Ja šitā turpināsies, tad šovasar ar siena pļauju neies viegli.

Nojumē man protams bija viena alga, list vai nelist. Arī gaismas te bija diezgan. Es atliku izkaptij izlūzušos zobus, tad ilgi nomocijos ar ierūsējušām bultām un pieliku nule kā no pilsētas atvestās daļas, un tad bija laiks iet Maikam palīgā pie govīm.

Dienas tagad bija pastiepušās gandrīz līdz pašai gaŗuma robežai. Vēl nedēļa, tad saule apstāsies savā kāpienā, kā domās nogrimusi paliks uz vietas un tad sāks lēnām slikties uz rudens pusi. Man vakaros bieži nebija ko iesākt. Darbu te bija diezgan, bet izskatītos mulķīgi — arī pēc vaŗariņām vēl ko strādāt. Bet šovakar es salūkoju petroleju un vecu otu un nojumē nocīnījos līdz vēlai tumsai, kamēr zālesplāvējs bija kārtīgi notīrīts un nomazgāts. Nākošā ritā vēl pirms Maiks paguva atnākt pie zirģiem, es jau norausos lejā, un daŗu stundu laikā zālesplāvējs izskatījās kā jauns, košā sarkanā krāsā. Riteņiem un asīm es biju paņēmis dzelteno, un šīs abas krāsas tik jauki saderēja, ka darbu nobeidzis un lupatā rokas slaucīdams es labpatikā pagājos kādus soļus atpakaļ un galvu piešķiebis, kā to gleznotāji dara, aplūkoju savu darbu pa gabalu. Zīniet: ne pielikt, ne atņemt —

Un tikai tad es iedomājos, ka mani gaida Maiks. Kār-
tīgi nomazgājis rokas devos uz kūti. Jau pa gabalu varēja
dzirdēt, ka Maiks bija nikns. Spaiņi un toveņi ar grabošu
metalla troksni tika sviesti, grūsti un spārdīti, un govīs
šorīt dabūja dzirdēt vārdus, kādus tikai īri lietoja Dvēseļu
Putenī.

Mani Maiks izlikās neredzam un gaŗām iedams man
tīšām ieŗrūdās plecā. Lai arī drukns un plecīgs, viņš man
nebija pretinieks. Kad viņš vēl reizi mani mēģināja pa-
grūst, es sasprindzināju muskuļus un viņš ar visu piena
trauku ielidoja sienā.

— Ou! Ou! — viņš pārsteigts iesaucās, nezinādam, ko
īsti tagad iesākt: mukt, lamāties vai kauties.

— Ar mani tu jokus nedzen, — es teicu.

Viņa acīs bija netīri dzeltenas un viņa skatiens dru-
džains un nedrošs. Nabaŗa Maiks. Man patiesībā bija
viņa žēl. Vienu vakaru saimniece Mērija man čukstus
izstāstīja, ka Maiks vairākus gadus bija ārstēts trako-
namā un ka no viņa derēja uzmanīties. Es jau nu gan
mēģināju nedarīt un neteikt nekā tāda, kas viņā varētu
radīt dusmas, bet sevi apcēlt un grūstīt es jau nu vis
neļāušu.

Maiks visu rītu kaut ko neapmierināti rūca zem de-
guna, bet mani lika mierā.

Dienas man pagāja ātri, jo vienmēr bija kas ko darīt,
uz lauka, dārzā vai pie mašīnām, bet man kļuva vakaru
bail.

Mēs paēdām sešos, kad saule vēl stāvēja augstu pie
debesīm, un tad viss gaŗais vakara cēliens man likās
kā briesmīgs, izdedzis tuksnesis, kuŗam nebija ne gala,
ne malas. Es klaiņoju apkārt, pats ar savām domām
kaudamies, dziļā nemiera un baiļu mocīts, un es gaidīju
krēslu. Tad pirmās zvaigznes viena pēc otras iedegās,
tikko saskatāmas rieta kvēlē, kas vēl ilgī kā sarkana at-
blāzma dega virs meŗa. Es viņas visas pazīnu, šīs zvaig-
znes. Ne jau pēc to vārdiem. Astronomiju es necik ne-
biju mācījies. Bet es zināju apmēram to vietu debesis,
kur iedegās pirmā. Tā bija planēta Venera. Tad gandrīz
reizē iedegās otrā un trešā, bet uz ceturto nācās gaidīt
krietni ilgī. — Blēde, kur tu tik ilgī kavējies? — es teicu,

jo ar ceturto zvaigzni atnāca krēsla, es varēju celties un doties mājup.

Ja vien laiks to atļāva, es vakarus pavadīju pie Trentas upes.

Reizēm es aizgāju uz vietējo sādžas krogu, bet tur man nepatika. Krogum bija glaunais un prastais gals. Kā jau tas pienācās, es gāju prastajā, kur dzēra apkārtējo saimnieku un muižas kalpi. Man ienākot sarunas parasti apklusā. Viens otrs man pieklājības pēc apprasījās, kā klājas Bilam ar kāju un ko dara glupais Maiks, bet varēja manīt, ka es tos traucēju. Reizēm gadījās, ka glauņajā galā gadījās dzirdēt Pirsona un Leslija skaļās balsis un smieklus, un tad es jutos neērti, ka viņi varētu mani te redzēt.

Bet Trentas krastā, kas te bija krūmu aizaudzis un tālu no visiem ceļiem, es nevienam nebiju par piedauzību. Gar pašu ūdens malu gan gāja maksšķerņieku iebradāta taka, bet vēl zvejas sezona nebija sākusies un neviens te nestaigāja.

Man bija pašam sava vieta krūmu aizvēnī. Te es atgūlos zālē, palasījos avīzi un tad vēroju upes lēni plūstošo straumi. Reta liellaiva motoram pukšķinot reizēm pabrauca gaŗām ar ķieģeļu kravu, žūšanai izkārtiem veļas gabaliem vējā plandot. Laivas apkalpē parasti bija vīrs un sieva, reizēm manija arī bērņus skraidām un kļaiģājam. Viņu mājvieta bija viss plašais Anglijas kanāļu tīkls. Viņiem mājas bija visur un nekur. Tāpat kā man. Ar vienīgo starpību, ka izžautā veļa stāstīja pati savu stāstu: tur bija darba blūze, spilvena pārvalks, priekšauts, gaŗu zeķu pāris. Kad es sestdienas rītos izžulināju tos nedaudzus gabalus, kuŗus pa nedēļu biju sanēsājis, un izkāru uz virves dārza galā, tad likās, ka katrs no tiem man it kā ņirgtu preti un man atģādinātu manu vientulību.

Trentas krastam bija arī savi trūkumi. Te bija kniŗļu, odu un moskitu bari, kas milzu niknumā un neatlaidībā uzbruka kur vien tikai varēdami, bet kad saule ieģrima apvāršņa dūmakā un no upes uzpūta pirmā miklā vēsma, tie pazuda kā uz burvja māģienu.

Parasti man bija līdz avīze. Lai vingrinātos angļu valodā, es mocijos ap krustvārdu miklām, kuņas bija samērā komplicētas. Pamazām es tomēr ielauzījos viņu noslēpumos un tagad man reizēm pat izdevās pa kādai atrisināt.

Bet arī Trentas krasts un krustvārdu miklas bija tikai līdzeklis kā mukt no kaut kā, kas mani nu jau mēnešiem nelika mierā. Tās bija bailes no manis pašā. Āizvien biežāk un biežāk es atskārtu, ka biju balsī runājis pats ar sevi.

Vai kaut kas bija pēkšņi aizlūzis manās smadzenēs? Vai tiešām jau bija tik tālu, ka mani spēki bija galā un es tālāk vairs nespēju iet? Jeb vai tas tikai klusums un vientulība, kas man lika skaļi domāt?

Kamēr es runāju, es pats to nejutu, jo tādās reizēs manās smadzenēs brāzmoja satrauktas domas, uz mani kliezda vai arī klusu ciešot raudzījās sen neredzēti tēli, sejas, reizēm tuvi, reizēm nekad neredzēti cilvēki, un es tiem kaut ko skaidroju, tos drošināju, mēģināju pārliecināt, kaut kur vedu un kaut ko rādīju. Un tikai klusums, kas iestājās ap mani, kad mans domu brāzmojums pēkšņi pārtrūka, kļiedzienu atbalss tukšā telpā vai meža biežoknī, man lika nopurināt galvu un sakost nīknumā zobus: es atkal biju balsī runājis pats ar sevi.

Nē, atvainojiet, vai es drīkstētu beidzot tikt pie vārda? Mans kungs, jūs esat runājuši visu pēdējo pusstundu, un mēs neviens vēl neesam gluži skaidrībā par to, ko jūs īsti gribat teikt. Somijas karš? Jā, sakiet, ko tad pierāda Somijas karš? Tas nepierāda it nekā, vai jūs to saprotat? Ja tas vispār ko var pierādīt, tad vienīgi cilvēces tieksmes pēc ērtībām. Mēs sēžam šūpulkrēslos un runājam par principiem. Tie ir principi, kas dod saturu mūsu eksistencei, un šo principu dēļ mēs esam ar mieru — es nezinu ko. Ar noteikumu, ka nav jāpieceļas no krēsla. Sēdiet laimīgs, mans kungs. Varbūt man jūs mazliet pašūpot? Tikai mazliet. Vienreiz turp un vienreiz atpakaļ. Nē? Jums bail, ka neapreibst galva. Tādā gadījumā protams nē. Nekādā ziņā nē. Tad es jūs likšu pilnīgā mierā. Jūs un jūsu principus. Principi, lai arī cik svēti, nav tā vērts, ka viņu dēļ būtu jāpieceļ kaut vismazākās neērtības. Tram-

di-rīi, tramdirāāā... Bet nu saki viens cilvēks: kas tad tur nāk? Kas tur nāk pa meža ceļu, galva pieliekta pie kreisā pleca, rokas sakrustotas pāri krūtīm un paslēptas lakatā. Kas tu esi, svešiniec, no kurienes tu nāc? No Somijas kaŗa? Cik savādi: mēs nupat par to runājām. Ar kungu šupulkrēslā. Tavs mīlais ir kritis. Kā tad sauca tavu mīlo? Lailolainens. Nu vai zini, tik traks vārds tiešām var būt vienīgi somam, vienaiĶa — vai tas dzīvs vai miris. Un uz kurienu tu iesi? Uz to pusi? Tad ej vien. Vai tu meklē Lailolainenu? Pagaidi, vai tu negribi, lai es ceļos un eju tev līdz? Tev tas viena alĶa. Bet ja tu zinātu, kurp es tevi varu aizvest, tad tev nebūtu vis viena alĶa. Vai tu zini, kāda izskatās Katrīnpils, kad tu uz to skaties no Daugavas pretējā krasta? Izdegušo baznīcu mūrī, sinagogas drupas tur gaiņājas ar vārnām. Izsistie namu loĶi aklām acīm raugās mākoņos. Tādu es to redzēju pēdējo reizi. Bet tas ir neglīts skats, te mums nav jāapstājas. Klausies: celtuves virve čirkst, ūdens gulgo. Kāds zirgs mīņājas un oĶ sapelējušie salmi un siens. Nāc, skriesim, celsimies pāri uz otru krastu... Vecā negludā akmeņainā iela. Drupas un klusums. Un deguma smaka. Ej klusām, liec uzmanīgi kājas, lai neviens nedzird ne vismazākā trokšņa. Darba pārvalde. Visi loĶi izdauzīti, durvis ielauztas, rakstāmgalds ievilkts sētā un apĶazts, tukšās atvilktnes sa-spārdītas. Tālāk, tālāk. Pilsētas valdes nams, uĶuns-grēkā nokvēpušām sienām, iebrukušu jumtu. Neskaties, neskaties, ejam tālāk. Redzi, kur aiz pilsētas sākas Jaunais meĶs. Jaunais meĶs un kapī. Tur Ķuļ leitnants Virve. Ne jau kaŗos. Laupītājiem ir laupītāju tikums. Ja tie nedabūt tevi dzīvu, tie apĶāna tavu liĶi. Ķuli vien, Oskar, savās lielceļa smiltīs. Pie tevis es atnākšu citureiz. Kur palika tavs Lailolainens? Viņu pat neatrada? Tad jau viss vēl nav zudis, tad tev vēl ir cerības. Nāc, iesim ātrāk. Redzi, šeit: apstājies, saliec rokas un skaties. Šī ir tā vieta, ko es tev Ķribēju rādīt. Tās ir Biržu pļavas. Kādreiz, pirms simts mūĶiem, es tur esmu staigājis. Jo kā gan citādi manī būtu šī atmiņa. Varbūt ka es savās krūtīs nēsāju maldugunī, kas te kādreiz ir šūpojusies starp vecājiem vītoliem? Vai redzi, kur ceļas vieĶla miĶla. Tur ir Susējas upe. Un miĶlas vāli nāk un plūst, nāk un plūst.

Vai tu dzirdi mūziku skanam? Nē, tā ir dziesma. Ieklausies. Pagaidi, nupat varēja sadzirdēt vārdus. Es tos zinu, es pazīstu šo dziesmu. Dzeguzekūko — dziedlakstigala — ā. Uzplūst vēsma, nu tu to dzirdi skaidri — raudmanamāsiņa svešājizemē — — mē. — — To mēs ik gadus dziedājām aizvesto piemiņas dienā. Balta saule plūda pa skolas zāles lielajiem logiem un tu tur stāvēji kā iemērktā zeltā un tava balss trīsēja, kā kad tā būtu pēdējā stīga, ko akls vijolnieks spēlē pats savām sāpēm. Rudīt, vai tu esi tā, kas tur dzied? — Tur viņi nāk, tur viņi nāk. Tie ir ļaudis. Vainagi, vainagi. Un vīru rokās kūp lāpas un sarkanīgi dūmi ceļas un šūpojas soļu rakstā. — Taisīšutiltu — pārplašojūru, laivarikvakaru piemāsas kļū — — ti — — . Vai tu dzirdi, kā basi dreb un dārd. Tā dārd vienīgi balsis, kas gadiem ir smakušas pazemes ejās un velvēs. Skaties uzmanīgi. Varbūt tavš Lailolainens ir viņu vidū. Varbūt Rudīte tur nāk man pretī. Es viņu pažišu pēc balss, pēc maiguma acu skatā, pēc liepu smaržas gaišajos matos. Rudīt! Rudīt!

Klusi plūst Trenta.

Es esmu nosalis un manas acis sūrst. Saule jau sen ir nogrimusi aiz meža. Krastmales krūmajos slēpjas tumsa. Galvu nokāris es eju mājās.

Es gaidīju sestdienu. Maikam brīvā diena bija nedēļas vidū, nogale piederēja man. Pusdienās man jau bija mugurā jaunās drēbes. Steigšus paēdis es tecīņus laidos uz busa pietātni mājas ceļā galā.

Protams, manā ricībā bija mazais vāģis. Izskatījās jau varen smalki, kad piebraucis krogus priekšā un izkāpis uz ietves es ilgi un rūpīgi vilku nost vienu ādas cimdu un tad otru, pats apkārt raudzīdamies, vai kāds to arī redzēja, un tad noslēdzis durvis un pirkstos atslēdzīņu žvazdinādamss iegāju pie draugiem. Vairākkārt es to tā

biju darījis, bet tas varēja bēdīgi beigties. Pēc krogus slēgšanas parasti iznāca visādas braukšanas un skriešanas pēc dzeļiem un meitām, un reizēm man sajuka, kā un cik es biju pārkūlies mājās. Nākamā rītā ar bailēm sirdī bija jāiet uz garāžu raudzīt, vai vāgim nav nodarīta kāda vaina, un tad es nolēmu, ka ar busu tomēr drošāk.

Dvēseļu Putenis zviln ielas stūrī, milzīgu zaļu alus reklāmu kā vairogu piespiedis pieri. Es pielieku soli, at-rauju durvis un ienirstu burzmā un troksnī. Tur jau viņi visi sēž un māj man ar roku: Babāns, Čibuks, resnais ka-sieris, gažais biedrzinis, viss šis trauksmainais un skaļais draugu pulks. Baigais pa paradumam stāv pie kamina un paceļ man pretī savu kausu. Un Mijkrēslis pienāk un apliek man rokas ap pleciem.

— Tas ir labi, ka tu neaizmirsti vecus draugus. Nāc, sēdi te. Ej, sarkanā, pievelcies mazliet!

Mijkrēslis šļupst. Viņš dzer vairāk par visiem. Sarkan-matainā čirka negribīgi ceļas kājās, bet es viņu atspiežu atpakaļ solā.

— Nu, vecais, kā skrien? — es pieeju Baigajam.

— Iededzis esi, — viņš atbild.

— Kā nē. Cauru dienu pa lauku.

— Ko tik reti rādies?

— Kaut kā neiznāca.

— Ko tu teici? Te tāds troksnis, ka nekā nevar saprast. Kur tev bija jābrauc?

— Es neteicu, ka jābrauc. Man bija darīšanas citur. Vai pie Luīzes esi bijis pēdējā laikā.

— Ceturtdien visi kā parasts aizgājām. Ļoti gaidīja tevi. Pastāvīgi skatījās ārā pa logu vai tu nenāc. Vai tad tev tik grūti atbraukt? Tev varbūt noņemta mašīna?

— Vāģis ir pa vecam. Mēģināšu tikt nākamo reizi. Kā viņai iet?

— Tev tikai vajadzētu dzirdēt, kādus cīparus Luīze atkal izstrādājusi!

— Runā stiprāk! Ko tu teici?

— Luīze — — cīparus — —

Velti. Gaŗais biedrzinis ir uzsācis dziesmu un viss bars tam piebalso:

— Kad šķīroties — notēva mājām —

Sestdienās krodziniēks atļauj dziedāt. Viņš zina: tas kaltē rikli un vairo apgrozījumu. Nolicis savu kausu uz kamīna dzegas dziedu līdz.

— Sniedz — rokusveicienam — ardievu —

— Sniedz rūku, — dzied Čibuks, un viņa balss skan pāri visām citām.

Un acis zib, un cietās sastrādātās rokas skauj kausu osas pēkšņā lepnumā un spēkā, galvas iecirtīgi izslietas, kā parādes gājienā. Dvēseļu Putenis trīc. Leiši un īri bijīgi klausās. Te latvieši dzied, velns parāvis! Un skabar-gainās balsis izskan viss tas, ko viņi cenšas viens no otra slēpt un par ko vairās runāt.

— Pēc kaŗanebūšu — ja — mājās —

Un tad ir klusums, un tad ir tā kā kauns vienam no otra par mazo vājuma brīdi. Paceļas kausi, to malas iegrimst drebošās lūpās un alus straume aizskalo satraukumu.

— Krodziniēk, vēl sešus!

— Te jau nebūs gaisa, — saka Baigais. — Aiziesim labāk pie Sibillas.

Viņš ir tais pašos vecajos svārķēļos, tumšā kreklā. Ogļu putekļi ietveŗ acis melnos lokos. Seja bāla un kal-sna. Bet acis zib drudžainā mirgā.

Man gribas aprunāties ar Baigo, bet vispirms tak jāno-skaidro, kas tiks darīts tālāk, kur tiksīmies, kur turpi-nāsim savas dzīres.

— Iesim vien. Nebaidies. Nekur šie tev nepazudīs. Visi būs pie Mijkrēšļa. Pie tā jau tagad iet jautrāk nekā Dvē-seļu Puteni.

— Kur tad tu? — man prasa viens un otrs, kad sprau-cos ārām.

— Es atskriešu vēlāk. Pagaidām!

Babāns mani notveŗ pie rokas:

— Vai atnāksi pie Mijkrēšļa?

— Jā. Pēc kādas stundas.

— Vai pie pudeles nepiedalīsies?
Es viņam iespīžu sauējā divas naudas zīmes.
Tad mēs izspraucamies pa durvīm.

Neskatoties uz lielo tveici, kas karsēja pilsētu, Sibillas ēdienveikals likās vēss un nemilīgs. Galdauti bija tik briesmīgi notriepīti, nolietoti un nobārstīti pelniem, ka negribot radās šaubas, vai tie maz kādreiz tika apmainīti. Pati Sibilla baltajā pārvalkā bija tik nikni notriepusies taukiem un mērcēm, ka drīzāk atgādināja mehaniķi vai garāžas apkalpotāju.

— Vai parasto?

— Nē, saldumiņ. Ātnes mums tēju. Bet bez piena. Un neaizmirsti vienu krūzi sev.

Ēdnīcas vienīgais rotājums — Coca-Colas reklāma rūdīja papliku meitieti atkailinātām krūtīm kā milzu tesmeņiem, kādus mēs ar glupo Maiku ik rītus mazgājām un slaucām. Izstieptā rokā tā piedāvāja glāzi brūnganā dzēriena. Ja viņa būtu ielas meita, to iebāztu cietumā. Bet bija jāpieņem, ka šī piederēja labākām aprindām, jo plakāta apakšmalā bija uzraksts: esi sabiedrīks — dzer Coca-Colu.

— Tikai nelej pilnas! — iesaucās Baigais, pavēris skrandainos aizkarus un iebāzdamas galvu blakustelpā, no kurienes atskanēja krūžu un karošu šķiņdoņa.

— Kā tad iet Alīsei — es apprasījos, kad bijām apsēdušies pie galda.

— Alīsei iet labi. Necik sen bija atbraukusi šurp.

— Nu un?

— Atbrauca un atkal aizbrauca. Ļoti tāds — varētu teikt — patīkams cilvēks.

Sibilla atnesa tēju, Baigais izvilka pudeli un iešāva katrā krūzē kārtīgu klunkšķi.

— Uz veselībām, meitenīt. Bet tec nu tagad mudīgi uz virtuvi un pamazgā savu — šito. Uzkuļsies sanitārais inspektors un būs ziepes. Mēs tikām parunāsimies ar Arturu. Tec nu.

Draudzīgi uzsitis pa gūžu apaļumu viņš to pastūma prom. Varēja redzēt, ka pat šī vienaldzīgā kustība Sibillai darīja prieku. Drīz otrā telpā sāka skalīnāties ūdens un atskanēja klusa dziedāšana, ko reizēm aizrāva spraiņas un straujas roku kustības.

— Tu tagad te nenāc! — viņa pēc brīža iesaucās viltotās bailēs

Baigais pat neatbildēja.

Smagiem soļiem iečāpoja divi busu konduktori un sauca pēc tējas. Sibilla tos apkalpoja mētelī un tad steigšus atkal pazuda virtuvē.

— Gāz nu vaļā. Kas tad tie par brīnumiem, ko Luīze pašreiz strādā.

Baigais gardi nosmējās.

— Luīze atkal izcēla vienu tautieti kā āpsi no alas. Bet pagaidi. Vispirms kaut ko citu: vai tu maz zini, ka vakar Čibuks bija pie tiesas? Pie tam par kaušanos?

— Nezinu nekā.

— Vismaz tikdaudz tev vajadzēja būt skaidram, ka viņš Luīzei tikpat kā dēla vietā. Izremontēja māju, sakopa dārzu, ierīkoja centrālo apkuri, pašreiz labo un krāso mājas ārpusi. Tu vairs nepazīsi, kad aiziesi. Tā vairs nav tā māja, kur mēs gājām rudenī. Viss spīd un laistās. Bet tagad par to kaušanos. Kādu laiku atpakaļ vienu vakaru šepat Dvēseļu Putenī vienam no mūsējiem diez kas sanāca galvā un tas sāka par Luīzi izteikties mazliet — sacīsim — neuzmanīgi. Ka tā savā mājā ierīkojusi dzeruvi un spēļu elli un ko visu vēl nē. Tas bija nelaimīgs cilvēks, tik daudz es tev varu pateikt, jo Čibuks tur gadījās tuvumā un visu dzirdēja. Vienā grābiņā aiz svārku atlokkiem Čibuks to izcēla no krēsla, tā kā viņam pirkstgali tikko vairs skārās pie grīdas.

— Tu naškeistais lūps. Tu lelais valna valns! — Čibuks uz viņu nošņāca sakostiem zobiem, un tad ar vienu cirtieni vīrs pārlidoja visam krogum un sabruka kaktā pie durvīm. Viņam būtu smagi gājis, ja mēs pa visiem nebūtu Čibuku savaldījuši.

— Viņam laikam spēks kā lācim.

— Droši varētu iet cirkū lauzties. Bet krodzinieks tikām izsauca policiju. Skats patiesībā nebija no glietajiem: cie-

tušajam svārki pārplēsti, pats viņš purduļodamies slaucīja piedurknē asaras, iesnas un asinis un nezināja, ko labāk taustīt: pampstošo muti vai pārsisto pakausi. Tad nu vakar bijām tiesā.

— Vai tu vainīgs? — prasa tiesnesis.

— Vainīgs, — atbild Čibuks caur tulku.

— Vai siti?

— Situ.

— Viens liecinieks apgalvo, ka tev rokā bijis nazis. Čibukam gandrīz paspruka smieklī.

— Dēļ šitā mirlas man, tiesneša kungs, naža nevajaga.

Viņš to teica tādā balsī, kā kad būtu tūlīt ar mieru iet pierādīt, ka viņam pēc naža tā mirlas dēļ patiešām nav nekādas vajadzības. Nu ko? Advokāts gadījās labs, tas Čibuku izrunāja. Tika cauri ar tiesas izdevumiem. Pēc tam abi satikās priekšelpā un Čibuks teica cietušajam:

— Atnōc uz krūgu. Izmoksōšu tev uz tōm bailem. I jau nu plēvi nūpērķšu. Bet pamēģini tu man vēlreiz vērt savu nateirū reiklī vaļā, un es tev nūlauzšu sprondu.

— Tā ir vīra valoda. Nevarēju iedomāties, ka Čibuks tik straujš.

— Viņš ir miermīlīgs kā jērs. Es šitos vīrus pazīstu. Diezgam viņus redzēju frontē. Bet pamēģini tikai aizdot dusmas un tad ir uguns pakulās.

— Vai neiedzersim?

Mēs pacēlām krūzes. Baigajam tā vēl bija pusē, bet es savējo atliku galdā tukšu.

— Tu strauji ņem, — viņš teica, to no jauna pieliedams. Es grozīju krūzi pirkstos, raudzījos galdā un neatbildēju.

— Tev kādas nepatikšanas?

Es paraustīju plecus.

— Savā reizē katram ir kāda ķibe. Nav nekas sevišķs. Stāsti vien tālāk par Luīzi.

Baigais ilgi mani pētīja.

— Kā pats zini. Nu tad par Luīzi. Atceries, viņa policijā dabūja adreses. Izrādās — viens no mūsējiem strādā cementfabrikā. Par vārtsargu. Jau gadiem ilgi. Angliski nesaprot, latviešus nesatiek. Kā labprātīgā cietumā. Luīze noģaida, kamēr vīram vārda diena un aizbrauc. Šim tikai

tāda būdele pie vārtiem, un tur visa viņa bagātība: galds, krēsls, brezenta mētelis pie sienas.

— Labdien.

— Labdien.

Abi stāv un skatās viens uz otru.

— Vai tu mani meklē? — šis prasa.

— Nu ka meklēju. Iekšā neaicināsi?

Šamais tāds apjucis, nezina ne ko teikt, ne darīt, bet Luīze tik iet uz būdu.

— Man tur nav nekādas kārtības — viņš uztraukts saka. — Varbūt mēs varētu tepat. Kas tev īsti par vajadzību? Kā tu vispār zini, ka es te esmu?

— Par to parunāsimies vēlāk, — Luīze saka. — Bet tev man jāapsola viens: es tagad ieiešu būdā, bet tev nav brīv ātrāk nākt, kamēr tevi pasaukšu. Arī pa logu nav brīv lūrēt.

Šis skatās uz Luīzes sudrablapsām un briljantiem. Pēc krāpniecies gluži neizliekas. Jālaiž vien būs.

Nu, ko Luīze: Viņai somā līdz balts galdauts, pīrāgi, saldāmaize, divi šķīvji. Viņa uzklāj galdau, pašā vidū uzliek krūzi ar puķēm. Un tad paveļ durvis un sauc šo iekšā. Šis ienāk, noņem cepuri, ilgī skatās, vārsta muti, bet skaņas nenāk. Viņš nekā nesaprot. Un tad Luīze saka:

— Daudz laimes vārda dienā!

Un vai tu zini, kas tagad notiek: tas vīrs sabrūk. Viņš atsēžas savā lāviņā, iespiež galvu rokās un reizēm iešņukstas kā bērns. Un pašam viņam ir dusmas uz sevi un kauns, un nevar parunāt, un nezina ko teikt. Kāda smagā mašīna ierūcas pie vārtiem. Viņš pielec kājās un izskrien ārā, gandrīz pagāzdams Luīzi gar zemi un sauc braucējam:

— Ej, Mik, atved man pusstopu brendija. Nē, ko te žņaucgsies tādā reizē. Ved divus. Še nauda!

Un tad viņš starodams atgriežas atpakaļ būdā.

— Miļā kundze, — viņš saka, — es piecus gadus neesmu runājis ar latviešu cilvēku. Un nu jūs te atbraucat ar puķēm un mani apsveicat. Es to nesaprotu, vai jūs mani mānāt, vai viss šitais nav tikai joks.

— Tu pirmīt mani sauci par tu. Tā ir daudz labāk. Vai tas arī ir latvietis, ar ko tu runāji?

— Tas? Nē, tas ir anglis.

— Bet tu tak ar viņu runāji latviski.

— Kā lai citādi runāju, ja angļiski nesaprotu. Vecie fabrikas šoferi visi mani saprot. Man pašam galva nav uz valodām. Tūlīt būs šņabis šurp. Un tad svētīsim tā, kā es nekad vēl neesmu svētījis!

Un nu pagājušo ceturtdien vīrs bija atbraucis pie Luīzes. Vai tu vari iedomāties, kas viņam bija no Latvijas līdz? Stripainās bikses! Tādas, kā tolaik valkāja ierēdņi. Izskatījās varen cienīgi. Un tu zini vēl ko: viņš bija laimīgs. Viņš sēdēja un klausījās, ko mēs runājām un kā dziedājām un staroja laimē, ka var atkal būt latviešu vidū. Bet ar Luīzi pašu nebija lāga. Tā pastāvīgi cēlās un gāja pie loga skatīties, vai tu nenāc. Viņa gaida tevi.

Mēs labu laiku klusējām.

— Es noteikti atbraukšu nākamreiz. Nu tad paldies par ziņām. Un par cienājumu. Bet es domāju, ka man jāsāk iet. Šie būs nogaidījušies.

— Ko tu tik nepacietīgs? Tev svilst?

— Tu nenāksi?

Baigais papurināja galvu.

Paņēmis cepuri es viņam sniedzu roku:

— Tad līdz ceturtdienai!

Kad es jau biju pie durvīm, viņš piepeši teica:

— Tu tak ribēji zināt par Alisi.

— Nu?

— Alise grib precēties.

— Kuŗš sievietis tad nu negribēs precēties! — es iesmējos un izgāju uz ielas. Bet tad es apstājos un sāku domāt. kāpēc Baigais man to teica? Tak ne bez zināma nolūka. Iet atpakaļ? Bet es gāju vien tālāk. Mani vilka Dvēseļu Putenis, troksnis, burzma, pūlis. Man gribējās tikai vienu — nebūt vienam un nekā nedomāt.

Nodaļas priekšnieks Paparde, par spīti vasaras tveicei melnā tērpies no galvas līdz kājām, pārdeva biļetes izbraucienam uz latviešu māju Almēlijā Jāņus svinēt.

— Brauksim, brauksim, tautieši. Turēsimies visi kopā. Palīgosim sentēvu garā. Vai tev ar? — viņš griezās pie manis.

— Dod, — es teicu, nemaz neapdomādamies, vai man maz būs iespējams braukt.

Papardem veikalošana gāja no rokas, tikai pavisam retais atteicās. Un tad klāt bija slēdzamais laiks, un mēs visi aizgājām pie Mijkrēšļa.

Virtuvē tiek spēlētas kārtis un vārīts ēdiens. Augšā kaut kur dzied, kādā citā telpā griestiem ribot tiek dejots. Kāpnēs skan smieklī, skrejoši soļi, spiedziens. Un glāzēs mirdz ugunīga dzira. Lūpas deg.

— Kam jādala?

Trokšņi aizklist tālāk un tālāk.

— Ej, nesnaud. Tev jāceļ.

Apkrīt glāze. Lielā peļķē mirkst kārava dāma. Tai blakām smīn kreiča kalps. Ja tam nodzitu bārdu, saki man, pēc kā viņš izskatītos? Pēc kā gan cita: viņam ir Titar-galvas mulķīgais vaibsts —

Pirmdienas ritā pastā bija vēstule. Pazīstamajā rok-rakstā. Ilgi es to grozīju rokās un pētīju pasta zīmogu. No Romas.

Diez, kāpēc pēkšņi bija jāraksta vēstule, ja visu laiku varēja iztikt ar skatu kartēm? Varbūt kaut kas noticis. Vai ik dienas avīzēs varēja lasīt, cik tas ir bīstami — ceļot pa ārzemēm. Tur zagļi un laupītāji darbojās pat skaidrā dienas laikā. Un vietējā policija saprotamā kārtā ar tiem bija uz vienu roku. Un ja tad vēl padomā par drausmīgo ēdienu, ko ārzemēs lika galdā, tad bija jābrīnās, kāpēc cilvēki vispār atrada par vajadzīgu kaut kur braukt?

Var protams gadīties, ka izņēmuma kārtā nekas ļauns nav noticis. Jā, bet kas tad? Varbūt ir pietrūcis naudas.

Mīlais vīrs! Mīlais Harald! — Nē, vienkārši: Harald! Tu nevari iedomāties, cik viesnīcas šeit ir dārgas. Un kur tik tu pagriezies, kāds izstieptu roku lūdzas dzeņam nau-

das vai gluži bezkaunīgā kārtā ubago. Man jau Čivita-večijā sāka iet uz beigām —

Nodevis pastu Mērijai es gāju brokastīs.

— Nu kas ir? Vai nesāksim pļaut? — man prasīja Bils.

— Varam.

— Mašīna tev tagad tikpat kā izņemta no skatuloģa. Vai nebūs žēl, ka notraipīsies? Sevišķi tie tavi dzeltenie riteņi?

Bils smēja platu muti, bet es neteicu nekā.

Viņš man palīdzēja piekabināt traktoram zālesplāvēju.

Aiz meža vējā viļņoja pļava. Āboliņš, timotiņš, pļavas ziedi un zāle, vēl pilna smagas rāsas. Es ieslēdzu zobratu, izkopts ieklaudzējās, uzņēmis ātrumu es to nolaidu gaŗajā zālē. Gluds un līdzens pļāvuma paklājs palika blakus traktora pēdām. Tur tūlīt uzradās strazdi un augstu kājas cilādami lasija kāpurus.

Saule kāpa augstāk un augstāk. Es novilku kreklu un pabāzu zem sēdekļa. Mana miesa bija tumši brūna, tai no saules vairst nebija ko bities.

Ap pusdienas laiku pļava bija pusē, bet kad vakarā mežmales ēnas kļuva gaŗas un zilas, es izbraucu pēdējo pļāvumu. Gaisā drebēja vīstošās zāles smarža.

Pārbraucis mājās, es ilgi mazgājos pie sūkņa stālļa galā. Tad vakara klusumā atskanēja Mērijas balss. Viņa sauca mani:

— Kāds tu izskaties! — viņa iesaucās, kad divieļi berzēdamies tai pagājos pretī. — Sarkani melns. Kā rietumu indiāņi. — Un klusāk piemetināja: — Angļu vīrieši nekad puspliki nestaigā pa sētu.

— Toties sievietes jūrmalā staigā daudz plikākas.

— Jūrmalā tā ir cita lieta. Bet nedomā, ka tas man pārāk patik. Vai tu negribi tēju?

— Kunga nav mājās?

— Ir. Ābi ar Lesliju snauž verandā.

— Tad labāk nē. Aizbraukšu uz kroģu, iedzeršu kādu glāzi alus.

— Sestdien tu pārbrauci vēlu, — teica Mērija un zīmīgi manī noskatījās.

— Iznāca mazliet pavēlāk.

Bet pie sevis es nodomāju — nesāc tu tikai man sprediķus lasīt!

— Ko es tev gribēju teikt: tev rīt jābūt Lestonā. Pusdivos pienāk vilciens no Londonas. Kundzei pretī.

— Eļ! Ak tad kundze beidzot brauc mājās!

Mērija liekas nesaprata, kāpēc man par to varētu būt prieks.

— Un ko tad šie abi? — es pamāju uz verandas pusi.

— Vai tad nevar paši aizbraukt pretī?

— Nav tava darīšana. Tikai neaizmirsti.

Cienīgi viņa gāja atpakaļ uz dārzu, man likdama manīt, ka nav pareizi — pārspriest kungu rīkojumus un to pareizību.

Tātad kundze brauca mājās!

Uzkāpis savā stallaugšā es ilgi un rūpīgi spodrināju kurpes un tad apskatīju savu labo uzvalku, vai tas nebija cietis un kaut ko neliecināja par sestdienas priekiem. Svārku kabatā es sataustīju veselu sauju graudu cukura. Tos es laikam biju pievācis pie Sibillas. Par mūsu zīrgiem domādams. Pa stāvajām kāpnēm es atkal notrausos lejā. Terēze kā parasts no manis vairījās, bet Kendals iebubinādamies sniecās pretī.

— Še nu, našķil Iegrauz, — es teicu klusā balsī. — Tas tev ciema kukulim no Lestonas. Nu tev atkal sāksies prieki. Kundze rītdien būs mājās. Varēsi slaidi izriksot pa laukiem, kā pasaku zirgs Strunkes ilustrācijās. Bet es strādāšu pļavā un skatišos, kā tu slaidi nes mūsu kundzi savā mugurā. Še nu, šis ir mans pēdējais.

Noglaudījis zirga kaklu es uzkāpu atpakaļ un ilgi nevarēju aizmigt.

Verandā dega uguns. Tur sēdēja divi vīri. Viens no viņiem nevēlējās braukt kundzei pretī un otrs neuzdrošinājās to piesolīt. Tāpēc bija jābrauc man.

Bārdu pārāk rūpīgi dzenot iznāca iesnāpt kaklā. Tas ilgi asiņoja, un beidzot tur palika gaŗa tumša rēta. Protams, tam bija jānotiek tieši šitādā reizē.

Perons bija cilvēku pilns, kā jau sākoties atvaļinājumu sezonai. Somas, kofeŗi, tarbas, makšķeŗu kāti, golfa bozes. Skrejoŗi, kliezoŗi, saldumus sūkājoŗi bērni, uztrauktas mātes, avizēs ierakuŗies vīri, visam pa vidu

stacijas dežūrants, monotonā mierinošā balsī atbildēdams neskaitāmiem jautājumiem. Skaļruni pļerkstoša balss kaut ko stāstīja un skaidroja. Tikdaudz varēja saprast, ka vesela rinda vilcienu pienāks ar nokavēšanos. Neviena par to neuztraucās. Anglijā tā bija pārāk pierasta lieta.

Bet Londonas vilciens pienāca laikus. Sliežu likumā iznira lokomotive, milzīgs dizeļa nezvērs, un riteņiem dārdot un klauzdot un perona klonam drebēt padrāzās gaŗām un bremszēm čikstot apturēja skrejošo vagonu rindu.

Drūzmā spraukties nebija nozīmes. Es stāvēju pie malas un gaidīju. Tieši man pretī bija apstājies pirmās klases vagoni. No tā cienīgi izkāpa kādi četri vai pieci vīri. Visā pasaulē pazīstamais angļu tirgotāja tips. Tāpat kā Pāpāde sestdien krogū, tā arī šie liekas nebija pamanījuši, ka ir vasara. Pelēkmelni uzvalki, sīkšņoti portfeļi, cimdi, lietussargi. Galvā melns katliņš, ko mēs mājās saucām gan par okstiņu, gan par „cūku sitamo”. Un sejās tik vienaldzīga izteiksme, kā kad viņi nemaz nemanītu un viņiem tas arī nebūtu svarīgi, ka viņi pašreiz ir atbraukuši Lestonā un soļo uz izeju. Savā vienaldzībā viņi tiešām nebija pamanījuši, ka pasaules vara, kas kādreiz bija viņu rokās, tiem pamazām bija izslidējusi caur pirkstiem.

Un tad es ieraudzīju mūsu kundzi. Cik tumši gan iedeg cilvēki, kas kādu laiku ir padzīvojuši dienvidos! Mazliet piemiegtām acīm viņa raudzījās drūzmā. Es viņai steigdos pretī, lāga nezinādams — ko teikt. Labdien angļiski skan nelāga. Uzsaukt hallo! būtu necienīgi. Bet es nomurmināju kaut ko līdzīgu — sveiki mājās!

— Ā, tas tu! — viņa teica. — Noliec zemē, man ir pretī, — viņa pagriezās pret nesēju un iedeva tam sidrabnaudas gabalu. Nekas cits man neatlika kā paķert divus nejauki smaģus nesamos un steigties viņai pakaļ. Stacijas laukumā viņa ātri saskatīja mūsu vāģi. Kamēr es novietoju kofeŗus, viņa ērti iekārtojās priekšējā sēdekļī. Es ieslēdzu motoru un lēni iegriezu galvenajā ielā.

Ar pašu acū kaktu es vēroju viņas roku spodrinātos naģus, nenosakāma materiāla rokassomiņu, cimdus, gai-

sīgi vieglu lakatiņu un pārlocītu ārzemju žurnālu. Viņa smaržoja pēc kaut kā reizē rūgtena un salda.

— Vai Airisa jau mājās? — viņa piepeši ievaicājās.

— Vēl nē. Mēs viņu gaidām nākamo nedēļu.

— Kāpēc tu saki — mēs?

Mans iedegums viņai nelāva manīt, ka es nosarku. Kā gan man vienmēr izgadījās izrunāties aplam. Tas jau izklausījās tā, kā kad es piederētu viņu namam un it kā man būtu tiesības kādu gaidīt.

Es izlikos kaut ko knibināties ap motora kloķiem un neatbildēju.

Un tad viņa skaļi iesmējās.

— Neesi tak tik tramīgs! Es neko sliktu nedomāju. Un tu gluži mierīgi varēji atbildēt, ka arī tu viņu gaidi. Airisa ir jauka meitene. Tu redzēsi, kā viņa būs pārvērtusies.

— Jau Ziemassvētkos viņa likās būt krietni pastiepusies gaņumā.

— Tikai neiedomājies, ka tas ir no tavas rupjās maizes.

Es nekā neteicu, bet pēc kāda brīža viņa kā pārdomājusi piebilda:

— Bet var jau būt, ka tas tomēr ir no tavas rupjās maizes. Viņa jau citu maizi vairs mutē neņem. Jūs — kontinentāļi esat vieni savādi cilvēki. Ko vēl tu viņai gribi iemācīt ēst?

— Es domāju — rūgušpienu.

— Ko?! — viņa izsaucās nemākslotās šausmās.

— Vasarā tas ir ļoti derīgs veselībai.

— Derīgs veselībai! Tā ir inde, to tev katrs varēs pateikt.

— Tad es pašreiz indējos katru dienu.

— Nē, vai tiešām tu to ēd? Es nezinu, man liekas — es paliktu slima tikai skatoties vien.

Viņa mudīgi sameklēja cigareti.

— Vai tu pipēsi?

— Nē paldies.

— Tikai neiedomājies, ka Airisa tev ies klausīt. Rūgušpienu viņa jau nu vis neēdīs. Kaut gan no otras puses, mazā jaunkundzīte liekas tic visam tam, ko tu viņai stāsti. Un ja nu tu viņai liec ēst rūgušpienu — kas tur var galvot? Labi, ka viņa būs mājās tikai vienu nedēļu.

— Kā tā?

— Viņa brīvdienas pavadīs Francijā. Es gribu, lai viņa pareizi iemācās franču valodu.

Mēs brīdi klusējām.

— Un tagad pastāsti, ko dara mani zirgī!

Mums tik viegli veicās runāt, ka gluži nemanot bija klāt ozolu gatve un mēs bijām mājās.

— Cik pie mums tomēr ir skaistil! — viņa izsaucās, izkāpusi no mašīnas un mirdzošām acīm raudzīdamās apkārt. — Ienes saiņus priekšnamā un paldies, ka man atbrauci pakaļ.

Viņa aizgāja pa dārzu. No turienes drīz atskanēja Mērijas satrauktā balss.

Pārģērbies es mudīgi izstrēbu bļodiņu rūgušpiena. Man pastāvīgi kāds trauks ar pienu stāvēja staļļaugšā. Un tad līdz vēlam vakaram es nostrādāju pļavā.

Laiks bija iegriezies saulains un nopļautā zāle ātri žuva. Nu arī Maikam vajadzēja ņemt otru traktoru un nākt man palīgā ar siena ārdītāju. Nekādas darba stundas es tagad neskaitīju un strādāju līdz vēlai tumsai.

Bils par to domīgi šūpoja galvu:

— Vai tu medaļu domā izpelnīties?

Viņš jau to nesaprata. Man tas nenācās grūti, es to darīju ar prieku. Pats sev es reizēm vaicāju, vai tas Pīrsona kundzes dēļ? Varbūt — mazliet. Es viņu reizēm manīju aizcauļojam gar mežmalu. Man patika, ka viņa redzēja mani strādājam. Kādu rītu viņai līdzī jāja Leslijs, un tad man visu dienu bija nelāga garastāvoklis.

Tā pagāja nedēļa, un tikai sestdienas pievakarē pie sūkņa mazgādamies es atcerējos, ka nebiju aizbraucis pie Luīzes. Un atcerējos arī otru lietu: ka vairums tautiešu šodien brauca uz Ālmēliju. Šovakar tak bija Jāņi, Jāņu nakts. Kaut kas manī tā kā iedzēla, kā iesāpējās: es tak varēju aizbraukt līdz. Bet nu bija par vēlu par to domāt.

Uzkāpis staļļaugšā es uzvilku tīru kreklu.

Vismaz tīru kreklu es gribu mugurā, Juhān. Tavā zemē tak arī svin Jāņus? Protams ka svin. Tāpat kā somi, zviedri un norvēģi. Tikai ziemeļu tautas zina priecāties par sauli, par dabas brieduma laiku, par isās vasaras nakts mistēriju. Bet kas ar mums abiem? Tev pie tam

šodien iznāk tāda kā vārdadiena. Nu jau drīz būs gads, kopš tu nemaz nezini, kas tas ir — prieks. Tev tai melnajā kastē ir gluži viena alga, vai ārā ir vasara vai ziema. Tu tikai zini vienu: savu Domkalnu. Un varbūt klusībā tu smeji un vēro mani, kā es ar tevi tikšu galā. Nesmeji! Atdošu tevi čigānam, tad tu man redzēsi! Bet nē jau nē, nedošu, es tikai jokoju. Āpsolīju Domkalnu un Domkalnu tu arī dabūsi. Un laika gaidīt tev ir diezgan. —

Es piegāju logam. Dārzā sāka krēsnot, bet verandā dega uguns. Arī pārējie mājas loģi bija gaiši. Tur bija viesības. Varēja reizēm manīt Mēriju ar paplāti rokā staigājam apkārt.

Es brīdi pārliku, paraudzījos pulkstenī, tad norausos zemē, iekāpu vāģī un aizbraucu uz krogu. Pēc kādas pusstundas es bija atpakaļ, un svārku kabatā man mīlīgi klunkšēja pudele.

— Uz tavu veselību! — es teicu, bet tad pārļaboju: Kāda tev tur vairs veselība. Labāk teiksim — uz satikšanu. Uz izdošanos. Kaut ko tādu, kas man neatgādina pārāk klaji, ka man patiesībā ar mironi darišana. Jo tas tu esi, Juhān, vai nu tev tas patik vai nē. Nu tad sveiks!

Atgūlies sienā es klausījos. Klusums, klusums. Tikai zirgi apakšā reizēm spārda grīdu un nopūšas. Kāds kukainis sitas pret loga rūti, reizēm iespindzas, kad ieskrējis vecajos zirnekļu tīklos. Un tad ir atkal klusums, klusums.

Lielaajā mājā ir viesības. Tur Pīrsona kundze smaida saviem viesiem un stāsta par Romu un Kapri. Protams, viņa nemin Romu, bet gan kādu slavenu viesnīcu, kuŗu katrs pazīst, kuŗā katrs ir bijis. Katrs, kas pieder šai sabiedrībai.

Arī latviešu namā Almēlijā ir viesības.

Nu, neteiksim slihta vārda: arī mums ar Juhānu ir mazas viesībiņas. Paskaties uz šo pudeli: tajā ir tikdaudz jautrības un trokšņa, noreibuma un trulas vienaldzības, ka vari kaut vai tūlīt sākt trakot vai raudāt, kā pašam patīk.

Klusums, klusums.

Un tad ir mazliet tā kā žēl sevis, ka tā jāsēž vienam pašam un nav neviena, kas uzdzer preti. Dažs no mums varbūt jūtas tīrais bagātnieks. Dažam ir līdz no Latvijas svitrotas bikses, kuŗas var aptaustīt, pārcilāt un nolikt atpakaļ. Man nav itnekā. Tikai klusums. Un pudele. Un paša dzīvība, ar kuŗu nav lāga ko iesākt. Sveiks, Juhān, neguli. Ir Jāņu nakts.

Jāņu nakti patiesībā ir grēks gulēt, kā mēs to abi pašreiz darām. Jāņu nakti jāvalda troksnim, bet ne tu vairs kāds trokšņotājs, ne es. Ko es viens te varu pietrakot. Tam vajadzīgs pūlis, gaisā uzslīeta muca, ugunskurs, kauss alus vienā rokā, skuķēns pie otras. Paklaur! Kāds — liekas — staigā pa dārzu. Tad mums jārunā klusāk, citādi vēl nodomās, ka neesmu gluži pie pilna prāta. Ka esmu tāds pats kā glupais Maiks. He-hē, tad gan būtu smalki: divi glupie vienā mājā. Pat Anglijas apstākļos tas būtu mazliet tā kā par daudz. Bet vai tu zini ko? Es tagad ieņēmsu vienu mazu malciņu un tad noiešu lejā. Tāpat vien, lai redzētu, kas pasaulē notiek. Es drīz būšu atpakaļ.

Debess ir rūsgana un pilna blāvas gaismas. Vēja nav, tikai nakts drēgnums klusi staigā. Daži sikspārņi laideļjas ap šķūni. No lielās mājas skan viesību čala, balsis un smieklī, klusa mūzika. Durvju priekšā stāv piecas vai sešas mašīnas. Ābeļu dārzā ir tumsa.

Vai tur tomēr kāds nestaigāja? Divas cigaretes iekvēlojas un padziest. Es klusi eju tālāk. Bet uznācis uz gatves es piepeši satrūkstos: lielais kastānis kā milzīgs melns suns tup dārza galā un skatās manī ar savu zvaigžņu aci.

— Ko tu gribi, melnais suns? — es čukstu, un man ir bail.

Viņa acs mirkšķina un zaigo, brižam pazūd un tad iemirdzas no jauna.

— Kā tu mani vēro? Jāņu nakti trimdinieks iet savu vientuļo ceļu. Ļauj viņam iet. Neviena dziesma viņā neskan. Viņš ir kluss un viens. Kādu vēl tu viņam gribi uzlikt sodu? Ko vēl tu vari atņemt tam, kam jau tā nav nekā?

Es piespiežos pie žoga un skatos un viegli tirpuļi drebina manu muguru. Un tad — nē, vai tas varētu būt! — man piepeši liekas, ka melnais suns smaida. Tas viegli pamāj man ar galvu un draudzīgi piemiedz aci. Es skatos tumsā ilgi un uzmanīgi un tad man izzūd pēdējās šaubas: suns smaida. Man paliek tik viegli, es tam atsmaidu pretī un pametu ar roku. Un tad es pagriežos un eju atpakaļ. Drošības dēļ es vairākkārt atskatos, bet tur nav šaubu: viņš man labvēlīgi māj un mani pavada līdz pat šķūnim, kur lielās mājas jumts to aizbīda projām.

Cik tas ir smieklīgi — baidīties. Pie tam no kastāņa, kuŗu es dārzā redzu katru dienu. Tikai pamēģini par to pastāstīt dakterim, un tu zini, ko viņš par tevi nodomās.

Es uzkāpju atpakaļ augšā un atkritu sienā.

— Juhān, Juhān. Vai tu negribi ar mani mainīties? Ja tu būtu manā vietā, tad tu te nestaipītos un nevaidētu. Tu jau sen būtu apcēlis sādžas brašāko skuķi un tagad rībinātu krogu ar saviem smiekliem un stāstītu par kaujām pie Ilmenes ezera. Tu biji no cita kaula, bet manī — kā redzi — nav īsta skrējiena, nav trauksmes, tik tāda klusa idēšana. Bet nu guli vien. Es arī likšos uz aci. Cik tad te tai pudelē palicies? Vēl klunkš. Nu tad sveiks! Un ar labu nakti.

Āstoņas pļavas stāvēja nopļautas, izkaltētas, sapresētas un siena ķirpas sakrautas statos. Vairāk mēs ar Maiku divatā nevarējām veikt. Siena vešanai un kraušanai šķūnī vajadzēja trīs vīru. Gan jau Bils, kuŗam reizēm samaisījās kāja un aizmirsās ar kuŗu īsti jābaidās, ka neuzkuļas no pilsētas veselības inspektors, un tad varēja iziet plāni kā darba devējam, tā strādniekam. Tādā veidā mēs nekur nevarējām tikt.

Vienu rītu, kad mēs neizpratnē knosijāmies pa pagalmu un nezinājām, ko īsti iesākt un ko nē, dārza vārtos parādījās Pīrsona madāma un mums priecīgi uzsauca:

— Nu kas ir, strādnieki, vai tad nebrauksim uz pļavu! Viņa bija savā jātnieces tērpā, cimdiem rokās.

Mēs salēcām piekabē un braucām.

Maiks palika uz v ezuma, es cēlu ķirpas, viņa pati vadīja traktoru.

Vai traks, kas tas manī pēkšņi bija radies par varenu darba sparū. Dakšas kāts locījās un krakšķēja manās rokās. Maiks nikni uz mani bolīja acis un kaut ko pie sevis bubināja, jo tikko jaudāja tikt galā ar ķirpām, kuņas es tam devu v ezumā. Krekls man sāka līpt pie miesas. Es to norāvu un iebāzu starp ķirpām. Mana āda bija tik tumša un cieta, pieradusi saules un vēja, ka es pat nejutu dadžaino sienu ķirpu asumu.

Mēs uzkrāvām pamatiģu v ezumu. Maiks palika augšā, es uzlēcu uz traktora blakus Pīrsona kundzei un mēs lēnām sākām braukt uz mājām. Es stāvēju viņai cieši blakām, atspiedies pret traktora riteņu sargdzelzi. Ceļa grambās traktoram valstoties viņa reizēm piegrūdās manam plecām, kaut ģan es mēģināju sarauties un atvilkties maliņā cik tālu vien iespējams.

Kā tāds sievišķis ģan var smarģot! — es pie sevis nodomāju. Ne pēc pūdeģa, ziedēm vai odieriem. Vilks viņu zina, varbūt tie bija viņas mati, apstrādāti frizētavā ar kaut kādām esencēm vai sārmiem. Bet laikam ģan nē. Tie bija īsi apcirtti un nelikās ne cirtoti, ne arī kā sevišķi kopti. Varbūt tā bija viņas blūze, mazģata smarģīgām ziepēm un veģas pulveriem. Tik daudzi ģadi bija pagājuģi, ka man bija aizmirsies sievietes tuvums. Sōlas salā palika Žanete, bet tā jau bija tīrais bērns. Reizēm Estere bija ienākusi pie manis. Tā oda pāc sviedriem un virtuves. Tie skuģi pie Mijkrēģļa visi smirdēja pēc šņabģa un tabakas, un pašam jauģrā prātā esot tas patiesģbā bija arī pilnģi viena alģa.

Man taģad atkal bija jādomeģa par divām pasaulēm. Par to, kuģā es dzģvoģu, un to otro, kuģā man nebija vietas.

Mēs lēni piebraucām šķūģa priekģā.

— Dabū tik kāpnes, — viņa spārīgi teica. — Es iešu augšā, jūs abi varat kraut.

Sākumā, kamēr ķirpas bija tikai jānoripina lejā, viņai veicās, bet kad vezums nāca pusē, viņa kļuva aizvien lēnāka un aizvien biežāk atvilka elpu. Pēdējās ķirpas mēs ar Maiku izsviedām paši. Viņa elsodama sēdēja piekabē, slapju pieri un miesai pielīpušu blūzi, un nikni kodīja zāles stiebru.

Viņa nepadevās, mēs aizbraucām uz pļavu pa otram lāgam un uzkrāvām atkal kārtīgu vezumu.

Mājās braucot man piepeši ienāca prātā Titargalva un es teicu:

— Būtu labi, ja šodien atbrauktu misters Leslijs.

— Kāpēc? — viņa izbrīnījusies jautāja.

— Redzēdams, cik jums grūti, viņš nāktu palīgā.

— Leslijs! — viņa izsaucās un sāka tik skaļi smieties, ka Maiks ziņkārīgi pabāza galvu pār vezuma malu. Man liekas, viņš bija nejauku aizdomu pilns.

— Tak ne Leslijs! — viņa iesaucās un nevarīgos smieklos brīdi atspieda galvu pret manu plecu. — Tak padomā par viņa mikstajām rokām un stērķelētajām manšētēm. Parādi man savu delnu.

Es pastiepu savu sastrādāto roku un viņa manām tulznām un ādas sarepējumiem pārvilka savus cimdotos pirkstus. Kādu brīdi viņa atstāja savu roku manējā.

Vezums lēnām pieligoja šķūņa priekšā. Tur mūs jau gaidīja Bils, acīm redzot nolēmis riskēt. Trijatā bija cita strādāšana, ja vien Bils nebūtu tik nikni tusnījis un vaidējis kā milzu sāpes valdīdams, un tik uzkrītoši raudzījies uz ceļa pusi, kā kad tur ik mirkli varētu parādīties veselības inspektors.

Pirsona kundze sēdēja ēnā, pīpēja un raudzījās mūsu darbā.

— Tev gan ļoti sāp, — viņa līdzcietīgi apjautājās, kad vezums bija izkrauts.

— Nav tik briesmīgi, — Bils atteica uzsvērtā varonībā, bet kliboja tik nevarīgi, ka likās — teju-teju sabruks pie zemes.

Blēdis un aktieris.

— Tu paliec mājās un atpūties. Pļavā mēs iztiksim bez tevis. Nu, vai brauksim?

— Vispirms būtu jāpaēd pusdienas, — es nedroši ieteicos.

— Ko?! — viņa izsaucās un pavērās savā pulkstenī, tik niecīgi sikā, ka tur vajadzēja labu acu, lai vispār varētu ieraudzīt rādītājus.

— Patiesi! Cik ātri gan pagājis laiks. Tad iesim ieēst. Bet uz pļavu bez manis nebrauciet.

Es ātri uzskrēju staļļaugšā un kāri iedzēru krūzi rūgušpiena, jo mani mocīja milzīgas slāpes.

Mēs nostrādājām līdz vēlai pievakarei, ievēdām vēl divus vezumus un iekrāvām trešo, bet tam bija jābūt pēdējam, jo Maikam bija laiks iet pie govīm.

Iebraucot pagalmā es neviļus satrūkos: dārza vārtos stāvēja saimnieks Pīrsons. Smagiem soļiem viņš pienāca pie traktora un palīdzēja savai sievai nokāpt zemē.

— Tas tev nebija jādara, — viņš teica aizsmakušu balsi.

Mani viņš neredzēja.

Paņēmis sievu pie elkoņa viņš to veda pāri pagalmam. Piepeši viņa pagriezās un atnāca atpakaļ pie manis.

— Tev tak ir draugi Lestonā. Varbūt ka kādam ir atvaļinājums? Viņa skatījās manī savādām tumšām acīm.

— Es šovakar gribēju aizbraukt uz pilsētu. Iespējams, ka kādu var sarunāt. Vai es varu ņemt mazo vāģi?

— Protams.

Viņa pagriezās un zemē raudzīdamās gāja atpakaļ. Mazu mirkli es notvēru Pīrsona skatienu. Tajā iezībsnījās nīknums.

Paēdis vakariņas un pārgērbies es sēdos vāģī un devos ceļā. Bija vēls, un kad es piebraucu pie Luīzes nama, sāka jau viegli krēsnot. Nama priekšā stāvēja jauna grezna mašina. Mazliet pabrīnījies es atvēru vārtus. Dārzs smaržoja pēc rozēm un žūstošas eļļas krāsas. Pie gala sienas stāvēja pieslietas kāpnes. Čibuks te tiešām

un mani nomutēja uz vaiga. Otrā rokā viņai bija šķivis ar naudu.

— Ak tad beidzot arī tevi dabū redzēt. Bet tad istā reizē gan esi atbraucis. Kad nu godam vien viss beigtos. Tik briesmīgs troksnis manā mājā vēl nav dzirdēts. Bet šito es viņiem izspiedu.

Viņa parādīja šķivi Papardem.

— Nu mums iznāks ko Surģa atraitnei nopirkt radio licenci.

Es nekā nesapratu un raustīju plecus.

— Gluži vienkārši. Pateicu šiem, ka ar gudrām runām vien nepietiek. Mums te dažas ģimenes nonākušas postā un jāpalīdz. Čikstēja gan un stomijās, bet beidzot redzi ko sameta. Vienīgi tas sektantu mācītājs nekā nedeļa. Viņš pats strādājot aprūpes darbu. Lai jau nu strādā vien. Tu droši vien neesi dzirdējis: Surģis atstāja atraitni ar diviem mazgadīgiem bērniem. Tāda posta un izmisuma es vēl nebiju redzējis. Vai tad jūs abi ar ko nepiesviedisit? Es ķēru kabatā un arī Paparde, noslaucījis lakatā muti un pirkstus, izvilka — kā jau tas bija gaidāms — melnas krāsas maķeli. Mēs katrs uzlikām pa papīram.

— Tu ielej sev kafiju un ieturies. Es iešu pie zēniem. Jāapskatās, ko tas Čibuks šovakar te trako. Ka neapgāž māju. Mēs parunāsimies vēlāk.

Viņa iegāja priekšnamā un tur pamazām apklusā brīkšķi, stenēšana un kāju dipoņa.

— Tāda viņa mums ir, — teica Paparde, šķivī maizītes pētidams. — Par citiem pastāvīgi domā un gādā. No viena dabū kādu mēbeles gabalu, no otra kādu drēbi, arī to radioaparātu, un palīdz katram kā varēdama. Bez Luīzes tur tiešām būtu neapprakstāms posts.

— Kas tas par Surģi? Vai es pazinu?

— Droši vien nē. Vēl gados pajauns cilvēks. Bet pajuka un aizgāja. Ko tu darīsi: katram savs traģisks...

— Kā tu teici?

— Ak tā! Tu jau te tik reti rādies, ka droši vien nemaz nezini jaunāko izteiku. Tagad to vien dzird, ka katram savs traģisks.

— Vai tiem tur iekšā arī katram savs traģisks? — es vaicāju un pametu ar galvu uz lielās istabas pusi.

— Tie? Ko nu par tiem. Prātiņš sen izkūkots. Tik vien palicis kā naidis un nevarība.

Es salūkoju krūzi, ielēju sev kafiju un pret palodu atspiedies lēni malkoju, kad virtuvē ieskrēja Baigais, pār visu seju starodams.

— Sveiks, vecais! — viņš sauca. — Tas ir labi, ka tu atbrauci. Iesim tikai mudīgi iekšā. Tur šovakar cirkus par brīvu. Nāc! — un viņš mani vilka aiz piedurknes.

— Pagaidi. Kā es tā — svešs cilvēks. Tur jāiepazīstas un jārokojas —

— Kas par mulķībām! Viņi tā iekarsuši, ka mūs pat nepamanīs. Nāc. Viņš klusi pavēra durvis un mēs iegājām lielajā istabā.

— Ef av tuvīt nāķful — maizē kozdams mums Paparde nokliedza pakāļ.

Mēs uz pirkstgaliem piegājām pie divāna un apsdāmies.

Troksnis istabā tiešām bija varens.

— Nodevēj! Nodevēj! — vēl vienmēr kājās stāvēdams sauca pasausais večuks. — Ja šitie man toreiz būtu nākuši rokā, kad es vēl darbojos Kaŗa Tiesas divpadsmitā nodaļā —

— Ne tu proti stāvus mirt, ne uz ceļiem dzīvot, — viņam kļiedza pretī sirms večuks, turēdams rokā glāzi, kuŗas dzeltenīgais saturs reizēm pārlija malām.

Kāds resns un sārts varena auguma vīrs bija nogrābis aiz svārku atloka pajuŗunu cilvēku, laikam ģan to paŗu tagad tik slavēto dzejnieku, un spalģā balsī tam stāstīja:

— toreiz izvēlēja delegāciju. Tur protams biju es, tad vēl viens senātors, kas tikpat labi būtu varējis palikt mājās, un viens departamenta direktors. Un tad es teicu: ģenerāļa kungs, es teicu. Katrai tautai, es teicu — Un vai jūs ziniet, ko viņš man atbildēja? Ko jūs isti —

Vecais skolotājs bija piecēlies kājās un žēlā balsī mēģināja pārējos saukt pie kārtības:

— Kungī, acumirkli uzmanības. Cienītie kungī! Bet kur tad paliek lielā, visu un visus vienojoŗā doma un vadoŗā ideja?

Pie tam viņš vilka ar abām rokām ģaisā lielu loku, bet neviens viņā neklausīģas.

Jaunais dzejnieks, kas nesen bija laidis klajā savu pirmo krājumu „Gods un negods”, liekas nemaz nebija dzēris. Viņš vairākkārt pavērās pulkstenī un zīmīgi paurdzījās uz plikgalvi otrpus galdam. Viņi jādāmā gribēja celties un iet. Tad viņš ar dakšiņu piedauzīja šķīvim un svārkus pogādams piecēlās. Zīmīgā kārtā iestājās klusums. Dzejnieku laikam katrs gribēja dzirdēt. Viegli atklepojies viņš tad teica:

— Cienītie kungļi. Man ir bijis patiešs prieks pabūt šovakar jūsu vidū un dzirdēt izteiktos uzskatus, pieredzi un pārliecību. Esmu gados tik jauns, ka meklēju katru iespēju ko mācīties no vecākiem un piedzīvojušiem vīriem.

— Tas labi, dēls, — iemeta starpā skolotājs, bet pārējie ar — psst! šņācieniem viņu apklusināja.

— No visa šovakar dzirdētā nav grūti secināt, ka mūsu tautas ienaidnieki dzīvo un darbojas Latvijā, un šā iemesla dēļ mums katēgoriski jānoraida jebkuŗa veida sadarbošanās ar mūsu tautas nodevējiem. Tas protams nekādā ziņā neattiecas uz krieviem. Kā jau tas katram labi zināms, tad lielajā tautu un valstu iztirgošanā krievi saņēma tikai to, ko viņiem zemu klanidamies pasniedza viņu sabiedrotie. Tāpēc šodien būt par krievu aģentu nav negods, bet gan cienījams stāvoklis, kā to arī praksē rāda daudzi redzami sabiedriski darbinieki. Tirdzniecības sakari ir ceļš uz mieru. Un uz peļņu. Tāpēc katrs, kas pārdod krievu preces, vai arī sūta uz Krieviju vietējos ražojumus, ir zināmā mērā uzskatāms par labdari. Jo viņš dara labu Krievijas saimniecībai, dara labu mantu izsūtītājiem un saņēmējiem, un dara labu pats sev. Gluži negribot mums tāpēc ir jājautā: jā, kur tad slēpjas visa vaina un nelaime? Un atbilde ir skaidra: pašos latviešos.

— Pareizi! Pareizi! — iesaucās Kaŗa tiesas divpadsmitās nodaļas vīrs.

— Tajos latviešos, kas spītīgi palika Latvijā, kaut gan viņu svēts pienākums bija mukt, gluži kā to darijām mēs. Ir zīmīgi, ka mēs nekā nemācāmies no vēstures. 13. gadsimteŗa beigās simts tūkstoši zemgaļu aizmuka uz Lietuvu, un līdz šai dienai par viņiem nekas nav dzirdēts. Tā, sekojot vecajam vēstures paraugam, visai mūsu tau-

tai vajadzēja celties kājās un doties trimdā. Tad mēs šeit varētu apgalvot, ka atkal esam viena liela un vienota saime. Mēs varētu griezties pie lielajām demokratijām, kuŗām ir tik plaši piedzīvojumi valstu un tautu pārdošanā, un tikko kāda valsts atkal nāktu tirgū, mēs to par visiem kopā varētu nopirkt sev un tur laimīgi dzīvot. Bet ko tagad? Piedodiet, pārpratumu novēršanai gribētos vēl piezīmēt, ka par to vien, ka esam mukuši, mēs vēl neesam uzskatāmi par zemgaļiem. Lai kļūtu par zemgaļi, ar mukušamu vien nepietiek. Vajadzīgas vēl arī citas īpašības. Bet atgriezoties pie galvenā temata: mums jākonstatē, ka mūsu nelaimē ir vainojami dzimtenē palikušie latvieši, un tāpēc ar viņiem nekādu sakaru mums nedrīkst būt. Vispozitīvākais solis šajā virzienā būtu aizliegt jaunajai paaudzei mācīties latviešu valodu, ar ko tad jebkuŗš kontakts ar dzimteni kļūtu praktiski neiespējams. Laimīgā kārtā mums šajā virzienā ir atzīmējami ievērojami panākumi, tā kā pastāv izredzes, ka tuvāko divdesmit gadu laikā šeit trimdā vairs nebūs neviena, kas pratis latviešu valodu, un ar to pašu mūsu lielais mērķis būs sasniedzis savu piepildījumu. Paldies, mani kungi. Bija patīess prieks pabūt jūsu vidū. Man diemžēl tagad jāatstāj jūsu patīkamā sabiedrība, jo man jāsteidz uz vilcienu. Vēlreiz paldies un uz redzēšanos! Iesim nu! — viņš uzsauca plikgalvainajam, kas arī cēlās kājās.

Istabā valdīja saspīlēts klusums. Vīri īsti nesaprata, vai tas jauneklis ņirgājas vai arī viņa vārdos slēpjas kāda dziļa un grūti uzminama doma.

Dzejnieks piegāja Luīzei, kas nupat bija ienākusi istabā, pateikdamies tai noskūpstīja roku un devās uz durvīm.

— Pagaid! — izsaucās Baigais man blakām un ieleca viņam ceļā. — Ja jau tu tik gudrs, tad pasaki, par ko es īsti esmu cīnījies?

Viņš viss drebēja un man tā vien likās, ka viņš tūdaļ grābs jaunekli pie krūtīm.

— Jā, par ko tad jūs īsti cīnījāties? — klusi un gandrīz skumji atjautāja dzejnieks.

— Par ko? Par ko? — Baigajam uznāca nervozi smiekli un viņš kā neizpratnē pavērās apkārt. — Es domāju, mēs

katrs to zinām. Par savas tautas neatkarību. Par ko gan citu.

— Skaisti, — noteica dzejnieks un spieda Baigajam roku. — Turpiniet vien tādā pašā garā.

Abi ar plikpauraino viņi izgāja priekšnamā. Ārā ierūcās mašīna.

— Tas lops mani izcūkoja! — piepeši iesaucās Baigais un metās gaitenī, bet mašīnas troksnis jau pagaisa aiz ielu krustojuma.

Nu atgādās arī ap galdu sēdošie. Visi kļiedza un dauzīja dūrēm galdu un taisīja neticamu troksni. Visskaļķais bija sausais večuks:

— Pakārt! Pakārt! — viņš kļiedza. — Kaŗa Tiesas divpadsmītā nodaļā es viņu uz 37. paragrafa C punkta pievilktu pie kāķa. Un pie reizes tevi ar, jo tu viņu te atvilki, viņš rādīja ar pirkstu uz sārto delegācijas locekli. — Pakārt un pie sienas.

— Par ko tad mani? — tas pārbijies taisnojās. — Es nekā ļauna neesmu darījis. Manā vietā lai runā manas rētas.

Uzcēlis kāju uz krēsla un atlocījis bikšu staru viņš rādīja drausmīgu zilganu rētu divu plaukstu gaŗumā.

— Tā ir bezkaunība par mums šitā runāt. Mēs neviens neesam mukuši. Mēs iznesām savu brīvības karogu, savas brīvības ilgas. Un savu apspiesto brāļu vārdā mēs šodien apellējam pie pasaules sirdsapziņas —

— Tev tomēr derēja zināt, ka pasaulei sirdsapziņas nekad nav bijis un nebūs, — drūmi iebilda skolotājs. — Visa pasaules vēsture sastāv no cūcībām un nekrietnībām, kuŗas ir mēģināts slēpt ar skaistiem vārdiem un idejām. Kāpēc lai šodien kas būtu savādāk.

— Pakārt! Pakārt! Ārī tevi pakārt par tādu runāšanu. Kaŗa Tiesas divpadsmītā nodaļā es tevi tā paņemtu uz grauda, ka tu man —

Beigās visi nolādēja sektantu, dzejnieku, jauno paauzdi, Zviedrijas sociāldemokratu, Gunti Zariņu un uzklupa pudelēm.

— Iesim labāk, — teica Luīze un paņēmusi Baigo un mani zem rokas vedināja uz virtuvi. Papardes tur vairs

nebija. Tas laikam bija atradis par pareizāko — pazust. Luīze mums salēja krūzēs kafiju un tad pati atkrita krēslā.

— Nav vairāk spēka, — viņa izdvesa.

Es skatījos, kā viņas deniņos strauji un neregulāri pul-sēja artērija.

Tu par daudz nomokies. Man jau stāstīja Papparde. Vai tu domā visas pasaules postu un nelaimi sacelt savos plecos? Tak padomā mazliet par savu veselību.

— Ko nu pļuksti. Iedod man labāk cigareti.

Viņa to pipēja dziļiem vilcieniem, elpai smagi cilājot aizdusainās krūtis.

Mēs ar Baigo zīmīgi saskatījāmies.

— Palūko tur plauktā. Vajaga būt pudelei. Šovakar esmu izdzīvota pati no savas mājas. Iedzēsim tepat vir-tuvītē.

Es sadabūju pudeli un glāzes un mēs saskandinājām.

Blakām, kā varēja dzirdēt, atkal gāja karsti. Tā vien likās, ka katrs brēca pilnā galvā, viens otrā neklausī-damies.

— Ak kungs, kaut tak nu beiguši. Sāks vēl kaimiņi žēloties.

Baigajam iedzirkstījās acis. Drebošām rokām nolīcis galdā kafijas krūzi viņš atrāva lielās istabas durvis.

— Mutes ciet! Nolādētie pesteļi un karātavu putni. Miers tā kā būt!

Kliedzieni pārgāja neapmierinātā bubināšanā un bei-dzot apklusā.

— Kā jūs domājat, kungi: vai nebūtu arī jums laiks atstāt šis viesmīlīgās mājas. Šī nav publiska sapulču telpa, bet privāts nams. Un mājasmāte vēlas doties pie miera.

— Mum vēl šite tai pudelītē, — iesāka večuks, bet nenobeidza.

— Tad iebāz to pudeli — — ! — Baigais iebļāvās, lie-todams pilnīgi neatkārtojamu izteicienu. — Un ārā pa durvīm!

— Nevarētu teikt, ka šis nams būtu pārāk viesmīlīgs, — viens rūca zem deguna, bet krēslu bīdīšana ļāva spriest, ka vīri pamazām cēlās kājās. Dažs likās arī atceramies sabiedrības formas:

— Nododiet mūsu sveicienu mājas mātei.
— Paldies viņai par uzņemšanu.
— Un lai mūs atvaino, ja mēs būtu radījuši kādas neērtības.

Kājām švikājot viņi izgāja uz ielas. Pa atvērto logu vēl varēja dzirdēt steidzīgu čukstošu balsi:

— un tad es teicu: direktora kungs, es teicu: mums ir tikai divi ceļi, es teicu. Vai nu —

Pēc brīža tumsā atskanēja drausmīga naida pilnais:
— Phakārrrt! Phakārrrt!

— Katram savs traģisks, drūmi norūca Baigais.

Kāpnēs atskanēja soļi. Viens pēc otra lejā nonāca kāršu spēlmaņi un pārējie, kas bija paglābušies augšējā stāvā. Bija vēls, pulkstenis rādīja pusnakts stundu. Visi taisījās mājās. Drīz viņu soļi pagaisa klusajā ielā. Čibuks pabāza galvu logā un teica, ka augšā visu atstājis kārtībā.

— Ienāc vien, Čibukiņ, — teica Luīze. — Ieņem vienu glāzīti ceļakājai.

— Nagribu. Pitiks šūvokor. Ar tīm valnim vilkdamis izmežgēju pērkstu, — un viņš pacēla savu labo roku. Vidējais prieksts tiešām bija uzpampis un sarkani zils.

— Nu nu, ierauj vienu.

Luīze pa logu viņam pasniedza glāzi un viņš to izdzēra vienā vilcienā.

— Labi, ka mōja teira. Gribēju jau nōkt lejā un sadūt tīm naškeistīm gorim par pūrslom. Bet tad tu, Baigais, sōki ārdeitīs, un es zināju, ka tiksī golā bez manis. Ru-pužas taidi! Nu tad ar lobu nakti.

— Vasals, Čibukiņ.

Mēs kādu brīdi sēdējām klusēdami. Piepeši es sev iesitu ar plaukstu pa pieri.

— Es tak pavisam aizmirsu. Saki, Baigais, vai kādam no puīšiem nav atvaļinājums?

— Ko tad gribēji?

— Mums vajaga palīga pie siena vešanas.

— Kāpēc tad negribi ņemt mani?

— Tevi? Kā tad tevi?

— Man pašreiz ir atvaļinājums. Vēl divi nedēļas.

— Nu tas tak izgadās lieliski. Brauc man jau šovakar līdz, lai rīt agri varam sākt.

— Brauksim, kāpēc nē.

— Nu redzi, kā tev izlaimējās, — teica Luīze. — Labi gan, ka tu atbrauci. Man tā gribējās tevi redzēt. Likās, ka man ar tevi milzīgi daudz ko pārrunāt. Bet nu, kad sēžam kopā, nekas nenāk prātā. Varbūt tāpēc, ka esmu noguris. Galdu atstāšu nenokoptu, nav spēka. Un gribas iet pie miera. Brauciet vien jūs abi, es kāpšu augšā.

Atvadījušies mēs izgājām klusajā naksnīgajā ielā. Aiz mums aizvērās durvis, noskrāpstēja atslēga un nožva dzēja ķēde. Tad priekšnamā izdzisa uguns.

Mēs iekāpām mašīnā.

— Kur man braukt? — es prasīju. — Vai tu nepaņemsi kādas drēbes vai citu ko?

— Man nekā nevajaga, — atteica Baigais.

Nobrinījies es iedarbināju motoru un sāku braukt.

Pēc kāda laika Baigais ierunājās:

— Man tomēr dusmas uz to kverpi dzejnieku. Tad kad es sitos pie Volchovas, viņš droši vien vēl nemaz nebija dzimis. Un tagad viņš man pārmetis mukšanu, kucēns tāds! Lai ko es būtu darījis, mucis es neesmu.

— Neuztraucies. Jaunā paaudze skatās pasaulē citām acīm. Šie jaunie ļaudis vairs nesaprot, kāpēc mums bija jācīnās un jāzaudē. Kā pats redzi — mūsu upurī ir bijuši veltīgi un mēs nekā neesam panākuši.

— Nē? Mēs pasaulei esam parādījuši savu nostāju.

— Vai tu atceries, ko šovakar teica vecais skolotājs? Pasaulei neinteresē nostājas, principi un taisnība. Pasauli valda peļņas kāre un brutāls spēks.

Klusēdami mēs iebraucām pagalmā.

— Te nu mēs būtu, — es teicu.

Baigais visu laiku likās būt domājis savu:

— Var jau būt, ka tā ir. Ka pasaulei ir viena alga, kā mēs cīnījāmies un par ko. Bet tas tāpēc nenožīmē, ka arī cilvēkam jāzaudē sava nostāja, principi un pārliecība par to, kas ir pareizs un taisnīgs un kas nē. Ja cilvēka garu iespaidos pasaules cūcības, tad pats cilvēks drīz vien atgriezīsies lopa stāvoklī.

— Tā kā tu, domā tikai ideālisti. Un kā tu pats zini — tā ir strauji izmirstoša suga. Cilvēki ir nākuši pie atziņas, ka bez principiem dzīvot ir ērtāk nekā par principiem mirt. Iesim!

Soļiem skaļi atbalsojoties naksnīgajā pagalmā mēs piegājām pie zirgu staļļa. Kendals mani pazina un priecīgi iebubinājās.

— Nekādas greznības tev gan nevaru piedāvāt, — es kā atvainodamies teicu. — Es dzīvoju te augšā.

Mēs uzrausāmies pa stāvajām kāpnēm. Aiz spāres es salūkoju bateriju un iededzu gaismu

— Greznības? Šī jau ir paradīze! — izsaucās Baigais, dziļi ievilkdams elpu. — Siens un zirgi! Kur tas laiks, kopš neesmu odis šīs smaržas.

Es parādīju siena klājienu un iedevu Baigajam segu.

— Raugi nu iztikt.

— Ko tu runā! Diez kad es tik lieliski būšu gulējis.

Viņš izklāja segu, atkrita sienā un noāva kurpes.

— Diez kā tu jutiesies, — viņš domīgi teica, — kad es tev piedāvāšu naktsmājas savā pajumtē.

Es atgūlos un nodzēsu uguni.

Kādu brīdi mēs klusējām. Tad es dzirdēju, kā Baigais man blakus saģorījās, tussnīdams kaut ko likās meklējam un tad atskanēja pazīstams klunkšķējiens.

— Še nu, — viņš klusi teica. — Ievelc vienu. Tad labāk nāk miegs.

Mani uzmodināja staļļa durvju čikstēšana. Maiks bija ienācis pie zirgiem un klusi ar tiem runājās. Es manīju, ka arī Baigais bija nomodā.

— Tu vēl pagulies vien, — es teicu. — Man tagad jānoiet lejā palīdzēt pie govīm. Kad būs brokastlaiks, es tev atnākšu pakal.

— Tagad gulēt! Tas jau būtu grēks. Kur es te varētu nodzīt bārdu? Baigais ar jauneklīgu lēcieni uzrāvās stāvus.

— Zini, neņem ļaunā. Man pašam tā ir problēma. Silta ūdens vēl nav. Vai tu nevari pagaidīt, kamēr mazgās slaucamos traukus?

— Siltu es nekad nelietoju. Žilēte un dzenamais man ir kabatā.

Es mazliet nobrīnījos, kā Baigajam tie bija gadījušies līdz.

— Tad tev jāiet pie pumpja. Es tev parādišu. Un spogulis ir te aiz spāres.

— Arī spoguli es nelietoju.

— Paklausies, — man piepeši iekrita prātā. — Mēs ēdīsim pie priekšstrādnieka Bila. Kā lai es tevi iepazīstinu?

— Sauc mani tāpat kā citi angļi. Par Maiku.

— Būs nepatīkami. Mums te viens Maiks jau ir. Pie tam bišķi paglups.

— Jā ko tad? Nu tad sauc mani par Arnoldu. Tas jau patiesībā arī ir mans īstais vārds.

Es brīdi pārdomāju.

— Vai nav savādi, — es tad teicu. — Es jau tevi pazīstu — ko? — drīz būs gads. Un tāpat kā pārējie es tevi saucu par Baigo. Kā tad tevi patiesībā sauc?

Baigais piespiedās ar plecu sijai un brīdi mani noraudzījās.

— Vai tu proti turēt žaunas?

— Es domāju ka jā. Piemēram par Alisi es vēl nevienam nekā neesmu stāstījis.

Baigais viegli pasmaidīja.

— Mans vārds ir Arnolds Dobulāns, — viņš tad klusi teica.

— Ko! — es gandrīz čukstēju. — Virsnieka vietnieks Arnolds Dobulāns!

Šo vārdu pazina katrs, kas kaut ko zināja par cīņām Kurzemes cietoksnī. Nebija nevienas godazīmes, jeb — kā viri mēdza teikt — bleķa, sākot ar Ziemas Kaujas Lentu un beidzot ar Bruņinieka Krustu, ko Dobulāns savā laikā nebūtu nēsājis pie savām krūtīm. Viņš bija kļuvis tikpat slavens kā viņa priekšnieks kapteinis Valbriķis, Luizes vīrs, kas komandēja tā saukto ugunsdzēsēju bataljonu, ko svieda kaujās visur tur, kur krievi bija

izdevies pārrāvums. Tā nebija kaņaspēka vienība, tā bija leģenda visā Kurzemes frontē.

— Vai tu gribi teikt, ka tu biji tas Arnolds Dobulāns? Baigais pamāja ar galvu.

— Tāpēc Luīze domājās tevi atceramies.

— Viņa skaidri nezina. Un vai tas nav arī viena alga? Tas ir bijis un pagājis.

— Un tavas godzīmes? Tavi ordeņi? Vai tie tev vēl ir?

Baigais neskanīgi iesmējās.

— Mani ievainoja un pārveda uz Vāciju. Es kritu amerikāņu gūstā. Amerikāņu armijas seržants man atņēma ne tikai manus ordeņus, pulksteni, pildspalvu, nazi un bikšturus. Viņš man atņēma pat piešņurgātu puņķudrānu. Un nepārproti: viņš nebija melnais.

Klusums.

— Arnolds Dobulāns, — es klusi atkārtoju.

— Bet tu turi muti. Mana vienība visa krita gūstā. Še rietumos es zinu vienīgi vēl četrus, bet tie ir emigrējuši uz Kanadu un Austrāliju. Viens ir miris. Un dzīvajiem nekas nav jāzina.

— Vai tev angļu iestāžu bail?

Baigais pasmaidīja.

— Angļi par mani zina visu. Nelaimīgā kārtā es biju minēts virspavēlniecības ziņojumā. Ir savādi, ka tieši starp angļiem vēl ir sastopami džentlmeņi. Esmu vairākkārt pratināts, bet viņi man ir parādījuši ja ne vairāk, tad vismaz cieņu. Nē, es to neturu slepenībā angļu dēļ. Bet man ir vieglāk ieiet Dvēseļu Putenī un dzert savu alu, ja es esmu tas, kas es tačad esmu: Baigais. Bet iesim vien lejā.

Mēs nokāpām pagalmā. Es parādīju Baigajam ūdens sūkni un tad gāju palīgā Maikam.

Palīdzējis sacelt piena kannas mašīnā es iegāju pie Bila un teicu, ka mums ir palīgs un vai to varētu aicināt brokastīs. Bils bija varen priecīgs, abi ar sievu viņi pastiepa

galdu gaŗāku par vienu posmu, uzklāja lieku ŗķīvi, un tad es saucu iekŗā Baigo. Viŗš bija tikpat brīvs savās kustībās un uzvedībā kā pie Luīzes un tūlīt patika kā Bilam, tā viņa sievai. Un viņam bija tāda savāda prasme apieties ar bērniem: daŗi draudzīgi vārdi, acs piemiedzieni, jocīgs deguna pieŗķiebiens, un jau viņi ap to tinās kā medus ap nazi. Pat kuce Dŗila pienāca un ielika viņam klēpi savu spuraino purnu, ko viņa man nekad nedarīja. Klusībā es biju uz Baigo ļoti lepns.

Un tad mēs visu dienu rāvāmies ar sienu.

Kad mēs pievakarē aizbraucām uz plāvu pēc pēdējā v ezuma, kāds piepeŗi man uzlēca blakām uz traktora un pa amerikāņu modei uzsauca — hai!

— Skaties! Kas tad ŗitais tāds! Vai tikai tā nav mazā Airisa!

Viņa man priecīgi atsmaidīja.

— Cik tev ir melna mugura, — viņa teica.

Skuŗēns likās krietni pastiepies, vairs nebija ne resns, ne lempīgs un sāka izskatīties pēc mazas jaunkundzītes. Arī matos vairs nebija lentītes, tie jau bija kaut kā pa jaunai modei izcirpti un uzbuzināti.

— Kā gāja pa skolu?

— Labi, — viņa vienaldzīgi atteica un tad pieliekusies man pie auss ŗukstēja: — Kas tas tāds?

— Tas ir mans draugs, Ārnolds. Paklau, Baigais, panāc tuvāk. ŗī te ir Airisa, mūsu mājas jaunā lēdīja.

Baigais pārspīlētā goddevībā nolocījās līdz jozmenim, bet skuŗis nosarka pāri pār ausīm.

Skaties, ute, viņa jau meta acis uz puisieŗiem!

Mēs pārbraucām mājās, atstājām v ezumu nojumes priekŗā un abi ar Maiku gājām pie govīm. Kad es pēc kādas stundas iznācu pagalmā, Baigais un Airisa sēdēja nojumē un laikam tak viņiem bija diezgan ko plāpāt. Mani ieraudzījusi tā pameta ar roku, bet tūlīt atkal pievērsās savam kaimiņam.

Pie sūkņa nomazgājies es uzvilku kreklu. Varbūt tieŗām nebija pareizi, ka es te pusplikš staigāju pa pagalmu. Tad es aizgāju uz nojumi.

— Nu kas ir, Baigais, vai nekārojas pēc rūguŗpiena?

— Man laikam būs aizmirsies, kā tāds vispār garšo.

— Airis, nāc tu ar.

Viņi abi šļūceniski nolaidās no panta un mēs uzkāpām stallaugšā. Airisa kāpa pēdējā.

— Pie tevis ir tā kā piknikā, — viņa teica un atkrita sienā.

Pažobelē man stāvēja vairākas bļodiņas ar saraudzētu pienu. Vienu es iedevu Baigajam, otru paņēmu sev. Bila sieva man bija iedevusi divas karotes, mēs apsēdāmies katrs savā pusē skuķim un sākām strebt.

— Mmmm! — Baigais izsaucās. — Kā es bez rūgušpiena visus šitos gadus esmu nodzīvojis, to es tiešām nevaru saprast.

— U-e-khe! — Airisa novaikstījās un neticīgām acīm raudzījās kā bļodiņu saturs strauji kritās un mēs tās rūpīgi izsmalstījām — kā saka — līdz pēdējam pilienam.

— Tas bija lieliski, — noteica Baigais un atlaidās guļus.

— Tu negribi pamēģināt? — es prasīju Airisai.

Viņa papurināja galvu tik sparīgi, ka viņas mati tā vien tik juka ap ausīm.

— Man vēl viena bļodiņa ir.

Airisa manī raudzījās pārbiedētu skatienu. Man liekas — viņai bija bail, ka es tomēr viņu kaut kā pierunāšu un piemānišu uz rūgušpiena ēšanu.

— Bet rupjmaizi tak tu ēd?

— Ā, tas ir kas cits. Tā ir tik garšīga, ka to var ēst vienu pašu, bez sviesta un uzliekamiem, tikai uzkaisot sāli vien. Baltmaize man nemaz vairs nepatīk. Bet rūgušpienu man labāk nepiedāvā. Es to neēdīšu. Man vēl tagad ir slikti no skatīšanās vien, kā jūs abi to varējāt norīt. Tam vajaga būt briesmīgi.

— Vai tu pipē? — Baigais piepeši ievaicājās.

— Es? Airisa strauji pagrieza galvu. — Nē.

— Nē?

— Nē.

— Itnemaz arī nē? Paskaties man acīs.

Airisa klusēja un kodīja lūpas.

— Nu redzi, ka tu esi pipējusi.

— Jā, bet tas bija tikai vienu reizi.

— Tā? Vienu reizi? Bet es varu galvot, ka divas reizes.

— Tā otrā reize neskaitās: tās bija derības.

— Un tad tev palika slikti, vai nē?

— Nemaz nē. Man slikti nepaliek.

— Tas nevar būt. Tik mazām meitenēm kā tev paliek slikti no pīpēšanas. Un es tev pateikšu vēl ko: tev ir tumsā vienai bail. Un tev ir bailes no zirnekļiem un pelēm.

— Man nav vis bail! Ne no pelēm, ne no tumsas.

— Un tad tev vēl ir bail no augsta torņa skatīties zemē.

— Arī no tā man nav bail! Man ne no kā nav bail!

Airisa balsī ieskanējās aizvainojums un pa pus asarai iemirdzējās katrā acī.

— Pierādi, citādi es neticēšu.

— Es to pierādīšu! — nikni teica Airisa. — Es to pierādīšu! Un pie tam tūlit. Kur ir tas rūgušpiens!

Viņa strauji piecēlās, ielida pažobelē un paņēma pēdējo bļodiņu.

— Citu karošu man nav, — es teicu. — Jānoiet lejā un jānomazgā. Nikni viņa man to izrāva no rokas, uzgriezta mums muguru un sacēlusi brunci tajā apslaucīja karoti.

— Un tagad skaties! viņa teica Baigajam. Viņa pasmēla karoti, brīdi vēl tā kā svārstījās, tad aizmiedza acis un to iešāva mutē. Vardi laikam būtu vieglāk norīt, bet Airisa varonīgi tika ar pirmo karoti galā. Un tad viņa smēla un rīja, visu laiku nikni skatīdamās uz Baigo.

— Pagaidi, meitēn. Tagad pietiks, — es teicu un viņai atņēmu bļodiņu. — Pirmo reizi ēdot tev var sasāpēties vēders.

Baigais smaidīja pār visu seju un pierausās sēdus.

— Vai tu zini ko, skuķi? Man žēl, ka neesmu divdesmit gadus jaunāks.

— Un kas tad būtu?

— Tad es tevi nozagtu. Un aizvestu uz tālu salu, kur tikai laupītāji dzīvo. Tur es gaidītu, kamēr tu uzaudz liela un tad es tevi ņemtu par sievu. Tik ļoti tu man patīc.

Airisa nosarka līdz matu saknēm. Un tad viņa teica:

— Laupītāju salā nebūtu slikti. No tiem man arī nebūtu bail.

Brīdi padomājusi viņa klusi piemetināja:

- Un tad man nebūtu jābrauc uz Franciju.
- Pareizi! Tu tak nākamo nedēļu brauc uz Parīzi. Kā pēc tu tā saki? Vai tev negribas braukt?
- Viņa domīgi raudzījās grīdā un purināja galvu.
- Man labāk patīk šite, — viņa klusi atteica. — Es ar mammu tik maz esmu kopā.
- Mēs labu brīdi klusējām.
- Tad ārā atskanēja Mērijas balss.
- Mani sauc. Bai-bai! Vai man tagad dikti sāpēs vēders?
- Varbūt mazliet, — es atteicu.
- Viņa nokāpa lejā. Baigais vēl ilgi smaididams raudzījās jumta dakstiņos un beidzot noteica:
- Tas meitēns ir pēc velna. Bet tagad pasaki tā: cik tālu te ir līdz krogam?
- Laba pusstunda ko iet.
- Tas nemaz nav tik tuvu. Diezgan krietni dabūjām šodien locīties. Es gan no darba nebaidos, bet tomēr mazliet jūt kaulos. Vai tev ir mašīna?
- Jā. Protams.
- Un tu vari to braukt kad vien gribi?
- Pa lielākam daļai. Ko tev vajadzēja?
- Diez vai tikai tu vari.
- Tu mani laikam gribi tāpat izprovocēt kā pirmīt Airisu. Diez kā viņai tagad iet. Kad tikai nav piemeties skrejamaiss. Tad mēs abi dabūsim pa kaklu. Bet ko tev no mašīnas vajadzēja?
- Man tak ir atvaļinājums. Maza lāsīte derēja. Vai neaizbrauksi?
- Viņš ķēra kabatā pēc naudas, bet es teicu:
- Diezgan tu mani krogū un pie Sibillas esi dzirdījis. Lai šoreiz iet par manu naudu.
- Pēc kādas pusstundas es biju atpakaļ un iedevu Baigajam pudeli stiprā.
- Sāka viegli krēslot.
- Pamaļē ceļas tumši mākoņi, — es teicu. — Tā vien liekas, ka ar sienu vešanu rīt nekas nesanāks. Nu jau būs divas nedēļas, kopš nav lijis.
- Ko es tev gribēju teikt: rītdien es tikpat strādāšu tikai līdz pusdienas laikam.

- Kur tad tu?
- Jāsatiek Alise.
- Un kad būsi atpakaļ?
- Pirmdienas rītā.

Es aizdomīgi iesvilpos.

Baigais noskatījās manī baltu aci, tad attaisīja pudeli un ievilka kārtīgu malku. Kaut gan ne labprāt, bija jādzēr arī man.

Labu brīdi mēs klusējām. Āra kokos reizēm iešalkojās vējš un viegli svilpa jumta dakstiņu spraugās. Arī staļļaugšā vilka vēsma. Tā ātri saraustīja un izkļiedēja mūsu cigarešu dūmus.

— Kā tad gāja Jāņos? — es apprasījos, tāpat vien, sarunu meklēdams.

- Piedzērāties. Ko tad citu.
- Vai tad priekšnesumu nebija?

— Kā nē. Dziedāja „Mežezers”. Un viens kungs no Londonas gudri runāja. Bet jau pa viņa runas laiku no krūmiem sāka skanēt varen aizsmacis — ligo.

Baigais runāja ar gaļiem pārtraukumiem, kā kad vēlreiz visu pārdomādams un atcerēdamies.

— No Čestertonas tautieši bija atbraukuši ar busu un paņēmuši kārtīgas rezerves līdz. Četri no viņiem kā atbrauca, tā arī nākamā dienā aizbrauca, nemaz ārā neizkāpdami. Ja nu vienīgi visspiedīgākās vajadzības dēļ. Citi baidīja visu nakti, tā kā liela gulēšana tur neiznāca tikpat kā nevienam.

— Jāņu nakti jau neguļ.

— Kā nu kuŗš. Nākošajā rītā tu varēji atrast diezgan tādu, kas kur bija krituši, tur arī palikuši. Laukums ap ugunsgrūdu izskatījās pēc kaujaslauka.

— Jā jā.

— Un es tev pateikšu ko: man patiesībā žēl, ka es pats nebiju to nolūzušo skaitā. Visu nakti es nonīku nomodā, skatījos, klausījos un domāju. Un tas nemaz nebija tik patīkami.

— Protams, nav jau glīti, ka apdzežas.

— Ne jau par to. Vairums dzer tāpēc, lai nebūtu jādomā.

Baigais uzzvēlās uz elkoņa.

— Tagad paklausies. Lielajā zālē bija klāts vakariņu galds. Es tur iegāju un satrūkos. Ja šitā dzīvo tā kā tu un es, no dienas dienā, tad liekas, ka nekas nemainās, ka viss tāpat vien jauki rit pa vecam. Bet tur tai ēdamzālē, man viens piepeši it kā atrāva acis. Tās nebija Jāņu svinības. Tā bija miroņu un mirstošo sanāksme. Tie, kas Anglijā iebraucot bija ap piecdesmit gadu veci, un tādu nebija maz, šodien tuvojas saviem septiņdesmitiem. Viņi ir sirmi un salikuši, drebošām rokām, vieni un pamesti. Līgo dziesma un aluskauss nespēja radīt jautrību. Tur viņi — kāpēc viņi?! — tur mēs, lēnām sadrūpošā trimdas saime, sēdējām ap galdiem un raudzījām smaidīt un jautri būt, jo tā tas ir pieņemts Jāņu vakarā. Bet man tā vien likās, ka mūsu nevarīgajā čalā brīžam atskanēja svešas balsis. Vai tās bija tās pašas, kuŗas kādreiz ir dzirdējis Šēkspīrs? Vai kaut kur velvēs dobji nerunāja Hamleta tēva gars? Varbūt tie bija Viesturs un Nameizis, jo arī viņiem bija jābūt mūsu vidū, starp saviem sakautajiem cīnītājiem. Man brīžam likās, ka ir zudusi robeža starp būt un nebūt un ka mēs paši reizēm nezinājām, vai mēs vēl piederam šai vai kādai citai pasaulei.

— Vai tikai tu par daudz nenonēmieš ar to savu Šēkspīru.

Baigais likās nedzirdam.

— Man kaut kā ienāca prātā, es nezinu, laikam Ūbāna glezna ar plašu un kailu jūrmalu un trim laivām, kas izsviestas kāpu smiltis lēnām aizaug ar smilgām un satrun. Tie mēs esam. Smiltis izsviestas laivas, lieki paši sev un nederīgi citiem. Jaunā paaudze? Jā, tā dzīvos, tā ir ielaidusi saknes šajā zemē, un tas, ko mēs tiem stāstām par dzimteni, viņiem liekas tikpat tāls kā kāda grieķu varonšteika un tikpat nereāls kā pasaka par divi gudriem brāļiem un mulķīti. Tur jau viņa bija — šī jaunā paaudze. Kādi astoņi pusaudži laukumā spēlēja bumbu un runāja savā starpā angļiski.

— Vai tad latviski neiet? — es apprasījos.

Puikas nosarka un sāka runāt latviski. Es kādu brīdi paklausījos un tad teicu:

— Vai ziniet, runājiet gan labāk angļiski.

— Tu saproti? Tā vairs nebija latviešu valoda, ko viņi

tur buldurēja. Un lai man viens šodien mēģina iestāstīt, ka tie prot savā mātes valodā arī lasīt un rakstīt.

Baigais nikni ierāva no pudeles un tad to pasniedza man.

— Bet vecie? — viņš turpināja. — Šie sirmie vecīši un māmiņas? Man tā vien gribējās celties un iet un katram apglaudīt galvu. Jo tas vajaga būt sen, kopš viņiem kāds to ir darijis. Viņi visi savā laikā domāja, ka atstājot savu zemi viņi brauc svešumā dzīvot un cinīties. Nu arī viņi to saprot, ka atbrauca svešumā mirt. Viņi mira tajā baismīgajā dienā, kad viņi atstāja dzimto zemi. Tikai dažs no viņiem saņēma vainagu uz savas kapa kopas ātrāk, dažs vēlāk, dažs vēl pacietīgi gaida savu kārtu. Jāņu dienā es aizgāju uz tuvējiem kapiem. Tur jau viņi guļ. Visi vienā gaŗā rindā. Atstatu no citiem. Pat miruši viņi šai zemē ir svešinieki. Drūms akmens tornis, kas drizāk atgādina cietoksni, met pār viņiem savu auksto ēnu, pulkstenis ar baigu dimdienu nozvana stundas, dažas priedes šūpojas vējā un pār apvītušajiem ziediem staigā klusums un aizmirstība.

Loga rūtis reizēm iegrabējās vēja brāzienos. Tumsā kvēloja cigarete. Viņš runāja tālāk.

— Kad es vēl biju puikas gados, es reiz mēģināju iestādīt dārzā vienkāršu pļavas puķi. Gundegu. Es viņas visas izraku ar lieliem pikiem zemes, lai tikai nesabojātu saknes. Es tās laistiju un kopu. Velti. Tās visas nonika. man reizēm liekas, ka arī mēs esam tādi lauku ziedi, kas var augt tikai savā pļavā un nekur citur.

Baigais ilgi klusēja un es jau sāku domāt, ka viņš aizsnaudies, bet tad viņš piepeši skaļi iesmējās:

— He-he! Bet trīs vīri bija nosēdušies zem mana loga un dziedāja visu nakti. Pie tam tikai vienu un to pašu dziesmu: dažu skaistu ziedu. Visi pieci panti tiem pamazām kļuva par gaŗu. Viņi atmēta vispirms vienu pantu, tad otru. Un tad, kad pienāca laiks kāpt busos, šai dziesmai bija palicis tikai viens pantiņš. Paklausies: dažu skaistū ziedu, kurp lai vī-ņū nes. To varētu saukt par dziesmas koncentrātu vai esenci.

Un tad bija cīpāri ar veco Mijkrēsli. Pa ceļam uz mājām viņš savā somā atrada pudeli, ko pavisam bija

aizmirsis. Nu viņš sāka klunkurēt apkārt viesiem piedāvādams, bet nevienam dzert vairs negribējās. Pats viņš pēc krūmos izgulētas nakts izskatījās pēc velna, uzvalks sakrunkāts kā netaisīta gulta. Varen nestiprs uz kājām.

— Ko tu mokies, — es viņam teicu. — Āpsēdies un ievēl kādas piecas mutes. Tiks vieglāk ir tev, ir citiem.

Viņš tā arī izdarīja, uz vietas aizmīga un saldi nogulēja līdz pašai Lestonai. Tādi mums bija Jāņi. Un ko tad pats neatbrauci?

— Atklāti sakot — man pavisam bija aizmirsies. Bet vai tu nedomā, ka arī mums derēja likties uz aci?

— Norunāts.

Tumsā gaži noklunkšķēja pudeles kakls. Tad viņš pagriezās uz sāniem.

No rīta es atstāju Baigo šņācam un nokāpu lejā.

Vējš bija mazliet pierimis. Zemu laidās pelēkzili mākoņi izplūkātām malām. Tie bija izlējuši savus lietus krājumus pār Velsas kalnājiem. Tā mēs dažu labu reizi izgājām sveikā.

Tūlīt pēc brokastīm mēs aizbraucām uz pļavu. Gribējās sasteigt un vismaz trešo vezumu dabūt pagalmā, iekams Baigais brauc uz pilsētu.

Pirsona kundze nerādījās.

Mani visu laiku mocīja neziņa — ko darīt, ja viņa atnāktu pie mums. Vai es drīkstēju viņu iepazīstināt ar Baigo? Kā to darīt? Vai arī varbūt vienkārši izlikties par nejēgu un neteikt nekā? Bet tad atkal Baigais varētu justies aizvainots. Bet varbūt viņa pati jūta zināmu neērtību, varbūt šaubījās, vai es pratišu šajā stāvoklī rīkoties ar vajadzīgo taktu, un tāpēc nenāca.

Es viņai par to biju pateicīgs.

Toties atnāca Ārīsa un uzkāpa man blakām uz traktora.

— Nu Ārīsa! Kā ir? — es prasīju.

— Kas ir? — viņa izlikās nesaprotam.

— Vai sāpēja?

Viņa pagriezta galvu no manis prom, lai es neredzētu, kā viņa kodīja lūpas, lai valdītu smieklus. Bet viņa neizturēja. Mēs labu brīdi sirsnīgi smējāmies.

Tad viņa man klusu teica:

— Sāpēja gan. Bet pavisam maz. Tikai tu nesaki to viņam, — un viņa pameta ar galvu uz Baigo.

— Labi labi. Neteikšu. Nu bet kā tad garšoja? Vai tad ēdīsi vēl?

Airisa tik nikni sapurināja galvu, ka viņas atbilde bija nepārprotama.

— Un ko tad mamma dara? — es vienaldzīgi aprasījos.

— Mamma ar Lesliju aizbrauca uz pilsētu.

Es sakodu zobus.

Cik skaisti! Ja darbi nesokas, tad cienītā kundze pati sēžas uz traktora. Viņa ir smaidīga un laipna. Viņa aptausta tavas tulznas ar cimdotu roku un kādu brīdi to atstāj tavējā. Un tev gandrīz liekas, ka viņas tumšo acu skatiens tev gribētu kaut ko sevišķu teikt. Tev un nevienam citam. Un tu — par spīti šaubām un skaidram saprātam — gandrīz tam esi ar mieru ticēt.

Bet tagad, kur darbs rit raiti, Leslijs viņai stāsta tenkas, ko saklausījies klubā, un viņa smejas šauri, šauri piemiegtām acīm. Smejas par stāstījumu un smejas par pašu Lesliju. Un varbūt brīžam iedomājas arī par mani, kā es te lokos ap sienu ķirpām, un smejas par manām tulznainajām rokām.

Un piepeši es domājos saprotam, kāpēc Airisa jāsūta uz Franciju. Ne jau, lai mācītos valodu, bet lai būtu nost no kājām. To cienītā kundze bija izgudrojusi savā sievietes viltībā. Jā gan!

Dusmās es piedevu traktoram gāzi un Maiks tikko nenoripoja no v ezuma.

— Uzmanies, velns parāvis! — viņš sauca un pāri v ezuma malai nikni uz mani paskatījās.

Ko es varēju teikt? Vainīgs juzdamies es atkiedzu — sorry!

Tā pienāca pusdienas laiks un Baigais aizbrauca uz pilsētu. Airisa viņu pavadīja līdz busa pietātei.

Vējš bija pierimis. Mākoņi kļuva gaišāki un to spraugās reizēm izlauzās saule.

Bils brīdi kasīja savu pliko galvu, cepuri atbīdījis pakausi, un tad noteica:

— Sestdienas vakarā tak nu inspektors šurpu nedauzīsies.

Viņš sēdās uz traktora un mēs vēl divus lielus vezumus iebraucām pagalmā. Šogad siena bija paaudzis vairāk nekā jebkad. Lielais šķūnis jau bija pilns. Pirmdien bija jāuzsāk jauna kaudze šķūņa priekšā.

Pēc vakariņām es ilgi un rūpīgi mazgājos, uzvilku labās drānas un izgāju pagalmā. Tas bija kluss kā izmiris. Airisas nemanīja. Lielajā mājā laikam visi bija izbraukuši. Iestājies staļļa durvīs es kādu brīdi parunājos ar zirgiem, tad izstaigāju pagalmu, beidzot aizgāju pa gatvi līdz lielajam ceļam un pagriezos uz Trentas pusi.

Bet upes krasts vairs nebija tāds, kādu es to biju pazinis pavasarī. Bija sākusies zvejas sezona. Ik pa katriem desmit metriem tur sēdēja pa makšķerniekiem. Tie bija nobruņojušies ar vismodernākajām atspercinām un atspolainām zvejas ierīcēm, tikliem un ķeselēm un milzīgiem pītiem groziem. Vajadzības gadījumā tie tiktu galā ar valzivi. Laiku pa laikam viņi izvilka pa šprotes lieluma žitvelei un lepni ielaida venterī. Pats krasts bija dzīvības un trokšņa pilns. Tur bija saceltas brezenta teltis, to priekšā kurējās ugunis un kvieca kofeļa radio. Jauni biksaini nenosakāma dzimuma ļaudis te baudīja dabas tuvumu un nikni skatījās manī, kad es tiem lēnām gāju garām.

Te man nebija kur palikt. Pa ceļam atpakaļ es izstaigāju vairākas mūsu pašu pļavas. Gandrīz pie pašām kājām man izcēlās zaķis un ausis saslējis aizdrāzās uz krūmiem, laukmalē apsēdās, brīdi nopētīja, ko es daru un tad ielīda brikšņos.

Kādu brīdi es pasēdēju mazajā nojumītē miežu lauka malā un tad iegāju mežā.

Augsto koku ēnās jau plētās krēsla. Nātres, dadži, staipekņu augi, trunoši zari, sakrituši stumbri, maza iebraudā taka, likumaina kā izārdīts adījums. Kas te staigā? Trusis? Lapsa? Varbūt kāds cilvēks, kuņam tāpat kā man nav miera?

Mulķības. Kāpēc cilvēkam jānāk mežā? Cilvēkam upes krastā ir telts, kas to paslēpj no citu acīm, viņam ir kofeļa radio un ugunsurs. Tāds tev nu ies pa mežu dau-

zities. Un ja vēl gadās, ka brūtei bailes no čūskām, tad nepavisam.

Patiesību sakot — arī man ir mazliet bailes no čūskām. kādas trīs vai četras es biju manījis pļavā, un tās man varen atgādināja odzes. Kā Baigais teica — viens riebīgs tārps!

Āugšā zaros lapojums paliek retāks. Te ir mazs izcirtums. Savādi. Kāpēc koki bija jācērt tieši šeit un nevis tuvāk meža malai? Tiem vajaga būt bijušiem varenim ozoliem. Kā liekas, tad tie nolaisti ne pārāk sen. Celmi, kaut arī apmelnējuši, vēl nav sākuši trunēt. Uz vislielākā es apsēžos un saceļu arī kājas uz celma. To pašu čūsku dēļ.

Klusums un krēsla. Koku galotnes viegli šūpojas vējā. Daži meža baloži, spārniem plikšķot, zaros meklē vietu naktij. Reizēm iekliedzas tumsas putns — pūce. Un atkal viena diena iet pret vakaru un vakars sniecas pretī naktij.

Vai nav savādi, ka sestdienas vakaru reizēm sauc par svētvakaru. Tas ir tik vecmodīgs un nepiemērots nosaukums, ka to pamazām sāk aizstāt nedēļas nogale. Jo kāds gan sestdienas vakaram vairs ir svētums. Sešos noskan baznīcu zvani. Tā ir tāda sīka un ikdienīga šķindēšana, viņos nav ne mistikas, ne aicinājuma. Un katrs, kam tas ir svarīgi, zina — nu ir krogu veļamais laiks.

Bet diena iet pret vakaru un vakars sniecas pretī naktij. Un melns un draudīgs izmisums atkal apžņaudz manas krūtis. Kopā ar novakari un krēslu tas ir klāt un vairs lāga neatlaižas, un tam ir viena alga, vai tagad sācies svētvakars vai tikai nedēļas nogale vien.

Juhans? Kāds tam sakars ar Juhanu? Juhanu te labāk vispār nepiemīnēt. Tas guļ savā kārbā un kaitina mani ar savu bezrūpību. Kas viņam nekait! Visa atbildība tagad gulstas uz maniem pleciem. Tā patiesībā ir visvienkāršākā lieta: ņemt un nomirt un uzbāzt otram savus pelnus. Lūdzu, draudziņ, te tev būs melnais pulverītis kastītes dibenā. Solījumu esi devis, ka to nogādāsi Tallinā. Pamēģini tikai tagad izlocīties. Un tam noteikti vajadzēja būt igaunim, nevis pašu cilvēkam, kas tevi iedzen šitādās sprukās. Un pie tam — nē, atvainojiet, ja jau reiz par to ir sākts runāt — vai viņš mani lūdza, kā tas kār-

tīgam mirējam pienāktos? Nu jā, varbūt vienu brīdi arī lūdza, bet pēc tam apķērās un vienkārši norikoja, tā kā cits nekas neatlika kā vien slieties stāvus, pieņemot pamatstāju un turēt rokas pie bikšu vilēm. Un kas par izslīpētu un izsmalcinātu viltu: vispirms mani noskaņot sērīgi, gandrīz nodzīt pie asarām. Kā tak tu to teici: lai ap mani skan igauņu valoda, par kuŗu nav skaistākas visā pasaulē. Lai pār mani jumjas Igaunijas debess, tik dzidra un zila kā zilais mūsu karogā. Lai varu dzirdēt kā Tallinas baznīcu zvani sasaucas svētdienas rītos un aicina manu tautu lūgt veco sirmo igauņu Dievu... Šitā runādams tu iežēlināji manu sirdi. Un kas tālāk? Vai zīnies, Juhan, man reizēm pret tevi pilnīgi dusmas uzgriez. Tu jau protams tā nezini un tev par to smieklī vien nāktu. Tas bija vēl tajā laikā, kad es daudzajos apkārt no vienas vietas uz otru un staipīju mugursomā tavu urnu kā kaķe bērnu. Reiz es pirti pagriezu spogulim muguru un satrūkos: visi ribu gali zili. Kā pēc kautiņa kultūras biedrības zaļumballē. Un kā tu domā? No kā man tie zilumi bija? Varbūt no palaidnīgas dzīvošanas? Varbūt tu domā, ka es mežmalā vārtījos ar meitām un ievēlos melleņu cerā? Nekā — brālīt! To izdarīja tavas urnas asie stūri. Kā uzsvied mugursomu plecā, tā pilnīgi elpu aizrauj, cik nejauki iedur ribās! Tā, manu draudziņ: tas viss man ir bijis jāizcieš tevis dēļ. Un kas viņu zina, kā tas viss vēl beigsies. Protams, šai ziņā tu esi tikpat gudrs cik es, un tāpēc nav lielas nozīmes ar tevi pļāpāt. Ār tevi nē.

Vakars izdziest un izplēn un dziļa tumsa ir ap mani un mani.

Āk tā, ar Juhanu nē. Bet ar ko citu lai runā? Jo ir jārunā, lai klusums un tumsa mani nenožņaugtu.

Varbūt ar Lailolainenu? Varbūt Lailolainens nāks caur mežu, beidzis savas somu kaŗa gaitas. Auscaine galvā, slēpes pār pleciem, mašīnpistole kaklā. Tas ir — ja viņš vispār izspruka sveikā. Bet viņš droši vien runā tikai savā somu valodā. No vīra ar tik traku vārdu nekas labāks nav gaidāms. Jā, bet ko tad? Vai tad man atkal būs jāiet atpakaļ uz Katrīnpili un Biržu pļavām? Es tur diezgan esmu izstaigājis, un tas nekad nav labi beidzies. Es negribu domāt par skumjām un bēdīgām lietām. Es vienreiz

gribu arī jautrs būt. It kā es nekad nebūtu bijis jauns un ēvergēlību pilns un nebūtu skanējušas dziesmas, ja es biju barā. Un Rudīte, mazā Rudīte ar savu balto matu kodaļu, vai tā kādreiz nebija pārvērtusi manas dienas sapni un manus sapņus par patiesību, tā kā es reizēm nezināju, kas ir viens, un kas otrs?

Tātad norunāts: ir sestdienas vakars un Aizsargu namā ir balle. Akmeņainās ielas ir klusas. Aiz mazo mājeļu slēģiem spīd gaismā, skan mūzika. Liekas, ka šovakar visi ir priecīgi prāts. Tumsā pavīd Leša dzirnavas. Tās liekas tik savādi klusas pēc dienas maluma troksņa. Tālāk vidusskola. Ir brīvdienas, skolnieki ir izklīduši kur kurais, lielais skolas nams stāv melns un kluss. Tikai apkalpotāja pagraba dzīvokli spīd uguns. Tad Turības veikals. Kāpēc man jāiet gar Turības veikalu? Es labāk metīšu lielu likumu, es labāk iešu gar Daugavas krastu līdz celtuvei, bet te es negribu iet. Veikala slēģus klauzdina vējš. Izsisto logu stikli mētājas uz ielas. Man ir bail no šī veikala, kas manī blenž saviem melnajiem logu tukšumiem. Nošauts cilvēks te guļ uz grīdas un nevienam nav laika viņu aprakt. Viņš ir nobeidzies tik nelāgā brīdī, ka viņam pašam jāzina kā tikt ar sevi galā. Tik neprasi to no mums. Pēc dažām stundām pilsētai būs citi saimnieki. Vai nu tie tevi tā pametīs? Bet mums — atvaino, lūdzams — tiešām ir jāsteidzas. Pie Zelķu tilta zibsnī šāvienu ugunis. Mums nav laika par tevi domāt. Mums jāiet, kamēr vēl var kaut kā tikt cauri Sēlpilij uz Jaunjelgavu. Uz lielā ceļa jau rībina krievu baterija un grauj plosta tiltu pie Kokneses. Tagad tikai klusām un uzmanīgi. Ielās ir klusums. Melnajās mājās ir klusums. Vidusskolas apkalpotājs ir nodzēsis savu uguni. Pilsēta guļ bezmiega dusā un drebot gaida, ko nesīs rīts.

Kas tās par priedēm? Uz priekšu sagumušas tās cīnās pret vēju, un nakts ir pilna viņu šņākšanas un aurošanas. Akmens mūris. Aiz tā tumsā vīd krusti. Jaunie kapi. Tātad šeit kaut kur guļ leitnants Virve, šī paša smilšainā ceļa malā. Bet kurā vietā? Vai šeit? Varbūt tur tālāk? Vai kāds man kādreiz parādīs tavu kapa vietu? Es tev esmu parādā ziedu velti. Kur lai es to lieku, ja te visapkārt ir tikai smiltis, nezāles un tumsa. Un dziļu grambru izvagots

ceļš. Kolchoza čikstošie rati tev te brauc gaŗām. Raŗavas aizŗirkst ziemas ceļā. Varbūt zemnieks vēl zina to vietu, kur tev apraka satrakots laupītāju pūlis. Tēvreize te vairs nav modē. Bet varbūt zemnieks to skaita klusām, tikai lūpas kustinādams un bailīgi apkārt raudzīdamies. Gan jau es satikšu kādu, kas mani te zinās atvest. Nātres, daŗži un smilŗas gan pāraug kapa vietu, bet atmiŗa paliek. Tu vari gulēt tur kapos goda vietā ar marmora krustu galvgalī, tu vari gulēt nesvētītā zemē, par tev atmiŗa paliek. Šajā zemē, kur tu guli, nav nesvētītas zemes. Divas lietas nevar atņemt: svētītu zemi un atmiŗas.

Es nākŗu, es nākŗu! Nebaidies, tikai paŗaidi mazliet. Tev laika gaidīt ir vairāk nekā man.

Priedes ŗalc un auro un cīnās pret vēju. Te ziemas naktis no Dignāŗas siliem atklist vilki un gaudo pret debesīm saslietiem purniem, un baiŗu tirpas un ŗausalas moka tos, kas tavai miesai atņēma kapsētas mieru. Kas zina? Varbūt ka tā ir tava dvēsele, kas te klaiŗo pusnakts tumsā un gaudo kopā ar vilkiem un sauc pēc atriebības un atpestīšanas.

Es nākŗu, es nākŗu. Dod man vēl tikai mazliet laika. Paklau! Vai tur viens nesauc?

Gaŗŗ un stiepts vairs aizŗalc silā.

Bŗīdi klusums.

Nē, dzirdi! Klieŗz atkal.

Jā, jā, te es esmu! Es nāku — nāku —

Es paceŗu galvu un manās krūtīs izlauŗas aizsmacis klieŗziens. Tad vēl viens, ilgāks un drausmīgāks.

Un pretī no tumsas man kāds atbild. Un tad es vairs nedzirdu nekā cita kā tikai savu izmocīto balsi. Bet tā vairs nav mana balss. Tā gaudo suns ziemas naktī.

Ir tā, kā kad mani pēkŗņi būtu izlauŗuŗās kādas senas aizmūŗu sāpes, kuŗas var izkliegt tikai ŗais gaudās, dzīvnieciskās un baigās, kas dreb manas dvēseles dzilēs, kuŗas es nepazīstu un pār kuŗām man nav varas.

Es atveŗu acis. Melna nakts un mana klieŗziena atbalss meŗa bieŗoknī. Un tālas suŗa gaudas no muiŗas otrpus upes.

Mani krata drebūŗi. Mani māc bailes. Galvu saŗķeris

rokās un ceļa nevērodams es izlaužos no meža un nedrošiem soļiem taustos mājup.

Nākošā rītā es rūpīgi tirīju savas sabristās drēbes. Galvā bija divains tukšums, kā pēc murgos izgulētas slimības, un neskaidras baigas atmiņas.

— Nakti te kaut kur netālu gaudoja suns, — pie brokastīm ieminējās Bils. — Tu nedzirdēji?

— Neko gan nemanīju, — es atteicu, nepaceldams acis.

— Kad tikai nav traks. Ja vēl kādu nakti gaudos, būs jāaiziet ar bisī. Te pavasarī vienam otram tika saplosīti jēri.

Nekā neteicis es uzkāpu staļļaugšā, ietinu galvu segā un iekritu murgainā miegā.

Kāds lejā mani sauca. Izberzējis acis es pierausos sēdus un pavēros pulksteni. Bija vēla pēcpusdiena. Man bija labāk. Pagājušā nakts bija it kā nogrimusi atpakaļ savā baigajā atvarā. Es nebiju pat īsti drošs, vai tas viss man tikai nav rādījies nelāgā sapnī. Bet tad es atcerējos sabristās drēbes un sakodu zobus.

Staļļa durvīs stāvēja Pirsona kundze.

— Zirgu nav, viņa teica. — Vai tu viņus izlaidi?

— Es? Zirgi tak ir Maika ziņā.

— Maika nav mājās.

— Viņš droši vien tos būs izlaidis ganībās.

— Iespējams. Bet tagad jāiet tos meklēt. Tuvojas negaiss.

Es pavēros ārā pa staļļa durvīm. Virs meža cēlās melni mākoņi, kuņģos reizēm noplaiksnījās zibens. Spēcīgs vēja brāziens locīja dārzā ābeļu zarus.

— Es tikai uzskriešu pēc svārkiem.

Tad mēs sākām iet.

Ļāvā pie mājas zirgu nemanīja. Gar lauka malu mēs aizgājām līdz mežam. Koku galotnēs vētra šņāca ar tik milziņu sparū, ka mēs tikko varējām sadzirdēt viens otra balsi. Negaiss nāca aizvien tuvāk, un drīz lietūs sīpās pazuda Trentas krasts. Otrpus mežam bija vēl nenokopta

— Ko tur?

— Tāpat vien. Man netik būt vienai mājās. Aizved mani kaut kur. Kādā mazā nomaies krogū, kur neviens mūs nepazīst. Tu jau saproti pats, ka lepnā vietā mēs nevaram iet.

— To es saprotu ļoti labi, — es ar uzsvaru atteicu.

— Nu? Ko mēs gaidām?

— Vai kundze to domā nopietni?

— Ej, ģērbies. Es drīz būšu gatava, — un viņa man šķelmīgi pameta ar aci.

Vispirms bija jānodzen bārda. Krekls nebija gludināts, aprocēm trūka pogu. Arī uzvalks, ko es saucu par glauno, patiesībā nu jau sen kā bija redzējis labākas dienas. Es nejutos pārāk ērti, kad Pīrsona kundze sasmaržojusies un uzkopusies iznāca pa dārza vārtiem un mēs iesēdāmies mazajā Heraldā vāģī. Viņa man kaut ko iebāza svārku kabatā. Es zināju, ka tai vajadzēja būt naudai. Un tad man pēkšņi uznāca smieklis.

Nē, vai ziniet! Ja jau man bija gods savu dāmu vest uz krodziņu, tad tak man bija arī tiesības par to maksāt.

— Kam tas? — es prasīju un izvilku no kabatas piecmarciņu zīmi.

— Šāvakara izdevumiem, — viņa mazliet nedroši atteica.

— Neņemiet ļaunā, — es teicu, to viņai atdodams atpakaļ. — Es justos labāk, ja man būtu atļauts tērēt pašam savu naudu.

— Kā gribi, — viņa kā aizvainota noteica un aizgriezusi galvu skatījās ārā pa logu.

Viņa jau bija labi domājusi, Tas bija saprotams. Bet es citādi nevarēju. Arī man uz brīdi gribējās justies līdzvērtīga cilvēka kārtā.

Braucot es lauzīju galvu, kurp man vest savu dāmu, lai tā tiešām būtu droša, ka to neviens nepazīs.

— Daži nomaies krogi nebauda visai labu slavu, — es uzmanīgi iesāku.

Viņa pasmaidīja.

— Diez, kāpēc tā?

— Protams ka publikas dēļ. Es zinu vienu, kur galvenokārt iet ārzemnieki. Un tādas sevišķas klases dāmas.

— Vai tas ir, kur tu satiecies ar saviem tautiešiem?

— Jā.

— Kā to vietu sauc?

— „Karaļa Ģerbonis” Bet mēs to saucam par Dvēseļu Puteni.

— Tas izklausās vareni. Ved tik mani turp.

— Jums baiļu nemaz nav?

Viņa atkal skaļi iesmējās:

— Varbūt, ka mazliet ir. Bet tāpēc jau mēs šovakar braucam.

— Bet ja nu — , es iesāku, nezinādams kā turpināt.

— Tu domā, ja nu par to dabū zināt? Vai tev neliemas, ka tādā gadījumā man tik un tā būtu pamatīgi jāmelos vienalga — kuņģa krogū mēs arī nebūtu bijuši?

Laikam jau viņai bija taisnība, un mēs par to vairāk nerunājām.

Atstājuši vāģi mazā šķērsielā mēs tuvojamies krogum. Visu laiku man bija sajūta, ka vajadzētu griezties atpakaļ, kamēr nav par vēlu. Krogū skanēja un ribēja parastā jezga, skaļa un piedauzīga. Es jau gribēju ko teikt, bet viņa man vienkārši pieķērās pie rokas un atspieda vaļā čikstošās divviru durvis.

Telpa bija tik pilna, ka mēs tikai pamazām varējām spraukties uz priekšu.

Te jau viņi visi bija: mūsējie, lietuvieši un iri, piesarkuši, skaļi un izaicinoši. Un piepeši es jutu, cik patiesībā biju lepns, ka varēju piederēt viņu barām. Spītīgi sacirtojušies matu cekuli, dzirkstošas smejošas acis, nirdzīgi smīni, stalti izslietās galvas un lepni izgāztās krūtis. Tie visi bija īsti un vareni vīri. Lai arī liktenis tos bija ieslaucījis mēslainē, viņu spītīgais gars vēl bija dzīvs. Laikam arī Pīrsona kundze sajuta šo divaino spraigumu, jo kad mēs apsēdāmies pašā nostūrī, viņa mani cieši satvēra zem rokas un mirdzošām acīm raudzījās apkārt. Es jutu, ka viņa viegli drebēja.

— Ko jūs dzersit? — es prasīju.

— To pašu ko citi? — viņa ātri atteica.

Paģāja krietns brīdis, kamēr es aizspraucos līdz bufetei un atnācu atpakaļ ar divām glāzēm alus. Viņa mani

atkal paņēma zem rokas, kā atbalstu meklēdama viņai tik svešajā apkārtnē.

— Kā man te patīk! — viņa pēc brīža čukstēja.

Tagad arī es pavēros apkārt. Netālu stāvēja Babāns, Čibuks un resnais kasieris. Tie man priedīgi uzsmaidīja un zīmīgi vaikstīja ģīmjus, nepārprotamā kārtā mani apsveikdami sakarā ar izskatīgo sievišķi pie maniēm sāniem. Baigais stāvēja savā parastajā vietā — pie izdzisušā kamīna, kā vienmēr — savos vecajos un izdilušajos svārciņos un arī man pameta ar aci.

— Kuŗi tad ir tavi draugi?

Es viņai parādīju vienu un otru.

— Ko viņi strādā?

— Ko kuŗš. Raktuvēs, tēraudlietuvē, pie būvēm. Tur tas — melnajā svārkā (es rādīju nodaļas priekšnieku Papardi, kas atkal vervēja tautiešus kādam pasākumam vai arī vāca ziedojumus) strādā kādā kantorī. Par grāmatvedi.

— Un tās tur? — viņa klusi jautāja, neuzkrītoši pamādamā uz dažām koŗi izkrāsotām meičām.

— Tās? Tur ir Dorīna, Velsas Roze un tā trešā laikam saucas Salli.

— Vai tu tās pazīsti?

— Mēs visi tās pazīstam, — es izvairīgi atteicu.

Pirsona kundze nodūra galvu un klusi smējās.

Rozei blakus sēdēja vecais Mijkrēslis un galvu klanīdams cīnījās vai nu ar miegu, vai reibumu. Kopš viņa laulības izputēšanas tas bija nelāga padevies dzeršanai. Sarkanmatainā Roze viņam tagad bija tādā kā saimnieces vietā.

— Un tas tur pie kamīna (es rādīju Baigo) ir Arnolds. Viņš ir tas, kas mums pašreiz palīdz ar siena vešanu.

Baigais laikam jūta, ka mēs par viņu runājam. Uzpildījis kausu viņš izspraucās cauri drūzmai un pienāca mums klāt. Mazs sola gabaliņš bija brīvs un tur viņš apsēdās blakus Pirona kundzei.

— Labvakar, — viņš teica man un uzsauca atzinīgu — Hai; — manai kaimiņienei. — Kur tad tu tādu cēlu māiļiti esi izrāvis? Ņitā odziņa sit pāri manai Alisei.

— Viņa ir mūsu darba devēja sieva, — es nosarcis teicu un viņus iepazīstināju.

Tā bija pirmā reize, kad es redzēju Baigo apmulstam. Viņš nostostīja tādu kā — atvainojiet —, gribēja celties, bet beigās piesvieda kausu pie mutes un vienā vilcienā to izrāva krietni pāri pusei.

— Ko viņš teica? — aizdomīgi prasīja Pirsona kundze.

— Viņš teica — labvakar.

— Nemelo. Viņš runāja daudz vairāk un pie tam skatījās uz mani.

Atbildi nesagaidījusi viņa griezās pie Baigā:

— Nē, saki tu pats, ko tu teici par mani?

— Lops tu tāds, vai tev citur nebija viņu kur vest? Ko es par jums teicu? Man mazliet neērti to atkārtot. Es teicu, ka šovakar pati, karaliene ir pagodinājusi šo mūsu drūmo caurumu.

Laikam jau to savu Šekspīru lasīdams viņš bija samācījies tik varenus izteicienus.

— Vai tas ir tiesa? — viņa nosarkusi griezās pie manis.

— Jā, apmēram.

Viņai atkal bija sirsnīgi jāsmeļ. Tad viņa iztukšoja savu glāzi un es aizgāju pie bufetes pēc jauna dzeramā. Kad es atgriezos, Baigais bija jau iejuties un trieca vienā gabalā:

— Jums vajadzētu šeit atnākt sestdienā. Svētdienās nav brīv dziedāt, atskaitot baznīcas dziesmas. Bet sestdienās te logu stikli dreb, kad mūsējie atvelk elpu un paņem toni — kā mūsu diriģents to māca — uz diafragmu. Latvieši ir dziedātāju tauta, ja jums tas vēl nebūtu zināms. Redziet, tas tur ir Babāns, korī pirmais tenors. Jau tā viņš ir sarkans sejā. Bet kad paņem augsto C, tad liekas, ka viņam asinis izsprāgs pa vaigiem. Arī jūsu Arturam ir balstiņa, tikai ar tādu lirisku pieskaņu. Viņš jau mums ir vairāk no tāda sapņotāju gājuma.

Pirsona kundze man atkal saspieda roku.

Man bija prieks, ka viņa tik labi jutās, apmēram kā ģimnaziste, kas pirmo reizi vecākiem nezīnot piedalās mājas ballītē ar studentiem un iedzēršanu.

Mums pienāca Pāparde. Jau labu laiku viņu biju vērojis, kā tas piestājās pie katra tautieša ar savām listēm,

biļetēm un kvīšu grāmatu. No katra viņam tika kāds nieks, ko atzīmēt, izmainīt, ievietot vienā vai otrā kabatā, žmiedzot dažādos sarakstus gan padusēs, gan zem zoda un reizēm, sidrabus pa kabatu zvejojot, kādu papīra naudaszīmi vienkārši iekožot zobos. Tika viņam sava ārtava arī no Baigā un no manis. Bet nu Pīrsona kundze gribēja zināt, kas tie viņam par sarakstiem. Pāparde viņai lielā nopietnībā paskaidroja, ka vāc ziedojumus invalidu namam Vācijā, veco ļaužu mītnei Anglijā, aizvestiem Sibīrijā, loterijai nodaļas gadāsvētkos, iekasē kārtējos ikmēneša maksājumus un bez tam pārdod arī tā saucamās Kultūras talcinieku kartes. Padusē viņam bija vēl divas ziedojumu listes: viena LCD un otra LNGS, bet vispārējā troksnī viņam bija grūti pārtulkot šo iniciāļu nozīmi un mērķus.

— Tas lai jums būtu no manis, — viņa teica un pavandījies pa rokassomiņu tam pasniedza piecmārciņu zīmi.

Pāparde dziļi un goddevīgi noklanījās un vēlējās zināt, kādam nolūkam šis ziedojums domāts.

— Kur vajadzība vislielākā, — atteica Pīrsona kundze.

— Tādā gadījumā nodaļas nama fondam, — teica Pāparde un izzvejoja no krūšu kabatas vēl vienu sarakstu.

— Kā lūdzu kundzei būtu —

— Raksti: anonīms ziedotājs, — teica Baigais.

Tā Pāparde arī ierakstīja: anonīma ziedotāja. Tad viņš paklanījās un steidzīgi aizgāja pie Mijkrēšļa, kas nupat bija pamodies un kāri ķēra pēc sava alus kausa.

— Jums pārāk laba sirds, — noteica Baigais.

— To es nezinu, — atteica mana kaimiņiene. — Bet man patika noskatīties, kā viņš to visu sagrāmatoja un tikai brīnos, kā viņam tie saraksti nesajūk un kā viņš beigās savilks galus kopā.

Bet gan jau Pāparde zināja ko dara. Pašreiz Mijkrēslis izvilka no kabatas saņurcītu naudaszīmi un negribīgi pasniedza darbīģajam nodaļas priekšniekam.

Mēs nosēdējām līdz pašam kroģus slēdzamam laikam. Uz kādu brīdi Baigais bija pazudis, bet tad mēs visi trīs izgājām naksnīgajā ielā, pa kuģu pulciņos aizsoģoja šāvakara liksmotāģi, un iesēdāmies maģinā. Iesēdās arī Baigais, jo viņam vēl veselu nedēģu bija atvaģināģjums un viņģ, kundģes aicināģts, priecģģu prātu brauca mums lģdz.

Visu ceļu viņš trieca jokus vienā laidā un smidināja kundzi. Es viņu apskaudu viņa labās, varētu pat teikt — izmeklētās anģļu valodas dēļ.

Kad mēs iebraucām pagalmā, visa māja bija tumša. Es atviegloti uzelpoju. Arī Bila galā nevienā logā nemanīja uguni. Tas droši vien jau bija devies pie miera.

Baigais steidzīgi atvadījās, kā likās — lai pēc iespējas ātri atstātu mūs divatā.

— Paldies par skaisto vakaru, — teica kundze.

— Es vienīgi ceru, ka jums nepalika pārāk bēdīgs iespaids par mums — ārzemniekiem.

— Gluži otrādi. Man liekas — jūs esat vareni puīši.

Es viņu pavadīju līdz dārza mazažiem vārtiņiem.

— Tu tak nepārproti manu rīcību? — viņa piepeši apstājusies vaicāja.

Es brīdi domāju.

— Kundzei laikam ļoti bail, ka es to varētu pārprast?

Viņa uzlika roku manam elkonam.

— Jā, man ir, — viņa klusi teica un galvu nodūrusi iegāja dārzā.

Labu brīdi es stāvēju un raudzījās dārza tumsā.

Kad es uzkāpu staļļaugšā, Baigais bija ieritinājies sienā un likās būt aizmidzis. Izstiepies viņam blakām un salicis rokas aiz pakauša es vaļējām acīm raudzījās tumsā un ļāvu atmiņā atplaisnīties dažiem šovakar dzirdētiem vārdiem, kādam žestam, roku pieskārienam. Es domāju par tām divām dažādajām pasaulēm, kurās mēs katrs dzīvojām, par to īso brīdi, kad mēs zagšus pabijām kopā, it kā tas būtu slēpjams nodarījums, lai atkal šķirtos kā svešinieki, ar atvieglojuma nopūtu, ka neviens mūs nebija pamanījis. Jātniece pasaku zirgā un pascales lielceļu gājējs, kas tiem gan varēja būt kopīgs? Tu tak nepārprati manu rīcību? Tā viņa to bija jautājusi. Nē jau, nē! Esat mierīga: nekā es neesmu pārpratis. Jūs tikai lieku reizi man esat atgādinājusi manu vietu. Kā sunim, ar kurū reizēm pajokojas, ja ir labvēlīgs prāts, un ko pēc tam ietrenc atpakaļ viņa kaktā. Vienīgais, kā man trūkst, ir suņa dvēseles — .

— Tu ātri uznāci augšā, — piepeši teica Baigais.

— Tu vēl nomodā? Ko tad tu īsti gribēji? Lai sēžu ārā un skatos zvaigznēs?

— Nav slikta nodarbošanās. Sevišķi ja to var darīt divatā.

— Nerunā blēņas.

— Še nu, ievēlc vienu, — teica Baigais un pasniedza man pudeli.

— Rīt jāstrādā. Sāpēs galva.

— No šitā nesāp. Laba manta.

Sāpēt jau nu sāp arī no labas mantas, bet es tomēr pieliku pudeli pie mutes un iedzēru pamatīgu malku.

— Ja jau tā lūrēšana zvaigznēs tev liekas tik pievilcīga, ko tad laidī Alisi projām? — es jautāju.

— Tā ir cita lieta.

Es iesmējos.

— Kas tur var būt cits? Tāpat sievišķis un tās pašas zvaigznes.

— Es tev kādreiz jau to gribēju izstāstīt, tikai tev nebija laika klausīties. Alise grib precēties.

— Ko tad gaidi? Būsi arī tu pie vietas.

— Es šorīt viņu aizvedu uz vilcienu, un ar to viss ir galā. Mēs vairs netiksimies.

Tumsā noklunkšķēja pudele. Viņš ilgi klusēja, tad piekausās sēdus un domīgi košļāja un spļaudīja zāles stiebru.

— Ak tad cauri gan?

— Viņa grib mazu māju pilsētas nomalē. Ar mazu dārzu, kur paaug saknes, ar rozēm un lauvmutītēm zem loga. Tur bērni uzaugtu svaigā gaisā un iedegtu brūni kā čigānēni. Un ziemas vakaros mēs sēdētu pie degoša kamīna. Viņa lāpītu zeķi, es sūkātu gaŗu pīpi un lasītu viņai priekšā grāmatu, kurā būtu stāstīts par tādiem pašiem laimīgiem un pašapmierinātiem cilvēkiem. Un tad mēs iedzertu tēju ar aveņu ievārijumu un dotos pie miera un visi labie gaŗi svētītu mūsu šķīsto laulību.

Viņš atkal nikni izspļāva zāles stiebru.

— Tas ir katras sievietes sapnis, — es noteicu.

— Katras sievietes — varbūt. Bet ne mans. Tu domā — man nav diezgan naudas, lai pats varētu nopirkt māju un dzīvot kā jau daždien laimīgs mietpilsonis? Bet tu aiz-

mirsti vienu lietu, un arī Alise to nesaprot. Es esmu Kurzemes cīnītājs. Trimdnieks — jā. Bet emigrants — ne mūžam! Es negribu samierināties un apaugt ar šās zemes treknumu un vienaldzību. Kā tak to Rainis teica: vēl cīņa nav galā un nebeigsies. Nu labi, nekādi cīnītāji mēs vairs neesam. Bet vismaz protestēt mēs varam. Un rādīt šiem rietumu snauduļām, ka viss tas, ko viņi sauc par demokrātiju, kultūru, dzīves standartu un moderno apgaismību, nav ne spļāviena vērts. Tāpēc vien es staigāju skrandās un esmu Baigais, ka man derdzas modernais rietumu cilvēks ar viņa taukos aizpampušajām acīm un skanīgi tukšo pauri. Dzersi?

— Dod.

— Pie Alises sāniem un viņas siltajā gultā es kļūtu par vienu no tiem. Rušinātos dārziņā, staigātu pieklājīgi ģērbies, runātu pusbalsī un piekristu vairākuma domām. Paldies! Tad es labāk klimstu apkārt bez sava mitekļa. Izguļos pilsētas bibliotēkā un pārlaižu naktis kur nu kuņģa reizi izgadās. Bet ne jau es guļu vien uz lielā Šēkspīra sējuma. Pa šiem gadiem esmu arī iemācījies to lasīt. Viņš bija viens no tiem, kas sevī nesa mūsu veco Eiropas kultūru. Viņš tēlo cilvēkus, labus un ļaunus, bet lielus savās izjūtās un kaislībās, un viņiem visiem — vai gandrīz visiem — bieži vien pat noziedzniekiem, piemīt zināms cildenums, kas ir eiropiešu rases galvenā iezīme: prasība pēc daiļā un cildenums. Bet šodien Eiropas sirdi žņaudz divas varas, divi simboli: no austrumiem — sirpis ar āmuru, no rietumiem — Coca-Colas pudele. Kur vien iespējās viens vai otrs, tur panīkst kultūra, deģenerējas cilvēka gars, par galvenajiem dominantiem kļūst peļņa un vara, meli tiek pārvērsti par patiesību, kroplums par daiļumu. Tie ir kā briesmīgi plūdi, kuņģos pamazām noslikst vienīgā īpašība, ar kuņģu varēja lepoties baltā rase: cildenums. Rietumu dvēsele vairs nepazīst kultūras, austrumu kultūrai nav dvēseles, un tad kad abi šie simboli, abas šīs nekultūras sadosies rokās, beigs dzīvot cilvēks, kas radīts pēc Dieva vaiga un līdzības, un tā vietā stāsies bara dzīvnieks. Vai tiešām tu domā, ka man jāsamierinās un jāakceptē šī tendence, šis lavīnai līdzīgais pagrimuma process?

— Jā, bet ko tad? Vai staigāšama skrandās ko spēj grozīt?

— Spēj gan! Vismaz manī pašā paliek apziņa, ka esmu ticējis mūsu kultūras sūtībai. Paklausies, vai tu domā, ka tā jau ir mirusi? Vēl nē! Vēl nē!

Un Baigais sāka runāt klusāk, kā tālu viziju skatīdams.

— Sabradāta un nospiesta pie zemes un varmācīgi aplusināta tā savā iedīgli vēl ir dzīva Bohēmijas gāršās, Vislas, Ņemuna un Daugrvas krastos. To vēl glabā Vidzemes sili, Lubānas klāni un Karēlijas purvāji. No turienes vēl dzims jaunā renesanse, kas paglābs balto rasi un cilvēci. Tas — vēlns lai mani parauj! — ir mans kredo, kuŗa dēļ man ir vērt dzīvot. Bet Alise to nesaprot un — kā man liekas — tad tu arī nē.

Es dzirdami nopūtos.

— Man nav tik lielas spīts kā tev. Un tādas ticības. Šitā — pie šnabja pudeles — es atzīstu, ka tev taisnība. Bet diendienā ar šo taisnību dzīvot — tas pat visstiprākajam izņem spēkus.

— Tu varbūt domā, ka man tas ir viegli? Alise — kā to lai saka — man ir pieaugusi pie sirds. Kad viņa šodien aizbrauca, es stāvēju uz perona un šitā ar abām rokām sev situ pa galvu. Un rēcu kā lācis aiz dusmām pats uz sevi. Pasreiz man ir tāda sajūta, ka vajadzētu celties un iet, nakti, dienu un atkal nakti un viņai izlūgties piedošānu un — ja jau citādi nevar — arī apprecēties, kaut tevi deviņi. Bet es nekur neiešu, tu saproti? Palikšu pie sava un cauri.

— Ciets esi.

— Ciets? Viņš saka — ciets.

Baigais ilgi un neskanīgi smējās.

— Bet man ir stipruma zālīte. Ja nekas vairs neder, tad tā vēl palīdz.

Tumsā ilgi un gaŗi noguldzēja pudeles kakls.

— Tā kunga vārdā, — es noteicu un pagriezies uz sāniem laidos miegā. Pēc kāda brīža es vēl maniju, kā Baigais ieritinājās segā un klusi pie sevis norūca:

— Katram savs traģisks.

□

Ar mani pamazām, bet neatvairāmi gāja uz leju.

Mēs strādājām uz pļavas un vedām pēdējo sienu. Laiks mūs žēloja, un kaut gan visapkārt lija un saule tikai reti uz kādu stundiņu pasildīja mūsu muguras, lietus mākoņi aizvilkās gar pamalēm un mūs neķēra.

Bija labi, ka Baigais mums varēja palīdzēt, bet es gaidīju to dienu, kad beidzot atkal būšu viens. Kaut kas mani vakaros vilka uz mežu, vientuļa dzīvnieka kauciens smaka manās krūtīs un lauzās uz āru, un reizēm traktora troksnī, kad es biju drošs, ka manis neviens nedzirdēja, es klusi smilkstēju. Man bija neērti Baigo vakaros atstāt vienu. Viņam varētu rasties kādas nelāga aizdomas. Es sakodu zobus un gaidīju viņa aizbraukšanu.

Tā pagāja nedēļa un piektdienas vakarā mēs ievedām pēdējo vezumu. Sestdienas rītā pie brokastgalda Bils viņam izmaksāja algu. Kā neticēdams Baigais noskatījās naudas žūksnītī, ko Bils nolika viņam priekšā. Tad viņš iedeva katram bērnam pa papīram, lielāku naudaszīmi pašai saimniecei un atlikumu atstāma atpakaļ Bilam.

— Par to tu aizej šovakar un iemet vienu. Jūs jau to nesaprotat. Es nestrādāju naudas dēļ. Latviešu cilvēka asinīs ir kaut kas, es nezinu — kā to lai sauc, bet lauku darbs, sevišķi siena un labības vešana, tāpat kulšana, liekas kā kādi svētki. Es tagad esmu atpūties un pieelpojies svaigā gaisā. Es nezinu — kopš cik gadiem šis ir bijis mans jaukākais atvaļinājums.

Bils un viņa sieva gan mēģināja ko iebilst, bet tad visi trīs bērni un tiem pa vidu kuce Džila ieklupa Baigā klēpī, un vispārējais smieklos šis jautājums likās kaut kā tomēr būt nokārtojies.

Tad ienāca saimniece Mērija no lielās mājas un lika man taisīties ceļā. Bija laiks vest Airisu uz vilcienu.

Atvadījies no Baigā es veikli uzskrēju augšā, ātri pārģērbos un tad piebraucu mašīnu mājas priekšā. Drīz kāpnēs iznāca Airisa ar lielu nesamo rokās. Es tai pagājos pretī un ieliku koferi aizmugurē.

— Nu, Airis! Tu ceļā? — es viņai priecīgi uzsaucu.

Viņa pamāja ar galvu.

— Vai Arnolds vēl ir te? — viņa piepeši ievaicājās.

— Jā. Pie Bila. Ēd brokastis.

— Paņaidi, es tūlīt nākšu! — un viņa aizskrēja.

Kāpnēs iznāca Pīrsona kundze, vilkdama cimdus savās koptajās rokās.

— Labrīt, Artur, — viņa klusi teica.

— Labrīt, madam.

Viņa iesēdās mašīnā.

— Kur tad Āirisa?

— Aizskrēja atvadīties no Arnolda.

— Ko tas bērns arī neizdomā! — un viņa pašūpoja galvu. — Jūs vakar beidzāt vešamu?

— Jā.

— Jūs abi esat vareni strādājuši.

Es pagriezos atpakaļ un pavēros viņai sejā. Man gribējās kaut ko teikt. Kaut ko tādu, no kā viņa noprastu, ka es to biju darījis nevis tās algas dēļ vien, ko man maksāja, bet tad atskrēja Āirisa, piesarkusi un dzirkstīgām acīm un iekrita sēdekļi man blakām.

— Brauksim nu! — teica Pīrsona kundze.

Bet tieši tajā brīdī gatvē norūcās motors un mums aiz muguras apstājās balta sporta mašīna.

Cienīgi mums pienāca Leslijs un pa atvērto logu iebāza galvu.

— Labrīt, manas dāmas! Kurp tad tik agri?

Mani viņš neredzēja.

— Āiris, pakāp nu laukā un ielaid Lesliju. Mēs braucam uz staciju. Brauksi līdz?

— Ar lielāko prieku.

Visa mašīna nosmaržoja pēc krēmiem, ādām un cigāru dūmiem.

Es izbraucu uz ceļa.

Āirisa man klusi un domīgi sēdēja blakām. Tie divi aiz muguras pusbalsi sarunājās un es centos tos neklausīties un nedzirdēt.

Visi trīs viņi sagāja stacijā, es paliku sēžam mašīnā. Man nācās krietni ilgi gaidīt. Aizgājis līdz kioskam nopirku avīzi, ātrumā pārskrēju virsrakstus un tad ķēros pie krustvārdu miklas. Tā visātrāk pagāja laiks.

Pēc krietnas pusstundas logā iegūlās ēna. Ātri salocījis avīzi es atvēru durvis.

Diez, kā gan viņi sēdēs? Viena vieta bija blakām man. Bet viņi abi salida aizmugurē, kas mazajā vāģī nemaz nebija tik ērti.

Pie dzelzceļa pārbrauktuves bija sablīvējusies mašīnu rinda. Gaŗš preču vilciena sastāvs tika stumdīts un grūstīts turp un atpakaļ. Izslēdzis motoru ātri pavēros spoguli. Viņi sēdēja katrs savā stūrī un Pirsona kundze pētīja avīzi.

Klusums. Tāla stumdīto vagonu kludzoņa. Lokomotīves tusnišana reizēm tepat uz pārbrauktuves, reizēm kaut kur tālu stacijas sliežu tīklojumā. Gaŗi stiepts pārmijnieka svilpiens.

— Paklausies, Artur, — viņa piepeši vaicāja. — Kas ir gaismu nesoša klasiska dieve?

— Elektra, — es teicu, jo nupat to pats biju uzminējis.

Spalvaskātu koŗļādama viņa pētīja to paŗu miklu, ko pirmīt es.

— Kas par lētu triku! — es pie sevis skaitos. Vai es nevarēju turēt muti? Bet ŗi Elektra, ap kuŗu labu brīdi biju nomocijies, man izskrēja gluŗi neviļus.

— Kā viņš to zina? — pārsteigts prasīja Leslijs.

— V i ņ š zina, — viņa atteica, ar uzsvaru uz viņš.

Klusums. Kodīgi cigāra dūmi.

— Bet kā tu zini, ka viņš to zina?

It kā manis ŗeit nemaz nebūtu! It kā es būtu priekŗmets, lieta!

— Nu, man tak nebūtu bijis nozīmes to prasīt tev. Jeb varbūt tomēr?

Leslijs sadiŗājās savā sēdeklī. Tas viņam bija zvēliens ar bozi.

Pārbrauktuves vārti atvērās un mašīnu rinda sāka kustēties.

Mūsu mājas ceļā stāvēja cilvēks, neizpratnē un bailīgi lūkodamies apkārt. Es strauji apturēju mašīnu. Tas bija Mijkrēslis, kā vienmēr pēdējā laikā — neapkopies un nonicis.

Vai tu mani meklē?

— Jā.

Viņš gribēja nākt tuvāk, bet ieraudzījis mašīnā sēdētājus strauji apstājās:

— Ak tu velns, tev jau kungji iekŗā!

— Ej vien uz mājas pusi. Es tev tūlīt nākšu pretī.

Leslija cigāra dūmi kļuva biezāki un smirdošāki. Kaut kāda klaidoņa dēļ tika apturēta mašīna, pie tam nemaz atļauju neprasot un viņa svaidītajām ausīm bij jāklausās tik nepatīkamas svešās valodas skaņās.

Bet Pīrsona kundze gandrīz pārteicās:

— Vai tas nav tas pats, ko mēs svētdien — , viņa ap-rāvās.

— Kas par svētdien un kas par mēs? — aizdomīgi gribēja zināt Leslijs.

— Nekas. Paaicini viņu iekšā. Es likšu, lai Mērija jums uzvāra tēju.

Kā es viņai biju pateicīgs par šiem vārdiem!

Ar skaļu brīkšķi Leslijs sev uzsita pa ceļgalu:

— Tev gan reizēm ir idejas!

Balsī viņš ielika visu savu īgnumu, neapmierinātību un dzēlibu. Ārā kāpdams viņš vēl piemetināja:

— Man tagad vajadzīgs kāds stingrāks malks.

Tieši tāpat likās domājam arī Mijkrēslis, kas slaidi no-dzērās no plakanas pudelītes un ieraudzījis mani nā-kam steigšus iebāza kabatā.

— Sveiks, vecais saimniek! Nāc vien, iesim tik tālāk uz manu galu.

— Nē nē, — Mijkrēslis atteica pusčukstus un purināja rokas. — Parunāsim tepat vien.

Ko gan Mijkrēslim no manis vajadzēja? Vai tiešām viņš būtu nodzīvojies tik tālu, ka visā Lestonā vairs nebija neviena, kas tam būtu ar mieru aizdot naudu?

Labu laiku viņš raudzījās zemē, tad atklepojās un teica:

— Es pie tevis tādā savādā lietā. Vai tu atceries Ža-garu? Manu apakširnieku. To pašu, ko es izsviedu kā kucēnu pa durvīm svētku vakarā un kas pievāca manu veceni?

— Atceros gan, kā nē.

— Nu redzi: tas velna vīrs ar vāveres ģimi tagad taisās uz Kanadu.

— Lai tik brauc.

— Viņš jau — Dieviņ augstais! Bet vecene ķezā. Netiek līdz. Kamēr nav šķirta mūsu laulība.

— Un kas tev tur par daļu?

— Daļa ir tāda, ka vecene mani sūdz tiesā.

— Tevi?! Par ko tad tevi?

— Ka es pārķāpjot laulību. To jau katrs tagad zina, ka tā sarkanā pie manis dzīvo. Es jau nesaku nekā: laulība jāšķir. Bet viņa pati ar savu Žagaru apgānīja mūsu gultu, un lai es tagad būtu tas vainīgais? Un vēl samaksātu šķiršanās izdevumus? Lai pasvilpo! Es tagad pats viņu ielaidīšu tiesā. Man vajadzīgi liecinieki. Tu tak neatteiksi?

Viņš atkal izvilka pudeli.

— Kur tad Babāns?

— Babāns būs.

— Es tiešām nezinu. Ko lai es noliecinu?

— To ko redzēji.

— Tur jau tā lieta. Redzējis es neesmu nekā. Tikai dzirdējis un nopratījis. Vai ar to tiesā pietiks?

— Nu iespraud kādu vārdu vairāk. Lai lieta būtu droša. Es tevis neaizmirsīšu. Kārtīgi izmaksāšu.

— Ko nu par tādām lietām. Bet ko es zinu, to teikšu.

— Paldies arī par to.

Labu laiku mēs nostāvējām klusēdami.

— Un kā citādi? — es ievaicājos.

— Tāpat vien. Bet tev gan laikam tagad labi?

— Nevaru žēloties.

— Kungi labi? Pats gan man uzmeta nejauki nīknas acis, kad pirmīt gribēju iet klāt mašīnai.

— Tas? Tas ir Titargalva. Ar to man nav nekādu darīšanu.

Klusums.

— Nu zini ko? Tad šē roka. Un kad būs tik tālu, tad jau advokāts tev aizrakstīs.

— Nu tad pagaidām! Un turies!

Mijkrēslis tā domīgi pamāja ar galvu un sāka soļot uz busa piestātni.

Kā es to zināju? Kas man to teica? Bet kaut kādā mistiskā veidā es nojautu, ka man nekad nenāksies viņam iet par liecinieku. —

Kūtri pagāja diena, kā negribēdams tuvojās vakars. Es stāvēju pie mazā staļļaugšas loga un gaidīju krēslu. Viena, tad otra mašīna norūcās gatvē. Lielajā mājā tātad

bija viesības. Dārzā reizēm atskanēja smiekli. Mājās bija arī misters Pīrsons. Lielu cigāru rokās viņš kopā ar vairākiem kungiem melnos uzvalkos un baltās krūtežās iznāca pagalmā, apskatīja nojumē un lielajā kaudzē sakrauto sienu, kaut ko skaidroja un spriedelēja un kungi piekrietoši māja ar galvām. Viņiem piebiedrojās arī Leslijs un tad viņi sagāja atpakaļ verandā. Tās logos drīz iedegās uguns. Veco ābeļu pazarēs lēnām izauga krēsla.

Klusi nokāpis lejā es uzmanīgi paraudzījos apkārt. Pagalms bija tukšs. Pa šķūņa otru pusi es izgāju uz pļavas. Maza likumota taka tur veda uz mežu.

Tumsa mani apņem un sūnu smarža. Kāds zars vējā beržas un čikst, mistiska dzīvība ir šajās skaņās, kā kad mežs skatītos mani un biedētu mani projām. Mazajā izcirtumā balto celmi. Augstu debesis peld balta mēness ripa, viss izcirtums ir pilns zilgamas gaismas un slīpu ēnu svītru. Es ieeju atpakaļ meža tumsā un atspiežos pret koka stumbru. Mani krata viegli drebuļi. Kā atbalstu meklēdams pieķeros koka krevelainai mizai un piespiežu tai savu pieri.

Vai tad atkal mani mocīs šīs drausmīgās skaņas, kas aizturētas smok manās krūtīs un tagad laužas uz āru?

Kāpēc es to prasu? Es tak zinu, ka man vairs nav par tām varas.

Aizlūzīs vairs nodreb mežā un atbalsojas Trentas krastā. Pēc brīža man atbild muižas suns, gaņi un žēlabaini, it kā viņš saprastu un gribētu dalīties manā izmisumā.

Bet ieklausies labi: tas nav muižas suns, kas tur kauc. Tas ir vilks, kas iznācis klajumā no Dignājas siliem un galvu izslējis pret mēnesi izklie dz naktij savas dusmas un savu naidu. Tam piebiedrojas otrs, tad trešais. Melni silueti stāv mēness apmirdzētajā laukā, tikai viņu acis gaļ, reizēm zaļas, reizēm sarkanīgas un no viņu purniem satrauktas elpas garaiņi ceļas drēgnajā naktis gaisā.

Bet nē! Nestāstiet to man! Tie nav vilki, tie nav vilki! Tās ir dvēseles, kuņām nav kapa un nav miera. Svešās ceļmalās mētājas ģindeņi un lapsu izvazāti kauli. Tās ir cīnītāju, aizvesto un noslepkavoto dvēseles, kas klie dz pēc atriebības un atpestīšanas.

— Jā-ā-ā-ā! — es saucu. — Es jau nāku, es jau nā-
kū-ū-ū-ū. Man citur vairs nav vietas. Ņemiet mani savā
vidū-ū-ū-ū. Savā vidū-ū-ū-ū.

Kāds zars brikš. Es atveŗu acis.

Nu saki viens cilvēks. Tas tak ir Lailolainens, kas tur
uzmanīgi lien gar izcirtuma malu, reizēm iznirdams mē-
ness gaismā. Naģene pār acīm. Rokās divstobrene. Tās
metalls reizēm auksti nospigulo. Lailolainens vēl nav bei-
dzis savas somu kaŗa gaitas, viņš vēl te loŗņā un meklē
krievus. Muļķi! Kur tu pie Lestonas atradīsi krievus.

Bet vaļsirdīgi sakot Lailolainens var pārskatīties un
mani ieraudzījis man ielaiņt visu skroŗu lādiņu krūtīs, un
tas nu nebūtu sevišķi jauki no Lailolainena puses. It se-
višķi, ja izrādītos, ka Lailolainens nemaz nav Lailolai-
nens, bet gan mūsu paŗu Bilis, kas atnācis meklēt trako
suni, kas te naktīs gaudo un pavasarī daŗam labam saplo-
sīja jērus.

Es lēnām ievēlkos dziļāk meŗā un tad ar lielu likumu
dodos mājup.

Dārzā ir troksnis un smieķli. Verandā skan mūzika.
Stalli zirģi ir satraukti un nemierīgi mēta galvas.

Es uzraušos pa stāvajām kāpnēm, ieruŗinos sienā un
paslēpju galvu rokās.

Ko es savā laikā teicu Juhanam? Tak aizej pie ārsta,
es viņam teicu. Un viņš? Vai viņš klausīja? Viņš tikai
pasmējās: pulverītis un caurejas zāles man vairs ne-
līdzēs. Tā bija teicis Juhans. Bet kā lietas sastāv ar mani?
Varbūt ka man vēl nav par vēlu? Varbūt vēl derēja
aiziet un izstāstīt par melno ŷņaudzēju manās krūtīs. Jā,
bet kas tad notīktu tālāk? Man parakstītu bromu, un to
es tad dzertu pudelēm un toveŗiem, bet no tā tomēr
nebūtu nekāda labuma. Un tad man izurbtu denīnos divus
caurumus, gaŗām adatām vandītos pa manām smadze-
nēm un pārrautu kādus nervus. Un tad es kļūtu stulbs un
nejūtīgs, kā arkla vērsis, kam ir viena aļģa — vai tas
stāv vai kustās, kam vienādi gaŗšo siens, salmi vai aviŗu
papīrs — .

Tad mēs te būtu divi: glupais Maiks un glupais Arturs.

Nē, vēl nē! No laba prāta nē!

Jā atvainojiet: vai tad man kas kaitēja? Vai tad es

tiešām biju traks? Ja es vēl pratu minēt mīklas un zināju, ka gaismu nesoša klasiska dieve ir Elektra, kā tad es varēju būt traks?

Mazliet īpatns — jā tā cita lieta. Man patika dziedāt. Savā nodabā. Cits to varbūt sauktu par gaudošānu, bet kā kuņš šodien nedziedāja? Paklausāties Lenu Lendiju un viņam līdzīgos ģitaras raustītājus. Vai tie negaudoja vēl briesmīgāk par mani? Bet vai kāds tos tāpēc sauca par trakiem?

Ak Kungs, ak Kungs! Velti es pūlējos, sevi mānīdams un mierinādams. Melnā siena man nāca aizvien tuvāk. Nebija šaubu par to, kā tas viss beigsies. Bet man vēl bija mazliet laika. Vēl kādu brīdi es gribēju turēties.

Zem manis sakustas grīdas dēlis. Satrūcies es paceļu galvu. Balts stāvs lēnām nāk man tuvāk un nometas man blakus uz ceļiem.

Cik savādi: es neesmu ne pārsteigts, ne izbrīnījies. Agrāk vai vēlāk tam tā vajadzēja notikt. Vai tad velti es visu pavasari būtu sapņojis par savu princesi pasaku zirgā? Vienīgā nelaime, ka viņas atnākšana laikam nekā vairs nespēja grozīt.

Pa mazo logu nāk blāva gaisma. Es redzu viņas seju. Viņa smaida, kā kad tā būtu vainīga pie kaut kā un tagad lūgtos manu piedošanu.

— Es tak zināju, ka tu reiz nāksi. Vai tev nav bail, ka tevi meklēs? Tavos īsajos zēnišķi apcirtajos matos, pie tavām drānām var pieķerties siens, un ja to ieraudzīs, ko tad tu teiksi? Kāpēc tu nāc pie manis? Vai arī tev sāp mana vientulība? Vai varbūt tevi reibina tas savādais nemiers un spīts, ko mēs — lielā Dvēseļu Puteņa draudze — nesam savās krūtīs? Nāc, atgulies uz manas rokas, ļauj man piespiest galvu tavam plecam un uz brīdi nekā nedomāt. Tikai just tavu siltumu un maigumu. Kāpēc tu nenāci jau agrāk, mana burvju jātņiece pasaku zirgā! Varbūt ka tad tas nebūtu par vēlu bijis. Varbūt melnais žņaudzējs būtu atrāvis savas kāriģās ķetnas. Bet tagad? Vai tas vairs gribēs palaist vaļā savu upuri?

—Tavi mati, tava mute smaržo kā toreiz, pirms simts mūžiem, kad Susējas dzelme man rādīja tilta margas ar divu sapņotāju galvām. Rudīt, vai tu esi pie manis? Rudīt!

— Kas tas ir — Rudīt?

— Manā valodā tas ir — mīlākā.

Viņa man apliek rokas un velk mani pie sevis.

Verandā skan mūzika un kāju švīkoņa. Zem kokiem atskan čuksti un apspiesti smieklī. Tad balsis. Dārzā. Pagalmā. Apakšā pie zirgiem nočikst durvis. Leslijs staigā apkārt un klusi sauc, kā jērs, kam pazudusi aita.

— Man tagad jāiet, — viņa man saka pie pašas auss.

— Vai tu vēl nāksi?

— Kāpēc tu prasi. Tu tak to zini.

Zem manis salīgojas grīdas dēlis. Balts stāvs pazūd lūkas tumsā, nočikst kāpnes spraiši, tad klusi aizkrīt staļļa durvis

Man ilgi nenāk miegs.

Pamazām apklust balsis un mūzika, viena pēc otras mašīnas aizdūc pa gatvi.

Slips mēness stars lēni taustās pa grīdu un sienmali un beidzot apstājas pie melna četrstūrainā priekšmeta.

Es pieceļos, paņemu Juhana urnu un nolieku to sev blakām.

— Vai tu to redzēji, kas te bija atnākusi? — es viņam klusi vaicāju. — Vai tu visu redzēji? Bet tu tak neskatījies, vecais blēdi. Es arī savā laikā izlikos nedzirdam, kad tu blakusistabā ciemojies pie Esteres. Un nevienam ne pušplēsta vārda. Bet tagad guli. Guli, Juhān. Man arī sāk nākt miegs.

Svētdiena.

Ilgi un gaŗi Bils pie brokastgaldā stāstīja, kā nakti gājis uz mežu un kā tur redzējis trako suni. Tikai vienmēr kā par nelaimi kāds zars vai koka stumbrs viņu traucējis. Citādi gan būtu tam abus stobrus salaidis ribās. Bet kas neizdevās vienreiz, izdosies citreiz.

— Kāds tad viņš izskatījās? — es prasīju.

— Nu briesmīgs, es tev teikšu. Pilnīgi pēc vilka.

— Un ko tava kāja? Vai tad pa mežu staigājot nesāp? Viņš man uzmeta baltas acis un neatbildēja.

Svētdiena.

Ciemā zvana baznīca.

Bļing! Bļinga-ļinga-ļing!

Kā noskaņojušās klavieres.

Pagalms kluss un tukšs. Zirgi spārda kājas un gaiņā mušas. Bezdelīgas šaudās ap šķūni un dārzu. Tām stalli ir vairākas ligzdas.

Nojumē stāv zālesplāvējs. Aprūsējis, saskrambāts. Nekas liels no mana krāsojuma nav palicis pāri. Atstāt tā kā ir? Nav jau mana manta. Bilam tikai nāks smieklis, ja es to tagad sāksu eļļot un tīrīt.

Bet kas par to? Lai viņš ņirdz.

Noliktavā ir lupatas un petroleja. Arī krāsas man vēl ir diezgan. Es ķeros pie darba.

Jā, ko gan citu lai sadara šādā svētdienas rītā. Uziet augšā un nīkt? Pussnaudā — pusnomodā? Aptaustīt veco segu, vai tā vēl neglabā siltumu un smaržu? Man tak nakti bija viesis. Bija? Varbūt nebija? Vai mani murgi un iedomas reizēm nesajuka ar īstenību? Vaļširdīgi sakot — es ne par ko vairs nevarēju būt īsti drošs.

Nieki! Man šodien patiesībā vajadzēja būt liksmam, dziedāt un gaviļēt. Vientulība — vecā pelēkā sieva — būs beidzot ietrenkta viņas ēnainajā kaktā.

Kas to varēja zināt? Varbūt viesību čalā, burzmā un troksnī kāds cilvēks jutās tikpat vientuļš kā es savā stallaugšā.

Bet varbūt viņai bija apnikusi cigāru un smalkuma smaka un viņa tāpēc meklēja manas raupjās rokas, sviedraino ķermeni un cieto zirga segu pagalvi. Varbūt ka mani vēl slēpās atliekas no senā dabas skarbuma un pirmatnības. Varbūt sievietē instinkti mira lēnāk nekā —

Mani sauca.

— Jā, kas ir?

Uztraukta pagalmā stāvēja Mērija un meta nepacietīgi ar roku.

— Nāc! Mudīgil Pie tālruņa.

Es neticīgi purināju galvu. Kam gan varēja ienākt galvā trakā doma — man zvanīt un kas tad vispār varēja zināt mūsu mājas tālruna numuru?

— Skrien veikli! Man trūkst elpas.

— Es nemaz nezinu, kur ir tālrunis.

— Kunga kabinetā. Tūlīt pa labi.

Priekšnamā stāvēja Pirsona kundze, raudzījās mani izbiedētām acīm un rādīja uz rakstāmgaldu. Visur vēl manija vakardienas dzīres. Uz kamīna zīmes un uz galdiem stāvēja pusizdzertas glāzes un pilni pelnu trauki, pudeles un šķīvji ar izjukušām maizītēm. Otrā istabā atskanēja nikna klepošana un krekšķināšana. Misteram Pirsonam laikam nepatika šāds traucējums svētdienas rītā, sevišķi kur viņam pašreiz droši vien nikni sāpēja galva.

Es pacēlu klausuli.

— Jā?

— Tas tu? Te Baigais.

— Kāds nelabais tevi —

— Pagaidi, neuztraucies. Bez vajadzības tev nezvanītu. Luīzes tante ir mirusi.

— Kad? Ko muldies!

— Vakar vakarā. Ār trieku. Vai tu nevari atbraukt? Čibuks ir kā bez galvas, un mēs te neviens nezinām ko iesākt. Tu tomēr viņai biji rados. Vai atbrauksi?

— Būšu.

— Vai drīz?

— Cik ātri varēdams.

Nedrošiem pirkstiem es atliku klausuli.

— Vai kas noticis? — prasīja Pirsona kundze.

Acīm redzot arī viņai nebija pa prātam šī zvanišana, un vienīgi saņemtais ziņas svarīgums varēja glābt situāciju.

Es pamāju ar galvu.

— Mana radniece mirusi. Vai varu ņemt mazo vāģi?

— Protams. Vai tev vēl ko nevajaga? Es tev labprāt —

— Paldies. Es domāju, ka tikšu galā.

Pēc minūtēm desmit es aizņoju pilsētas virzienā.

Dzīvoklī jau bija priekšā Paparde, Baigais un Čibuks. Viņi kustējās klusi un uz pirkstgaliem un runāja pusbalsī, kā kad baidīdamies traucēt kādu gulētāju.

Luīze bija mirusi slimnīcā, kā to mēdz teikt — pie samanas nenākot.

Viņas rakstāmgaldā mēs atradām adrešu grāmatu. Vispirms es sameklēju viņas radus Londonā un aizgāju tiem piezvanīt no tālruņa būdiņas tepat ielas galā. Tad mēs aizbraucām uz galveno pastu un nosūtījām telegrammas abiem dēliem Kanadā. Pagaidām tas bija viss, ko mēs zinājām darīt. Sagājuši virtuvē mēs uzvārījām kafiju, sasēdāmies kur kuņģis un klusēdami dzērām. Pēc neilga laika ārā norūcās mašīna un nepacietīgi nošķinda durvju zvans. Čibuks izgāja priekšnamā un ielaida plikgalvainu kungu, kas sviedrus slaucīdams steidzīgi izskraidīja visas istabas un pat uzdrāzās augšējā stāvā.

— Kas tas tāds? — es prasīju Čibukam.

— Nezinu. Neteica.

— Vai tiešām kāds tik ātri būtu atdrāzies no Londonas?

Mēs zīmīgi saskatījāmies.

Bet tur jau viņš nāca pats. Es viņu pazīnu. Tas bija Luīzes brāļa dēls agronoms Skusne.

— Jūs te — kā skatos — ap kafiju mielojaties.

— Labdien, — es teicu.

— Ā, tas tu? Labdien. Tas tad nu gan bija skrējiens. Divās stundās un septiņpadsmit minūtēs. Tik traki vēl nekad nebiju braucis. Vai zini, ja tev ir — ieļej man arī vienu krūzi.

Varēja domāt, ka viņš bija ārsts, kas steidzies pa galvu pa kaklu, lai vēl glābtu slimnieka dzīvību.

— Šie te ir Luīzes labi paziņas, varētu pat teikt — draugi. Pappardes kungs pārstāv vietējo trimdas organizāciju.

— Labdien, labdien, — Skusne nevīžīgi izmeta. — Tu te nekā neesi aizticis?

— Nebaidies. Vienīgi rakstāmgaldū.

— Tieši ar to tu būtu varējis mani pagaidīt.

— Tas būtu grūti izdarāms. Kur citur lai es būtu zinājis atrast tavu adresi.

— To jau nu tev vajadzēja zināt tāpat.

— Starp citu: es nosūtīju ziņu Atim un Uldim. Vismaz telegrammas izdevumi tev aiztaupīsies.

Ar Skusni mēs no laika gala nebijām nekādos draugos.

Steigšus izdzēris savu krūzi viņš iegāja atpakaļ lielajā istabā. Mēs jutāmies lieki.

— Derēja lasīties prom, — teica Baigais.

— Tūlīt. Pagaidi mazliet, — es atteicu un piegāju pie durvīm.

— Tu jau droši vien tagad sāksi visu kārtot pats un tev mūsu palīdzības pagaidām nevajadzēs.

— Es domāju ka nē.

— Papardes kungs izsludinās sēras un ievietos arī laikrakstā bērū ziņu.

— Tas ļoti laipni no viņa.

— Tāpat tiks apziņoti nodaļas biedri un kaimiņu nodaļas. Kā tu domā, kad varētu būt bēres?

— Jā, tas atkarājas no slimnīcas un iestādēm. Sekcija, koronera lēmums, tas viss prasa laiku. Tava adrese tak te ir? Es tev paziņošu. Tāpat Papardes kungam. Kurā slimnīcā viņa atrodas?

— Džordža.

Klusums.

— Nu tad mēs tagad iesim.

— Jā jā, ejiet vien.

— Te būs atslēga, — teica Čibuks un nolika to virtuvē uz plaukta.

— Paklausies, — piepeši kā ko atcerējies teica Skusne.

— Šī māja tā no ārpuses liekas labā stāvoklī. Vai tu nezini, vai te mūrī nav iemeties brants?

— Apskaties pats, — es teicu un aizvēru durvis.

Mēs izgājām uz ielas. Aiz mana mazā vāģa stāvēja varens limuzīns, viss laistidamies spodros niķeļos.

Ne vārda nerunādami mēs aizbraucām uz Dvēseļu Puteni, ko nupat kā atvēra vakara cēlienam.

Tautieši drīz sāka pulcēties. Ziņa par Luīzes nāvi bija ātri apskrējusi pilsētu.

Katrs gribēja zināt, kā tas viss noticies, un Paparde allaž atsāka no jauna nu jau kuņģa reizi savu stāstāmo:

— Vēl vakar vakarā es ar viņu biju kopā. Ko viņa bija skrējusi! Varētu teikt — visu dienu uz kājām. Vispirms uz slimnīcu pie vecā Tiruļa, kas tur guļ ar plaušu karsoni. Tad pie Karlsona. Tam — cilvēkam — nu jau trešo reizi raktuvēs uzkrītis akmens uz muguras. Guļ mājās un vaid. Ārsti paši nesaprot, ko ar viņu darīt: operēt, ieliet ģipsā vai sūtīt uz atpūtas namu. Skrapānietei meitiņa, tur arī bija puķes jānes. Un tad mums bija valdes sēde. Nospriedelējām līdz vēlām vakaram un tad tikai viņa vēl aizskrēja pie Surģa atraitnes, kuŗas bērniem tā ir izkārtojusi brīvdienas latviešu namā Almēlijā. Tur tad tā nelaieme arī notikusi. Aizpipējusi cigareti un palicis slikti. Sākuši sviedri spiesties uz pieres un tikai saukusi — sirds, sirds. Surģeniete tūlīt izsaukusi ambulanci. Vēl jau slimnīcā bijusi dzīva, bet pie atmaņas vairs nav nākusi. Tā — lūk — aizgāja mūsu Luīze. Gluži tāpat kā viņas nelaiķa vīrs kapteinis Valbrīķis — dienesta pienākumus izpildot. Mūsu nodaļai pietrūks aktīva aprūpes darbinieka un daudziem tautiešiem viņas deviņās rokas un gādīgās —

— Sirds, — viens klusi pielika.

— Sirds, — steigšus atkārtoja Papparde.

— Lai viņai vieglas smiltis, — kāds noteica, un mēs pacēlām kausus.

Tai brīdī telpas pretējā kaktā kādi astoņi vīri sāka dziedāt, pie tam it glīti un uz balsīm.

— Pieturiet, pieturiet! — sauca bufetes vīrs. — Šodien svētdiena. Jau vakar izbļautijāties diezgan.

Kādu brīdi bija miers, bet tad vīri sāka vilkt no jauna un bufetniekam tie atkal bija jāapsauc.

— Kas tad tie tādi? — es prasīju. — Un vai tas nav tuljaks, ko viņi mēģina dziedāt?

— Kā tad, — atteica Babāns, kam acis spīdēja vien arī savu balstenīcu pievienot dziedātājiem. — Tie ir igauņi. Viņiem pēc divi nedēļām Nottinghamā dziesmu svētki. Šodien tiem bija mēģinājums, un tad jau patik uzraut vēl.

— Man tāpēc likās, ka tādas kā neredzētas sejas.

Kad viņi vēl trešo reizi sāka savu tuljaku, krodzīnieks tiem piedraudēja, ka izsauks policiju. Igauņi iztukšoja savus kausus un durvis ribinādami aizgāja.

— Varenas rīkles šītiem vīriem, — atzinīgi noteica Babāns. — Būs vai jāaizbrauc tos viņu dziesmu svētkus noklausīties.

— Vispirms dabūsim Luīzi zem zemes, — viens noteica un Babāns kā nokaunējies aprāvās.

Mēs ilgi nosēdējām pie kausiem.

Katram nāca atmiņā kāds notikums, kur Luīze bija parādījusi laipnību, izpratni un sniegusi palīdzīgu roku, bieži vien izkāpaļādama pažobeles un bezpajumtnieku drūmās slēptuves un dažam labam tautietim atdevusi jēgu dzīvot un izturēt.

— Vai tu atceries —, kāds vienmēr atsāka no jauna.

— Vai tu atceries, kā viņa skrēja un gādāja, kad mira vecais Richters? Un savāca naudu piemiņas plāksnei. Vai tu atceries Kūlu, kas nemaz nesastāvēja mūsu organizācijā? Arī tam ir kapakmens kājgalī. Vecajam Milstam, kas neprata angļu valodu, darba devējs piecus gadus nebija devis atvaļinājuma. Vai tu atceries kā viņa tur aizgāja ar visām savām sudrablapsām un briljantiem un cirta dūri galdā un piedraudēja ar tiesu, arodbiedrību un parlamentu? Milstam tika tikdaudz naudas, ka varēja iemaksāt par māju, un arī tur viņa palīdzēja un skrēja līdz pie advokātiem un aģentiem. Vai tu atceries —

Tikai tagad mēs izpratām, cik svētīga ir bijusi viņas darbība šai isajā gada laikā un cik ļoti mums visiem viņas trūks. Izbeigsies arī sanāksšanas ceturtdienu vakaros viņas mājās, dažs labs atkal ievilksies savā kaktā un visu aizmirsts mocīsies ar savu vientulību. Mums visiem pietrūks viņas siltās saprotošās sirds.

Tikai Čibuks neteica ne vārda. Viņš laikam Luīzes zudumu izjuta vissmagāk.

Bufetes dzegā pulkstens nosita desmit.

Norunājuši tikties Luīzes bērēs mēs pamazām sākām izklist.

Gar lielās mājas dārzu ejot es redzēju verandā spīdam uguni. Piebrauktuvē stāvēja baltā sporta mašīna. Bet pēc brīža man likās, ka mani sauca. Tie tur iekšā droši vien bija dzirdējuši garāžā norūcam mašīnu. Es pagājos atpakaļ. Vārtos stāvēja Pīrsona kundze.

— Tu mājās?

— Jā.

— Vai tu ko esi ēdis?

— Protams.

— Nestāsti nu. Nāc man līdz uz virtuvi, es tev ko sameklēšu. Pats redzi — Pie Bila visi guļ.

— Nē paldies, man tiešām —

— Nu tak nāc, — un viņa atvēra vārtus.

Mēs iegājām virtuvē, kur mani ar skaļu vaukšķēšanu saņēma izcirtais un izfrizētais suņa izķemojums.

Galds, pie kuŗa mani apsēdināja, un tāpat visa virtuve bija nešķīsti tīra un spodra. Diez, ko viņa teiktu, ja zinātu, ka mēs ar Baigo mēdzām ēst Sibillas midzeni.

Ledusskapī glabājās dažādi gardumi, un tos viņa man nokrāva priekšā. Man tik ļoti gribējās ēst, ka es būtu nolobījis visu kas te bija un paprasījis vēl, bet pieklājības pēc, vai arī zināmas neērtības dēļ, es tikai knibinājos un graizīju ēdamo smieklīgi mazos kumosīņos.

— Tu od pēc alus, — viņa teica.

— Jā, visi bijām Dvēseļu Putenī.

— Kas viņa tev bija? Tava radniece?

— Nē. Tur pat grūti izrēķināt mūsu radniecības pakāpi, mājās mēs viņu saucām par tanti. Bet viņa man bija vienīgā —

Es aprāvos. Kas tas man atkal bija izsprucis par sāpīgu izteicienu — vienīgā! Un es ātri izlaboju:

— Es gribēju teikt: šeit ārzemēs man vairāk zināmu radu nav. Tādu, kas arī mani atzītu par radnieku.

— Vai tu negribi iedzert ko stiprāku?

— Nē paldies. Neatstājiet manis dēļ savu viesi.

Verandā kāds visu laiku bija nervozi staigājis šurp un turp un reizēm skaļi nokrekšķinājies.

— Tu domā — Lesliju? Tas tūlīt brauks prom. Vai nē, Leslij? — viņa sauca, iestājusies durvīs. — Tu tak gribēji braukt. Tu teici, ka tevi kaut kur gaida?

Soļošana aplkusa.

— Jā! — viņš teica ar uzsvaru. — Jā! Es braukšu pro-
jām. Jeb varbūt tu domā, ka man būtu jāpiebiedrojas
tavai sabiedrībai?

Klusums.

— Nu tad es aizeju. — (Ar tādu kā draudu pieskaņu).

Klusums.

Tad gaitenī noklaudzēja vairākas durvis, nočirkstēja
ietves oļi, sajūgos nežēlīgi grūsts nodūcās un nogau-
dojās motors.

Viņa stāvēja durvīs, skatījās mani šauri šauri piemieg-
tām acīm un smaidīja.

Kaut gan bēres bija noliktas agrā darbdienas pēcpus-
dienā, kad vairumam tautiešu bija jābūt darbā, kuplajam
izvadītāju skaitam kapličā tikko iznāca vietas.

No Kanadas bija atlidojuši abi dēli, kuņus biju pazinis
kā mazus puisēļus. Tie tagad bija patikami, pajauni,
augstskolu beiguši cilvēki. Spriežot pēc matu sasukājuma
ļaudis otrpus Atlantikam laikam vēl vienmēr zemapziņā
baidījās no indiāņiem un skalpēšanas: abiem galvas bija
nodzītas pilnīgi kailas, tikai mazu stāvus sasukātu šķip-
snu atstājot virs pieres. Sasveicinoties viņi — kā to Rīgā
mēdza teikt — „spieda roku līdz elkonam”, ar savu kreiso
pieturēdami un paspiezdami arī apsveicināmās personas
dilbu. Latviski abi runāja skaidri un tekoši, vienīgi tei-
kumi likās tādi savādi un bija labāk saprotami, ja tos
pārtulkoja angļiski.

Kamēr mācītājs vilka mugurā savus amata svārkus,
Uldis man klusi prasīja:

— Es brīnos, vai viss ir O. K.?

Aizgājējas seju tina zilganā ēnā balts plivurs, no kuņa
asi izdalījās deguna un salikto roku kontūras. Āp zārku,
gar sienām un pat ārā pagalmā jumās vainagu un ziedu
kalni.

Mācītājs runāja lietišķi, ātri un īsi, ar vienu aci allaž savu rokas pulksteni vērodams. Mechanizācijas laikmetā arī bērēm bija jānorit ar minūšu precizitāti. Paagri ieradies, es pārskatīdamies biju iegājis nepareizā telpā. Viens pie otra un viens uz otra tur bija sakrauti kādi divdesmit zārki, un ar tiem šodien — plīst vai lūzt — apbedīšanas birojam bija jātiek galā.

Tad ērģelnieks spēlēja bērņu dziesmu, bet tik ātri un dziedātājus negaidīdams, ka tā gandrīz izklausījās pēc Pestīšanas Armijas marša. Un tad četri drūmi vīri ieras-tām kustībām uzlika un aizkrampēja zārku vāku un gri-bēja to jau celt plecos, kad starpā iespraudās Baigais ar saviem vīriem. Drūmie saprata un atgāja pie malas. Babāns, resnais kasieris, biedrzinis, Papparde un Čibuks uzmanīgi uzcēla zārku uz pleciem, kā kad tā būtu kāda dārga un vārīga manta, un lēnām iztaustījās uz ielu. Tur stāvēja lepni Rolls-Roisa limuzīni un gaŗa rinda privāto mašīnu. Āpbedīšanas direktoram lietpratīgi organizētot un rīkojot iznāca vietas ir aizgājējai, ir pavadītājiem, ir ziedu kalnam, gaŗā mašīnu rinda sakustējās, izvijās cauri pilsētas centram ar goddevīgi salūtējošiem kārtībniekiem, un uzņēma ātrumu. Logos pazibēja nomales dārzu zaļums un savrupmāju dakstiņu jumti. Vēl viens ass pagrieziens, un mašīnas izjoņoja cauri plašajiem kapsētas vārtiem. Baigais ar saviem vīriem paņēma zārku plecos un mēs tiem lielā gaŗā virknē sekojām uz kapa vietu.

Runāja mācītājs.

Tad dziesma.

Tad atkal mācītājs.

Trīs sauļas smilšu.

Tad no aizgājējas atvadījās dažādo organizāciju un no-daļu pārstāvji, no Dārbijas, Česterfildas, Birminghamas, Koventrijas, Lemingtonas, Nottinghamas. Tad runāja Pa-parde, kā parasts nevarēdams atcerēties pašu pēdējo vārdu.

Runas bija gan dzejiskas, gan vienkāršas, samācītas no galvas, gan improvizētas uz vietas, jūsmīgas, cildi-nošas, skumjas un nožēlu pilnas, bet tās visas katra savā

veidā izteica vienu un to pašu: pateicību par aizgājējas lielo un nesavtīgo darbu.

Apbedīšanas biroja direktors nepacietīgi miņājās, skatījās ik mirkli pulksteni un beidzot sāka vedināt pavadītājus uz mašīnām.

Mechanizācijas laikmets.

Tā nu Mansfildas deju orķestra Kaija pārstāvis norunāja savu sakāmo vairs tikai kādiem sešiem izvadītājiem, kas vēl kavējās pie aizgājējas kapa un steidzīgi kārtoja ziedus un vainagu lentes, bet kad runāja viru koŗa „Mežezers” pārstāvis, bijām palikuši tikai Baigais un es.

Divi kapsētas strādnieki, atspiedušies uz lāpstām, cigaretes sauļās slēpdami pīpēja un gaidīja aizejam arī mūs, lai netraucēti varētu ķerties pie kapa aizbēŗšanas.

Un tad — diez kur uzradies — mums blakām piestājās Čibuks. Kā jau katolis viņš nekautrējās zēmoties ne sava Dieva, ne aizgājējas priekšā un pēc mirkļa nosliŗa ceļos. Laikam jau viņš nesen bija vilcies pirkstiem, jo labās rokas vidējais bija tik uzpampis un zils, ka viņš nevarēja rokas salikt lūŗšanā, bet tikai ielika vienu roku otrā. Nevarēja saprast, vai viņš skaita lūŗšanu vai runā ar aizgājēju, jo viņa dreboŗās lūŗpas kustējās ātri un bez skaņas, gan dvaŗu izpūŗot, gan arī — kā zupu strebdamas — uz iekŗu velkot. Bet es neesmu nekad cilvēku redzējis tā raudam kā raudāja Čibuks. Viņam asaras nevis ritēja, bet plūda nepārtrauktā straumē pāri apaļajiem saules un vēja nobrūninātajiem vaigiem.

— Celies nu, Čibuk, — pēc brīŗa teica Baigais, — Iesim tagad. Lai viņa guļ.

Mēs viņu paņēmam pie padusēm. Ātri pārmetis krustu viņš paklausīja. Bet kapsētas vārtos, pa kuŗiem nupat iebrauca jauna bēriniķu rinda, viņš pagriezās atpakaļ, acīm meklēdam aizgājējas kapu un elsodams teica:

— Jei man beŗa kai mōte. Man ūtras taidas nav beŗis ir nabūs.

Mēs izgājām uz ielas. Tās bija sveŗas maŗinas un sveŗi cilvēki, kas tagad stāvēŗa pie vārtiem.

— Uz kuriēni nu?

— Mūs tak visus aicināja bēŗu mielastā.

Uz stūra bija pietura. Bet kad piestājās buss un mēs ar Baigo iekāpām, Čibuks palika uz ielas.

— Kas tad ar tevi? Tak nāc! — sauca Baigais.

Bet Čibuks tikai mums pameta ar roku. Mēs sākām braukt. Es vēl pavēros atpakaļ. Galvu nodūris viņš lēnām gāja atpakaļ uz kapsētas pusi.

Mazā šķērsiela Luīzes mājas priekšā bija mašīnu pieblīvēta. Pats nams dūca kā bišu strops.

Iekšā visu rīkoja un kārtoja agronoms Skusne un viņa sieva.

Nolikuši savas pudeles uz speciāli tam paredzēta galda mēs abi atradām vietu nostūrī.

Pirmās glāzes jau bija cilātas, pirmais sārtums iesities vaigos.

Pret maizītēm un pudelēm nokrautā galda vidū sēdēja mācītājs, abi dēli un organizāciju pārstāvji, tālāk pensionētais tiesnesis, skolotājs, mežzinis, policijas majors un citi cienījamāki vīri, Dvēseļu puteņa draudze vairāk tā gar galiem un malām. Viena daļa pa paradumam bija sakāpuši augšā otrā stāvā, kur arī bija klāts galds. Kādu laiku pamiņājies durvis turp uzkāpa arī vecāks vīrs melnā žaketē un strīpainās biksēs. Baigais man piebikstīja: cementfabrikas vārtsargs.

Sievieši Skusnes kundzes lietpratīgajā vadībā darbojās pa virtuvi un tekalēja gan augšā un lejā pa kāpnēm, gan gādāja par uzkožamo krājumiem lielajā istabā.

Glūži neizprotamā kārtā sarunu temats pašreiz bija — mašīnu ātrums, dažādu modeļu cena un priekšrocības, satiksmes problēmas un benzīna patēriņš. Mācītājs vairākkārt mēģināja uzsākt kādu garīgāku sarunu, bet velti. Vīri bija iekarsuši un negribēja atlaisties. Divi tepat netālu no mums centās viens otram pierādīt, kāds ir taisnākais ceļš no Lestonas uz Almēliju: caur Birminghamu vai apkārt caur Koventriju.

— Blēņas! — sauca viens. — Skaidras blēņas! Nekad nebrauc pa lielajiem ceļiem. Tur tagad tāda jezga, ka nekur netikt. Es tev teikšu šitā: izbrauc pa A453 līdz kro-

gum, kas saucās Ceļinieka atpūta. Tad griez pa kreiso. Pēc kādām piecām mailēm —

Otrpus galdam viens ar dakšas, naža un maizes garozas palīdzību bija izveidojis tādu kā ielas plānu un teica apkārtējiem.

— Redziet: šeit ir satiksmes ugunis. Šite es. Un te tas idiots. Man ir priekšroka, tas tak pat bērnam skaidrs. Bet ko jūs domājat: tas ķēms no viena braucēja ņems un zēģelēs man taisni virsū. Vai tu akls vai apdauzīts, es viņam saucu —

Agronoms Skusne gādāja par pudelēm, labākās markas likdams galda vidū. Mums te pa galiem tika džini un šādi tādi viņi.

— Ko braukāšana pa pilsētu gan neizmaksā, — viņš pāri galdam liekdamies un tukšu pudeli pievākdams teica. — Šodien pat: trīs galoni petrola pagalam.

Laikam pie kapsētas vārtiem šodien bija radušās kādas domstarpības, kā mašīnas novietot un kā atstāt, jo gaŗa auguma virs pilnā balsi stāstīja:

— un tad es Žanim teicu: Žani, es teicu, griez pa kreisi un tad padod mazliet atpakaļ. Nu tak brauc, es teicu. Nebaidies. Mana ķēvīte nesper. Bet vai jūs saprotat, ko Žanis? Ieslēdzis trešajā ātrumā. Tik noraustījās viņam tā vecā būda un nograbēja atslēgas pa aizmuguri un noslāpa uz vietas. Tad es Žanim teicu: Žani, es teicu, vai tu to braukšanas pārbaudījumu par naudu esi pircis? Vai tad tu nesaproti, ka —

Vecajam skolotājam laikam radās aizdomas, ka viesi pamazām varētu aizmirst iemeslu, kas mūs te šovakar bija pulcinājis. Pieskandinājis ar dakšiņu šķīvja malai viņš piecēlās un salika rokas kā lūgšanā. Visi apklusā.

— Ļoti cienītais mācītāja kungs. Sērojošie palicēji. Mīļie dēli no tālās un mežainās Kanadas. Godātie bērnieki, dāmas un kungi. Kad nu mēs šeit tā sēžam pie šī klātā galda, nevilus nāk prātā tās daudzās reizes, kad mēs te tā esam sēdējuši un liksmībā mielojušies. Un ja tad mēs aplaižam acis apkārt, tad mēs redzam, ka mūsu vidū trūkst vienas mīļas un dārgas sejas, ko mēs šodien atstājām smilšu kalniņā. —

Vecais skolotājs runāja ilgi un no sirds.

Visi domīgi raudzījās šķīvjos un glāzēs. Sievieši iznāca no virtuves un sastājās ap durvīm. Daža noslaucīja pa asarai, grūti nopūtās un sērīgi pašūpoja galvu.

Kad skolotājs bija beidzis, visi kā pēc kāda nodarīta pienākuma ķērās pie uzkožamiem un glāzēm, klusā balsī tika atsāktas pārtrauktās sarunas, bet pamazām tās pieņēmas spēkā un sparā, un drīz vien lielā istaba dimdēja un rībēja kā jebkurās latviskās godībās. Vēl par vienu reģistri uz augšu troksnis pieauga, kad cieņīgi visiem rokas spiezdams bija atvadījies un aizgājis mācītājs. Katrs kaut kad kaut kas bija bijis, pildījis rīkojumus vai rīkojis citus, sasniedzis vai cerējis sasniegt lielas lietas. Gadu plūsmā cerības un lolojumi bija pārvērtušies par panākumiem un sasniegumiem, kas it kā vizēja pāri trimdas pelēkumam, par tiem bija jāstāsta, mazliet jāpieliek un mazliet jāpalielās, bailēs, ka mūžs varētu likties nodzīvots nenozīmīgs, nevajadzīgs un nepiepildīts. Baltās galvas izslējās staltāk, trīsošajās balsis ieskanējās aprūsējis metalls, blāvajās acīs iedzirkstījās spēka atspulgs, senie notikumi atplauka atmiņā lieli un nozīmīgi, senās lomas statistus pārvērtā varoņos.

— Vai neuziesim pie šiem? — vedināja Baigais.

Neviena neievēroti mēs piecēlāties un uzkāpām otrā stāvā.

Mazā istaba bija piepīpēta zila. Kādi astoņi vīri sēdēja ap galdu, uz kuŗa parasti bija sistas trumpas. Arī te netrūka ne ēdamā, ne dzeramā. Tā vien likās, ka sievieši par šo istabu gādāja vairāk nekā par glauno galu. Te Krūzēs smaržoja kafija, ko lejā neviens vēl nebija dabūjis un galdā stāvēja vairākas liķieŗa pudelītes. Divas pajaunas viešņas bija atraduŗas par patīkamāku vairs neiet atpakaļ Skusnes kundzes pārvaldītajā virtuvē. Tās sēdēja uz veca divāna mazām smailām glāzītēm rokās. Mēs ar Baigo kaut kā iegrozījāties viņām blakām.

Paŗreiz runāja cementfabrikas vārtsargs, kas savu Rīgas ierēdņa godību bija saglabājis strīpainajās biksēs.

— protams ka viņš gribēja nākt. Tikai kauns bija skrandainam cilvēkos rādīties. Man viņam ko aizdot nebija, un ja arī būtu — manas drēbas viņam par lielām. Par pirmo algu teicās sev nopirkt, bet tik tālu vēl nav ticis. Dzīvojam

abi manā būdā. Un iztiekam. Patikams puisis. Piecpadsmīt gadu vecumā iesaukts gaisa spēku izpalīgos. Un milzīgs klaviernieks. Jums vajadzētu dzirdēt, kā viņš sestdienās krogū spēlē. Viņš jau nespēj nodzert visu to, ko viņam sanes un saliek uz klavieru vāka, gan alu, gan stipros, gan saldus. Un meitieti viņam tā vien tik lip riņķī. Spēlē visus tos jaunlaiku pekstiņus, bet reizēm, kad sāk gāzt vaļā savus Šopēnus un Rachmaņinovus, tad tur pilnīgi bailes paliek klausoties. Bet kad nāk slēdzamais laiks, vienmēr nobeidz ar to pašu dziesmu: es kaŗāi aiziedams. Angļi jau zina to meldiņu un dūc līdz. Un lūk, šito vīru Luīze atrada Trentas malā. Nevis zem laivas, bet vecā krastā izvilktā motorlaivā. Nu jau vairākus gadus nebija strādājis kārtīgu darbu. Negribu — teica. Man nekā nevajaga. — Bet Luīze gāja. Gāja un runāja, mēģināja piedabūt — nekā. Sestdienās viņa atbrauca uz krogu, sēdēja un klausījās, kā viņš spēlē. Un vienudienu viņa teiks tā:

— Kāpēc tu beigās vienmēr to pašu dziesmu spēlē?

— Tāpat, — šis saka.

— Bet es zinu, kāpēc tu to spēlē?

— Nezini vis.

— Zinu. Tev aizejot palika māsiņa šūpulī.

Šis nodur galvu un klusē.

— Viņa tagad būs izaugusi par lielu un skaistu meiteni. Varbūt viņai neklājas viegli. Varbūt trūkst naudas, ko glīti apģērbties. Un jaunam tak gribas kur iziet un ar jauniem satīkties. Vai tu viņai kādu saini esi nosūtījis? Kādas drēbes, zeķes vai kurpes?

— Kā lai es sūtu. Man jau pašam nekā nav.

— Sāc strādāt. Es tev izgādāšu darbu.

— Es nezinu. Man vairs nav spēka. Vai es varēšu pilnu darba dienu izturēt.

— Dabūšu tev darbu ar isākām stundām.

Luīze atnāk uz mūsu fabriku. Menedžers viņu pazīst vēl no tās reizes, kad viņa iztaisīja troksni tā mana atvaļinājuma dēļ, un klanās vien. Jā, katrā laikā, lai tas jaunais cilvēks, kam ir vārģa veselība un ko uztur valsts, nāk un strādā tieši tik ilgi, cik pats grib. Tā viņš iesāka. Sākumā gāja grūti. Vakaros vaidēja vien. No ritiem da-

būju viņa zābakiem sasieta auklas. Pats nevarēja pieliekties, kā sāpēja mugura. Bet tagad jau ir ielocījies. Un staigā svilpodams. Labi satiekam. Bet šodien viņš nevarēja nākt, lai arī kā tas viņam būtu gribējies. Kauns cilvēku. Krogū, tā cita lieta. Tur katrs viņu pazīst. Un jauniem ļaudīm skrandas tagad ir modē. Tas jau dažam tagad ir tikpat kā goda svārks.

— Kur tad viņš to naudu liek, ja nevar pats sev drēbes nopirkt? Droši vien nodzer.

— Nekā. Nu jau divus saņūsus ir aizsūtījis uz mājām.

— Diez kur Luīze viņu tādu zināja sameklēt.

— Ko nu par Luīzi. Tā visu dabūja gatavu. Bez tam — viņa bija draugos ar policiju, un policija šīnī zemē zina visu pēdējo.

Mēs pacilājām glāzītes. No apakšas uznāca vēl kādi sievieši, mēs sasadāmies mīlīgāk un pļāpājām tālāk.

Tā runājoties un atceroties vienu un otru gadījumu Luīzes dzīvē, ātri pagāja stundas.

Kad labi pavēlu lejā kāpnēs atskanēja balsis, atvadu sveicieni un durvju virināšana, cēlāmies arī mēs.

Gaitenī mani notvēra Uldis un novilkta pie malas.

— Es brīnos, — viņš teica, — vai tev nerūp turēt kādu suvenīru?

Kaut kas šajā teikumā likās pazīstams, bet tomēr kaut kā nesaprotams. Tad es to iedomāju angļiski un aptvēru: viņš man piedāvāja kādu Luīzes lietiņu piemiņai.

— Man pašreiz, zīnī, paredzama pārceļšanās uz citu dzīvokli un nav to kur likt. Bet paldies, ka par mani iedomājī.

Novēlējis abiem dēliem laimīgu lidojumu atpakaļ uz Kanādu un pateicies agronomam Skusnem un viņa kundzei par lielo gādību es izgāju uz ielas. Baigais mani gaidīja un mēs lēnām sākām iet centra virzienā.

Piepeši man kaut kas iesāvēs prātā: mans pēdējais buss jau sen bija projām. Un drošības dēļ mašīna šodien bija atstāta mājās.

— Ko tad nu iesāksi? — prasīja Baigais.

— Ko citu: jāņem taksītis.

Kādu brīdi mēs soļojām klusēdami.

— Ko nu tērēsies. Vienu nakti tu vari pārļaut pie manis.

— Vai tev telpas pietiks?

Baigais iesmējās:

— Pietiks un vēl pāri paliks.

— Bet varbūt es tev radu neērtības?

— Gan jau redzēsi pats.

Liela preču nama pilārotajā ieejā stāvēja Velsas Roze.

— Ei skuķi, ko tu te dari? — izsaucās Baigais.

— Ko daru? Tu neredzi ko daru? Jūs visi šonedēļ aizņēmti ar bērēm. No kā lai es dzīvoju?

Viņa man uzmeta ilgu un pētīgu skatu, bet kāds savāds instinkts, kas uztur dzīvus visus tos, kas pārtiek no ielas un notekām, tai lika nojaust, ka liela labuma no manis nebūs, un novērsās.

— Tu od pēc brendija. Iedod man ar. Esmu nosalusi zila.

— Mums abiem ar Arturu gaŗa nakts priekšā.

— Neesi riebīgs. Būs labāki laiki, tevi neaizmirsīšu.

— Kaut man nebūtu tik mīksta sirds. Nu tad še, bet tikai vienu malku, — un Baigais tai pasniedza pudeli, kas kā par brīnumu bija glabājusies viņa bikšu kabatā.

— Ei, eil pietiek — viņš sauca, dzirdēdams vairākkārt noklunkšķam pudeles kaklā.

— Hū, hū, — Roze nošķurinājās. — Palika gan labāk. Bet tagad lasaties. Tur nāk mana pēdējā cerība.

Pusmūža vīrs lēnām nāca pa ielu, bet mēs gājām tālāk.

Tornī nosita divpadsmit.

Daži jaunieši iznāca no itaļu kafejnīcas, spocīgi ģērbušies šaurās biksēs, gaŗām smailām karpēm kājās, un griezīgi idēdami aizkratījās un aizraustījās pa ietvi.

Tirgus laukuma malā vecais Džefs vēl tirgojās ar saviem apališiem un karsto desiņu. Kaut gan ēst neko negribējās, mēs katrs paņēmām divus un gājām tālāk. Āutoostā mēs apsēdāmies nomaļā solā.

Pamazām apklusā pilsētas troksnis. Bremzēm kautot aizjoņoja pēdējās mašīnas. Busu piestātnē pēdējie milnieki izbeidza maigošanos. Pēdējie troleji stieplēm tumsā džinkstot aizdrāzās uz depo.

Tad pienāca Mansfildas buss. Izkāpa daži samiegojušies braucēji un soļiem klaudzot nozuda šķērsielu tumsā. Šoferis nodzēsa ugunis, izrāpās no savas būdas un to

noslēdza, sagaidīja kasieri, kas steigšus bija vākusi kopā savas mantas, un abi aizsoļoja uz kantori. Pēc brīža viņi atkal iznāca, uzsauca viens otram — čiri-o-u! — un aizgāja katrs uz savu pusi. Tad nodzisa ugunis kantoņa durvīs.

— Tā, iesim nu, — piecēlies teica Baigais. — Ši ir mana māja.

— Vai tu gribi teikt —

— Nebaidies, nāc. Nekas nav labāks par tādu tālsatiksmes busu, kam nav savas garāžas un depo. Vislētākais mitekļis, kādu tikai var iedomāties. Vienīgi sestdienās te reizēm rodas pārpratumi, kad vienalldzīgie sanāk ar savām džudītēm. Bet pa nedēļas vidu neviens mani neatraucē.

Tātad tomēr izrādījās taisnība valodām, ka Baigajam nav sava mitekļa.

— Un ko tad ziemā.

— Tad ir mazliet grūtāk. Bet cik tad te tā ziema gaŗa.

Mēs uzkāpām busa otrajā stāvā un tūksmi izstaiņājāmies. Polsterētais sols vēl likās glabājam siltumu, ko tur pa visu dienu bija iesēdējuši braucēji. Gaiss patikami oda pēc sēdekļu ādas, cigarešu dūmiem un naftas.

Ilgi slaucījis pudeles kaklu Baigais ievilka krietnu malku un tad padeva man. Dzēriens mazliet garšoja pēc lūpu krāsas. Nabaga Roze. Diez vai viņai laimējās.

— Zini ko: nekādas plāpāšanas tagad netaisīsim. Man rīt agri jābūt kājās.

Mēs pamazām laidāmies miegā.

Nakti mūs pamodināja žilbīga baterijas uguns, kas bija vērsta tieši sejā un sāpēja acīm.

— Ā, tas tu esi, — noteica dobjā balss.

— Dzēs tak to uguni nost, — atrūca Baigais.

— Vai tad tu sev dzīvokli vēl neesi sameklējis?

— Nevaru atrast tāda, kas būtu man pa prātam.

— Laikam jau nemeklē ar?

— Kā nē. Briesmīgi meklēju.

— Melo kā suns. Un kas tas otrs tāds. Tev apakširnieks?

— To neaiztīc. Tas tikai šonakt. Nokavēja busu.

— Vai viņam nauda ir? Ei! — viņš griezās pie manis.
— Parādi kabatas.

Es izvilku savu maku un padevu kārtībniekam. Tur bija kādi sudrabi un vesels žūksnis papīrā. Ne vārda ne teicis viņš man to atdeva atpakaļ.

— Nu nu, gulāt vien. Es jau nekā nesaku. Bet drīz mums būs jauns inspektors. Redzēs kā tu ar viņu tiksī galā.

Kārtībnieka zābaki noklaudzēja pa kāpnēm un pamazām attālinājās pa asfalta ietvi.

Sols tomēr spieda. Es visādi izgrozījos un mēģināju iekārtoties ērtāk.

Kā milzīgs dārdošs gongs pulkstenis tornī nosita divi.

Ar mani strauji gāja uz leju.

Virtuves kaktā stāvēja pieslieta vecmodīga divstobrene, vēl ar gaiļiem. Tā bija rūpīgi tīrīta un eļlota un tās metalls spīdēja ar aukstu un biedējošu mirgu.

Nedodiet to Lailolainenam. Viņš naktis staigā pa mežu krievus meklēdams. Cik tur vajaga, un es tam varu gādīties ceļā. Nav labi mežā saskrieties ar svešu cilvēku. Reizēm ir bijis tā, ka tikai viens paliek dzīvs. Tas, kam asāka acs un veiklāka roka. Nedodiet bisi Lailolainenam. Viņš gan sakās meklējam traku suni, bet ej tu zini, cik tādām somam var ticēt. —

Trentas krastā mudžēja makšķernieki. Bailes no bises man neatļāva iet mežā. Nekas cits neatlika kā naktis, kad mani atkal mocīja murgi, izklaiņoties lielus gabalus, līdz atradu kādu kļajumu tālu no apdzīvotām vietām vai kādu meža puduru, kur tad es sēdēju un ļāvu vaļu visam tam smagumam, kas dienām bija krājies manās krūtīs.

Kas tur kauc nakts tumsā? Vai tas ir ievainots dzīvnieks, kas tur izkiedz savas sāpes? Vai nakts putns, kas biedē un māna medījumu un trin aso knābi pret aķainajiem nagiem? Vai tas ir cilvēks, kuŗu smacē bailes un

bezcerīgums? Varbūt ka tas ir vilks, kas iznācis no Dignājas siliem un galvu izslējis gaudo pret mēnesi. Varbūt ka tā ir mana dvēsele, kas tur sauc un sauc. Pēc atriebības un atpestīšanas.

Neviens tevis nedzird, nakts ir klusa. Pasaule dus aizvērtām acīm un ar vati piebāztām ausīm. Pasaule grib, lai to liek mierā. Pasaule vēlas nāvi visiem cietējiem, lai nebūtu jāklausās vaidos, lai dzīvi palikušie varētu netraucēti dusēt. Nesauciet, nemodīniet! Baznīcu torņiem noņemiet zvanu, jundas taures aprociet zemē, uzariet kritušo kapus un neļaujiet praviešiem runāt. Pasaule grib gulēt kā dzērājs, kas mēģina aizdzert un apklusināt savu netīro sirdsapziņu.

Tikai vilks, rūsganais Dignājas vilks, ļauns un asiņu kārs, zvērojošām acīm un atņirgtiem ilķņiem dzird manu balsi un gaudo kopā ar mani.

Sarkst debesu mala. Viegla migla ceļas pār Trentu.

Vai tev ir dvēsele, Trentas upe?

Daugavai ir. Tāpat Gaujai.

Jeb varbūt tas tev ir viena alga, ko tavos krastos domā, ko izjūt svešinieks.

Tikai kad viņa uzzaģās pie manis vēlās novakarēs un atgūlās uz vecās zirgu segas, mani aprīma viss nemiers. Es varēju nolikt galvu uz viņas pleca un nekā nedomāt. Viņa viegliem pirkstiem glaudīja manu pieri un deniņus un cieši turēja mani pie sevis, kā mierinot un drošinot, kā kad es būtu bērns, kas bīstas tumsas.

Vai viņa to zināja vai nojauta? Bils tai droši vien bija ko stāstījis, un gan jau viņa kādu vakaru būs uznākusi pie manis un atradusi manu guļasvietu tukšu.

Bet naktis ar viņu bija tik īsas. Drīz apputējušajā rūtī iekrita ausmas zilganums un dakstiņu spraugās iemirdzējās debesu blāvums. Tad nočīkstēja kāpnes, lejā iebubinājās zirgi un klusi aizkrita staļļa durvis.

Es atkal paliku viens.

Luīzes vairs nebija. Nav tiesa, ka es par viņu pārāk sērotu. Pamazām bija pierasts pie tā, ka no mūsu vidus

aizgāja viens un otrs. Pārāk bieži es jau arī nebiju cimojies viņas mājās, reizēm pagāja ilgāki laika posmi, kad es par viņu pavisam aizmirsu. Bet tieši tagad kaut kā likās, ka no tā mazuma, ko mēs vēl par savu saucām, atkal kaut kas bija paņemts, ka lielais biedējošais tukšums bija atkal pienācis par vienu soli tuvāk.

Un tad vienu nakti pie manis ieradās Juhans.

Es to zināju, ka reizi viņš nāks. Es sen viņu biju gaidījis. Bet tagad, kad es piepeši ieraudzīju viņu sēdam sienmalī tieši tajā vietā, kur pa mazo pusaizkrauto logu krita mēness stars, man bija mazliet baigi. Es viņu redzēju gluži skaidri, kaut gan biju tādā kā pussnaudā, uz robežas starp sapni un īstenību, starp murģiem un nomidzi.

— Ak tad tev vēl ir mana urna? — viņš prasīja dobajā balsī. — Neesi vis vēl pazaudējis?

— Kā redzi. Turpat tev blakām stāv.

— Nu un kā tad pārējās lietas? Vai vēstuli manai sievai nosūtīji?

— Nosūtīju.

— Un ķīķeri?

— To ar.

— Diez?

— Nu paklausies: man kaut kur vēl vajaga būt kvītei, ka tava sieva to ir saņēmusi. Un viņš vēl teiks — diez?

— Nu nu, neuztraucies. Un kā pašam?

— Tāpat vien.

— Es jau nu redzu gan. Vai zini, tā tava kaite ir vēl trakāka nekā bija manējā. Daudz trakāka. Kāpēc tu nekā nerunā?

— Ko lai es saku.

— Mani zināji pie daktera sūtīt. Kāpēc neej pats?

— Tu domā — liels labums man no tā būs?

— Varbūt ka arī nebūs. Dari kā pats zini. Bet vai man doto solījumu atceries? Kā nogādāsi mani Domkalnā?

— Atceros.

— Ja arī būtu aizmirsis, es tev to tagad atgādinātu. Patiesību sakot man tev vēlreiz jālūdz piedošana, ka tevi toreiz tā apgrūtināju, bet kā pats atceries: neviena igauņa toreiz nebija pie rokas.

— Nemuldi.

— Nu tad tagad klausies. Nedomā, ka es tā — ciemo-
damies pie tevis esmu atkūlies. Lieta nopietna. Un izsa-
kāma dažos vārdos. Man ir apnicis gaidīt. Bez tam, tā kā
ar tevi pašreiz iet, tad var visādi izgadīties. Pazudis tev
mani pelni, un ko tad es darišu. Ja tu vēl bijis igauņis,
lieta būtu drošāka. Bet ej tu zini, kas vienam latvietim
var iešauties galvā.

Viņš ērtāk iegrozījās sienmalī un kopā ar mēness staru
pavirzījās uz priekšu.

— Saki nu tagad pats: cik ilgi man gaidīt. Un uz ko. Vēl
manā zemē runā igauņu mēlē. Vēl Domkalnā staigā jau-
nieši un ničiģi novēršas, kad preti nāk krievs, ar platiem
zelta uzplečiem un saulespuķu čegas spļaudams. Varbūt
mans dēls tur tagad staigā un tramda meitas, tāpat kā
to savā laikā dariju es. Kamēr tie, kas tur dzīvo, vēl sau-
cas igauņi, es labāk būšu pie viņiem. Uz ko man gaidīt?
Tak padomā — vai nav savādi: ja te kāds igauņis aizņē-
mas skrūvjgriezi, visās avīzēs milzu burtiem tiek rakstīts:
atkal viens igauņis apzadzis savu darba devēju. Bet ja
kāds igauņis ir pasaules meistars šachā, grūž lodi tālāk
vai skrien ātrāk par citiem, ja labi spēlē tenisu Wimble-
donā, tad visās avīzēs raksta, ka tas ir krievs. Keress —
krievs! Tamāra Petss — krieviete. Toomas Lejus —
krievs! Bet rietumu avīzes spītīgi paliek pie sava. Sarka-
nājiem varmākām par prieku katrs igauņis, ja vien tas
nav noziedznieks, tiek saukts par krievu, nemaz nedo-
mājot par to, ka manai tautai tas ir visnāvīgākais apvai-
nojums un pazemojums. Bet redzi: ja vienus un tos pašus
melus atkārtoti diendienā un tūkstošām reižu, beigās no-
tiek tā, ka kāds tiem arī sāk ticēt. Un lielajam vairumam
tas arī ir vienalga tik un tā. Ko man te vairs nikt? Man
ir apriebusies šī svešā zeme, šie miegainie cilvēki, šis citu
bars, kas priecīgi un bezrūpīgi skrien preti bezdibenim.
Man ir apriebusies viņu morāle, kas melus neuzskata
par netikumumu un krāpšanu par negodu. Tad jau es labāk
esmu starp vergiem, nekā starp liekuļiem. Varbūt ka
verģi kādreiz izslies savas noliektās muguras, sagrābs
ķēdes savās milzu rokās un vai! tad tiem, kas būs bijuši
viņu pātagotāji! Bet šeit? Kas man vairs var būt kopīgs

ar tiem, kas nezina nekā cita kā tikai pirkt un pārdot, vienalga ko: mantas, godu, principus, sirdsapziņu. Ja tikai atlec kāda peļņas procentīte. Un tāpēc es tev tagad teikšu: ved mani mājās.

— Apžēlojies! Kā lai es to dabūju gatavu;

— Viegli. Aizbrauc uz Hullu. No turienes iet kuģi uz Tallinu. Sameklē kādu jūrnieku. Un sarunā. Tas mani aizvedīs.

— Tu domā?

— Tur nav ko domāt. Tev jābrauc un jāmēģina.

— Nu, ja tu to vēlies — . Mīlo Juham, ja tu uz to pastāvi, es to izdarīšu. Kad tu gribi, lai es braucu?

— Drīz. Bet vispirms tev jāizdara kas cits. Svētdien Nottinghamā igauņiem dziesmu svētki. Tur tu mani aizved vispirms. Es vēl gribu dzirdēt kā igauņi dzied. Kā skan igauņu himna, kas ir tik varena kā visu korāļu korālis. Paklausies: Mu isamaa... Redzi, ka balss vairs neklausā. Manā zemē to vairs nedzied. Lielais krievu milzis uz māla kājām bīstas mazas igauņu dziesmas, bīstas spēka un sajūsmas, ko tā sevi nes. Es vēl gribu dzirdēt, kā igauņi dzied, jo ermonikas un krievu gaudošanu dabūšu izklausīties līdz apnikumam. Tātad norunāts?

— Lai notiek. Svētdien būs Nottinghamā. Arī Babāns tur solījās aizbraukt. Viņam patīk igauņu dziesmas un igauņu dziedāšana. Tev vajadzēja viņu redzēt svētdien krogū, kad igauņi sāka raut tuljaku. Tā vien tik notūrējās nerāvis līdz. Vai tu pazīsti Babānu?

Atbildes nebija.

Es atvēru acis. Mēness stars bija aizlīdis aiz siena ķirpas. Sienmale grima tumsā. Te neviena nebija.

Iztrūcies es pielecu kājās un iededzināju bateriju. Juhana urna stāvēja vecajā vietā.

Bet es skaidri zinu, ka viņš te sēdēja, te — tieši šajā vietā. Un tad viņš pavirzījās mazliet tālāk. Varbūt ka es biju aizsnaudies tad, kad viņš atkal aizgāja projām.

Lai nu kā, man bija jādodas ceļā. Vēlākais sestdien. Nu jau Bilam kāja bija tiktāl sadzījusi, ka viņiem manis šeit vairs nevajadzēja. Varbūt pašu ražas laiku man vēl atļautu pastrādāt, tātad vēl kādas piecas vai sešas ne-

dēļas. Pēc tam man tik un tā bija jāņem soma mugurā un jāiet. Tātad — tai ziņā nekā liela nebūšu zaudējis.

Un mana princese pasaku zirgā? Vairs mana piere nedusēs uz viņas baltā pleca. Bet varbūt ka tā arī bija labāk. Bija labāk, ja es pazudu, pirms lietas ar mani bija aizgājušas par tālu.

Dienu no dienas es jutu, ka melnā siena, kas agrāk tikai reizēm mani biedēja, tagad strauji nāca tuvāk un tuvāk.

— Vai tu esi nomodā?

— Jā.

— Paliek gaišs. Drīz Maiks nāks pie zirgiem.

— Vai tu nevari man pateikt, kāpēc tu nevari palikt līdz rudenim? Kāpēc tev piepeši jāiet prom?

— Man to ir grūti izstāstīt.

— Es to vienkārši nesaprotu. Vai tev kāds ko ļaunu ir nodarījis vai teicis? Vai tu uz mani par kaut ko turi ļaunu prātu?

— Tak nē. Kā lai es uz tevi turētu ļaunu prātu. Es te reizēm sēžu un domāju, kādā veidā gan esmu iemantojis debesu labvēlību, ka tās man ir sūtījušas tevi. Tā es par tevi domāju.

— Tev tak jāsaprot, ka es pie tevis nevarēju nākt tad kad Pirsons bija mājās.

Viņa nekad neteica — vīrs.

— Es to pilnīgi saprotu.

— Jā bet kas tad?

— Tu to nesaproti, un ja es tev izstāstītu, tu saprastu vēl mazāk.

Klusums.

— Vismaz uz labības pļauju tu varētu būt atpakaļ. Un uz kartupeļu rakšanu. Vai atceries, pagājušā rudenī. Tas bija uz kartupeļiem, kad tu pirmo reizi atbrauci pie mums.

Un kā tu Airisai mācīji latīņu valodu. Es jau toreiz zināju par tevi. Vienu rītu tu man nāci pretī pa gatvi un es izlikos tevis neredzam. Vai tu atceries?

— Jā. Uz kartupeļu laiku es varētu mēģināt. Es noteikti to mēģināšu. Tu tak pati zini, ka man nekur nav tik labi kā šeit.

Klusums.

— Ir gaišs. Maiks nāks barot zirgus.

— Tevis dēļ es aizsūtīju Airisu projām. Vai tu to zināji?

— Tā? Manis dēļ? Es domāju, ka Leslija dēļ.

— Jā. Varbūt arī Leslija dēļ.

Klusums.

— Tu droši vien to nesaproti. Varbūt tu par mani neesi pārāk labās domās, ka es tā vienkārši uznācu pie tevis un tev apkritu ap kaklu. Es reizēm pati par to brīnos, kā tas tā varēja notikt. Bet tikpat labi es to zināju, ka tam tā bija jānotiek. Es to zināju tai vakarā, kad tu mani aizvedi uz pilsētu un kad es redzēju tavus draugus. Jūsos vēl ir kaut kas, ko mēs jau esam pazaudējuši. Mūsos vairs nav kvēles, spīts un pārgalvības, mēs esam rāmi un neuzbudināmi. Bet jūs vēl nesat dzīvi kā paceltu karogu. Tā kādreiz teica Stīvensons. Tas bija priekš trim paaudzēm. Un kopš tā laika sievietes ir velti meklējušas cīnītājus un sapņotājus. Jūs vēl tādi esat.

— Varbūt. Bet neteiksim, ka mēs tie esam no laba prāta.

Klusums.

— Uz kurienu tu tagad iesi?

— Uz Notinghamu.

— Es tevi aizvedīšu.

— Paldies. Bet labāk nē.

— Tu negribi?

— Labāk nē.

Klusums.

Ir uzausis rīts. Lejā nočikst durvis. Maiks runājas ar zirgiem un lamā Kendalu. Tad viņš aiziet pie govīm.

— Tu tak vēl atnāksi uz šejieni. Neaizej pavisam.

— Jā protams. Tikko varēšu.

— Tev jānāk. Dzirdi? Vai tu vari iedomāties manu mūžu, kurā man diendienā būtu jāklausa Leslija mūķībās?

Ardievas teikt ir tik grūti. Labāk ir izlikties ka tu nekur tālu neiesi. Ka tu būsi atpakaļ. Ja ne rīt, tad parīt. Vēlākais nākošo nedēļu. Dzirdi? Nākošo nedēļu.

Man sāp tavas ardievas. Man ir tā kā kad es atvadītos no tevis un arī no sevis pašā. Kas šodien izies uz ceļa, būs cits nekā tas, kas te atnāca pagājušā rudenī.

Kaut kas bija aizlūzis un pārtrūcis. Divi gaismas pavedieni lēnām izzuda katrs uz savu pusi. No tumsas iznira tumsa un sniecās man pretim.

Bet tev tas nebija jāzina. Un tavu lūpu maigums nāks man līdz kā pēdējā atmiņa par laimi, kad melnā tumsa mani apņems un vairs neatkāpsies.

Viņa klusi nokāpj lejā. Tad viegli soļi aizdip pa pagalmu.

Es sakožu zobus.

Vis, kas man pieder, ir salikts mugursomā.

Kūti skan skārda trauki. Šorīt Maikam jāiztieks bez manis.

Bils ceļas vēlāk. Tas palīdzēs sacelt kannas piekabē.

Pagalms ir tukšs. Dārzā ābeles viegli drebina lapas. Daži āboli sāk sārtoties. Lielais kastānis dārza galā, kas mani biedēja visu pavasari, vienaldzīgi noraugās, kā es eju gaļām. Pasta kaste. Nākamgad pastnieks te atkal metīs vēstules ar ārzemju pastmarku. No Čivitavečijas Lozannas? Varbūt Majorkas? Bagāti ļaudis ceļo pa ārzemēm.

Ozolu gatve. Ceļa smiltis pakavu pēdas. Kendals.

Juhan, vai nu tu esi apmierināts? Vai redzi, ko es daru tevis dēļ?

Nu, neņem gluži katru manu vārdu pārāk nopietni. Reizēm man patik pārspilēt. Ne jau tevis dēļ vien es to daru. Latviešu cilvēkam ir paradums savas lietas savest

kārtībā. Lai vēlāk nav jādzird pārmetumi, ka kāds solījums palicis neizpildīts.

Aiz meža lēc saule. Svētdienas rīts. Ceļš ir tukšs. Es eju, eju, eju.

Ap brokasta laiku es iznācu uz lielā Londonas ceļa. Satiksme kļuva aizvien dzīvāka. Atvaļinājumu sezona pašreiz bija pilnā sparā.

Man vēl atlika kādas sešdesmit jūdzes ko iet. Nebija domājams, ka kāds manis dēļ apturēs mašīnu un kādu gabalu pavedīs. Tie laiki bija beigušies.

Pēc kādas pusstundas es iegriezos transporta kafetīnā „Katiņas Kabīne”. Tās priekšā lielā izvandītā laukumā stāvēja kādas desmit smagās mašīnas. To braucēji droši vien iekšā dzēra tēju, bet vienas mašīnas būdā sēdēja vīrs, spēcīgiem zobiem koda maizes šķēlē un domīgi mani pētīja.

Es piegāju tuvāk.

— Uz kurieni? — vīrs prasīja pilnu muti?

— Notinghamu.

Viņš brīdi pārdomāja.

— Vai tev figavetef iv?

Kaut gan zināju, ka man cigarešu nav, jo pīpēju paštaisīto, es iztaustīju kabatas.

— Pagaidi. Es iešu nopirkt.

Tad es ierāpos pie viņa augstajā būdā.

Āpslaucījis muti ietināmā papīrā un izsviedis to pa logu vīrs jautri uz mani paskatījās:

— Tagad derēja uzpīpēt.

Es noliku paciņu viņam priekšā.

— Tu pats nē?

— Man tītais iet labāk pie sirds.

— Skaists laiks šodien.

— Laiks tiešām jauks.

— Nu, vai zini ko? Sāksim lēnām kustēt. Ko Nottinghamā?

— Tāpat. Jābūt.

Pa nelidzenumiem kratīdamies mēs izbraucām uz lielā ceļa.

— Vai tev ir iebildumi, ja es mazliet nosnaužos? Visu nakti esmu bijis nomodā.

— Guli vien.

Pārmaucis cepuri pār acīm, dziļāk iegorījos sēdekļa stūri. Motora vienmuļajā dūkoņā mani ātri pārņēma miegs.

Mani izsēdināja nomalē, jo viņam bija jābrauc tālāk.

Tuvojoties centram un Alberta Hallei liekas, ka pilsēta būtu svētku rotā. Kur vien skaties — igauņu sievietes savos tautas tērpos. Angļi skatās un brīnās, bet — kā jau angļi — izliekas, ka neskatās un nebrīnās.

Koncertzāles priekšā drūzma, čala, satraukums.

Vēl laika daudz. Es izmetu krietnu likumu, mazā piedrozotā uzkodu stendā ieturos, jo šodien vēl nekā neesmu ēdis. Kafijai nav ne krāsas, ne garšas, ne smaržas. Galsvorsijs domā, ka angļu tauta ir neiznīcināma, ja var dzert šādu kafiju un tomēr dzīvot. Samazgā un trauku ūdens. Bet vismaz silts.

Zīmīgā kārtā man šodien ir mierīgs prāts. Mani nekas neuztrauc, pat ne izkrāsotais meitietis otrpus letei sarkani lakotiem apdrupušiem un netīriem nagiem, ne arī tā susla, kas man ir pasniegta kafijas vietā. Man vairs nav sakara ar vakardienu, ar notikumu plūsmu. Es stāvu ārpus visa tā. Man vairs tikai jāizpilda viens pats pienākums. To es izdarišu. Pēc tam? Tā Kunga rokā. —

Kad es atgriezos pie Alberta Halles, visi jau saņājuši koncertzālē.

Es nopērku divas biļetes.

— Kur jums tas otrs? — man prasa vīrs ar rīcības komitejas rozeti pie krūtīm.

— Tas otrs? Tas nāks mazliet vēlāk.

— Un kāpēc jūs ar mugursomu?

— Man to citur nav kur likt. Iebildumi?

— Nē, iebildumu nav.

Balkons ir tukšs. Lejā zāle tikai pusē. Anglijā igauņu nav daudz. Vienā no pēdējiem soliem sēž Babāns. To man šodien negribētos satikt.

Sirmi vīri, sirmas māmuļas. Pārējie pusmūžā. Un mazi bērni. Tāpat kā mums — nav pusaudzū, ne jauno.

Skatuvē uznāk koris. Vīri melnā. Sievieši kā zilbaltu puķu druva. Pie mikroфона pienāk cienīga paskata kungs un sāk uzrunu:

— Lēdis end sentlemen.

Astoņpadsmit gadu ir par maz, lai ielauzītu stīvo igauņu mēli. Viņš runā ilgi. Viņš runā angļiski. Bet tā, ka pat ārzemnieks viņa nesaprot.

Mēs ar Juhānu sēžam un klausāmies.

Tad atskan himna.

— Vai tu dzirdi? — es klusi čukstu Juhānam. — Paies daudz gadu, pirms tu to atkal dabūsi klausīties.

Sākas koncerts.

Tiras, dzidras un skanīgas igauņu dziesmas. Tās ir kā kādi mirdzoši dārgumi, izcelti gaismā no vecāsmātes apputējušās pūra lādes.

Tuljaks. Ar varenu ritmu, spēku, bezbēdību un lepnumu. Tas protams jāatkārto.

Netālu no mums sēž pavecs uzķūcies vīrs un steidzīgi kaut ko raksta. Droši vien kritiķis. Vietējās avīzes reportieris.

Diez, vai viņa ausis vēl spēj uztvert mūziku, kuŗa tikai skan. Daļumam un dziesmu priekam. Un nevis džīnkst, spiedz, klauudz, briksķ, klibo un stostās.

Kopā ar pēdējo dziesmu es izzogos ārā. Galējā rindā sēž Babāns, un to man tagad negribas satikt.

Laiks ir scaulains un silts. Es eju uz ziemeļiem. Līdz Hullai ir simtčetrdesmit kilometru. Tieši tikpat daudz kā no Rīgas līdz Jēkabpīlij. To gabalu es divas reizes biju nocīlpojīs kājām. Kad mūsu zemi pirmo reizi atbrīvoja krievi un kad to atbrīvoja vācieši.

Vai nav savādi. Mēs notikumus savā vēsturē mērojam ar svešām varām. Zviedru laiki. Poļu laiki. Cara laiki.

Bermonta laiki. Vācu laiki. Un visi šie svešinieki mūsu zemē ir ienākuši kā atbrīvotāji un kārtības ievēdēji, glābēji un aizsargātāji.

Diez, kuram gan nākošajam būs kārtā.

No Rīgas līdz Jēkabpiliņ bija trīs dienas ko iet. Smilšainais lielceļš reizēm pienāca tuvu Daugavas krastam, reizēm nogriezās laukos un mežos. Kaļķu ceplī pie Salaspils. Diez vai tie vēl darbojās? Vai radžu laužēju liellaivas baltām burām vēl slidēja lejup pa straumi?

Ikšķile, Ogre, Ķegums.

Kas gan šodien apdzied Daugavas vareno straumi? Vai krievu dzejnieks? Sudrabkalnam un tiem pārējiem nav laika. Un nav brīv. Tiem jāslavē varenie krievi un varēnā Krievija.

Pie Jaunjelgavas kādreiz bija celtuve. Mazs kuģītis tusnīdams pārvilka prāmi Kurzemes pusē. Tur tagad būs uzplūdināti ūdeņi. Jaunajai spēkstacijai. Vācieši nozāgēja Liepavota kokus un uzspridzināja brīvdabas estrādi. Krievi noslicinās Staburagu. Bet Daugava paliks.

Sērene, Sece, Sēlpils. Kā man šie pagasti tagad nāca prātā. Un mājas ceļmalā, kur es biju iegājis nodzerties vai palūgt naktsmājas. Diez, vai es tur vēl kādreiz iešu? Vai šīs mājas tur vēl stāv? Ja es tur tagad iegrieztos, kolchoza priekšnieks mani droši vien izraidītu ar suņiem. Tas nekas. Paies laiks, un to suņu tur vairs nebūs. Arī tā kolchoza priekšnieka nē.

Bet Daugava plūdis kā plūdusi.

Trešās dienas vakarā es iegāju Hullā.

Hulla ir tipiska ostas pilsēta. Vecās celtnes un pieminekļi tās centrā liecina par kādreizējo Anglijas varenību.

Zvejnieku dokus var samanīt pa lielu gabalu. Viss gaiss ir pilns sāļas zivju smakas. Tur man nav ko meklēt.

Viktorijas doki. Pie ieejas kārtībnieks. Izrunājamies vi-sādi, bet viņš mani neļaiž iekšā. Laikam jau mana mugur-soma liekas pārāk aizdomīga. Pie Aleksandras doku vār-tiem notiek tas pats. Runādamies ar kārtībnieku es izlasu ostā esošo kuģu sarakstu. Divi ir no Rīgas. Viens saucas

„Saldus”, otrs — „Jānis Rainis”. Tātad latviešu kuģi. Tikai vienam kapteinis vārdā Gromkogromovs, otram — Perčatkins.

Nu, ja jau arī šeit mani nelaiž iekšā, tad Džordža dokus nemaz nav ko mēģināt. Es eju atpakaļ uz pilsētu.

Kur gan citur jūrnieki vakarā nāks? Es ieeju krogū. Paņēmis kausu alus es sēžu savā kaktā. Man laika daudz.

Jūrnieku mītnē es nevaru pārnakšņot, jo man nav tādu dokumentu. Toties Pestišanas armija neprasa muļķīgus jautājumus. No rīta pat iedod brokastis. Tad es atkal mētājos pa pilsētu, un tikko atvežas krogus — sēžu savā vecajā vietā.

Krodziniēks mani ir ievērojis un pienāk aprunāties.

— Vai tu kādu kuģi gaidi?

— Jā, kā tad. Gaidu kuģi.

Trešajā dienā, kad krodziniēks man jau skaitās tikpat kā draugs, es izstāstu savu vajadzību. Ostmalu krodziniēki ir gudri vīri un zina pat tādas lietas, kas tiem patiesībā nemaz nebūtu jāzina.

Domās saraukta piere. Resns pirksts spēlējas ar apakšlūpu.

— Atnāc rītvakar, — viņš saka.

Vakarā krogus kā piebāzts. Vācieši un skandinavi baltiem matu cekuliem. Poļi slaviski apaļiem ģimjiem un žīglām brūnām acīm. Šaurūsaini franči beretēs. Anġļu flotes matroži vienaldzīgām sejām. Visiem pa vidu meičas — jaunas, glītas un izaicinošas. Plinkšķ klavieres. Reizēm kāds spēlē mutes ermonīku un vācieši sērīgi dzied par Hamburgu un St. Pauli.

Krodziniēks man reizēm pamet ar aci un rūpīgi vēro, lai kauss manā priekšā nebūtu tukšs.

Daži pieceļas un aiziet, citi nāk vietā.

Kāds vīrs ilgi runājas pie letes. Tad krodziniēks to pieved pie manis. Ar īkšķi uz jaunpienācēju rādidams viņš saka:

— Viņa kuģis ir „Baltic Arrow”. Tas parīt iet uz Tallinu. Ar diviļi ātri noslaucijis mūsu galdu viņš aiziet.

Mēs iedzeļam un sapīpējam.

— Man jau Džims teica, — viņš beidzot iesāk. — Tev paciņas lieta. Lai nebūtu pārpratumu, es tev pateikšu

skaidri: ar krieviem iekulties nepatikšanās es tevis dēļ neiešu. Ne arī viņu cietumos sēdēt. Anglija vēlas draudzīgas attiecības ar visām zemēm un tautām. Mēs gribam tirgoties, nevis revolūcijas taisīt. Tāpēc — ja tev ir prātā ieroči — nemaz nepūlies. Nevedišu.

Es purinu galvu. Nē, man ieroču nav.

— Arī propagandas literatūru vai šeit iespiestas grāmatas nē. Sprāgstvielas, indes, radio piederumus, dokumentus un fotografijas man arī labāk nerādi. Negribu nepatīkšanu.

— Man ir sauja pelnu. Tos tak tu varētu aizvest?

— Baktērijas? Slimību dīgļi?

— Tak nē. Miruša cilvēka pelni.

Anglis ilgi skatās mani. Beidzot viņš pamāj ar galvu. Tos viņš ir ar mieru. Ja es tiešām varu galvot, ka tie ir pelni.

Es izvelku maku un sāku šķirstīt naudas zīmes.

— Ko tas man maksās?

— Vai viņš tev draugs bija?

— Jā. Cik es tev esmu parādā?

— Neko. Par tādu lietu es naudu neņemu. Ja tu sūtītu drēbes, tad tā būtu cita lieta. Bet tu vari man izmaksāt dubulto viskiju.

— Tātad norunāts?

— Norunāts.

Mēs iedzeļam.

— Bet viens tev man jāapsola. Vai tu Tallinā esi jau bijis? Pazīsti Tallinu? Vai tu zini Domkalnu? Tur tev būs pelni jāizkaisa.

— Domkalnā? Bet ja nu man seko un mani novēro? Tad cietums kā likts.

— Izkaisi tā, lai neviens neredz.

— To man gandrīz neiespējami apsolit.

— Nekā darīt, draugs. Nu ir par vēlu. Tu vairs vārdu nevari ņemt atpakaļ, ko esi devis mirušam. Tev vajadzēja redzēt, kāds viņš dzīvē izskatījās. Arī jūrnieks. Krūtis tik platas kā šis te pudeļu skapis. Ja tu neizpildīsi, viņš tevi mierā neliks.

— Ej nu! Vai viņš tev ir rādījies?
Es nozīmīgi pamāju ar galvu.
— Jā. Nesen. Patiesību sakot — priekš divām nedēļām.
Anglis grūti nopūšas. Jūrnieki ir māņticīgi.
— Vai zini, nopērc man vēl vienu dubulto.
Mēs sarunājam, kur satikties.

Es pelnus pārbēru aploksnē un to iedevu anglmim. Mēs tovakar izdzērām daudzus dubultos.

Tagad man vairs nav bail, ka manu mugursomu kāds varētu nozagt un mierīgi to atstāju Pestīšanas armijas mītnē. Arī kārtībnieks mani ielaiž dokos, pēc tam kad esmu viņa kantorī parakstījis „viesu” grāmatā.

Smaigās kravas mašīnas drāžas turp un drāžas atpakaļ. Ceļamie krāni kauc, kāriģām rokām nogrimst kuģu vīdūkļos, tad izceļ un izber krastā savu grābienu.

Balki, kokmateriāli, stutmalka.

„Baltic Arrow” ir skaists kuģis. Visa virsbūve ir spodri balta kā kad tas nesen tikai būtu nolaists ūdenī. Apaļajos logos redz degam spuldzes. Reizēm kaut kur pastiepjās eļļaina roka, piegriežot kādu ventili vai ieslēdzot kloķi. Pavārs baltā cepurē pienāk pie malas un izbeļ ūdenī pabiru spaini. Šņāc tvaiks. Resnā strūklā no mašīntelpas plūst ūdens.

Es eju tālāk. Āiz dokiem sākas ostas dambis. Te nav neviena cilvēka un es atsēžos.

Zaļgani ūdeņi skalojas ap akmeņiem, lēna straume plūst uz jūru un nes sev līdz ostas gružus un pabiras. Hamberas grīva guļ plata un rāma. Daži velkoņi iznirst no dūmakas baltiem putu vainaģiem ap krūtīm. Kaijas riņķo un klie dz.

Tā es nosēžu kādu stundu, varbūt divas.

Un tad es to ieraugu lēni peldam lejā pa straumi. „Baltic Arrow”. Ūdens viegli gulģo ap tā sāniem. Ceļamkrānu bomji ir nolaisti. No resnā skursteņa kūp brūngana dūmu strūkla. Viņš man paslīd garām. Trīs vīri stāv atspiedu-

šies pret margām, pīpē un raugās uz krastu. Tad kuģis attālinās, kontūras pamazām saplūst, paliek tikai pelēks traips saules atspulga mirgojumā.

Es pieceļos un vicinu savu cepuri.

— Ārdievu, Juhan! — es saucu.

Rūgts kumoss man iespiežas kaklā, gluži kā toreiz, kad mēs slimnīcā teicām ardievas. Kas tak tā bija par dziesmu, ko Juhans milēja dūkt savā dobajā basā? Pēdējo reizi mēs to nodziedājām divatā, slimnīcas māsai par lielu izbīli. Nu man tā jādzied vienam pašam:

— *Kad es būšu miris, tad mans kaps būs pliks:
Nav neviena, kas uz kapa kroni liks.
Jāceļas būs augšā, ja tik varēs tikt,
Pašam sev uz kapa bleķa kroni likt.*

Drēgna vēsma uzpūš no jūras. Es nodrebīnos, pēdējo reizi pamāju ar roku upes dūmakā izzūdošajam kuģim un eju atpakaļ.

Un tikai tagad es piepeši jutu, ka nu esmu palicis pilnīgi viens.

Paģāja nedēļas.

Es klīdu no vienas vietas uz otru. Juhana pelni, Juhana gars man bija devuši kādu spēku un saturu. Tagad ar mani strauji gāja uz beigām. Es noniku un apaugu ar bārdū un man bija viena alga, kur es gulēju un ko ēdu. Bieži vien es nezināju, kurā pilsētā es atrados un kurp gāju. Un aizvien mazāk es apjēdzu, kas ar mani notiek.

Iespējams, ka tā bija sagādīšanās. Varēja arī būt, ka es to neapzinīgi biju vēlējies. Pēc vairākām pilnīgi no atmiņas pazudušām dienām es piepeši atskārtu, ka sēžu Lestonas vecajā tirgus laukumā. Es pazinu Džefu, kas tur tirgojās ar karstiem suņiem

Man gribējās ēst un es nopirku divus. Pilsētas valdes tornī ar dobjū un dunošu skaņu zvana pulkstenis. Trīs.

Blāva rudens saule reizēm iemirdzējās pelēcīgajās debesīs. Nekā nedomādams es uzkāpu kalnā pie pils. Visa

Lestona bija no šejienes pārredzama kā uz delnas. Dzelzceļa nozarojumā baltus tvaika mutuļus pūšot manevrēja lokomotive. Spēkstacijas varenie dūmeņi vilka debesis melnas svitras. Viss pārējais bija dakstiņu jumtu neregulārs klājiens, brūni pelēks, vienmuļš un bezcerīgs. Pretējā nokalnē kaut kur vajadzēja būt „Dvēseļu Putenim”. Tas pašreiz vēl bija slēgts.

Un tad man ienāca prātā, ka vajadzētu satikt Baigo. Varbūt viņš zināja kādu padomu. Āp šo laiku viņš parasti bija bibliotēkā. Pilsētas centrā mani kāds varēja pazīt, tāpēc gāju ar lielu likumu, pēc iespējas turēdamies šaurās šķērsielās. Kolledžai man tomēr vajadzēja iet garām. Jauni enerģiski ļaudis tur virāja platas stikla durvis. No tiem man nebija jākaunās. Lielajam vairumam bija tādas pašas bārdas kā man.

Bibliotēkā vēl vienmēr strādāja tas pats bālais un izstīdzējušais jauneklis.

— Kādu grāmatu jums? — viņš laipni prasīja.

— Vienalga kādu.

— Kriminālo? Vai par kau-bojiem un laupīšanām? Vai varbūt kaut ko par seksu?

— Dodiet par laupīšanām.

Paņēmis grāmatu es sāku klusi staigāt starp plauktu rindām, bet Baigā te nebija. Es aiznesu grāmatu atpakaļ.

Bālais, kuŗu Baigais savā laikā bija nosaucis par nūģi, neizpratnē mani pētīja.

— Es patiesībā meklēju vienu cilvēku, — es kā atvainodamies teicu.

— Kādu? Te viņu nāk daudz.

— To, kas te vienmēr lasīja Šēkspīru.

— Ā, to? Tas jau labu laiku te vairs nav nācis.

— Žēl. Es viņu labprāt būtu satīcis. Man nav viņa adreses.

Nolicis grāmatu galdā es devos uz durvīm.

— Pagaidiet, — bālais piepeši teica. — Vai jūs bijāt viņa draugs?

— Zināmā mērā jā.

— Es domāju, ka tas būsīt jūs. Viņš jums atstāja vēstuli.

Pavandījies atvilktnē viņš man pasniedza aploksni.

Aizgājis atpakaļ uz tirgus laukumu es apsēdos solā un sāku lasīt:

— Sveiks, vecais! Es tak zināju, ka Tu mani te meklēsi. Man Lestona, zini, sāka nepatikt. Lestona patiesībā ir nejauka pilsēta. Te sestdienās pienāk vilcieni no Bradfordas. Viens ir 3.17, tad 5.29 un beidzamais 8.11. Protams, ar šiem vilcieniem neviens nekad neatbrauc. Tas ir pārāk skaidri zināms. Es pats to tā biju gribējis. Bet cilvēks reizēm maldās. Un ja nu kāds atbrauc ar Bradfordas vilcienu un manis nav pretī? Ko tad? Tāpēc ir labāk pazust no šejienes, lai katra sestdiena nav jāpavada stacijā, kuņģā tikpat neviens nekad neatbrauc. Arī Velsā ir ogļu raktuves. Rondas ieleja ir tik tālu no Bradfordas, ka tur man nebūs vajadzības pētit vilcienu sarakstu. Bet Tu turies. Un aizej pie puisiem Dvēseļu Putenī, kas tagad gan ir pārkrustīts par Lūgšanu Templi. Tie, kam nav naudas, tur iet lūgties kādu kausu alus no tiem, kam vēl kāds sudrabs ir kabatā. Pēc Luīzes nāves viens otrs atkal sācis nošļukt. Un atgādini viņiem, lai neaizmirst: vēl krievi Zemgalē! Vienīgi naidis mūs vēl var noturēt kājās! Tas tad arī būtu viss. Nē, pagaidi: Aizej pie Sibillas un palūdž, lai viņa noņem no sienas drausmīgo Coca-Colas reklāmu. To uzskatot man vienmēr palika nelabi.

Nu tad pagaidām!

Arnolds.

Domīgi salocījis vēstuli es to iebāžu kabatā.

Arī Baigais bija prom.

Jā, kāpēc lai viņš nebūtu prom. Arī Luīze un Juhans ir prom. Tikai es te sēžu un nezinu ko iesākt.

Baložu bars uzspurdz gaisā un nometa uz karalienes Viktorijas statujas. Bērni skraidelē. Gažām iet cilvēki, smaidoši un priecīgi. Divi akmens lauvas guļ uz kāpnēm pilsētas valdes nama priekšā un skatās viens otrā trulām sejām. Kāpēc tieši lauvas? Kāpēc tieši šie visslinkākie dzīvnieki? Nu jā, žirafes — teiksim — izskatītos neglīti.

Bet kāpēc ne vilki. Nikni sabozušies vilki ar zaļganu spīdumu acīs —

Un tad pēkšņi es to atkal jutu savās krūtīs. Melnais žņaudzējs, kas mani bija taupījis visu pēdējo laiku, sāka atkal mani smacēt. Piecēlies es sāku ātri iet.

— Tikai ne šeit! — es zobus sakodis sevi valdiju. — Tikai ne cilvēkos, ne pašā pilsētas vidū!

Dūrēs sažņaugtām rokām es sāku skriet, kamēr izbēdzās iela un manā priekšā parādījās tilts un Trentas upe. Nolēcis lejā pa akmens kāpnēm es nogāju pašā ūdens malā, atspiedu muguru pret tilta pīlāru un ieslēpu seju rokās.

Mazs zēns sēž uz krasta un uzmanīgi vēro savas makšķeres pludiņu. Gažām plūst upe, mirgodama rietošās saules staros. Mākoņu un koku atspulgs trīsēdams peld pretī straumei. Upes likumā ceļas viegla migla.

Jā, redziet, tur jau viņš stāv! Rūsganais noplukušais Dignājas sila vilks, izslietu galvu, paplestām kājām. Viņa baltie ilkņi mirdz un acis zaigo, reizēm sarkanās, reizēm zaļās. Un piepeši atskan viņa aizsmakušā balss, pilna naida un dusmu. Kopā ar mani viņš gaudo un sauc, tāpat kā viņš to dara ziemas naktīs sniega klajumos aiz Dignājas siliem. Viņš gaudo un sauc, un mana dvēsele sauc kopā ar viņu. Pēc atreibības un atpestīšanas.

Zēns pārbijies nomet makšķeri. Atri bērns soļi uzdipina pa akmens kāpnēm. Pēc neilga laika viņš ir atpakaļ un viņam līdz kārtībnieks.

— Tagad pietiks, — viņš pavēloši saka un nogrābj mani pie rokas.

Es apklustu un paraugos viņā. Tas ir tas pats gažais kārtības sargs, kas man kādreiz rādīja ceļu uz Dvēseļu Puteni. Atvainojiet — uz Lūgšanu Templi. Viņa seja ir rāma, acu skats laipns un mierīgs. Man pēkšņi paliek tik viegli un labi. Ja kārtības sargs tevi ņem savās rokās, tad vairs ne par ko nav jāuztraucas.

— Kur tu dzivo? — viņš prasa.

— Tallinā.

— Kur tas ir?

— Tallinu sauc arī par Rēveli.

— Tas droši vien ir ārzemēs.

— Jā. Igaunijā.

Bet viņam laikam liekas, ka mana angļu valoda ir mazliet par labu.

— Cik ilgi tu jau dzīvo Anglijā?

— Es te neesmu dzīvojis. Es te esmu tikai bijis.

— Tas ir tas pats.

— Astonpadsmit gadus.

— Labi. Nāc man līdz.

— Pagaidi. Jā, es iešu. Bet atļauj man vēl vienu pašu mirkli. Vienu pašu īsu mirkli.

Es pagriežos un nokāpju pa krastu dažus pakāpienus zemāk.

Upe plūst rāma un pelēka.

Vai tev ir dvēsele, Trentas upe?

Daugavai ir. Tāpat Gaujai.

Vai ir kāda vieta okeanu dzīlēs, kur upju dvēseles tiekas?

Tad stāsti Daugavai, stāsti Susējai, ka tavos krastos ir mitis trimdnieks.

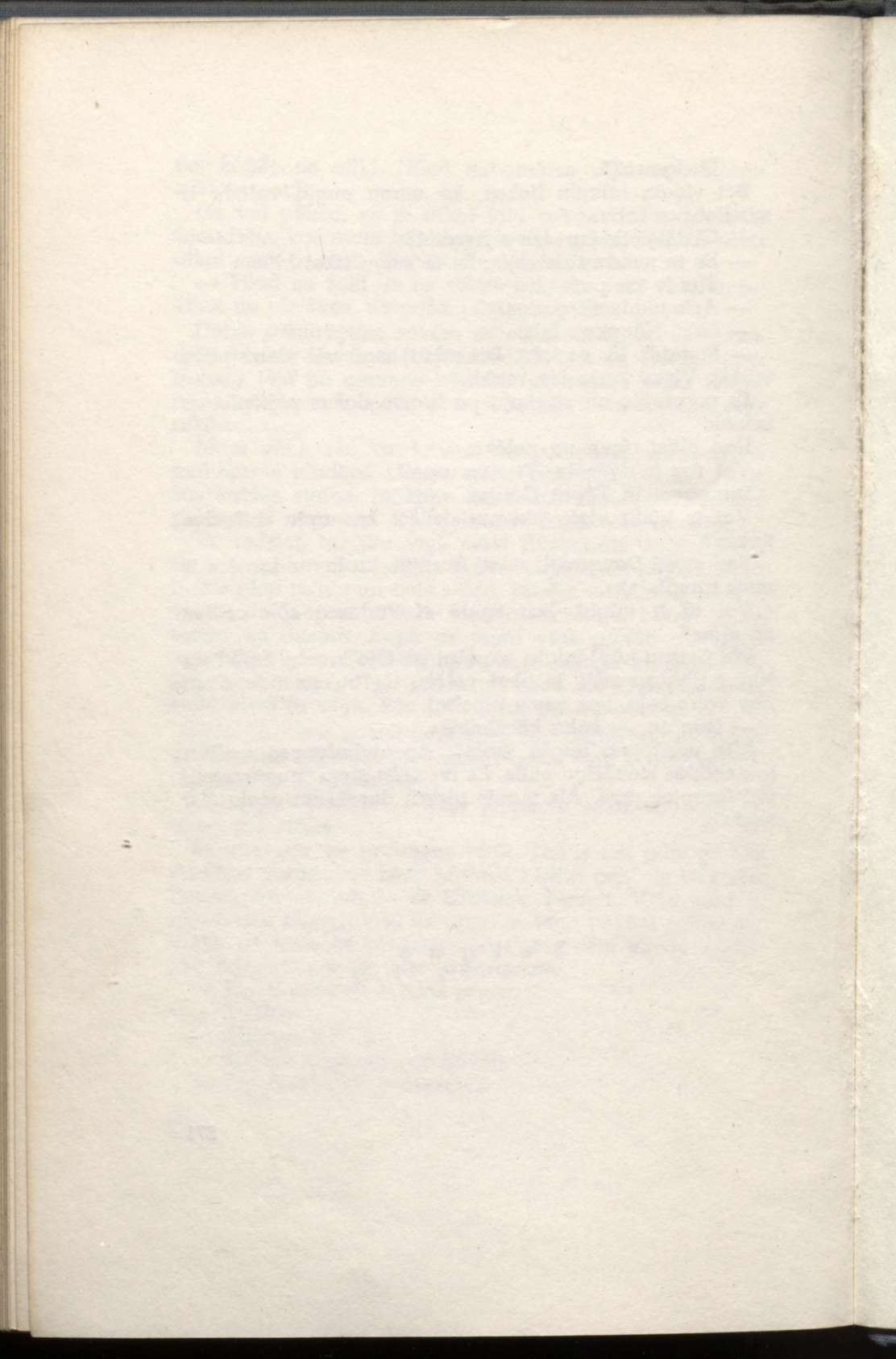
Vai tā ir migla, kas saulē vizuļodama sāk celties no upes?

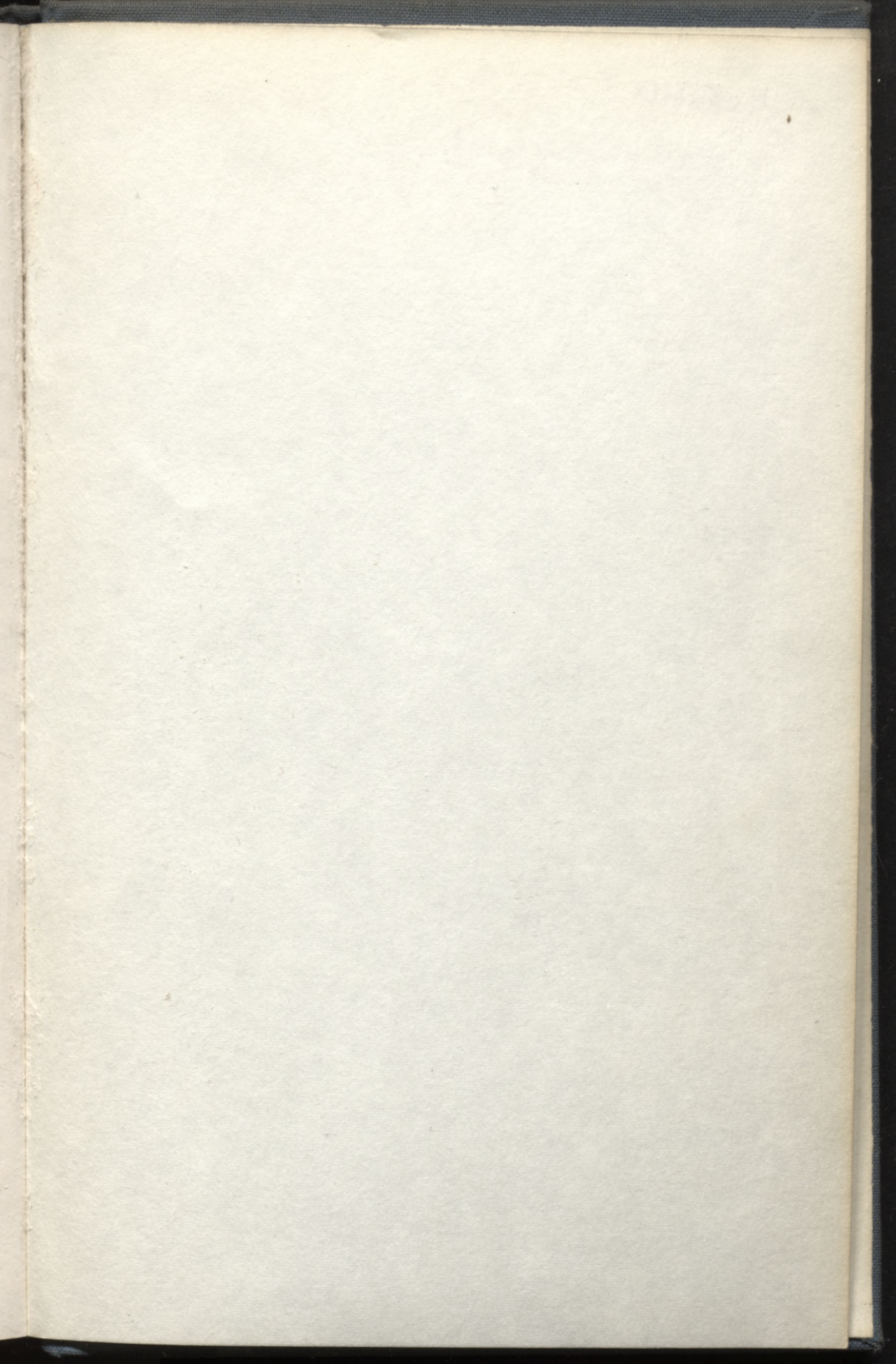
Pār Trentu kāpj migla, noslēpj pretējo krastu. Izzūd un izkūst tilta spraiši, ir tikai pelēks un auksts ūdens un nav vairs ceļa, kas vestu atpakaļ.

— Nāc nu, — saka kārtībnieks.

Mēs uzkāpjam augšā krastā. Ap ambulances mašīnu ir sastājies ziņkārīgo pūlis. Es iesviežu savu mugursomu, tad ierāpjos pats. Āiz manis aizkrīt durvis un noskrapst slēdzis.

B e i g a s

• 4.5.66

27.-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307028068